TEISĖ

TEISĖS MOKSLŲ ir PRAKTIKOS LAIKRAŠTIS

LEIDŽIA LIETUVOS TEISININKŲ DRAUGIJA

Nr. 41

Sausis — Kovas

1938

1938 IV. 13

TURINYS.

Psl.

1. Nuolatinė konciliacijos komisija — *M. Römeris* .. 1
1. Pavardžių teisė — *J. Robinzonas* 9
3. Teismų precedentai — *K. Šalkauskis* 17
4. Recidyvas Did. Lietuvos baudž. įstatymuose — *Povilas Pakarklis* 27
5. Sutuoktinių turto santykiai — *D. Gecas* 44
6. Šeimos pametimas ir jo sankcijos — *L. Purėnienė* 59
7. Nuosavybės teisės ir laisvos valios, sutartis darant ir vykdant, aprėžimai Prancūzijoje — *Petras Leonas* 74
8. Lietuviškosios teisinės terminologijos klausimu — — *P. Stravinskas* 94
9. Kuria tvarka policija skundžia teismo sprendimus— — *K. Laucius* 99
10. Dėl Teismų santvarkos įstatymo 206 str. — *J. M.*.. 107
11. Naujas Latvijos Civilinis Kodeksas — *A. Vaitiekavičius* 111
12. Darbo pajamų mokesčio dualizmas — *Dipl. teis. J. Undraitis* 118
13. Chuliganizmas — *K. Navasaitis* 123
14. Lakštinė ipoteka ir jos ypatybės — *I. Tabačnikas*.. 127
15. Teismo darbas ir atlyginimas — *J. Januška* 132
16. Liudytojų parodymų teismo posėdyje protokolavimas — *V. Augulis* 136
17. Civ. įst. X t. 1 d. 1151 ir 1153 str. str.—*M. Lazauskas* 138
18. Apžvalga 140

Oficialinė dalis

I. Respublikos Prezidento įsakymai 1
II. Teisingumo Ministerio įsakymai 2

Liet. Valst. Respublikinė Biblioteka

92716

Gp 1283

TEISĖ

TEISĖS MOKSLŲ IR PRAKTIKOS LAIKRAŠTIS

LEIDŽIA LIETUVOS TEISININKŲ DRAUGIJA

Nr. 41 | Sausis - Kovas | 1938 m.

M. Römeris

Nuolatinė konciliacijos komisija.

Sąryšy su mano dalyvavimu Nuolatinėje Danų - Lietuvių Konciliacijos Komisijoje, kuri šiuo laiku pradėjo veikti, man teko tiksliau pažinti ir išstudijuoti ši institucija, užimanti tam tikrą funkcionalinę vietą bendrojoje tarptautinės taikos ir teisinės tvarkos išlaikymo priemonių sistemoje. Aš manau, kad tai bus taip pat įdomu ir naudinga Lietuvos teisininkams ir todėl aš pasistengsiu „Teisės" žurnale bendrais bruožais šios institucijos problemą išžiūrėti. Aš taip manau ypač todėl, kad šiuo laiku ir kaip tik sąryšy su Danų-Lietuvių Komisijos veikimu tarptautinės teisės ir diplomatijos pasaulis yra ypatingai susidomėjęs šia institucija. Ne todėl, kad būtų nepaprastas pats Danų-Lietuvių ginčas, kurį ši Komisija žiūri ir svarsto, nors ir jis yra įdomus, bet ypatingai todėl, kad tai yra pirmas, arba bent pirmas plačiau žinomas, šios institucijos funkcionavimo atsitikimas. Nuolatinių konciliacijos komisijų, sudarytų biliateralinėmis sutartimis tarp atskirų valstybių, šiuo laiku jau yra keli šimtai, tačiau jųjų pirmoji, pradėjusi praktiškai veikti, yra kaip tik ši — Danų-Lietuvių. Tiesa, kiek anksčiau, 1936 m., tapo pajudinta kita, būtent, Švedų-Latvių konciliacijos komisija: joje Švedai buvo iškėlę skundą prieš Latviją ir Komisijos pirmininkas jau buvo šalims paskyręs terminus šalių raštiškiems memuarams ir kontramemuarams patiekti. Tačiau Komisijai dar nesusirinkus ir nė vieno posėdžio nepadarius, darbas tapo nutrauktas, nes tarp šalių įvyko kompromisas

ir Švedai savo skundą atsiėmė. Suprantama, kodėl šiuo pirmuoju šios institucijos funkcionavimo atsitikimu yra susidomėjęs tarptautinis pasaulis. Tai bus pirmas praktiškas pozityvinis šios institucijos išbandymas, jos sui generis egzaminas. Viskas šioje Danų-Lietuvių Komisijos veikloje bus precedentiškai.

Apie patį Danų-Lietuvių ginčą, kuris Komisijai teko svarstyti, apie jo esmę ir šalių tezės ginčą, — aš čia nekalbėsiu. Man, kaip šios Komisijos nariui, tatai liesti netinka. Nors konciliacijos komisija nedaro formalaus imperatyvinio sprendimo, tiktai daro šalims tam tikrąjį ginčo likvidavimo pasiūlymą, stengiasi surasti teisingą ir šalims priimtiną kompromiso formulę, kurios šalys gali ir nepriimti, tad ji nesudaro teismo, tačiau vis dėlto jos funkcijoje yra tam tikras quasi-teisminis pobūdis, nes tam, kad padarytų kompromiso ir ginčo likvidavimo pasiūlymą, ji turi ginčą išžiūrėti ir padaryti tam tikras išvadas. Quasi-teisminis šios funkcijos pobūdis neleidžia šios funkcijos vykdytojams, lygiai kaip tad teisėjams, kalbėti apie ginčo esmę ir bylininkų tezes, o juo labiau jas svarstyti ir vertinti tol, kol byla nėra baigta. Tatai būtų nekorektinga bylininkų atžvilgiu, o be to, galėtų paveikti ir patį darbą, nes iš dalies galėtų inspiruoti teisėjo nusistatymą, kuris turi būti konstruojamas ne à priori, bet à posteriori išklausus bylininkus, išgirdus visą *pro* ir *contro* ir išžiūrėjus bylą. Kol byla neišžiūrėta, kol dar ir patys bylininkai nėra pasisakę ir užbaigę šalių ginčus — tol tasai, kuris turi padaryti išvadas, ne tiktai kategoringai pasisakyti, bet ir iš viso liesti ginčo esmės ir apie jį kalbėti neturi. Be to, yra dar tas motyvas, kad konciliacijos komisijų darbas yra iš viso neviešas — tatai yra vienas šios institucijos funkcijos principų.

Tad nepasisakydamas dėl konkretaus danų-lietuvių ginčo, aš čia pasakysiu tiktai apie pačią nuolatinę konciliacijos komisiją, kaip tam tikrą tarptautinę instituciją, skiriamą taikingam teisiniam kylančių tarp valstybių ginčų likvidavimui.

Garsiosios tarptautinės taikos konferencijos, įvykusios Haagoje 1899 ir 1908 m., kurios mėgino nustatyti pamatus tarptautinei taikai ir sukurti atitinkamas institucijas, į kurias būtų galima teisiškai kombinuoti tarptautiniai ginčai neišvengiant karo, nuolatinių konciliacijos komisijų dar nežinojo. Gre-

ta tarptautinio arbitražo, kuriam tapo įkurtas Nuolatinis Arbitražo Teismas („Cour Parmanente d'arbitrage") Haagoje (teisminė institucija gana rudimentinė, sudaranti tam tikrą aukštų kvalifikacijų teisėjų rezervuarą, iš kurio būtų galima ad hoc pasirinkti arbitrai ginčui kilus, su tam tikromis nuolatinėmis sekretoriato ir kanceliarijų įstaigomis, aptarnaujančiomis technišką arbitražo procedūrą), buvo dar numatytos ir rekomenduojamos t. vad. „ankietų komisijos", Ankietų komisijos tai yra ad hoc institucijos objektyviniam faktų ar faktinės būklės konstatavimui, kai kilęs tarp dviejų valstybių ginčas yra pagrįstas skirtingu faktų ar faktinės būklės interpretavimu, kai iš viso šiai interpretacijai yra tarp dviejų valstybių pasireiškusios dvi skirtingos arba priešingos pažiūros („point de wue"). Gali dažnai atsitikti, kad skirtingos išvados ir pretenzijos, priešingos tezės, sudarančios konflikto es-mę, remiasi kaip tik skirtingomis pažiūromis ir faktų arba jų būklės interpretavimu. Pačioms konflikto šalims būtų sunku priešingas šalis įtikinti, jog priešingos pusės interpretacija ar pažiūra yra klaidinga, juo labiau, kad dažnai abi pažiūros, tam tikrų subjektyvinių interesų paveiktos, gali būti kiek klaidingos. Tačiau šiuo atsitikimu, bent kartais, ginčui pašalinti galėtų užtekti objektyvinės pažiūros ar interpretacijos nustatymo. Objektyviškai konstatavus faktus ir nustačius esamosios būklės interpretaciją gal tada ir išvados nesiskirtų, o tuo pačiu ir konfliktas savaime išnyktų.

Tam ir buvo skiriamos ankietų komisijos. Jos gali daryti „ankietas", sui generis kvotas, apžiūrėjimus, liudytojų apklausinėjimus ir pan., žodžiu — visą tai, kas sudaro, taip sakant, teismo tardymą, tačiau, konstatavusios, nustačiusios, kas ir kaip tikrenybėje yra, ar buvo jos ne tiktai nedaro teismo sprendimo, bet ir jokių išvadų ar pasiūlymų konfliktui išspręsti ir kompromisui likviduoti nedaro. Išvadas daryti paliekama konflikto šalims.

Nuolatinė konciliacijos komisija, kurios prieškarinės Haagos Konferencijos nepažinojo, užima tarpinę vietą tarp ankietų komisijų ir arbitražo. Šiai institucijai pradžią padarė t. vad. Bayono (U.S.A. užsienių reikalų stats-sekretoriaus) sutartys. Tai buvo sutartys dėl konciliacijos, kurios 1913—1914 m. USA (Jungtinės Amerikos Valstijos) sudarė su 30 įvairių Ameri-

kos, Europos ir Azijos valstybių. Čia mes randame šiuos tris naujus elementus, kurių nebuvo ankietų komisijoje: *a.* sudaromos tarp susitariančių valstybių *nuolatinės* (ne šiam sykiui, ne ad hoc) komisijos; *b.* šioms komisijoms pavedama svarstyti *visi ginčai,* kilę tarp atitinkamų valstybių ir kurie nepavyko likviduoti paprastu diplomatiniu keliu, ir *c.* šios komisijos ne tiktai nustato ir konstatuoja faktus bei faktinę būklę (objektyvinę pažiūrą — „pomet de vue"), bet ir suprojektuoja ginčo sprendimą arba teisingą kompromisą ir *daro šalims atitinkamą pasiūlymą,* kuris tačiau nėra imperatyvinis ir gali būti šalių ar kurios vienos šalies nepriimtas, vadinasi, — tai dar nėra teismo sprendimas. Vis dėlto ši nuolatinė komisija jau pati iniciatyviškai daro tam tikras išvadas, ji daro aktyvias pastangas sutaikinti bylininkus, paveikti konciliaciją.

Šių nuolatinių konciliacijos komisijų funkcija apima visą tai, kas sudaro ankietų komisijų funkciją, tačiau, be to, dar daro išvadas ir pasiūlymą. Tai yra daugiau, negu ankietų komisija, tačiau mažiau, negu teisminis arbitražas, kurio išvados yra šalims imperatyvinės (res judicata).

Į konciliacijos funkciją ir jos patarnavimus tarptautinės taikos reikalams daugiau atkreipta dėmesio po Didžiojo Karo, sąryšy su Tautų Sąjungos Pakto ruošimu. Ypač tai paveikė Skandinavai, susirūpinę konciliacijos principo ir technikos išplėtimu. Vis dėlto į Tautų Sąjungos Paktą konciliacijos funkcija tapo įterpta tiktai subsidiariškai ir rado ten sau tiktai siaurą vietą. Konciliacija čia numatoma tiktai nepaprastais atsitikimais, kada jau gręsia santykių nutraukimas ir karo pavojus ir kada jau reikia griebtis paskutiniųjų priemonių taikai gelbėti. Be abejo tada jau ir sąlygos konciliacijai tampa sunkesnės, negu kad bet kuriame pasireiškusiame paprastame ginče arba ginčo pradžioje, kai dar santykiai tarp ginčo dalyvių nėra perdaug įtempti ir kai jokiems smurto aktams nesiruošiama ir apie juos negalvojama. Čia konciliacija tampa kažkokia funkcija in extremis, vykstančia aistros ir audros atmosferoje, o ne taikingu paprastu visų ginčų likvidavimo keliu, įjungtu į visą taikos priemonių grandinę, kurios pradžią sudaro diplomatinės derybos, o pabaigą — arbitražas ir teismas.

Be to, mano supratimu — visai teisingai, prieita išvada, kad Tautų Sąjungos Taryba, kaip šios konciliacijos organas,

iš viso šiai funkcijai nelabai tinka. Gal konciliacijai in extremis, kai jau gręsia karo pavojus ir kai kompromisui pasiekti jau reikalinga tam tikra politinė presija, ši Taryba ir gali būti naudingai panaudota. Kadangi Tautų Sąjungos Taryba, kaip tarptautinės organizuotos bendruomenės (konfederacinės valstybių draugijos) organas, turi tam tikros tarptautiškai-politinės galios, tai jos vykdomoji konciliacija visuomet turi šiokį tokį politinės intervencijos momentą. Šis politinės galios elementas Tautų Sąjungos Taryboje yra dar pabrėžtas pačioje šio organo struktūroje, užtikrinančioje svarbiausiems ir pajėgiausiems tarptautinės bendruomenės nariams nuolatinę ex officio vietą Taryboje, kas, ypač silpnesnių šios bendruomenės narių atžvilgiu, kurie faktiškai labiau pareina nuo stambių tarptautinės bendruomenės galiūnų, Tautų Sąjungos Tarybos žygiams suteikia arba suteikti gali gana ryškaus politinės presijos pobūdžio. Eilinei konciliacijai, kai iš tikrųjų karo pavojaus prasme nėra ir kai bet kuri presija susitaikinimo nuoširdumui tiktai pakenkti gali, šios funkcijos pavedimas Tautų Sąjungos Tarybai arba bet kuriems kitiems šios politinės organizacijos įstaigoms neatrodo tikslingas.

Ypatingai buvo gvildenamas klausimas, ar labiau būtų pageidaujama kuri bendroji konciliacijos organizacija visiems atsitikimams ir sutvarkoma bendrąja tarptautine konvencija, ar konciliacijos reikalas tvarkyti reikėtų palikti atskirų valstybių iniciatyvai jų separatinėmis biliateralinėmis (dvišališkomis) arba bent pliuriliateralinėmis (grupėmis, ypač regionalinėmis) konvencijomis, atsižadant visuotinės konvencijos šablono. Tiek teorijoje, tiek praktikoje laimėjo antras kelias. Iš tikrųjų konciliacijos organizacijai lanksčiausia yra biliateralinių sutarčių forma, ypač todėl, kad ji leidžia geriau sukonstruoti nuolatinę konvencijos komisiją santyky tarp dviejų šalių ir kad, be to, ji leidžia kiek individualizuoti konciliacijos organizaciją, atsižvelgiant į eventualinius tam tikrus santykio dalyvių pageidavimus ar rezervus.

Ir nuo 1924 m. tarp atskirų valstybių tapo sudaryta daugybė biliateralinių sutarčių dėl konciliacijos, kuriomis tapo įsteigta keli šimtai nuolatinių konciliacijos komisijų.

Nuolatinių konciliacijos komisijų institucija turi jau plačią literatūrą, pavestą jos organizacijai, funkcijai, procedūrai.

Tiesa, ši literatūra iki šiol tebėra teorinė, nes pati institucija kad ir sudaryta, iki šiol egzistavo tik potenciališkai.

1927 m. garsusis Tarptautinės Teisės Institutas tam tikromis rezoliucijomis mėgino šios institucijos organizaciją ir procedūrą kodifikuoti. Einant šiomis rezoliucijomis ši institucija turėtų būti šitokia:

a. Nuolatinės konciliacijos komisijos sudaromos biliateralinėmis arba pliuriliateralinėmis sutartimis;

b. komisija yra permanentinė (bent tam tikro iš anksto nustatyto termino ribose arba iš viso be jokio termino);

c. komisija skiriama visiems fakto ar teisės ginčams, kilantiems tarp susitarusių valstybių, kurie negalėjo būti likviduoti bendromis diplomatinėmis priemonėmis;

d. kiekviena dviejų susitarusių šalių disponuoja komisijoje vieną nario vietą; kiti trys komisijos nariai (jų tarpe pirmininkas) skiriami abiejų šalių susitarimu iš svetimų valstybių piliečių ir, būtent, tokių, kurie negyvena susitarusių šalių teritorijoje ir nėra šalių tarnyboje; tokiu būdu komisijos sąstate būtų ir vienašališko bylininkų pasitikėjimo elementas, savaime linkęs remti ir ginti vienos šalies interesą prieš antrąjį bylininką, tačiau sudarąs mažumą komisijoje, ir greta jojo būtų bešališkas arbitralinis elementas, sudarąs daugumą ir todėl pajėgiąs nusverti komisijos darbą, tačiau vis dėlto ne visiškai svetimas bylininkams, jų abiejų išrinktas, tad susidedąs iš žmonių, kuriems rūpi abiejų šalių gerovė ir kuriems abi šalys yra artimos; galima tikėtis, kad tai bus žmonės, kurie pažįsta abi šalis, abiem turi simpatijų ir todėl norės tikrai jas sutaikinti, atsižvelgdami į abiejų interesus ir garbę, be žalos kuriai vienai šaliai;

e. visas komisijos veikimas yra neviešas ir griežtai konfidencialus;

f. komisijos tikslas — paveikti galutinį šalių susitaikymą, vadinasi — paveikti ginčo likvidavimą geruoju, abiejų šalių pritartu būdu;

g. išžiūrėjusi ginčą ir, reikalui esant, patikrinusi šalių tvirtinimus ir faktus ar aplinkybes, kuriomis bylininkai remia savo reikalavimus ir tezes, vadinasi — atlikusi ankietą ar tardymą, — komisija nustato konciliacijos pasiūlymą, komisijos daugumos priimama; šis konciliacijos (susitaikymo, kompromiso)

pasiūlymas patiekiamas šalims raštu; pasiūlymas jokios imperatyvinės galios neturi, jisai nieko arbitrališkai neišsprendžia; tai tiktai sugestija, kuri šalių formališkai nevaržo; abi šalys ir jųjų kiekviena gali pasiūlymą atmesti, o jį priimti jos gali tiktai abi;

h. komisijos darbas užbaigiamas tam tikru galutiniu protokolu; jei susitaikymas įvyko, tai į galutinį protokolą gali būti įrašytas konciliacijos pasiūlymas, kurį šalys priėmė ir kuriuo eidamos jos sutiko savo ginčą baigti; tačiau jei susitaikymas neįvyko, tai šalių (arba vienos šalies) atmestasis konciliacijos pasiūlymas į protokolą neįrašomas ir tada komisijos protokolas tiktai konstatuoja, kad šalys sutaikinti komisijai nepavyko; tatai daroma tam, kad atmestasis pasiūlymas nevaržytų šalies ir neprejudiciuotų būsimojo ginčo sprendimo, nes konciliacijai neįvykus — šalys gali savo ginčą pavesti spręsti arbitražui arba tarptautiniam teismui; komisijos darbas negali būti skiriamas tam, kad jis inspiruotų bendrąjį teismo darbą: tai nėra pirmosios tarptautinio teismo instancijos sprendimo projektas; šalių nepriimtas konciliacijos pasiūlymas turi likti konfidencialus;

i. pats galutinis protokolas taip pat nėra savaime viešas. Jisai gali tapti viešas tiktai komisijai nutarus ir šalims pritarus.

Tokia yra pavyzdinga teorinė konciliacijos komisijos organizacija, iškelta atitinkamos literatūros ir kodifikuota Tarptautinės Teisės Instituto rezoliucijomis. Biliateralinės valstybių sutartys bendrais bruožais prisilaiko šios teorinės organizacijos, tačiau pasitaiko ir tam tikrų nukrypimų bei skirtingų organizacijos variantų.

Šitaip šiuo laiku pradedančios funkcionuoti Danų-Lietuvių Nuolatinės Konciliacijos Komisijos organizacija, nustatyta 1926—1927 m. Konciliacijos ir Arbitražo Sutartimi tarp Lietuvos ir Danijos, yra šitokia:

a. konciliacijos procedūra taikoma visiems bet kurio pobūdžio ginčams ir konfliktams, kurie nepavyko likviduoti paprastais diplomatiniais keliais; vadinasi — ji pradeda veikti tiktai tada, kai yra atlikta betarpiška diplomatinė procedūra;

b. jei ginčo objektas yra toks, kuris šalies vietos įstatymais yra šalies teismų sprendžiamas, tai konciliacija gali būti pradėta tiktai tada, kai šalies teismų kelias yra išeitas;

c. konciliacijos procedūra yra būtina prieš bet kurį arbitražą arba tarptautinį teisminį skundą;

d. komisijos sąstatas yra kiek kitaip sudaromas, negu kad siūlo Tarptautinės Teisės Instituto rezoliucijos: būtent, yra žymiai sustiprintas vienašališko bylininkų pasitikėjimo elementas; iš penkių komisijos narių tiktai vienas pirmininkas nėra vienšališkai paskirtas; keturi nariai yra skiriami po du kiekvienos šalies — du Danijos vyriausybės ir du Lietuvos vyriausybės skiriami ir, būtent, tokiu būdu, kad vienas yra kiekvienos šalies skiriamas iš savo piliečių, o antras iš piliečių kurios svetimos valstybės, negyvenąs šalių teritorijoje ir nesąs šalių tarnyboje; pirmininkas skiriamas abiems šalims susitarus arba nesant tokio susitarimo skiriamas Nuolatinio Tarptautinio Teisingumo Tribunolo pirmininko;

e. komisijos funkcija apima ankietų komisijų funkcijas plius konciliaciją;

f. šiaip komisijos procedūrą nustato pati komisija, tačiau rezervuojama kontradiktorinis pačių šalių dalyvavimas komisijos vykdomame tardyme.

Šiuo aš ir baigiu šį informacinį straipsnį apie nuolatinių konciliacijos komisijų instituciją. Tarptautinės teisinės tvarkos ir taikos išlaikymo priemonių sistemoje ši institucija užima tam tikrą logingą vietą. Žinoma, ji gali būti naudinga tik tiek, kiek iš viso Tarptautinė Bendruomenė ir jos nariai gerbs visą šią sistemą ir bus pasiryžę jąja naudotis ir jos principams bei nuostatams savo veiklą subordinuoti. Dėja — moderniniame tarptautiniame bendravime šis pasiryžimas nėra tvirtai nusistojęs, o aiškių tarptautinės galios veiksnių ir centrų, kurie būtų pajėgę sudrausti tarptautinę anarchiją ir banditizmą ir kolektyviniu tarptautiniu imperiumu suvaldyti palaidą atskirų valstybinių jėgų veikimą — nėra įsisteigę. Šiam tikslui sumanyta Tautų Sąjunga šiai funkcijai pasirodė neužtenkama. Pasireiškęs jos nepajėgumas įdrąsino tuos veiksnius, kuriems anarchinis veikimas vienšališkos agresijos metodu atrodo tiksliausis ir kurie jokios tarptautinės teisinės tvarkos, kiek toji tvarka nėra jų pačių arbitrališkai disponuojama, nevertina.

Tad sudarytomis teisinėmis priemonėmis ir institucijomis savo ginčams likviduoti faktiškai naudojasi tik tie, kurie ir šiaip nebūtų šių ginčų sprendę karu, tie gi, kurie savo pagei-

davimus ir sumanymus yra linkę subordinuoti tiktai savo vienšališkai valiai ir iš kurių tikrai gresia karo pavojus, jomis nesinaudoja ir veikia jų pačių sudaromų „įvykusių faktų“ principu. Šitokioje tarptautinio bendravimo atmosferoje šių teisinės tvarkos institucijų tinklas, jeigu ir funkcionuoja, tai vis dėlto savo tikros, būtent, taikos ir teisėtumo garantavimo, funkcijos atlikti nepajėgia. Jinai funkcionuoja ten, kur karo pavojaus nėra, o ten, kur tasai pavojus yra, jis funkcionuoti nepajėgia. Tai yra skaudus moderninės tarptautinės tikrenybės paradoksas.

J. Robinzonas

Pavardžių teisė.

Vardas (įskaitytinai pavardė) turi ne vien moralinę, bet kartais ir didelę materialinę reikšmę. Suprantama todėl, kad teisėje dažnai susiduriama su vardo klausimais, ir moderninė teisė stengiasi šiuos klausimus smulkiai išspręti.

Be vardo teisės apsaugos[1]), svarbiausieji yra šie klausimai:

1) susituokusiųjų moterų pavardė,
2) persiskyrusių moterų pavardė,
3) moters pavardė, pripažinus santuoką negaliojant,
4) moters pavardė, mirus vyrui arba jam dingus,
5) vaikų pavardė santuokoje,
6) pavainikių vaikų pavardė,
7) vaikų, gimusių pripažintoje netikra santuokoje, pavardė,
8) įvaikintų ir legitimuotų vaikų pavardė,
9) pamestinukų vardas ir pavardė.

1.

Civilinių įstatymų 101 straipsniu, žmona vadinasi pagal savo vyro pavadinimą (zvanije). Nėra abejonės, kad pagal šį teisinį nuostatą žmona įgyja savo vyro pavardę (visi kiti „pa-

---

[1]) Ž. „Teisės“ 17 Nr., p. 46—51, *K. Šalkauskis*, Vardo teisė, ir Sbornik pamiati Šerševiča 1915 m. (71—92 p.), *M. N. Agarkov*, Pravo na imia.

vadinimo" elementai dabar nustojo reikšmės, nesant luomų). Bet ar tai yra žmonos teisė ar prievolė? Rusų Senatas civ. kas. dep. 1913 m. 57 Nr. sprendime, pasiremdamas Civ. įst. 100 ir 101 straipsniais, išaiškino, kad žmona *privalo* vadintis vyro pavarde.

Užnemunėje iš viso nėra jokios taisyklės dėl žmonos pavardės, nes 1825 m. Civilinio Kodekso 181 str., kuris nustatė, kad žmona priima vyro pavardę, yra atmainytas[2]). Bet tatai negali būti pagrindu laikyti, kad Užnemunėje susituokusi moteris ir toliau vadinasi savo mergautine pavarde, nes vyro vardo įgijimas santuoka yra bendra visų įstatymdavysčių taisyklė. Pabaltijo vietos įstatymų rinkinio (trečia dalis) 5 straipsnis turi aiškų nuostatą, kad žmona įgyja savo vyro pavardę. Mūsų įstatymai nesprendžia klausimo, ar ištekėjusi moteris gali naudotis ir savo mergautine pavarde greta savo vyro pavardės. Praktikoje šitoks pavardžių naudojimas dažnai sutinkamas, ir savaime prieš tai nieko pasakyti negalima, nes mergautinė pavardė tam tikrais atvejais (pvz., kai moteris savo mergautine pavarde įgijo kokį nors mokslo laipsnį ar profesiją ar būdama dar neištekėjusi — tam tikrą vardą, kaipo dailininkė, mokslininkė ar ūkiniame gyvenime) gali turėti ištekėjusiai moteriai didelę reikšmę, o nesant draudžiamojo šiuo atžvilgiu nuostato, nėra pamato neleisti šitokias pavardes jungti ir vartoti[3]).

2.

Civiliniuose įstatymuose dėl *persiskyrimo pasekmės* pavardės atžvilgiu nieko nėra pasakyta. Analogijos keliu galima ir pavardės atžvilgiu pavartoti Luomų įst. 3, 9, 820, 853 ir 855 str. str., kurie kalba apie persiskyrusios žmonos pilietybę. Rusų Senatas savo 1913 m. 57 Nr. kas. civ. dep. sprendime ir I Dep. 1903 m. įsakyme, Nr. 9473, o taip pat 1902 m. įsakyme Fridmano, 1900 metų kovo 3 d., ir 1889 m. gegužės 12 d. (Šoro byloje) rezoliucijose[4]) išaiškino, kad žmona po persiskyrimo *turi*

---

[2]) *Allerhand* (Zeitschrift für Ostrecht, 1932, 853—889 p. = Persiskyrusios žmonos pavardė pagal Lenkijos teisę) teigia, kad 1825 m. civilinio kodekso 181 str. buvo pakeistas 1836 m. vedybų įstatymo 272 str., bet 1836 m. vedybų įstatyme iš viso tėra 249 straipsniai.

[3]) ž. *Vorms* ir *Eljaševič*, Zakony Graždanskije, I t., 249 p.

[4]) ž. *Vorms* ir *Eljaševič*, Zakony Graždanskije, I t., 249 p.

teisę vadintis vyro pavarde, bet nenustatė, kad ji *privalo* šiaip vadintis (buvo iškeltas klausimas, ar vyras gali uždrausti savo buvusiai žmonai, su kuria jis buvo persiskyręs dėl jos kaltės, vartoti jo pavardę, ir į šį klausimą Senatas atsakė, kad veikiančiais įstatymais tai neleidžiama, nes niekas negali atimti iš žmonos teisėtai įgytą teisę į vardą). Tuo būdu lieka atviras klausimas, ar persiskyrusi moteris gali atgauti savo mergautinę pavardę ar privalo ir toliau pasilikti vyro pavardę. Reikėtų laikytis nuomonės, kad vadintis vyro pavarde po persiskyrimo yra žmonos teisė[5]), bet ne prievolė, nes nėra jokio nuostato, kuris verstų ją pasilikti sena pavarde, kai santuoka išyra. Kiek buvę santuokos santykiai yra panaikinti, vyras ir žmona nebesudaro šeimos, todėl nėra ir reikalo, kad vyro ir žmonos vieningumas būtinai pasireikštų vienoda pavarde. Deja, neturime jokių nurodymų, ką žmona turi daryti atgauti savo mergautinei pavardei ir ar šis pavardės pakeitimas turi būti kieno ir būtent kieno patvirtintas ar sankcionuotas.

Užnemunės įstatymuose taip pat nieko šiuo klausimu nepasakyta; ten neaiškumas yra dar didesnis negu Civ. įst. veikimo srityje. Prieš karą buvo visokių nuomonių, būtent, kad persiskyrusi moteris vadinama savo vyro pavarde, kad ji bendrai nustoja teisės vadintis šia pavarde, kad, esant žmonos kaltei, ji nustoja teisės vadintis vyro pavarde. Lenkijos aukščiausiasis teismas savo visuotinio 1931 m. balandžio 18 d. ir gegužės 2 d. susirinkimo nutarime išaiškino, kad persiskyrusi žmona turi teisę grįžti prie savo mergautinės pavardės ir kad vyras gali teismo keliu uždrausti kaltai žmonai vadintis jo pavarde. Tačiau, matyti, šis nutarimas nerado palankaus atgarsio net Lenkijoje, nes ir po jo doktrinoje[6]) laikomasi nuomonės, kad persiskyrimo atveju žmona pasilieka vyro pavardę, net ir jei pripažįstama kalta šalimi.

Pabaltijo vietos įstatymų rinkinys nieko nesako apie persiskyrusių moterų pavardę, Nesant kitokio nuostato, reikia ir dėl šių įstatymų pasakyti tą patį, kas aukščiau išdėstyta apie kitas mūsų teisines sritis.

---

[5]) *Vorms* ir *Eljaševič* (I t., 101/2 p.) laiko, kad persiskyrusi žmona, antrą kartą ištekėjusi, gali, be naujo vyro pavardės, vartoti ir pirmojo vyro pavardę, jei tam yra rimtas pagrindas.

[6]) ZfO 1932, l. c. 853 ir kit. puslapiai.

3.

Jeigu *santuoka pripažįstama netikra,* tai Civ. įstatymų veikimo srityje tuo atveju laikoma, kad jos nebuvo nuo pat pradžios. Todėl moteris netikra santuoka negali įgyti nesamo vyro pavadinimo, reiškia, ji turi pasilikti prie savo mergautinės pavardės ar ją atgauti, kompetentingai įstaigai pripažinus santuoką netikrą (ž. Senato I Dep. 1903 m. spalių 7 d. įsakymą Nr. 9473 ir *Annenkov,* Systema russkovo graždanskovo prava t. V, 1905 m. laida, 166—167 p.). Neaiškus yra Civ. įst. 133 str. likimas. Mūsų supratimu, nėra pagrindo laikyti jį negaliojant (kaip tai daro *Šalkauskis* X tomo I d vertime), ypač, kad jisai atitinka kitose srityse veikiančią teisę ir antrame sakinyje numatytas atsitikimas visiškai taikytinas ir dabar.

Kiek kitaip tvarkomas šis klausimas pagal Užnemunės teisę. 1825 m. Civilinio Kodekso 260 str. nusako, jog santuokos netikrumo pripažinimas nenaikina iš jos einančių pasekmių, kiek santuoka buvo sudaryta sąžiningai. Iš to eina, jog žmona ir šiuo atsitikimu gali (ar turi?) pasilikti prie įgytos iš vyro pavardės. Kiek gi nesąžiningumas buvo arba iš abiejų pusių arba iš žmonos pusės, tai ji iš buvusios santuokos jokių teisių semti negali (261 str.), todėl negali ir vadintis vyro pavarde. Reikia laikyti, kad šis nuostatas turi absoliučią galią, tai yra, kad žmona šiuo atsitikimu *ipso lege* nustoja teisės naudotis vyro pavarde, nes 261 str. tekstas yra kategoriškas.

Pabaltijo vietos įstatymų rinkinyje nėra (kaip ir Civ. įstatymuose) nurodymų apie santuokos netikrumo pripažinimo pasekmes, kiek tai liečia asmenines vyro ir žmonos teises, bet yra (117 ir kit. str. str.) aiškių nuostatų apie turtines pasekmes. Nesant kitokių taisyklių, tenka analogijos keliu (Civ. teis. įst. 9 str.) vadovautis šiais straipsniais, nustatant ir asmenines teises. Tuo būdu išeitų, kad žmonai, kiek ji veikė sąžiningai, santuokos netikrumo pripažinimas neturi jokių pasekmių. Todėl Pabaltyje veikia tos pačios normos, kaip Užnemunėje.

4.

Mirus vyrui, žmona tesinaudoja visomis iš teisėtos santuokos einančiomis teisėmis, todėl turi teisę vadintis savo vyro pavarde ir toliau. Šis dėsnis išvedamas iš tų pačių įstatyminių nuostatų, kaip persiskyrimo atveju, kaip tai išaiškinta sub 2)

nurodytuose Senato sprendimuose ir įsakymuose ir literatūroje. Nėra abejonių, kad vyro mirtis žmonos teisėms teturi mažiau įtakos, negu persiskyrimas, nes persiskyrimo atveju vyras gali turėti interesą neleisti jo buvusiai žmonai vadintis jo pavarde (pvz., kai jisai veda antrą kartą), tuo tarpu mirties atveju šitokių sumetimų būti negali.

Tą patį tenka pasakyti dėl žmonos pavardės, *paskelbus vyrą nežinia kur dingus*, nes bendros šio paskelbimo pasekmės *mutatis mutandis* yra tos pačios, kaip mirties atveju.

5.

Visur ir visuomet teisėti vaikai vadinasi savo tėvo pavardėmis. Civ. įst. 119 str. ir sek., 1825 m. Civilinio Kodekso 272 ir sek. ir Pabaltijo vietos įstatymo rinkinio 132 ir sek. straipsniai tenustato, koks vaikas ir kuriais atvejais laikomas teisėtu.

6.

Civ. įst. 131¹ straipsniu, *vaikai, gimę iš pripažintos netikra santuokos*, turi teisėtų vaikų teises, vadinasi, įgyja savo tėvo pavardę. Nors, bendrai, santuoka, pripažinta netikra, neturi jokių pasekmių, dėl vaikų padaryta išimtis. Ši išimtis yra visiškai pagrįsta, nes kitaip šitokius vaikus reikėtų laikyti pavainikiais, kas neatitiktų nei formalinės padėties (jie gimė santuokoje), nei vaikų interesų. Šiuo nuostatu, tačiau, neišsprendžiamas klausimas, ar žmona (ypač Civ. įst. 131¹ str. II pastr. atveju) negalėtų suteikti veikams *savo* pavardės. Deja, tam nėra įstatyminių galimumų, nes nežinia kaip galima ištaisyti metrika.

Užnemunėje šis klausimas sprendžiamas pagal aukščiau (3 p.) jau nurodytas taisykles, būtent, jeigu santuoka buvo sudaryta sąžiningai arba sąžiningumas buvo tik iš vienos pusės, tai vaikai laikomi teisėtais; kiek gi nesąžiningumas buvo iš abiejų pusių, tą santuoką neturi jokių civilinių pasekmių. Tatai reiškia, kad, esant nesąžiningumui iš abiejų pusių, gimę veikai negali būti laikomi gimusiais teisėtoje santuokoje, o pavainikiais. Šis klausimo išsprendimas nėra suderintas su vaikų interesais.

Pabaltijo vietos įstatymų rinkinyje (117 ir sek. str.) tėra nuostatų apie turtinės santuokos, pripažintos netikra, pasekmes,

o apie jos asmenines pasekmes rinkinys visiškai tyli. Sprendžiant pagal šias turto pasekmes reikėtų laikyti neabejotina, kad, kiek sąžiningumas buvo iš abiejų pusių, dėl vaikų teisėtumo ir jų pavardės netenka abejoti; kiek gi tėvas buvo sąžiningas, vaikai irgi turi būti laikomi jo, todėl jie naudosis ir jo pavarde. Kiek gi nesąžiningumas buvo motinos ar abiejų susituokusių pusėje, vaikai negali būti laikomi nei teisėtais, nei vyro vaikais. Kaip matome, taisyklės būtų tos pačios, kaip Užnemunėje.

7.

Civ. įst. 132^3 str. nusako, kad *pavainikis* vadinamas vienoda su tėvavardžiu pavarde, bet sutikus motinai ir jos tėvui, jeigu jis tebėra gyvas, gali vadintis motinos mergautine pavarde. Šis nuostatas yra pritaikytas prie bendrų rusų taisyklių (ž., pvz., Notariato sutvarkymo įst. 72 str.), kuriose kiekvieno asmens pavadinimas susidėdavo iš 3 dalių: vardo, tėvavardžio ir pavardės. Pas mus tokio reikalavimo nėra, tėvavardis nustojo būti asmens pavadinimo dalis (ž. Laik. Lietuvos notariato sutvarkymo įst. — V. Ž. 2—3/23. — 6 §; plg. taip pat įsakymą dėl žmonių vardų, pavardžių ir pravardžių... rašymo — V. Ž. 19/233 ir Pasų įstatų — V. Ž. 18/218. — 1 §), tad nėra pagrindo taikyti Civ. įst 132^2 str., o todėl vargiai galima vadovautis 132^3 str., kuris nusiunčia į 132^2 str. Atitinkamai „Laik. įst. apie Lietuvos pilietybę“ (V. Ž. 2—3/22) 1 § 6 p., pavainikiai turi būti vadinami motinos pavarde. Lieka dar išspręsti klausimą, ar motinos tėvai gali tam prieštarauti ar turi duoti tam savo sutikimą. Mūsų nuomone, įvedus lyčių lygybę, nėra jokio pamato varžyti motinos teisę suteikti savo pavainikiams vaikams savo pavardę, kaip tėvas negali drausti savo sūnui įvaikinti ar legitimuoti pavainikį ir tuo suteikti jam savo pavardę.

1825 m. Civilinis Kodeksas nusako apie pavainikius 100 str., kad gimusiojo ne santuokoje vaiko tėvas tuo atveju gali būti užrašytas metrikoje, kaipo tėvas, jeigu jisai dalyvavo metriką surašant ir jį pripažino savo vaiku. Nors, 302 str., pavainikiai, pripažinti tėvo, nelaikomi teisėtais, bet tatai tegali turėti reikšmę turto santykiams (ypač paveldėjimui), o pripažinimu suteikiama tėvo pavardė, nes tėvas pripažįsta vaiką gimus iš jo. Kiek gi vaiką pripažįsta motina, ji turi jam suteikti savo pavardę. Įstatymiškai nesureguliuotas yra klausimas tų vaikų,

kurių niekas iš tėvų nepripažįsta[7]). Ligi išleidžiant 1922 metų balandžio 22 d. novelę (V. Ž. 85/732) ir įvedant lyčių lygybės principą, Užnemunėje pavainikis paprastai teturėjo teisę ieškoti savo motinos (1825 m. Civilinio Kodekso 298—307 §§); todėl pavainikis tegalėtų reikalauti, kad motina jį pripažintų savo (306 str.), bet ar jisai galėtų reikalauti, kad motina jam suteiktų jos pavardę? Mūsų supratimu, pripažinimas (savo valia ar prievarta) turi vaikui duoti ir šią teisę. Dabar uždraudimas ieškoti tėvo atkrito; bet tatai dar nereiškia, kad pavainikis gali priversti tėvą jį pripažinti, o vien tik, kad tėvas turi prieš jį tam tikras turtines prievoles, nes kitaip pavainikių asmeninė padėtis beveik niekuo nesiskirtų nuo santuokoje gimusiųjų, o tokiam tarimui jokių davinių nėra.

Pabaltijo vietos įstatymų rinkinio 166 str. aiškiai pasako, kad pavainikiai neturi teisės į tėvo pavardę ir kad jiems suteikiama motinos pavardė arba bet kuri kita laisvai parenkama. Kas sprendžia pavardės klausimą? Tenka laikyti, kad tai daro motina, nes kito asmens, kuris galėtų parinkti pavardę, nėra (pats vaikas, žinoma, to daryti negali, o tėvas neturi teisės į tai kištis).

8[8]).

Pagal Civilinių įstatymų 152 str. *įtėvis* gali suteikti įvaikiui savo pavardę. Kadangi įvaikinimas (Civ. teis. įst. 1460^8 ir sek. str. str.) daromas teismo nutarimu, tai įtėvis, paduodamas prašymą teismui apie įvaikinimą, turi nurodyti, ar jisai suteikia įvaikiui savo pavardę ar ne, kitaip nebus pagrindo naujai pavardei metrikos knygose pažymėti. Mūsų nuomone, vėliau įtėvio pavardę suteikti dėl nurodytos aplinkybės nebūtų leistina, nebent, tai būtų daroma pavardės keitimo tvarka (Pavardžių keitimo įstatymas — V. Ž. 79/696).

Legitimuotas vaikas ipse legitimaticijos facto įgauna tėvo pavardę (Civ. įst. 144^1 ir Senato spr. 1904/94)[9]); teismas, padaręs nutarimą apie legitimaciją, Civ. teis. įst. 1460^7 str., išduoda naują gimimo metriką[10]).

---

[7]) Juos reikia laikyti pamestinukais.

[8]) ž. šiais klausimais Rusų Senato Civ. Dep. spr. 98/32, kuriame yra atsakymas į 66 klausimus, susijusius su įvaikinimu ir legitimacija.

[9]) Kitos nuomonės yra *N. N. Miklaševski*, Pravo 1903, 28 Nr., 1801 p.

[10]) Senato 98/32 spr. 31 klaus.

Užnemunėje (1825 m. Civilinio Kodekso 312 str.) įvaikintasis įgyja savo įtėvio pavardę, kuri vartojama drauge su įvaikintojo pavarde; jei įvaikina moteris, tai įvaikintas prie savo pavardės jungia įvaikintojos mergautinę pavardę. Kodekso 294 str., legitimuotiems vaikams suteikiamos tos teisės, kuriomis jie naudotųsi, jei būtų gimę legitimuojančiųjų santuokoje. Nors apie legitimuotųjų pavardes kodekse nieko nepasakyta, tačiau iš 294 str. eina savaime, kad jie įgauna tėvo pavardę.

Pabaltijo vietos įstatymų rinkinio 187 straipsniu, įvaikintasis įgyja visas teisėtos santuokos vaikų teises, iškiriant tik 190 str. nurodytąsias; 190 str. esančių išimčių (dėl bajorystės suteikimo) pobūdis nurodo, kad įvaikintasis įvaikinimu įgyja ir įtėvio pavardę. Tą patį reikia pasakyti ir dėl legitimuotųjų, nes 173 str. legitimuotas vaikas įgyja visas teisėtų vaikų teises, jų tarpe ir teises į tėvo pavadinimą (vadinasi, 190 str. išimtys jam netaikomos).

9.

Mūsų civiliniai įstatymai apie *pamestinukų* vardą bei pavardę nieko nenustato. Apie pamestinukus kalba Civ. įst 163 ir 163^1 str. str., Nusikaltimų perspėjimo ir užkardymo įstatų 77^1 str. ir Bendr. globojimo įst. (XIII t.) 191 str. ir sek str., bet nieko neminima, kaip ir kas jiems suteikia vardą ir pavardę. Iš Civ. įst. 163^1 str. ir Nusikaltimų perspėjimo ir užkardymo įstatų 77^1 str. eitų, jog tas, kuris priima pas save pamestinuką, suteikia jam (ar jį krikštijant ar šiaip) laisvai parinktą vardą ir pavardę.

1825 m. Civilinio Kodekso 104 str. įsako visus pamestinukus atiduoti klebonui, kuris surašo gimimo aktą, įrašydamas jame duotąjį vardą, bet nenusako, ar klebonas pats renka vardą; ar pamestinuką radęs taip pat turi įtakos vardo (ir pavardės) pasirinkimui. Negalima tarti, kad visus pamestinukus, nežiūrint tikybos, reikėtų pristatyti (katalikų) klebonams, ypač tais atvejais, kai iš išvaizdos, dėl prie jų esamų dokumentų ar žymių galima spręsti, kad jie priklauso prie kitos, negu katalikiškos, tikybos. Reikia teigti, kad ir kitų tikybų dvasininkai turi tas pačias teises, kaip katalikų klebonai.

Pabaltijo vietos įstatymai apie pamestinukus visai nieko nekalba. Kadangi Civ. įst. 163 str. kalbama ir apie Pabaltijį

ir ten daroma išimtis tiktai dėl tikybos (šis dėsnis, esant tikybų lygybei, vargiai, bendrai gali būti taikomas Lietuvoje, įdėjus vietoj stačiatikių tikybos katalikų tikybą), tai tenka ten rastiems pamestinukams pritaikyti tas pačias taisykles, kurios veikia Civ. įst. veikimo srityje.

Rengiant naują civilinių įstatymų kodeksą, reikėtų atsižvelgti į aukščiau išdėstytus klausimus, kurie dabar visiškai įstatymiškai nėra sutvarkyti, ir juos sureguliuoti ir suvienodinti.

K. Šalkauskis

Teismų precedentai.

I.

Civilinės teisenos įstatymo 9 ir 129 str. str nuostatais teismai bylas turi spręsti vadovaudamosi įstatymų tikslia mintimi, arba, atsargiau pasakius, spręsti taip, kad sprendimai neprieštarautų įstatymams. Šioji taisyklė gali pretenduoti būti pripažinta visų kultūringų tautų. Tačiau ji negali būti nuosekliai išteseta iki galo dėl to, kad įstatymas negali numatyti visų ginčijamų klausimų, kurie gyvenime gali kilti.

Geriausias kodeksas gali atsakyti šiaip ar taip į visus jau iškilusius iki jo rašymo ginčijamus tam tikroje srityje teisės klausimus, tačiau žmogus visos ateities negali numatyti, ir įstatyme visuomet pasireiškia trūkumų, kuriuos papildyti tenka neįstatyminėmis normomis.

C. t. įst. 9 str. tai numato ir sako, kad įstatymai gali būti „nepilni, neaiškūs, arba jų trūksta, ar vienas antram prieštarauja“. Čia pagrindas teismui pačiam gamintis normas.

C. teis. įst. 10^1 ir 5 str. str. tiems nenumatytiems įstatymo klausimams išspręsti nurodo du kelius: 1) darant sprendimą vadovautis visiems žinomais vietos papročiais; 2) pagrįsti sprendimą paties teisėjo išrasta norma „bendra įstatymo prasme“.

Prieš įvedant dvi pastarąsias normas buvo visai priešinga aiškinimo sistema. Įstatymas turėjo būti suprastas tikslia raidine prasme (Įst. rink. I t. 1 d. 65 str.). Visos įstaigos turėjo

savo nutarimus remti tiksliais įstatymo žodžiais, nekeisdamos įstatymuose nė vienos raidės be caro žinios. Esant kokių įstatyme abejonių, leista buvo tam tikroms įstaigoms kreiptis nustatyta tvarka į carą prašant pakeisti įstatymą (Įst. rink. I t. 1 d. 72—79 str).

Bet po 1906 metų šie įstatymai buvo panaikinti, ir pasibaigė mažai kultūringos visuomenės pirmykštis civilinio proceso laikotarpis, kada visiškai įstatymo leidėjas nepasitikėdavo teismu. Tiesa, jau 1864 m. įvestas priešingo pobūdžio C. teis. įst., kuris nustatė nenumatytiems įstatymuose atsitikimams spręsti „bendra įstatymų prasme". Bet, tik panaikinus I t. 1 d., įstatymų leidėjas atsipalaiduoja nuo viduramžiais susidėjusių pažiūrų, ir iš karto civilinis procesas susilygina su kultūringų Europos valstybių procesų lygiu.

Ta pasikeitusi teisėjo rolė aiškėja dar labiau, paskelbus C. teis. įst. 8, 10 str. str., kuriais draudžiama stabdyti bylos sprendimą dėl įstatymo nepilnumo, neaiškumo, trūkumo, prieštaravimo vienas kitam. Teismas, nespręsdamas tokiais atvejais bylos, kaltinamas kaip už atsisakymą atlikti savo pareigą — „už atsisakymą teisti", t. y., kaip už teismo valdžios neveiklumą. Šis straipsnis galutinai panaikina senąjį sustingimą bylose sprendžiant bylas, įsakmiai nenumatytas įstatymuose ir pa smerkė bylų stabdymą, duodamas ir šiuo atveju teisėjui aktyvią rolę.

Kur ginčo klausimas civilinėje byloje nenumatytas įstatymuose, ten teisėjas yra reikalingos teisės normos gamintojas. Bet čia kyla klausimas, kokio pobūdžio toji teisėjo pagaminta norma? Ar ji yra tos pat rūšies norma, kaip įstatymas ir paprotys, ar tai norma, pagaminta tam vienam atsitikimui, vienai bylai, kuri yra sprendžiama? Iš to, kas išdėstyta, jau aišku, kad toji norma yra pagelbinė, kuri veikia tiktai nesant tinkamo įstatymo ir papročio. Toji pagelbinė norma užima, taip sakant, trečią vietą tarp veikiančiųjų normų. Bet yra pagrindo manyti, kad šios normos ypatybė yra tarnauti tik vienai bylai? Tokio pagrindo sprendimui nėra. Atvirkščiai, teismo pagrindinis dėsnis, kad teismas vienodiems atsitikimams taiko vienodas normas. Nebus teisingumo, jei teismas vienu atsitikimu atiteis iš atsakovo tam tikrą pinigų sumą, o kitu tokiu pat atsitikimu, atvirkščiai, ieškinio nepatenkins ir atmes jo reikalavimus, arba jei teismas vieną žmogų pasmerks mirti, o kitą už tokį pat dar-

bą išteisins. Teisingumo postulatas — vienodiems atsitikimams, tiksliau pasakius, esant vienodai juridinių faktų sudėčiai, turi būti taikomos vienodos normos. Tasai vienodų normų taikymo postulatas reikalauja, kad ir teismo pagamintos normos turėtų tą patį, kaip įstatymas ar paprotys visuotinumo pobūdį, kad vieno teismo pagaminta norma būtų taikytina tolygiems atsitikimams. Tai, tačiau, nereiškia, kad kiekviena teisėjo pagaminta norma jokiu būdu negali būti pakeista. Atvirkščiai, tuo pat keliu, kaip teisėjo norma gaminama, ji gali būti ir keičiama. Jei teisėjas yra sudaręs normą, bendra taisykle, jis turi jos laikytis ir kitais atsitikimais, kitais žodžiais, ji jam privaloma sprendžiant kitas bylas. Bet jei jis išranda sudarytąją normą dėl kokių nors priežasčių netaikytiną, jis gali ją panaikinti, nurodęs savo nusistatymo pakeitimo priežastį, jis tik negali nepaminėti, kad būtų jo sprendimas teisingas, kodėl jis keičia savo pirmesnį precedentą.

Sunkiau yra pakeisti aukštesnių instancijų išrastas normas. Tos normos žemesnėms instancijoms privalomos, kaip privalomas įstatymas arba paprotys. Pirmutinis teismo sprendimas tokiu klausimu, kuris nėra tiesioginiai išspręstas, nei įstatymu, nei papročiu, įgyja teisės normos galios ir vadinasi teismo precedentas. Tiksliau pasakius, šiuo atveju teismo sprendime dėl teisės klausimo, kuris nėra nustatytas nei įstatymo, nei papročio, taikoma yra paties teismo išrasta norma, kuri užima trečią vietą. Įstatymas užima pirmą vietą sprendžiant teisės klausimus, paprotys antrą, o teismo precedentas trečią vietą, nes jis taikomas nesant pirmų dviejų. Tą teismo išrastą normą, kuri buvo teismo sprendime, ir tenka vadinti, tiksliai kalbant, teismo precedentu.

Anglijos teismų praktikoje kalbamųjų normų privalomumas priklauso hierarchiškai sutvarkytuose nuo aukštesnės instancijos sprendimo. Žemesnis teismas negali prasilenkti teismo precedentui aukštesnio teismo. Grafijos teismas turi laikyti veikiančia teise aukštesnio teismo sprendimą. Apeliacinis teismas negali prieštarauti savo sprendimuose Lordų Rūmų sprendimams, kuriems yra suteikta vyriausioji Anglijos valstybės teismo valdžia. Pagaliau Lordų Rūmai negali spręsti sprendimą, kurie prieštarauja jų pačių pirmesniems sprendimams. Kai tenka naudotis precedentais iš praktikos žemesnių teismų arba to paties hierarchijos laipsnio, tad jie nesti Anglijoje griežtai

privalomi, nors ir su atidžia paprastai elgiasi su jais teismas. Anglijoje kartais aukštesnių teismų ir vienodos instancijos teismų atmainomi precedentai, tačiau tai daro su dideliu atsargumu, nes pripažįsta, kad svarbu ne tiktai taisyklingai juridines problemas išspręsti, bet taip pat svarbu neklaidinti visuomenę ir juristus, dažnai mainant precedentus. — Anglijoje net kai kurių teisininkų išreikšta nuomonė, kad teisės srityje pastovumas yra nemažiau svarbu, kaip ir teisingumas.

Mūsų įstatymams teismo precedento sąvoka, kad ir nėra svetima, tačiau nėra ir nors kiek sistemingai apdirbta arba, geriau pasakius, nėra įvesta į tam tikras ribas.

Kalbamųjų teisės precedentų sąvokos išplėtrėjimą galima būtų suskirstyti į du laikotarpius: iki (1933.VII.11 d.) Teismų santvarkos įstatymo išleidimo ir po išleidimo, arba, geriau pasakius, Rusijos valstybės įstatymų veikimo laikotarpis ir Lietuvos Valstybės įstatymų laikotarpis.

2.
Rusijos įstatymų laikotarpis.

Nei rusų įstatymai, nei Lietuvos Valstybės išleisti įstatymai aiškiai nekėlė precedento reikšmės klausimo, nekalbėjo irgi apie sudaryto precedento privalomumą pačiam teismui, ir taipjau apie aukštesnės instancijos precedento privalomumą žemesnei teismo instancijai. Šie klausimai buvo iškelti tik dėl Rusų Senato ir Lietuvos Vyriausiojo Tribunolo.

Tokiu būdu, jei precedentai privalomi, tai mūsų teisės sistema skiriasi nuo Anglijos sistemos, kuri sugebėjo pritaikyti savo sistemą prie hierarchiškai sutvarkytų teismų sistemos. Be to, precedento sąvoka Rusijos įstatymuose turi kitą turinį ir skirtingą struktūrą.

Rusų įstatymai skyrė kasacinio teismo sprendimus iš vienos pusės, byloms, patekusioms iš taikos teismo ir apygardos teismo, ir, iš kitos pusės, iš apygardos teismo ir apeliacinių rūmų.

Bylose, pradėtose taikos teismuose ir išspręstose kalbamųjų teismų bei apygardos teismų ir patekusiose į Vyriausiąjį Tribunolą (prieš karą į Senatą), pastarųjų sprendimai buvo publikuojami. Ir, atvirkščiai, bylose, pradėtose apygardos teisme ir kalbamojo teismo bei apeliacinių rūmų išspręstose ir pa-

tekusiose į Vyr. Tribunolą, paskutinės instancijos sprendimas publikuojamas. C. teis. įst. 815 str. Vyriausiojo Tribunolo sprendimai yra „skelbiami visiems žinoti, kad jais būtų galima vadovautis vienodai aiškinant ir taikant įstatymus".

Šios publikacijos tikslas, matyti, dvejopas: a) suvienodinti teismų praktiką („vienodai aiškinant ir taikant") ir, iš kitos pusės, b) įpareigoti „vadovautis" šiuose sprendimuose išreikštomis normomis. Abu nurodyti tikslai suteikė Vyriausiojo Tribunolo daromų precedentų privalomumą ne tiktai toms byloms, kurios sprendžiamos, bet ir kitoms, kurios ateityje įvairių teismų bus svarstomos ir sprendžiamos.

Panašiai žiūrėjo į savo precedentus ir Rusų Senatas. — Jis pripažino privalomą galią savo sprendimams, kurie padaryti kasacine tvarka, visiems teismams visose tos rūšies bylose, kurios buvo Senato išspręstos. (Senato visuot. susirink. 909/30 nutarimas, kas. civ. 67/519 sprend.).

Vyr. Tribunolas K. C. b. 27/177 ir 32/753 sprend. taipjau buvo pripažinęs savo sprendimams privalomą galią ne tiktai sprendžiamajai bylai bet ir kitoms tolygaus pobūdžio byloms: „teismai turi prisilaikyti, kaip tatai išeina iš CPĮ 815 str., tų normų, kurių Vyr. Tribunolas turėjo progos padaryti, spręsdamas kitoje byloje analogišką klausimą".

Tokiu būdu Vyr. Tribunolo ir Rusų Senato nuomonė dėl aukščiausio kasacinio teismo precedentų privalomumo sutampa.

Griežčiausioje opozicijoje prieš Senato nusistatymą visuomet buvo rusų mokslininkai. Charakteringa, kad tie teisininkai veik nenurodydavo teorinių pagrindų, kodėl jie išranda, teismo precedentus aukščiau nurodyta prasme neprivalomus kitoms byloms. Jų sumetimus galima suvesti į du argumentus: kad įstatymas teismų precedentų privalomumo visai nenustatė, arba bent tai nėra taip aiškiai išreikšta, kad galima būtų laikyti šį klausimą pozityviai išspręstą.

Rusų civilinio proceso literatūroje randame šiuos svarbiausius sumetimus, nukreiptus prieš teismo precedentus.

Įstatymo leidėjas toli gražu nenorėjo suteikti Senatui įstatymų leidžiamojo organo prerogatyvų, tad jo sprendimai turi galios tik vienai sprendžiamai bylai ir negali būti teisės

norma kitoms analoginėms byloms spręsti[1]). Tiesa, įstatymas nesuteikė teismams įstatymo leidžiamojo organo prerogatyvų, tačiau, nesant tinkamo įstatymo, ginčo klausimui išspręsti suteikė teismui teisę išrasti normą, vadovaujantis „bendro įstatymo prasme" (C. teis. įst. 9 str.) ir draudžia net bylos sprendimą stabdyti, darydamas už tai atsakingą prieš baudžiamuosius įstatymus (C. teis. įst. 10 str.). O jei teismas turi teisės išrasti normą bylai išspręsti, kodėl toji norma negali turėti platesnės reikšmės? Jei vienai bylai išspręsti teismas gali nustatyti normą be įstatymo leidžiamojo organo prerogatyvų, nebus vidinių prieštaravimų nustatant precedentų privalomumą ir kitoms analoginėms byloms spręsti.

Teismo precedentas yra norma, taip pasakius, trečios eilės, ji veikia nesant įstatymo ar papročio. O tos rūšies normos nereikalingos įstatymo leidėjo prerogatyvų. Todėl teismo precedentų darymas neprieštarauja mūsų įstatymams.

Toliau minimi teisininkai sako: įstatymo leidėjas nenorėjo C. teis. įst. 815 str. remdamasis pateiktais Senato sprendimais per publikaciją įpareigoti kitus teismus vadovautis, tačiau norėjo pateikti vien tiktai jų žiniai. Valstybės Taryba jie sako, kaip matyti iš likusios anų laikų paruošiamos įstatymų medžiagos, norėjo publikacijos keliu pateikti vyriausiojo teismo sprendimą vien žiniai[2]).

Su tuo sunku sutikti. Pats įstatymas yra pirmos rūšies šaltinis, kuris tiesiogiai išreiškia įstatymų leidėjų norą, ir visai teisingai dėl tos priežasties jis vadinasi „vidujinė medžiaga".

Nuginčyti aiškaus įstatymo turinį kita papildomąja, ar paruošiamąja medžiaga, kuri visai teisingai teisininkų vadinama tik „išorinė medžiaga", negalima. Iš likusios įstatymą rašant istorinės medžiagos negalima įrodyti aiškaus įstatymo turinio klaidingumo.

Autoriaus noras įrodyti, kad žodis „vadovautis" turi reikšti „žiniai", atrodo nerimtas. Juo labiau, kad įstatymas sako dar „vadovautis vienodai aiškinant ir taikant įstatymą". Šis papil-

---

1) Dumaševskis — Žurn. Minist. Justic. 1868.VII., 83—84; Engelmanas — Rusų Civilinės Teisenos Kursas 1912. 414 p.; Vaskovskis — Civ. Proceso Vadovėlis 1917 m. 14 p.

2) Esipovič — O tolkovanii zakonov — Žurn. Ministr. Just. 1849 m. 2 kn. 109 p.

domas posakis galėjo būti pridėtas ne prie žodžio „žiniai", bet prie „vadovautis". Be to, kas reikalinga įstatyme išaiškinti — ar įstatymo leidėjo valia, ar paties įstatymo turinys, vaizdingai sakant, jo valia. Stojant ant paskutinio pagrindo, kad svarbu žinoti įstatymo valia, iškeltas p. Esipovičio ginčas atrodo bergždžias.

Nurodoma kartais, kad C. teis. įst. 815 str. forma neturi pakankamai imperatyvinės formos. Žodis „vadovautis" tiktai tuomet turėtų reikšti, kad vyr. teismo sprendimas turi bendrą visoms byloms pobūdį, jei būtų pasakyta, kad „visose bylose" Senato sprendimai privalomi, arba, kad teismai būtinai privalo Senato sprendimais vadovautis. Bet tai negali įtikinti, nes mūsų įstatymai paprastai nevartoja griežtos liepiamos formos, bet, vartoja aprašomąją formą. Pvz., C. teis. įst. X. 1 d. 1488 str. sako: „Kilnojamieji iždo turtai parduodami taisyklėmis, nustatytomis dėl iždinių parangų su pakeitimais, nurodytais tolesniuose (1489—1500) straipsniuose". Kaip matome, įstatymas sako: turtai „parduodami" ir nesustiprina dėl aiškumo nei žodžiais „visais atsitikimais", nei posakiu „būtinai turi" būti parduodami, ko galima būtų laukti vadovaujantis tuo matu, kurį vartoja 815 str. interpretuodami minimi teisininkai.

Toliau teisininkai sako, kad tasai įstatymas neturi sankcijos, nenurodytos pasekmės, jei koks teismas nesivadovaus pirmesniu sprendimu išaiškinta prasme[3]). Bet ar reikalinga atskira sankcija šiai taisyklei, jei Senatas, kai byla jam patenka, nesutikdamas su teismo nusistatymu naikina sprendimą, ir byla grąžinama žiūrėti iš naujo. O teismui nesiremiant išaiškinimais, kasacinis teismas turi dar visą eilę priemonių savo nusistatymą įvykdyti: perkelti į kitą teismą, kaltiesiems iškelti drausmės, net ir baudžiamąją bylą.

Pagaliau sako dar, kad rusų Senato nusistatymas dėl teismo precedentų privalomumo prieštarauja C. teis. įst. 9 str., kuris reikalauja, kad sprendimas turi „remtis tikslia veikiančiųjų įstatymų prasme" arba „bendra įstatymų prasme"[4]). Bet „bendra įstatymų prasme" sudaryta norma ir yra teismo precedentas. Jei toji norma pagaminta teismo, kuris sprendžia

---

3) Vaskovskis — Civ. teis. vadovėlis 14 p.

4) Vaskovskis, Civ. teis. kursas 215—216 p.

bylą, yra teisėta sprendžiamajai bylai, tai nėra pagrindo manyti, kad toji norma bus neteisėta kitoms tokioms byloms.

Kaip jau gali būti suprantama iš mano pirmesnio išdėstymo, sudaromi teismo precedentai privalomi, jei jie tinkamai paskelbti[5]). O skelbiami kasacinio teismo sprendimai, kai byla pradėta apygardos teisme. Analoginių taisyklių apylinkės teismų pradėtoms ir patekusioms spręsti Vyr. Tribunolui byloms, mūsų įstatymai nėra nustatę.

Bet kalbamųjų taisyklių reikšmė, įvedus Teismų santvarkos įstatymą, labai sumažėjo, nes nuo to laiko apylinkės teismas tampa pirmąja instancija visoms civilinėms byloms, o apygardos teismas tik apeliacinė instancija toms byloms.

Kadangi naujų bylų, TSĮ. paskelbus, neįstoja į apygardos teismą, ir jos negali būti ten sprendžiamos, tai kasacinio teismo sprendimų skelbimas privalomas tiktai toms byloms, kurios buvo pradėtos apygardos teismuose iki nurodyto laiko. Kadangi jos baigiamos apygardos teismų ir Apeliacinių Rūmų spręsti, tai greit jau pareiga skelbti kalbamuoju pagrindu Vyr. Tribunolo sprendimus pasibaigs.

Tiesa, naujas TSĮ. įvedė naujus pagrindus kasacinių bylų sprendimams skelbti, apie kurias kalbėsime toliau.

3.

Lietuvos įstatymo laikotarpis.

TSĮ, kaip ir rusų laikų įstatymai, neduoda bendros teismų precedentų sąvokos ir, be to, nemini precedentų privalomumo ne tik sprendžiamoms byloms, bet ir kitoms analoginėms byloms visuose teismuose, išskiriant Vyriausiąjį Tribunolą. Kai dėl Vyr. Tribunolo, tai čia nustatytos dvejopos taisyklės, kurių privalomumas kitoms byloms yra daug aiškesnis, kaip kad buvo rusų įstatymuose.

TSĮ. numato Vyriausiojo Tribunolo teisiančiosios sudėties sprendimus, kaip precedentus, ir Vyriausiojo Tribunolo visuotinių susirinkimų nutarimus, kaip precedentus.

---

5) Pobedonoscevas. O sile kassacijonych riešenii — Sudebnyj Žurnal 1873 Nr. 4.

Vyriausiojo Tribunolo teisiančiosios sudėties sprendimai, kaip precedentai.

Vyr. Tribunolo teisiančioji sudėtis sprendžia visas bylas, kurios patenka iš apeliacinių teismų. Tačiau teisiančioje sudėtyje kilę kai kurie klausimai gali būti pristatomi visuotiniam susirinkimui išspręsti (TSĮ 92—94 str.).

Trijų rūšių klausimai pristatomi visuotiniam susirinkimui išaiškinti: a) Pristatytini teisės klausimai išaiškinti, kai sprendžiant bylą teisiančioje sudėtyje „kyla abejonių" (TSĮ 91 str.). Teisiančios sudėties nuožiūrai palikta pristatyti ar net nepristatyti kalbamuosius klausimus išaiškinti visuotiniam susirinkimui. Įstatymas išreiškė teisiančiosios sudėties tik teisę: „Gali pristatyti", o dėl abejotino teisės klausimo pareigos pristatyti visuotiniam susirinkimui nieko nepasakyta.

b) Atvirkščiai, turi būti pristatyti teisiančiosios sudėties visuotiniam susirinkimui nutarti teisės klausmai, kai pirmoji išranda reikiant išspręsti bylą kitaip, ne kaip jau kitose bylose susidėjo precedentai tos pačios teisiančiosios sudėties sprendimuose ar visuotinio susirinkimo nutarimuose. Teisiančioji sudėtis tokiu būdu suvaržyta savo sprendimuose senesniais precedentais, tiek savo išspręstose bylose, tiek visuotinių susirinkimų nutarimuose. Tie precedentai yra privalomi Vyr. Tribunolo teisiančiajai sudėčiai.

Iš čia galima išvesti išvadą, kad įstatymas išranda, kad Vyriausiojo Tribunolo privalomi jam pačiam sprendžiant kitas analogines bylas padaryti precedentai, o kai įstatymas precedentus leidžia keisti, tai nustato tokias taisykles, kurios laiduoja, kad precedentai bus pakeisti iš tikrųjų esant reikalui.

c) Turi būti pristatytas išaiškinti taipjau teisiančiosios sudėties visuotiniam susirinkimui, bent vienam teisėjui pareikalavus, priklausomybės klausimą išaiškinti.

Vyriausiojo Tribunolo visuotinio susirinkimo nutarimai, kaip precedentai.

Ne vien tiktai teisiančioji sudėtis turi teisę iškelti teisės klausimo išaiškinimo reikalą, bet ir Teisingumo Ministeris bei Vyriausiojo Tribunolo Pirmininkas; „kai teismų tie klausimai sprendžiami nevienodai". Teisės klausimų išaiškinimo nutarimai

skelbiami, kad „tie klausimai teismų galėtų būti vienodai sprendžiami“ (TSĮ 95 str.).

Tokiu būdu šio įstatymo vyriausias tikslas yra suvienodinti teismų praktiką. Ir šiuo atveju įstatymas neturi griežtos imperatyvinės formos. Tačiau ir čia nėra abejonių, kad Vyr. Tribunolo sprendimai ir nutarimai, kur aiškinamas teisė klausimas, kitoms analoginėms byloms turi teisės normos reikšmę, kitais žodžiais, eina teismo precedentu.

Kadangi Vyr. Tribunolo precedentai yra privalomi pačiam Vyr. Tribunolui kitas bylas sprendžiant, tai neabejotina, kad ir kitiems teismams tie precedentai privalomi. Čia nereikia specialios normos, kuri šį klausimą reglamentuotų, nes kiekviena byla, kuri bus išspręsta priešingai Vyriausiojo Tribunolo teisės klausimo išaiškinimui, bus kasuota. O kai jau aukščiau pasakyta, V. Tribunolas visuomet turi priemonių savo nuomonę byloje pravesti, priešingai žemesnių teismų nusistatymui.

Įdomu, kad TSĮ. 9 str. turi būti skelbiami tiktai visuotinio susirinkimo nutarimai, o tokios pat pareigos teisiančiosios sudėties sprendimui skelbti nėra.

Negalima nepripažinti tame įstatymo spragos, nes užtraukęs pareigą Vyr. Tribunolui savo sprendimus žinoti ir jų prisilaikyti, įstatymas padarė juos žinotinus ir visuomenei, kuri turi tas normas gyvenime taikyti. Norint teisiamosios sudėties sprendimas įgalinti visuomenę žinoti, reikia juos skelbti.

Kaip žinoma, tiek Vyr. Tribunolo sprendimai, tiek nutarimai skelbiami Teisininkų Draugijos žurnale „Teisė“, ir visai teisingai skelbiami yra teisiančiosios sudėties sprendimai ir visuotinių susirinkimų nutarimai.

Pats gyvenimas parodė kelią ir kartu pabrėžė teismo precedentų reikšmę gyvenime.

Povilas Pakarklis

Recidyvas Did. Lietuvos baudž. įstatymuose

1. *Nebe pirmą kartą baudžiamų nusikaltėlių gausumas kalinių statistikose.*

Įvairių šalių statistikos rodo, kad nusikaltėlių skaičiuje žymų nuošimtį sudaro tokie, kurie baudžiami nebe pirmą sykį. Taip, Anglijoj nebe pirmą kartą baustieji kaliniai 1857-ais metais sudarė 30%, 1878-ais metais — 40%, 1885/86-ais metais — 51% ir 1924-ais metais — 67,7%. Bendrame skaičiuje visų kalinių, 1924-ais metais patekusių į Anglijos kalėjimus, 26,3% buvo teisti daugiau kaip po 6 kartus, 18,4% buvo teisti daugiau kaip po 10 kartų ir 11,9% — daugiau kaip po 20 kartų[1]).

Panašų vaizdą teikia ir Amerikos Jungtinės Valstybės. 1920-ais metais pakartotiniai nusikaltėliai Wisconsino valstybiniuose kalėjimuose sudarė 45%, Virginijos valstybės kalėjimuose — 51%, Milwaukee pataisomuosiuose namuose — 53%[2]).

Ne kitoki šiuo atžvilgiu reikalai ir Vokietijoje.

Aukščiau paduoti skaitmenys rodo, kad nusikaltimų kiekis yra susijęs ne tik su nusikaltėlių skaičiumi, bet ir su tam tikrų asmenų savybėmis kartoti nusikaltimus.

Nors kiek ir perdėtai, bet vaizdingai šiuo reikalu pasisako R. Heindlis. Jo žodžiai: „Kaip daugelyje gamybos sričių $^9/_{10}$ visos produkcijos yra sutelkta keleto stambių firmų rankose, taip ir nusikaltimų rinkoje beveik visa apyvarta yra atliekama nedaugelio stambių gamintojų“[3]).

Minėti reiškiniai negalėjo nekreipti į save dėmesio teisininkų ir tuo pačiu negalėjo neatsiliepti į baudžiamuosius statutus. Pakartotinių nusikaltimų gausumas skatino įstatymų leidėjus energingiau kovoti su tos rūšies nusikaltimais, ir ryšium su tuo yra atsiradęs baudžiamosios teisės institutas, vadinamas recidyvo vardu.

---

[1]) Utevskij, Recidiv i professionalnaja prestupnost (leidinyje Problemy prestupnosti, Moskva, 1928, 3, p.p. 92—93.

[2]) Ten pat.

[3]) Utevskij, ten pat; Plg. P. Garraud, Traité theoretique et pratique du droit pénal français, Paris, 1916, p. 241.

2. Recidyvo sąvoka pagal 1903 m. B. Statutą.

Recidyvo esmė, Did. Lietuvoje veikiančiojo 1903 metų B. Stututo prasmė, yra ta, kad pakartotinas tolygaus arba vienarūšio nusikaltimo papildymas, padarytas nepraėjus tam tikram laikui po nuteisimo ir atkalėjimo už ankstyvesnįjį, didina atsakomybę ir net sudaro specialų nusikaltimą juridine prasme.

Šitokį recidyvo supratimą, koks kad yra 1903 metų B. St-e, galima rasti ir keleto kitų kraštų baudž. įstatymuose; šitaip recidyvo sąvoką nusako ir daugelis pasaulinio masto teisės teoretikų, — vis dėlto, recidyvo sąvoka sukelia ir ginčų. Keliama klausimas: ar recidyvo buvimui pagrįsti užtenka formalaus nuteisimo už tolygų arba vienarūšį nusikaltimą, ar, be to dar, reikia ir bausmės atlikimo. Ankstyvesnis nuteisimas yra laikomas būtina ir esmine recidyvo sąvokos žyme, bet dėl bausmės atlikimo teoretikų pažiūros įvairuoja. Antra vertus, vieni teoretikai skelbia, jog recidyvui taikyti reikia tolygaus nusikaltimo pakartojimo, tuo tarpu kiti tereikalauja nusikaltimų vienarūšiškumo, kurį savo ruožu ir nevienodai supranta[4]).

1903 metų Baudž. Statutas reikalauja, kad recidyvistai būtų smarkiau baudžiami, negu atsitiktiniai nusikaltėliai.

Šitas reikalavimas paprastai yra pripažįstamas teisės teorijoje ir praktikoje. Tačiau pasitaiko tarp rašytojų balsų, kurie pasisako prieš recidyvisto smarkesnį baudimą. Nusikaltėlių prigimtis, sakoma, yra vienoda, o jei žmogus nepasitaiso bekalėdamas, tai kalta esanti kalėjimų administracija, nesugebanti nusikaltėlyje sukurti motyvų, priešingų nusikaltimams[5]).

1903 m. B. Statute su recidyvo klausimu tenka susidurti ir bendrojoje ir specialiojoje dalyse. Bendrojoje daly recidyvo klausimas yra tvarkomas B. Statuto 67-o straipsnio, kurio nuostatai taikytini visais tais atsitikimais, kada specialiojoje B. Statuto dalyje nėra nuostatų, naikinančių tojo veikimą.

3. Recidyvo nuostatai B. S-to 67 straipsnyje.

B. Statuto 67-as straipsnis sako: „Padaręs nusikalstamąjį darbą po to, kai atliko bausmę, yra baudžiamas, kaip papras-

---

[4]) Stučka, Recidiv, Enciklopedija gosudarstva i prava, 1925—1927, Moskva, tom. III, p.p. 730—733. Plg. Širiajev, K voprosu recidiva p. 126; Plg. P. Garraud, Traité, p. 243—244.

[5]) Sergiejevskij, Rusk. ugolovn. pravo, Peterburg, 1910, p. 366—367.

tai, o jei nusmerktasis padarė nusikalstamąjį darbą, tolygų pirmajam arba tos pačios rūšies, tai naujai skiriamoji bausmė, išskyrus tuos atsitikimus, kur įstatymų yra numatytos tam tikros bausmės už nusikalstamų darbų pakartojimą, yra didinama nustatytomis 64 straipsnyje taisyklėmis, jei iki padarant naują tolygų arba vienodą nusikalstamąjį darbą perėjo nuo to laiko, kaip atliko bausmę už pirmesnį sunkųjį nusikaltimą, nedaugiau kaip penkeri metai, šiaip nusikaltimą — nedaugiau kaip treji metai, ir nusižengimą — nedaugiau kaip vieni metai".

B. Statuto 67-o straipsnio pirmasis posakis rodo, kad tas straipsnis neripažįsta vadinamojo bendrojo recidyvo, kuris už kiekvieną pakartotinį nusikaltimą numato didesnę bausmę, visai nežiūrėdamas, ar ankstyvesnis nusikaltimas yra ar nėra kuo panašus į paskesnįjį.

Iš B. Statuto 67-o str. tolimesnio teksto matyti, kad minimame straipsnyje recidyvo reikalu yra pravesta toji pažiūra, kuri bausmei didinti būtina sąlyga deda, kad pakartotinis nusikaltimas būtų tolygus arba vienarūšis su tuoju, už kurį atlikta kalėjimo bausmė. Dėl to negali būti taikomi recidyvo nuostatai, išdėstyti 67-ame straipsnyje, tuo atsitikimu, jei pirmą sykį būtų buvę nusižengta spaudos įstatymams, o antrą sykį nužudytas žmogus; arba vieną kartą kalėta už žmogaus įžeidimą, o antrąkart teisiama už sukčiavimą.

Vis dėlto, čia tenka susidurti su tam tikrais neaiškumais. Kokius nusikaltimus tenka laikyti tolygiais, nustatyti nėra sunku. Pati tolygumo sąvoka šiame reikale daug padeda. Bet daug sunkiau išsprendžiamas klausimas: kokius nusikaltimus reikia laikyti vienarūšiais nusikaltimais.

Mat, B. Statuto 67 - as straipsnis čia neduoda įsakmių nurodymų, o moksle šiuo reikalu yra įvairių teorijų. Vieni teisės teoretikai nusikaltimų vienarūšiškumą nustato iš tų pačių motyvų buvimo; kiti tą vienarūšiškumą išveda iš to, kad atitinkami nusikaltimai yra viename ir tame pačiame baudž. statuto skyriuje (sistematinis momentas lemia), treti iš to, kad už nusikaltimus skiriama vienoda bausmė, o ketvirtoji teoretikų grupė nori pagrįsti nusikaltimų vienarūšiškumą pozityviai teisiniu būdu, reikalaudama, kad baudž. statute įsakmiai ir iš-

skaičiuotinai būtų nurodyta, kokie nusikaltimai yra laikomi vienarūšiais (kazuistinio momento šalininkai)[6].

Iš paaiškinimų prie B. Statuto redakcinės komisijos projekto galima sužinoti, kokios pažiūros laikosi šiuo reikalu B. Statuto autoriai. Iš ten matyti, kad B. Statuto autoriai vienarūšiškais nusikaltimais laikė tuos, kurie dėl esamo tarp jų giminumo ir jų vidujo panašumo iškelia juose tų pačių motyvų buvimą. B. Statuto autorių pareiškimu, vienarūšiais nusikaltimais gali būti laikomi visi nusikaltimai, kurie išplaukė iš vienarūšių pasketų (skatinimo priežasčių). Pasak jų, vienarūšių nusikaltimų grupės pavyzdžiu gali eiti visi nusikaltimai, kurių sąvokos pagrinde glūdi pasipelnymas, o kitu vienarūšių nusikaltimų pavyzdžiu gali eiti visi nusikaltimai, kurių tikslas tenkinti lytinę patrauką[7]. Nors šis B. Statuto redaktorių aiškinimas ir neturi įstatymo galios, bet jis, kaip ir kiekviena mokslo pažiūra, gali būti panaudojama taikant B. St-o 67-ą straipsnį.

B. St-o 67 straipsnio tekstas taip pat rodo, jog recidyvui taikyti neužtenka, kad koks asmuo atitinkamo teismo būtų pripažintas kaltas, bet dar reikia, kad jis būtų atkalėjęs teismo skirtą bausmę. Šiuo atžvilgiu B. Statutas yra panašus į Vokiečių, Norvegų ir Lenkų baudž. kodeksus, reikalaujančius visiško arba dalino bausmės atlikimo, ir tuo pačiu skiriasi nuo Italų ir Prancūzų baudž. kodeksų, kurie, išeidami iš atitinkamų teoretinių pažiūrų, recidyvui taikyti pasitenkina vien nuteisimo faktu už ankstyvesnį nusikaltimą[8].

Recidyvo nuostatams taikyti B. Statuto 67 straipsnis deda dar sąlygą, kad laiko atžvilgiu būtų tam tikras nustatytas tarpas tarp ankstyvesniojo ir naujojo nusikaltimo. B. St-o 67 str. reikalauja, kad nuo to laiko, kaip atlikta bausmė už pirmesnį sunkųjį nusikaltimą, nebūtų praėję daugiau kaip penkeri metai, už paprastą nusikaltimą — nedaugiau kaip treji metai, ir už nusižengimą — nedaugiau kaip vieni metai.

---

[6]) Fritz Stier Somlo ir t. t. Handwörterbuch der Rechtswissenschaft, Berlin—Leipzig, 1928, V Bd., p. 172—174.

[7]) Ugolovn. uloženije Objasnenija k proektu red. komissii, Peterburg, 1895, p. 607. Plg. Kodeks Karny r. 1932 Komentarz Prof. Jamont i prof. Rappaport, Warszawa, 1932, p. 351—364.

[8]) Stučka, ten pat, p. 731—733.

4. Recidyvas B. St-o 455 str. 7 p. ir 585 str. 2 dalyje.

Kaip minėta, 1903 m. B. Statutas recidyvo nuostatus turi ne tik bendroje, bet ir specialiojoje dalyje. Specialiosios dalies recidyvo nuostatai svarbiausia liečia žmogžudystę, vagystę, plėšikavimą, sukčiavimą, prievartavimą, savivališką naudojimąsi svetimu turtu. Tie nuostatai yra sutinkami šiuose B. Statuto straipsniuose: 455, 585, 586, 587, 589, 590, 596, 597, 615, 624. Tik ką pažymėtų straipsnių recidyvo konstrukcija, apskritai imant, yra beveik tokia, kokia yra B. St-o 67-ame straipsnyje, nors ir turi šiek tiek savotiškumų. Pvz., tiek B. St-o 67-me straipsnyje, tiek šiuose straipsniuose recidyvui taikyti, kaip būtina sąlyga, yra reikalaujama, kad prieš pakartotiną nusikaltimą būtų jau įvykdyti ankstyvesni teismo sprendimai.

B. Statuto 455 str. 7 p. ir 585 str 2 d. savo konstrukcijomis yra panašūs. Tiek vienas, tiek antras straipsnis, kaip sąlygą recidyvui taikyti, reikalauja, kad ankstyvesnis nusikaltimas būtų tolygus pakartotiniam ir kad laikotarpis nuo bausmės atlikimo už ankstyvesnįjį nusikaltimą iki naujo nusikaltimo nebūtų didesnis per penkerius metus. Bausmei padidinti čia nesitenkinama recidyvo nuostatais, išdėstytais B. St-o 67-ame straipsnyje, o jau taikomi specialūs nuostatai net antrajam nusikaltimui nubausti. Tiek 455 str. 7 p., tiek 585 str. 2 d. savo tekstais yra gana aiškūs, ir todėl čia negali būti didesnių ginčų.

5. Recidyvo nuostatai B. St-o 586 ir 596 straipsniuose.

B. Statuto 586 ir 596 straipsniai recidyvo konstrukcijomis yra panašūs vienas į kitą. Ir viename, ir antrame straipsnyje yra aiškiai nusakyta, jog recidyvui taikyti reikia, kad būtų atkalėta dvi teismo skirtos bausmės. Nusakyta aiškiai, už kokius nusikaltimus reikia atkalėti, norint taikyti recidyvą. Tiek viename, tiek antrame straipsnyje tokiais nusikaltimais yra nurodyta vagystė, plėšikavimas, sukčiavimas ir prievartavimas. Taigi, čia pirmesnių nusikaltimų vienarūšiškumas yra nustatomas pozityviai teisiniu būdu (kazuistiniu metodu) ir todėl šiuo atsitikimu nėra tokių neaiškumų, su kuriais tenka susidurti B. St-o 67-me straipsnyje, besiaiškinant nusikaltimų vienarūšiškumo sąvoką. Antra vertus, vagystės, plėšimo, prievartavimo ir sukčiavimo sąvokų vienarūšiškumą galima išvesti ir iš vidujo jų gimininumo, iš jų giminiškų skatinimo priežasčių.

586 ir 596 straipsnių tekstai dar rodo, kad 586-u straipsniu galima nubausti, ir esant kitoms recidyvo sąlygoms, ne už kiekvieną trečią vagystę, o 596-u straipsniu — ne už kiekvieną trečią sukčiavimą. Minėtuose straipsniuose vagystės ir sukčiavimo sąvokos yra imamos ne visu, o tik tam tikros dalies kėčiu (apimtimi). Kas, esant recidyvo sąlygoms, padarys trečią vagystę, numatytą B. St-o 581 str. 3 ir 4 d., 582, 583, 584 ir 585 straipsniuose, tas negali būti nubaustas pagal B. St-o 586-ąjį straipsnį. Panašiai ir pagal B. St-o 596 str. negali būti nubaustas recidyvas už sukčiavimą, numatytą B. St-o 591 str. 2 d. ir 3 d., 592, 593, 594 ir 595 straipsniuose. Vadinasi, yra eilė vagysčių ir sukčiavimų rūšių, už kurių pakartotiną papildymą negali būti taikomi 586-as bei 596-as straipsniai. B. Statuto 586-as bei 596-as straipsniai, galima sakyti, yra skirti bausti recidyvams už paprastas bausmės atžvilgiu vagystes ir paprastus sukčiavimus, o netaikomi lengvosioms ir sunkiosioms vagystėms ir tokiems sukčiavimams bausti*). Žinoma, tai dar nesako, kad ir ankstyvesni nusikaltimai, kurie eina prieš nusikaltimą, už kurį gresia 586-o bei 596-o straipsnių taikymas, turėtų būti tik nusikaltimai, B. St-o 581 str. 1 d. ir 2 d. bei 591 str. 1 d. numatyti. Ankstyvesnės dvi vagystės, du sukčiavimai, du prievartavimai ar du plėšikavimai gali būti įvairiausių rūšių, nes tųjų atžvilgiu B St-o 586 bei 596 straipsniai nedaro jokių apribojimų.

Kodėl B. St-o 586-o bei 596-o straipsnių tekstai yra suredaguoti taip, kad pirmąjį straipsnį tenka taikyti tik už paprastas vagystes, o antrąjį — tik už paprastus sukčiavimus, — lengva paaiškinti. Sunkioms vagystėms ir sunkiems sukčiavimams, nors jie būtų primąsyk įvykdyti, atitinkamuose straipsniuose yra numatyta didesnės bausmės, negu B. St-o 586-ame bei 596-ame straipsniuose. Dėl lengvų vagysčių ir sukčiavimų,

---

*) Lengvomis vagystėmis ir lengvais sukčiavimais šiame straipsnyje vadinu nusikaltimus, B. St-o 581 str. 4-oj dalyje, 591 str. 3-joj dalyje ir 592 straipsnyje numatytus, vadinas, tuos kalbamos rūšies nusikaltimus, už kuriuos gresia nedidesnė, kaip šešių mėnesių papr. kalėjimo bausmė; paprastomis vagystėmis ir paprastais sukčiavimais — nusikaltimus, B. St-o 581 str. 1-oj bei 2-oj dalyje ir 591 str. 1-oj dalyje numatytus, t. y. vagystes ir sukčiavimus, už kuriuos gresia papr. kalėjimas; sunkiosiomis vagystėmis ir sunkiaisiais sukčiavimais — vagystes bei sukčiavimus, už kurių pirmąjį padarymą gresia nemažesnė, kaip grasos kalėjimo bausmė.

kurių objektas neprašoka 2 lt. 50 ct., arba kur kaltininkas atlygino nukentėjusiam, tai, matyti, B. St-o autoriai nelaikė tųjų tiek pavojingais visuomenei nusikaltimais, kad už trečią tokį nusikaltimą reikėtų jau taikyti specialius nuostatus.

6. B. St-o 587 str. 1 d. ir 597 str. 1 d. straipsnių recidyvo konstrukcija, lyginant su B. St-o 586 ir 596 straipsniais.

B. St-o 587 str. 1 d., 589 str. 2 d., 7 p., 590 str. 2 d, 5 p. ir 597 str. 1 d. savo recidyvo konstrukcijomis sudaro trečią naują grupę. Jei B. St-o 586-am bei 596-am straipsniams taikyti reikia, kad nusikaltėlis būtų atkalėjęs dvi teismo skirtas bausmes už vagystę, plėšikavimą, prievartavimą arba sukčiavimą, tai šios grupės straipsniai reikalauja nemažiau trijų tokių pat atkalėjimų.

Tiek 586-o bei 596-o straipsnių, tiek 587-o bei 597-o straipsnių pirmų dalių nuostatuose galima įžiūrėti du momentus. Vienas iš jų nusako, koks pakartotinis nusikaltimas turi būti padarytas, o antras — koki turi būti nusikaltėlio praeitis.

B. St-o 586-ame straipsnyje pirmasis momentas yra išreikštas žodžiais: „Kas nusikalto numatyta 581 straipsnio pirmąja arba antrąja dalimi vagyste“, o B. St-o 596-ame straipsnyje tas momentas yra nusakytas žodžiais: „Kas nusikalto numatyta 591 straipsnio pirmąja dalimi suktybe“. Tuo tarpu B. S-to 587-o str. 1 d. pirmasis momentas nusakomas žodžiais: „Kas nusikalto vagyste“, o B. St-o 597 straipsnio 1 d. tas momentas išreikštas žodžiais: „Kas nusikalto suktybe“.

Iš tik ką paminėtų dalykų matyti, kad B. S-to 587 str. 1 d. ir 597 str. 1 d. vagystės ir sukčiavimo sąvokas, lyginant su B. St-o 586-uoju bei 596-uoju straipsniais, ima daug platesnio kėčio (apimties). Išeina, kad pagal B. St-o 587 str. 1 d. bei 597 str. 1 d. žmogus gali būti baudžiamas už bet kokią vagystę ir už bet kokį sukčiavimą, jei tik jis savo kriminaline praeitimi atitiks kitas tų straipsnių reikalaujamas sąlygas. Tuo tarpu B. St-o 586 bei 596 straipsniai tegali būti taikomi tik už paprastas vagystes bei už paprastus sukčiavimus. Šita visa tenka turėti prieš akis, norint nustatyti B. St-o 586 bei 596-o straipsnių santykius su B. St-o 587-uoju bei 597-uoju straipsniais. Lengva suprasti, kad žmogui, jau atkalėjusiam bausmę, skirtą pagal B. St-o 586-ą bei 596-ą straipsnius, ir padariusiam tolygų arba

nustatytą vienarūšį nusikaltimą, nepraėjus 5-iems metams nuo bausmės atlikimo, turės būti taikomas 587-as bei 597-as straipsnis. Mat, kas yra nuteistas 586-uoju bei 596-uoju straipsniais ir jei sprendimas įsiteisėjo, tai jau yra įrodymas, kad prieš tai toks žmogus yra skyrium atkalėjęs dvi teismo skirtas bausmes už vagystę, sukčiavimą, prievartavimą arba plėšikavimą.

7. *Ar taikytini B. St-o 587 bei 597 straipsniai, jei 3-ias nusikaltimas yra spręstas nekompetentingo teismo?*

Ne tik galima taikyti B. St-o 587-ą bei 597-ą straipsnius, jei jau yra kaltinamojo atžvilgiu pritaikyta B. St-o 586-as bei 596-as straipsniai, bet galima kelti klausimą, ar tam tikrais atsitikimais ir iš viso bus galima taikyti 587-ą bei 597-ą straipsnius, jei nebus prieš tai pritaikyti 586-as ar 596-as straipsniai. Toks klausimas siūlosi tuo atsitikimu, kai trečioji vagystė arba trečiasis sukčiavimas priklausys prie paprastųjų rūšies.

Už trečiąją vagystę, numatytą B. St-o 581 str. 1-oje ir 2-oje dalyje, taip pat už trečiąjį sukčiavimą, numatytą B. St-o 591 str. 1-oje dalyje, esant tam tikroms sąlygoms, gresia grasos kalėjimas, ir tokį nusikaltimą pagal Lietuvos Teismų santvarkos įstatymą turi spręsti apyg. teismas. Tad jei už tris vagystes ir sukčiavimus koks asmuo paeiliui būtų nubaustas apyl. teismo, į kurio kompetenciją neįeitų baudimas už paprastą trečią vagystę ar sukčiavimą, — tai turėtume sprendimą, padarytą nekompetentingo teismo. Toks sprendimas, kaip padarytas nekompetentingo teismo, neturėtų būti imamas dėmėn, traukiant atsakomybėn ir nustatant bausmę už ketvirtą vagystę ir sukčiavimą. Šia prasme yra pasisakęs ir Rusų Senatas savo keturiuose sprendimuose[9]).

Tiesa, Vyr. Tribunolas 1937 m. gegužės 13 dieną byloje Karalinos Raščiūtės, — kuri pirmą bausmę, skirtą už lengvą

---

[9]) Jei teismas ras, kad pirmesnis sprendimas yra padarytas neatitinkamo teismo, su valdžios perviršijimu, tai jis negali pripažinti naujo veiksmo pakartojimu, nes toks sprendimas negali būti pripažintas galutinai įgavęs teisėtą jėgą 69/639, Kokoškino; 72/30 Fedorovo. Asmuo, pasmerktas neatitinkamo teismo, pavyzdžiui taikos teismo, už veiksmą, teismingą bendriems teismams, negali būti laikomas nubaustu, ir toks sprendimas negali būti imamas dėmėn nustatant atsakomybę už nusikaltimų pakartojimą. 75/541, Bogdanovo; 84/14 (o. c.). Ugol. uloženije, 1903 g., s motivami... N. S. Tagančevo, Ryga, 1922, p. 265.

vagystę, buvo atlikusi 1933-3-25 d., antrą bausmę, skirtą už paprastą vagystę, — 1934-3-14 d., o trečią už paprastą vagystę — 1935-9-6 d., — yra pasisakęs, kad Raščiūtei už ketvirtą paprastą vagystę, padarytą 1937-ais metais, turi būti taikomas B. St-o 587-as straipsnis.

Šis Vyr. Tribunolo sprendimas, kiek galima spręsti iš tojo teksto, yra padarytas atsižiūrint tik į dvi faktų sąlygas: į iškalėtą bausmių skaičių ir į penkerių metų laiko tarpą nuo bausmės atlikimo iki paskutiniojo nusikaltimo. Tuo tarpu visai nekeltas klausimas, ar apyl. teismas 1934 m. gegužės 28 d. buvo kompetentingas spręsti trečiosios vidutinės vagystės bylą Raščiūtės, kuri buvo atkalėjusi dvi bausmes už ankstyvesnes vagystes[10]).

Todėl dabar nėra aišku, kaip Vyr. Tribunolas savo sprendimą, pareikštą Raščiūtės byloje, derina su Teismų santvarkos įstatymo §14 bei §16, ir kodėl jis į tą klausimą žiūri kitaip, negu Rusų Senatas. Galimas daiktas, kad jei Vyr. Tribunolas Raščiūtės byloje būtų apsistojęs prie minėtų Teismų santvarkos įstatymo nuostatų ir Rusų Senato tuo reikalu pasisakymų, tai ir jo sprendimas toje byloje, gal būtų buvęs kitoks. Kaip ten bebūtų su to pasisakymo savybėmis, bet svarbu būtų, kad ir šį klausimą Vyr. Tribunolas nuodugniai išnagrinėtų visuotiniame susirinkime.

8. *Kada galima taikyti B. St-o 587-ą bei 597-ą straipsnius, netaikius prieš tai B. St-o 586-o bei 596-o straipsnių.*

Jei ir yra atsitikimų, kada negalima taikyti B. St-o 587-o bei 597-o straipsnių, nepritaikius prieš tai B. St-o 586-o bei 596-o straipsnių, tai yra ir kitokių atsitikimų. Pirmas toks atsitikimas, kada galima taikyti B. St-o 587-ą bei 597-ą straipsnius, ir netaikius prieš tai 586-o bei 596-o straipsnių, bus tada, kada trečioji vagystė ir trečiasis sukčiavimas priklausys prie rūšies didesniųjų nusikaltimų, kurie yra numatyti B. St-o 581 str. 3 d. bei 591 str. 2 dalyje ir ištisoje eilėje kitų straipsnių, kuriuose yra numatytos didesnės bausmės, negu B. St-o 586-ame bei 596-ame straipsniuose.

---

10) Vyr. Tribunolo visuot. sus-mų 37/129 nutarimas.

Antras toks atsitikimas bus tada, kai kaltinamasis, kuriam kaltinimo aktas bus surašytas pagal B. St-o 586-ą bei 596-ą straipsnį, prieš rezoliucijos paskelbimą geruoju atsilyginus nukentėjusiam, ir todėl, nors bus teisiamas apyg. teismo, bet bus nuteistas pagal B. St-o 581 str. 4-ą bei 591 str. 3-ą dalį.

Trečias toks atsitikimas bus tada, kada trečioji vagystė ir trečiasis sukčiavimas priklausys prie rūšies lengvųjų nusikaltimų, numatytų B. St-o 581 str. 4 d., 591 str. 3 dalyje ir 592 str. Pastaruoju atsitikimu už trečiąją vagystę ir trečiąjį sukčiavimą teisti kokį pilietį bus kompetentingas apylinkės teismas, ir todėl gali pasitaikyti, kad 587-ą bei 597-ą straipsnį reikės taikyti ir tokiam asmeniui, kuris anksčiau nebuvo teisiamas apyg. teismo. Ir minėtoje Raščiūtės byloje, jei trečiasis nusikaltimas būtų buvęs lengva vagystė, kuriai nagrinėti yra kompetentingas apyl. teismas, tai už ketvirtąją vagystę, esant kitoms recidyvo sąlygoms, neabejotinai tektų taikyti B. St-o 587-ą straipsnį.

9. B. St-o 587-o bei 597-o straipsnių taikymas už lengvąją vagystę ir lengvąjį sukčiavimą.

Tiesa, Vyr. Tribunolas 1930 m. spalių 21 d. Jono Vaičiulio byloje yra pasisakęs, kad iš viso negalima taikyti B. S-to 587 str. už lengvąją vagystę, kokia yra numatyta B. St-o 581 str. 4 dalyje, nors teisiamasis ir būtų skyrium atkalėjęs tris teismo skirtas bausmes už vagystes. Vyr. Tribunolas tame sprendime, tarp kita ko, sako:

„Iš to eina, kad B. St. 586 str. trečią vagystę, numatytą B. St. 581 str. 4 d., nelaiko pakankamu nusikaltimu nubausti kaltinamajam iš B. St. 586 str., nors ji ir buvo padaryta kaltinamojo po dviejų vagysčių. Tad kiek padarytų kaltinamasis lengvų vagysčių, B. St-o 581 str. 4 d. numatytų, jis, vis vien, negalės būti nubaustas iš B. St-o 586 str., o jei taip, tai aišku, kad tos vagystės nesudarys ir ketvirtos vagystės, numatytos B. St-o 587 str..

Sulyginus bausmes, numatytas B. St. 586 ir 587 str., reikia taip pat prieiti išvadą, kad 587 str. numato vagystės pakartojimą, ne kiekvienos vagystės, o tik vagystės, nemenkesnės kaip B. St. 581 str. 1 arba 2 dalimi numatytos.. Dėl to įstatymo leidėjas, redaguodamas 587 str., ir nemini B. St. 581 str. 1

ir 2 d., nes tarė pakankama tai paminėti B. St. 586 str. B. St. 581 str. 4 d. yra įdėtas B. St. tik išlaikyti nuosavybės neliečiamybės principui".

Su šitokiais Vyr. Tribunolo išvedžiojimais sutikti nesinorėtų: mat, iš jų matyti, kad Vyr. Tribunolas neįžiūri B. St-o 586-to ir 587-o straipsnių konstrukcijų skirtumo. Atrodytų, kad Vyr. Tribunolas tartų, kad B. St-o 587-as straipsnis nuo B. St-o 586-ojo tesiskiria tik tuo, kad B. St-o 586-as straipsnis yra taikomas trečiajai, o 587-asis — ketvirtajai vagystei bausti. Iš tikrųjų B. St-o 586-o straipsnio tekstas aiškiai rodo, kad tas straipsnis tegali būti taikomas tik tokiai trečiajai vagystei, kokia yra numatyta B. St-o 581 str.-o 1-oje ir 2-oje dalyse, — žinoma, jei yra kitos recidyvo sąlygos. Tuo tarpu B. St-o 581-o, 582-o, 583-o, 584-o ir 585-o straipsnių tekstai rodo, kad vagysčių, kaip atskirų juridinės prasmės nusikaltimų, yra daug daugiau, negu numato B. St-o 581 str. 1 ir 2 dalys, ir kad bendroji tokios vagystės sąvoka turi apimti visus tos rūšies nusikaltimus, o ne tik vagystes, B. St-o 581 str. 1-oje ir 2-oje dalyje numatytas. B. St-o 587-as straipsnis kaip tik ir ima vagystės sąvoką be jokių apribojimų, tuo tarpu B. St-o 586-as straipsnis apsiriboja tik vagystėmis, numatytomis atitinkamose B. St-o vietose. Todėl nieku būdu negalima B. St-o 587-ąjį straipsnį laikyti paprastu B. St-o 586-o straipsnio tęsiniu, kuris būtų taikomas tik kiek kitokios praeities nusikaltėliui.

Jei B. St-o autoriai nelaikė reikalingu už trečią lengvąją vagystę taikyti B. St-o 586-ą straipsnį, tai tatai dar nesako, kad jie būtų buvę nusistatę prieš B. St-o 587-o straipsnio taikymą už ketvirtąją tokią vagystę, kada nusikaltėlyje yra toliau pažengęs atitinkamas palinkimas ir nematyti pasitaisymo žymių.

Antra vertus, ir B. St-o 586-as straipsnis nėra taip suredaguotas, kad jo nebūtų galima taikyti tuo atsitikimu, jei kaltinamasis būtų atkalėjęs dvi bausmes, teismo skirtas už lengvas vagystes, o tik trečioji būtų vagystė, numatyta B. St-o 581 straipsnio 1-oje ir 2-oje dalyse. B. St-o 586-as straipsnis tik trečiąją vagystę ima su tam tikrais apribojimais, tuo tarpu ankstyvesniųjų vagysčių atžvilgiu B. St-o 586-as straipsnis, lygiai kaip ir 587-asis straipsnis, jokių apribojimų nedaro. Jei B. St-o autoriai tikrai būtų norėję lengvosioms vagystėms ne-

taikyti recidyvo nuostatų, tai jie būtų turėję kitaip suredaguoti B. St-o 581-ą, 586-ą, 587-ą ir kai kuriuos kitus straipsnius.

Tiesa, tikslingumo žiūrint, reikia pripažinti, kad pakartotinės lengvosios vagystės, kurių objektas yra nedidesnis už 2 lt. 50 ct., nėra visuomenei tiek pavojingos, kad reiktų joms taikyti B. St-o 587-ą straipsnį. Menkniekių nusikaltimus, kaip kelių saldainių vagystę, Finkelburgas vadina Bagatellencriminalität, o italų Ferrio baudž. kodekso projektas teikia tiems contravenzioni vardą ir netaiko recidyvo nuostatų[11]). Sovietų Rusijos (R. S. F. S. R.) 1926 m. baudž. kodeksas eina dar toliau ir pastaboje prie 6-o straipsnio skelbia: „Nelaikomas nusikaltimu veiksmas, kuris nors formaliai ir atitinka šio kodekso specialiosios dalies kai kokio straipsnio pažymius, bet dėl aiškaus mažareikšmiškumo ir blogų pasekmių nebuvimo neturi visuomeniškai pavojingo pobūdžio"[12]). Pažymėtinas šiam reikalui ir Lenkų 1932 m. baudž. kodeksas, kurio 257 str. 2 § leidžia teismui atleisti nuo bausmės žmogų, jei tas, paskutinio reikalo verčiamas, yra pavogęs, tikslu vartoti, menkos vertės daiktą, priklausantį prie būtiniausių reikmenių.

Tuo tarpu pagal 1903 m. B. Statutą žmogui už ketvirtą vagystę, nors pastarosios ir trijų ankstyvesniųjų vagysčių objektas būtų apie 50 ct. vertės, galima pritaikyti B. St-o 587-o straipsnio 1-ą dalį, kuri skiria grasos kalėjimo netrumpiau kaip trejus metus. Nors B. St-o 586-as straipsnis šiuo atžvilgiu yra kiek pažangesnis už 587-ąjį, tačiau ir B. St-o 586-ame straipsnyje numatytoji bausmė — grasos kalėjomas neilgiau kaip trejų metų — gali būti pritaikyta žmogui, — kuris bus skyrium atkalėjęs dvi bausmes, teismo skirtas už menkniekių vagystes, kurių objektai gali būti apie 50 ct. vertės duonos kepalai, pavogti savo šeimos badaujantiems nariams maitinti, — jei tik trečiosios vagystės objektas bus per 2 lt. 50 centų.

Dėl to minėtas Vyr. Tribunolo sprendimas Vaičiulio byloje prieštarauja straipsniams mūsuose veikiančiojo 1903 m. B. Statuto, kuris iš tikrųjų nėra toks pažangus, kaip kad norėtų kai kas jį atvaizduoti.

---

11) Utevskij, ten pat, p. 100.

12) Kodeksy R. S. F. S. R., Ugol. kodeks. s izmenenijami na 1 julia 1935 g., Ogiz, 1935; Plg. D. Jazenok, Maloznačitelnyje prostupki (žurnale Sovetskaja justicija, 1937, Nr. 18).

10. B. St-o 587-o bei 597-o str.-ų taikymo galimumas, kada trečią, net paprastą vagystę ar sukčiavimą yra išsprendęs apyl. teismas, neperžengdamas savo kompetencijos.

Su klausimu, — ar be nurodytųjų atsitikimų dar gali pasitaikyti atsitikimų, kur reikėtų už ketvirtą vagystę ir ketvirtą sukčiavimą pritaikyti B. St-o 587-ą bei 597-ą straipsnius, nepritaikius prieš tai B. St-o 586-ojo bei 596-ojo straipsnių, — yra glaudžiai susijęs išsprendimas klausimo, ar, norint B. St-o 587-ą bei 597-ą straipsnius taikyti, reikia, kad tarp 2-os ir 3-os vagystės nebūtų praėję tam tikri laikotarpiai. Jei, pvz., koks žmogus, — atkalėjęs bausmę už pirmąją vagystę ir pirmąjį sukčiavimą 1925-ais metais, už antrąją — 1926-ais, — bus teisiamas už vėlesnę trečiąją vagystę 1936-ais metais, tai šiuo atsitikimu, kadangi bus praėję daugiau kaip penkeri metai, negalima bus taikyti B. St-o 586-o straipsnio, ir byla priklausomai turės būti sprendžiama apylinkės teismo. Jei tas žmogus baigtų kalėti bausmę, apyl. teismo paskirtą už trečiąją vagystę, 1936 metų gale, o 1937-ais metais padarytų vėl paprastą vagystę, tai sprendžiant klausimą, ar už tokią ketvirtą vagystę galima taikyti B. St-o 587-ą straipsnį, taip pat bus susidurta su laikotarpio tarp 2-os ir 3-ios vagystės klausimu.

Jei į to laikotarpio dydį visai nekreipti dėmesio, tai šiuo atveju tektų taikyti B. St-o 587-ą straipsnį, ir turėtume atsitikimą, kada galima būtų taikyti B. St-o 587-ą straipsnį, nepritaikius prieš tai B. St-o 586-o bei 596-o straipsnių net tuo atsitikimu, kada trečioji vagystė ar trečiasis sukčiavimas priklausytų prie paprastųjų rūšies. Tačiau, ar galima tokiu atsitikimu nekreipti dėmesio į laikotarpio dydį tarp antro ir trečio nusikaltimo, yra klausimas, į kurį galima atsakyti tik įsigilinus į eilę B. Statuto straipsnių.

11. Laikotarpių tarp 1-o, 2-o ir 3-čio nusikaltimų klausimas, taikant B. St-o 587-ą bei 597-ą straipsnius.

B. Statuto 587 ir 597 straipsniuose nėra nurodymų apie laikotarpius tarp pirmesnių nusikaltimų, o tėra nurodytas 5-ių metų laikotarpis nuo paskutinės bausmės atlikimo už kokį iš ankstyvesnių nusikaltimų iki paskutiniojo nusikaltimo. Vyr. Tribunolas yra dukart svarstęs klausimą, ar taikant B. St-o 586-ąjį straipsnį, turi turėti reikšmės laikotarpis tarp pirmos

ir antros vagystės. 1933 m. balandžio 6 d. tvarkom. posėdyje Juozo Naudužo byloje (b. nr. 251) Vyr. Tribunolas tą klausimą išsprendė teigiamai, o 1937 m. rugsėjo 16 d. visuotiniame susirinkime išsprendė neigiamai ir panaikino 1933 m.IV-6 d. nutarimą[13]). Laikotarpio tarp 2-o ir 3-io nusikaltimo, taikant B. St-o 587 ar 597 straipsnius, Vyr. Tribunolas ir iš viso nėra sprendęs. Jei imti tokius atsitikimus, kada B. St-o 587-ą bei 597-ą straipsnius tenka taikyti, kada jau yra anksčiau pritaikyti B. St-o 586-as bei 596-as straipsniai, tada netenka abejoti, kad turi būti 5-ių metų laikotarpis ne tik tarp 3-o ir 4-o nusikaltimo, bet ir tarp 2-o ir 3-čio nusikaltimo. Šiuo atsitikimu neaiškumų kels tik laikotarpis tarp pirmo ir antro nusikaltimo.

Dar komplikuotesni reikalai darosi, jei B. St-o 587 bei 597 straipsnius tenka taikyti tada, kada B. St-o 586 bei 597 sraipsniai visai nebuvo taikyti. Šiuo atsitikimu tenka susidurti ne tik su laikotarpio tarp pirmo ir antro nusikaltimo klausimu, bet ir su laikotarpio tarp antro ir trečio nusikaltimo klausimu.

Svarstant minėtų laikotarpių klausimą, tenka apsistoti ir įsigilinti į B. St-o 586 bei 587 str., 596 bei 597 str. ir B. St-o 31 bei 67 straipsnius. Vyr Tribunolas 1933 m. balandžio 6 d., žiūrėdamas Juozo Naudužo bylą, yra pastebėjęs, kad visai neatitiktų įstatymo dvasios ir nebūtų logiška pripažinti, kad išėjimas 5 metų nuo atlikimo bausmės už pirmą vagystę iki naujo apvogimo neturėtų reikšmės kvalifikuoto recidyvo klausimu. Šitą pareiškimą Vyr. Tribunolas yra daręs išeidamas iš B. St-o 587 straipsnio nuostato, kad vagiui recidyvistui, net kelis kartus baustam pagal B. St-o 587 str., buvusios vagystės yra jam kaip ir užmirštamos, o vėliau padaryta vagystė laikoma pirma vagyste, jei tik toks recidyvistas nuo paskutinės bausmės atlikimo per 5 metus nepadarys vagystės ar kito įstatyme numatyto nusikaltimo.

Minėtas Vyr. Tribunolo pastebėjimas, kad laikotarpis tarp pirmo ir antro nusikaltimo turi turėti reikšmės kvalifikuoto recidyvo klausimu, gali būti grindžiamas ne tik B. St-o 587 str. konstrukcija, bet ir B. St-o 31 ir 67 straipsnių konstrukcijomis. Žinoma, pripažįstant minėto laikotarpio reikšmę reci-

---

[13]) Vyr. Tribunolo vis. sus-mų nutarimas 37/138.

dyvo klausimu, netenka daryti dar išvadą, kad tas laikotarpis būtų 5 metų.

B. St-o 67-as straipsnis nustato laikotarpius nuo vieno iki kito nusikaltimo. Jei, pvz., kas bausmę už pirmąją vagystę, kurios objektas 2 lt. vertės, atliktų 1933-ais metais, o kitą lengvą vagystę padarytų 1937-ais metais, vadinasi, praėjus daugiau kaip trejiems metams, tai 67-ame straipsnyje išdėstytieji recidyvo nuostatai už antrąją vagystę nebūtų taikomi. Pirmoji vagystė, skiriant bausmę už antrąją, skaitytųsi nesama. Jei tas pats žmogus padarytų ir trečią lengvą vagystę, už kurią negalima taikyti B. St-o 586 str., ir būtų praėję daugiau kaip treji metai nuo paskutinės bausmės atlikimo, tai ir tuo atsitikimu, B. St-o 67 straipsnio nuostatais, ankstyvesnės vagystės, skiriant bausmę už trečiąją vagystę, skaitytųsi nesamos.

Tas pats reiškinys bus ir su daugeliu rūšių sunkiųjų vagysčių, už kurių įvykdymą gresia grasos kalėjimas. Tik asmeniui, įvykdžiusiam pirmąkart tokią vagystę, arba tokį apiplėšimą, kaip Šv. Kryžiaus pagrobimą, už kuriuos gresia sunk. darbų kalėjimas, už antrąją vagystę bei plėšimą taip pat nebegalės būti taikomi 67-ame straipsnyje numatytieji recidyvo nuostatai tuo atsitikimu, jei nuo bausmės atlikimo už pirmąją vagystę bus praėję daugiau kaip penkeri, o ne treji metai, kaip kad bus su menkniekių vagystėmis. Jei trečioji vagystė bus sunki vagystė ir tuo pačiu jai nebus galima takyti B. St-o 586 straipsnio, tai ir tokiu atsitikimu B. St-o 67 straipsnio recidyvo nuostatus tebus galima taikyti tik tada, kada nebus praėję 3—5 metų terminai.

Išeina tad, kad taikant B. St-o 67 straipsnio recidyvo nuostatus, jei tik yra praėję nuo atkalėjimų iki pasekamų nusikaltimų atitinkami laikotarpiai, tenka ankstyvesnius nusikaltimus laikyti nesamais arba, vaizdingiau tariant, palaidotais į užmiršties kapus.

Ta pačia prasme, kad laikas palaidoja nusikaltimus, rodo ir B. St-o 31 straipsnis, kuris kalba apie teisių grąžinimą nusmerktiesiems. Tas straipsnis teisėms grąžinti, kaip bendrą taisyklę, nustato 10 ir 5 metų laikotarpius nuo bausmės atlikimo, tačiau tam tikrais atsitikimais tuos terminus leidžia sutrumpinti pusiau. Grąžinti kokiam nusikaltėliui teises taip pat reiškia siųs-

ti į užmiršties kapus tam tikrus anksčiau padarytus nusikaltimus.

Panašia linkme kalba ir Lygtinio nuteisimo įstatymas. Visa tai rodo, kad D. Lietuvoje veikiančiųjų įstatymų dvasią atitinka į užmiršties kapus palaidojimas nusikaltimų, padarytų įstatymais apibrėžtoje praeityje.

Taigi, išeitų didelis nenuoseklumas ir neatitiktų bendros B. St-o dvasios, jei, taikant B. St-o 586 bei 596, 587 bei 597 straipsnius, būtų visai neatsižvelgiama į laikotarpius tarp 1-o bei 2-o ir tarp 2-o bei 3-čio nusikaltimų. Neatsižvelgti į minėtus laikotarpius reikštų kelti iš numirusių kartą palaidotus nusikaltimus.

Prieš tokį neatsižvelgimą kalba ir grynai teoretiniai samprotavimai. Juk jei, pvz., kas 1919-ais ir 1920-ais metais, skyrium atkalėjęs dvi teismo skirtas bausmes už vagystes, kurių objektas saldainiai vieno - kito lito vertės, 1937-ais metais bus pavogęs duonos kepalą ir, baigęs kalėti bausmę už tą vagystę, 1938-ais metais vėl pavogs kokius du duonos kepalus, — tai ilgą laiką trukęs nenusikalstamas tokio žmogaus gyvenimas rodytų, kad tokiame žmoguje nėra išplėtotas ypatingas palinkimas nusikalsti, o daugiau atsitiktinės gyvenimo sąlygos verčia jį vienaip ar kitaip nusidėti.

Visa tai turint prieš akis, tenka Vyr. Tribunolo 1933 m. balandžio 6 d. nutarimą laikyti labiau atitinkančiu Lietuvoje veikiančių įstatymų dvasią, negu Vyr. Tribunolo 1937 m. rugsėjo 16 d. kalbamu reikalu pasisakymą.

Tačiau negalima pasakyti, kad Vyr. Tribunolo 1933 m. balandžio 6 d. nutarimas būtų išsemiamai išnagrinėjęs kalbamą klausimą. Vyr. Tribunolas tada pasisakė, kad asmens negalima traukti tieson pagal 586-ą straipsnį, jei tarp bausmės atlikimo už pirmą vagystę ir antros vagystės praėjo daugiau kaip penkeri metai. Drauge tada Vyr. Tribunolas pasisakė, kad 5-i metai čia yra tartum savos rūšies pasenėjimas.

Vyr. Tribunolas, darydamas 1933 metų nutarimą, yra žiūrėjęs į 5 metų laikotarpį, kurio reikalauja B. St-o 586 ar 597 straipsniai nuo paskutinės bausmės atlikimo iki trečio ar ketvirto nusikaltimo įvykdymo dienos. Tačiau taikant B. St-o 586 bei 596 str. ar 587 bei 597 straipsnius, nustatyti laikotarpiams nuo pirmo iki antro nusikaltimo, o jei nebuvo taikyti B.

St-o 586 bei 596 straipsniai, tai ir nuo antro iki trečio nusikaltimo nereikėtų naudotis nei Vyr. Tribunolo nurodytu laikotarpiu, nei B. St-o 31-o nuostatais, nei Lygtinio nuteisimo nuostatais, o tik nuostatais, išdėstytais B. St-o 67-ame straipsnyje. Mat, B. St-o 67-as straipsnis liečia recidyvo klausimą, ir to straipsnio nuostatai yra B. St-o bendrosios dalies nuostatai, o šie veikia ir specialioje dalyje, jei tik pastarojoje nėra nuostatų, naikinančių bendrosios dalies veikimą. Šiuo atsitikimu B. St-o nei 586 nei 596-ame straipsniuose nieko nėra pasakyta apie laikotarpius tarp pirmo ir antro nusikaltimo. B. St-o 587 bei 597-ame straipsniuose nieko nėra pasakyta nei apie laikotarpius tarp 1-o ir 2-o nusikaltimų, nei apie laikotarpius tarp 2-o ir 3-io nusikaltimų. Tad tenka daryti išvadą, kad tuos nusikaltimus, kuriuos jau tarė palaidotais B. St-o 67-as straipsnis, neišeidamas iš savo kompetencijos ribų, turi laikyti palaidotais ir B. St-o 587 bei 597 straipsniai, taip pat 586 bei 596 straipsniai, lygiai ir B. St-o 589, 590, 615 straipsniai. Vadinasi sprendžiant klausimą, ar reikia taikyti tik ką paminėti B. St-o straipsniai, kokiam atskiram atsitikimui, minėti ankstyvesnieji nusikaltimai turėtų būti imami dėmesin tik tais atsitikimais, kada nuo bausmės atlikimo už juos iki kito nusikaltimo nebūtų praėję 3—5 metų terminai, nurodyti B. St-o 67-ame straipsnyje.

Žinoma, bylose tokių recidyvistų, kurie anksčiau yra bausti pagal B. St-o 586 ar 596 ir 587 bei 597 str. str., tam tikrais atsitikimais kai kuriuos ankstyvesnius nusikaltimus teks skaityti nesamais, išeinant ne iš B. St-o 67-o straipsnio nuostatų, o iš B. St-o 586-o, 596-o, 587-o ar 597-o straipsnių nuostatų, ir pareinamai nuo to teks turėti reikalo ne su 67-o straipsnio 3—5 metų terminais, o vien tik su penkių metų terminais, kuriuos mini 586-as, 596-as, 587-as, 597-as ir kai kurie kiti straipsniai. Tai bus, pavyzdžiui, atsitikimas, kada recidyvistas, — jau atlikęs bausmę už vagystę, skirtą pagal B. St-o 587-ą straipsnį, — naują vagystę padarys praėjus daugiau, kaip penkiems metams nuo minėtos bausmės atlikimo. Šitokiems, o ne aukščiau minėtiems atsitikimams gali tikti Vyr. Tribunolo 1933-4-6 d. nutarimo išvedžiojimai, kalbą apie 5-ių metų terminą praeities nusikaltimams nesamais recidyvui paskaityti.

Pageidautina todėl, kad Vyr. Tribunolas visuotiniame susirinkime dar grįžtų prie kalbamojo klausimo ir padarytų naują

nutarimą, kuris skirtųsi ir nuo 1933 m.-4-6 dienos ir nuo 1937 m.-9-16 dienos nutarimų. Koks tas naujas nutarimas bebūtų, svarbu, kad jis turėtų platesnę motyvaciją ir tuo pačiu verstų teisininkus juo vadovautis dėl svarumo argumentacijos, kuria būtų grindžiamas tas nutarimas.

———/———

D. Gecas

Sutuoktinių turto santykiai.

I.

Santuokos teisėje reikia skirti tris dalis: a) santuokos formą, b) sutuoktinių asmeninius santykius, c) sutuoktinių turto santykius. Pirmosios dalies šiame rašinyje visai neliesime, antrąją paliesime tik tiek, kiek reikia mūsų temai sutuoktinių turto santykiams išaiškinti.

A priori atrodytų, kad yra glaudus ryšys tarp sutuoktinių asmeninių santykių ir jų turto santykių normavimo. Tačiau, kaip tuoj pamatysime, sutuoktinių asmeninių santykių struktūra kartais visai neatitinka jų turto santykių normas. Paimkime, pvz., X-ąjį tomą. Asmeninius sutuoktinių santykius jis nustato taip, kad sudaro tarp sutuoktinių glaudžiausią ryšį, suteikdamas pirmumą vyrui. Reikėtų laukti, kad ir turto santykiuose X-asis tomas statytų žmoną į subordinuotą padėtį vyro atžvilgiu arba bent susietų sutuoktinius turto bendrumo principu. Bet net ir nenuodugniai susipažinus su X-jo t. 1 d. nuostatais, paaiškėja, kad turto santykius mūsų veikiantis įstatymas tvarko kitaip, negu asmeninius santykius. X-asis tomas konservatyviai patriarchaliniu būdu subordinuoja žmoną vyrui, bet turto atžvilgiu griežtai laikosi lyčių lygybės dėsnio.

Kodėl toks nesuderinamumas tarp santuokos teisės nuostatų tame pačiame X-me tome? Atsakymas į šį klausimą nuvestų į nagrinėjimą tų socialinių bei ekonominių santykių, iš kurių atsirado X-jo tomo nuostatai. Toksai tyrinėjimas atitolintų mus nuo mūsų uždavinio, kuris turi juridiškai dogmatinį, o ne juridiškai istorinį pobūdį. Tačiau norėtumėm iškelti keletą minčių, kurios galėtų padėti išaiškinti, kodėl X-asis tomas turto atžvilgiu laiko žmoną lygią su vyru.

Vienų mokslininkų nuomone (pav. Sinaiskio), sutuoktinių turto atskirumo principas yra dar padermių buities (rodovogo byta) pasekmė. Žmonos padermė stengdavosi išlaikyti sau įpėdinystės teisę į turtą moters, išėjusios iš tos padermės. Kiti mokslininkai (Vorms) teigia, kad padermių buities liekanomis negalima išaiškinti sutuoktinių turtų atskirumo principo. Taisyklė „paterna paternis, materna maternis“, tai yra, kad vyro turtą paveldi vyro giminaičiai, o žmonos turtą — žmonos giminaičiai, buvo ir Prancūzijoje. Vis dėlto Prancūzijoje įsivyravo sutuoktinių turtų bendrumo principas. Todėl Vorms sako, kad sutuoktinių turtų atskirumo principas atsirado Rusijoje dėl graikų romėnų kanoniškos teisės įtakos. Tiesa, romėnų įtaka nebuvo tokia didelė, kad būtų pastūmėjusi perimti ir romėnų dotalinę sistemą, bet romėniškas sutuoktinių turtų atskirumo principas, kuris išsiplėtė ryšium su romėniška santuoka sine manu mariti, atitiko socialines bei ekonomines sąlygas tos aplinkos, kurioje atsirado X-asis tomas. Todėl rusų teisyno (svod zakonov) redaktorius Speranskis tą sutuoktinių turtų atskirumo principą padarė vienu iš pagrindinių X-jo tomo nuostatų[1]).

Šiaip ar taip, turto santykių atžvilgiu X-sis tomas labai griežtai laikosi vyro ir žmonos lygybės principo.

Esame sakę, kad asmeninių santykių atžvilgiu X-sis tomas pripažįsta vyro galią (manus mariti) žmonos atžvilgiu. Ir iš tikrųjų, X-jo t. 1 d. 2202 straipsnis draudžia žmonai be vyro sutikimo samdytis. 1903 m. Vekselių Įstatų 2 straipsnis (panaikintas 1914 m. kovo 12 d.) draudė ištekėjusiai moteriai išdavinėti vekselius be vyro sutikimo (išskyrus atsitikimą, kai žmona savarankiškai verčiasi prekyba). Pagaliau, XIV t. Pasų Įstatų 12 str. drausdavo ištekėjusiai moteriai gauti pasą be vyro sutikimo. (Tas įst. buvo panaikintas 1914 m. 12 kovo). Ar nematome čia žmonos nesavarankiškumo žymės? Tiesa, galima sakyti, kad tų nuostatų tikslas ne subordinuoti žmoną vyrui, bet pašalinti kliūtis bendram sutuoktinių sugyvenimui. Vis dėlto netenka abejoti, kad X-sis tomas nustato vyro pirmumą asmeniniuose sutuoktinių santykiuose. X-jo tomo 103 straipsnis nustato, kad vyras, o ne žmona, pasirenka gyvenamą-

---

1) X-jo tomo 1 d. Vormso ir Eljaševičiaus laida, 108 str. kom.

ją vietą. Praktikoje net būdavo keliami ieškiniai, liečią žmonos įkurdinimą (vodvorenije) į vyro būstą. Pagaliau X-jo tomo 107 straipsnis tiesiog vadina vyrą šeimos galva ir nustato, kad žmona turi būti vyrui neribotai klusni ir stengtis visaip jam įtikti.

Tokia yra sutuoktinių asmeninių santykių struktūra X-ju tomu. Bet tas pats X-is tomas, normuodamas sutuoktinių turto santykius žmoną nepaprastai išaukština: čia jos padėtis tokia pat kaip vyro.

X-is tomas nustato sutuoktinių turtų atskirumo principą. X-jo t. 1 d. 109 str. sakoma: „Santuoka nepadaro vyro ir žmonos turtų valdymo bendru, jų kiekvienas gali turėti ir dar įsigyti atskirą nuosavybę". Žmonos įgytas turtas pirkimo, dovanojimo, paveldėjimo, ar kitu kuriuo būdu laikomas jos atskira nuosavybe (110 str.). X-is tomas taip pat griežtai laikosi to principo, jog net neigia vyro teisę naudotis žmonos turto pajamomis, kitaip sakant, jis nepripažįsta ususfructus maritalis, kol žmona gyva (mirus vienam kuriam iš sutuoktinių, tas ususfructus maritalis atsiranda, — X-jo t. 1 d. 148 str.). Vyras taip pat negali, be žmonos tam tikro įgaliojimo, rikiuoti ar administruoti žmonos turto (115 str.). X t. 1 d. 116 ir 117 str. str. sutuoktiniai gali vienas kitam savo turtą dovanoti, parduoti, įkeisti.

Sutuoktinių turtų atskirumo principo nė kiek nepažeidžia Civ. Proc. Įst. 976 straipsnio taisyklė, nustatanti, kad, išieškant iš vieno sutuoktinio, aprašomas ir parduodamas visas kilnojamasis turtas, kuris yra bendrame sutuoktinių bute. Mat, šis straipsnis visai neliečia sutuoktinių tarpusavio santykių. Jis neturi būti taikomas, jei tarp pačių sutuoktinių kiltų ginčas. Kilus ginčui tarp pačių sutuoktinių, visai negalima tarti, kad kilnojamasis turtas, esantis jų bute, yra bendras turtas ir kad kiekvienam iš sutuoktinių priklauso teisė į pusę turto. Civ. Proc. Įst. 976 straipsnis netaikintinas ir tuo atveju, kai miršta vienas iš sutuoktinių ir kai reikia apsaugoti jo palikimą. Civ. Proc. Įstatymo 976 straipsnio nuostatas yra tik teisinė prezumpcija, kuri veikia išorinio pasaulio atžvilgiu, būtent, apsaugoja kreditorių interesus. Mes čia susiduriame su romėnų vadinamąja presumptio Muciana, kuri buvo įtraukta į Justiniono teisyną (į tą jo dalį, kuri vadinama digestais). Įsakmumo dėliai pažymėsime čia tik tiek, kad mūsų Civ. Proc. Įst. 976 str.

yra kiek platesnis, negu presumptio Muciana. Mat, presumptio Muciana kalba apie vyro kreditorius. Jei kuris nors vyro kreditorius vykdo savo reikalavimo teisę, tai ir žmonos valdomas turtas laikomas priklausančiu vyrui. Mūsų Civ. Proc. Įst. 976 str. kalba apie bet kurio iš sutuoktinių kreditorius: visvien, ar ieškoma iš vyro, ar ieškoma iš žmonos, kilnojamasis turtas, esantis jų bendrame bute, laikomas priklausančiu tam iš sutuoktinių, iš kurio ieškoma.

Teisinė Civ. Proc. Įst. 976 straipsnio reikšmė ne ta, kad jis prieštarauja sutuoktinių turtų atskirumo principui: tam principui jis kaip tik neprieštarauja. Teisinė to straipsnio reikšmė yra ta, kad jis prieštarauja X-jo tomo 1 d. 534 straipsniui, kuriame sakoma, kad kilnojamojo turto valdytojas laikomas jo savininku. Tų dviejų straipsnių suderinimo išvada tokia: kai išieškoma iš kurio sutuoktinio dėl jo skolos, tai, nors kilnojamasis turtas, esąs sutuoktinių bute, būtų valdomas kito sutuoktinio, visvien tas turtas laikomas priklausančiu tam, iš kurio ieškoma. Tik įrodžius kito sutuoktinio nuosavybės teisę, tas kilnojamasis turtas gali būti atleistas nuo aprašymo.

Remiantis tuo, kas čia buvo pasakyta, būtų galima nustatyti Civ. Proc. Įst. 976 str. ryšį su pagrindiniu principu: sutuoktinių turtų atskirumu. Bet kadangi tas Civ. Proc. Įst. 976 str. dažnai sutinkamas ir teismų praktikoje, tai reikia dar šį tą pasakyti dėl jo turinio.

Civ. Proc. Įst. 976 str. turinio atžvilgiu yra gana siauras. Jis liečia kilnojamąjį turtą, esantį bendrame sutuoktinių bute, bet neliečia kilnojamojo turto, esančio prekybinėje patalpoje; jis taip pat neliečia kilnojamojo turto, esančio ūkyje. Dėl kilnojamojo turto rūšies aišku, kad jis neliečia gyvulių, kurie laikomi kieme, prie buto esančiame, arba avilių (ta prasme pasisakė rusų senatas sprendimais 77/355 ir 71/459). Civ. Proc. Įst. liečia kilnojamąjį turtą, esantį bendrame sutuoktinių bute: rakandus, indus ir namų ūkio padargus. Todėl vargu bau galima taikyti Civ. Proc. Įst. 976 straipsnio prezumpciją nevardiniams prekybiniams popieriams, pvz., akcijoms ar blanko vekseliams.

Civ. Proc. Įst. 976 str. neprieštarauja sutuoktinių turtų atskirumo principui. Su tuo principu yra šiek tiek nesuderinamas Prek. Proc. Įst. 465 str. ir Neginčijamų Iždo Ieškojimų

Įstatų (Položenije o vzyskanijach po bezspornym dielam kazny) 371 str. Tie įstatymai nustato, kad, ieškant iš vyro, gali būti kreipiamas ieškojimas tiktai į pusę baldų, indų, sidabrinių stalo reikmenų, esančių bendrame sutuoktinių bute ir į pusę ekipažų, arklių bei pakinktų. Kita pusė laikoma priklausančia žmonai, o ne vyrui (neišsigalinčiam skolininkui). Tuo būdu, čia žmona ir vyras laikomi bendrais savininkais, kurių kiekvienas turi teisę į pusę kilnojamojo turto, nurodyto minėtuose straipsniuose. Tat šiek tiek prieštarauja sutuoktinių turtų atskirumo principui, bet vis dėlto reikia atminti, kad ir šie įstatymai liečia ne tarpusavio sutuoktinių santykius, o turi, taip sakant, išorinę kryptį: jie apsaugoja kreditorių interesus. Kai kyla ginčas tarp pačių sutuoktinių dėl turto, tai šie įstatymai netaikintini.

II.

X-jo tomo turto santuokos teisės analizę galėtume laikyti baigta, jei tame tome nebūtų Lietuvos Statuto liekanų, kurios Lietuvoje dabar neveikia, bet turi neabejotinos istorinės reikšmės, ir, gal būt, įstatymų leidėjo dar turės būti priimtos dėmėn, kuriant naują Lietuvos teisę. Mes kalbame čia apie tuos X-jo tomo 1 d. straipsnius, kurie prasideda žodžiais „Černygovo bei Poltavos gubernijose". Mūsų temą liečia X-jo tomo 1 d. 111, 118, 1005 ir 1157 str. str.

Kyla klausimas, kodėl tie X-jo tomo 1 d. straipsniai, kurie yra paimti iš Lietuvos Statuto, veikė Černygovo ir Poltavos gubernijose, bet ne visoje Lietuvoje (Kauno gubernijoje, jau nekalbant apie Suvalkiją, kur veikia Napoleono Kodeksas)? Atsakant į tą klausimą, reikia pažymėti, kad rusų teisynas „Svod Zakonov", kurio sudėtine dalimi eina X-is tomas, buvo išleistas 1832 metais. Tuo laiku Lietuvoje dar veikė Lietuvos Statutas. X-is tomas tada dar nelietė Lietuvos. Todėl ir nereikėjo į X-jį tomą įtraukti straipsnių, kuriais būtų buvę palikti Lietuvoje Lietuvos Statuto nuostatai. Pasitenkinta buvo tuo, kad Lietuvos Statuto nuostatai buvo įtraukti į X-jį tomą tiktai Černygovo bei Poltavos gubernijų atžvilgiu. Bet 1840 metais Lietuvos Statutas nustojo veikęs Lietuvoje: rusų valdžia, kuri iki tol toleravo Lietuvos Statuto veikimą, 1840 metais paskelbė veikiant Lietuvoje X-jį tomą. Lietuvai buvo taikoma ta X-jo

tomo redakcija, kuri iki tol veikė. Todėl ir atsitiko taip, kad Lietuvos Statuto nuostatai per X-jį tomą veikė Černygovo ir Poltavos gubernijose, bet ne kitose buvusios Didžiosios Lietuvos Kunigaikštystės dalyse. Koki gi yra sutuoktinių turto santykiai pagal tuos X-jo tomo 1 d. 111, 118, 1005 ir 1157 straipsnius?

Žmonos kraitis lieka jos atskira nuosavybe. Tačiau, tas kraitis ne vien tik žmonos valdomas ir naudojamas; kraitinis turtas valdomas bei naudojamas žmonos drauge su vyru. Tuo būdu *jus possidendi* ir *jus utendi* priklauso abiem sutuoktiniam. Bet žmona, be vyro sutikimo, negali daryti tokių aktų, kurie pažeistų vyro bendro valdymo bei bendro naudojimo teisę.

Iš kur žmona gauna kraitį? Kraitis yra tas turtas, kurį duktė tekėdama gauna iš savo tėvų. Jei tėvas yra miręs, nepalikdamas testamento, arba kad ir palikęs testamentą, bet nieko neužrašęs savo dukterims. tai visos dukterys gauna bendrai vieną ketvirtąją dalį viso tėvo palikimo. Ta ketvirtoji dalis dalinama tarp visų dukterų. Jei tėvas, dar gyvas būdamas, vienai kuriai iš dukterų jau davė kraitį, bet mirdamas paliko dar netekėjusių dukterų, tai broliai, nustatydami aukščiau minėtą ketvirtąją dalį, išskaito iš jos (tos ketvirtosios dalies) vertę to kraičio, kurį gavo ištekėjusi duktė. Tad kiekviena netekėjusi (tėvo mirties valandą) duktė gauna dalies ne visą ketvirtadalį, padalytą iš netekėjusių dukterų skaičiaus. bet tą ketvirtadalį, be ištekėjusios dukters kraičio vertės, padalytą iš netekėjusių dukterų skaičiaus.

Duktė, dar tėvui gyvam esant gavusi kraitį, nustoja teisės į tėvo palikimą, nors jos gautasis kraitis ir neišneštų palikimo ketvirtadalio, padalyto iš dukterų skaičiaus. Bet, jei duktė išteka jau tėvui mirus, tai jos kraitis negali būti mažesnis už aukščiau nurodytą normą. Jei broliai, išleisdami seserį, jai davė mažesnį kraitį, negu jai tektų pagal normą, tai ta duktė per 10 metų nuo ištekėjimo, gali teismo keliu reikalauti trūkstančios dalies iš tėvo palikimo.

Kraičiui laiduoti vyras sudaro vadinamąjį kraičio apsaugojamąjį užrašą (vienovaja zapis). Tuo užrašu vyro nekilnojamasis turtas apsunkinamas lyg ir ipoteka žmonos naudai. Kraičio apsaugojamame užraše įrašomas ne visas vyro nekilnojamasis turtas, o tiktai ta jo dalis, kuri atitinka kraičio vertę.

Jei santuoka nutrūksta dėl vyro kaltės, tai vyras turi grąžinti žmonai kraitį. Be to, žmona gauna valdyti iki savo gyvos galvos tą vyro nekilnojamąjį turtą, kuriuo apdraustas jos kraičio grąžinimas. Jei žmona miršta, tai vyras turi grąžinti kraitį jos įpėdiniams. Tik grąžinus kraitį, vyro turtas išsilaisvina iš aukščiau minėto kraičio apdraudžiamojo užrašo.

Tokie yra tie santuokinės teisės nuostatai, kurie iki 1917 metų pabaigos sudarė Černygovo bei Poltavos gubernijų veikiančią teisę. Aukščiau buvo minėta, kad tie X-jo tomo 1 d. straipsniai (111, 118, 1005 ir 1157) paimti iš Lietuvos Statuto. Tačiau nereikia manyti, kad jie yra tiesiog iš Lietuvos Statuto nurašyti. Tie straipsniai tik yra Lietuvos Statuto inspiruoti, juose atsispindi jo idėjos.

Į mūsų uždavinį neįeina Lietuvos Statuto santuokinės teisės analizė. Tačiau, paminėję Lietuvos Statutą, negalime pasitenkinti tik nurodymu, kad jis buvo tam tikrų X-jo tomo straipsnių šaltinis. Reikia, kad ir bendrais bruožais, paliesti tą senąją Lietuvos santuokinę — turto teisę, kuri sudaro minėtų straipsnių pagrindą.

Čia tenka pasakyti, kad kai kurie nuostatai, reglamentuoją sutuoktinių turto santykius, yra senesni net ir už Lietuvos Statutą, kuris atsirado Zigmanto I-jo laikais (1529 m.). Privilegijoje, kurią Kazimieras 1457 m. suteikė Lietuvos „dvasininkams, ponams, riteriams, bajorams ir miestelėnams“, yra nuostatas, kad žmona valdo vyro turtą iki savo gyvos galvos, arba iki ištekėdama. Tos privilegijos pastraipa, kurią čia verčiame iš Jakovkino rinkinio „Zakonodatelnyje akty Velikago Kniažestva Litovskago XV—VI vv“ yra tokia: „Jei kuriam kunigaikščiui, riteriui, bajorui ar miestelėnui tektų skirtis su šiuo pasauliu, tai mes pageidaujame, kad našlė valdytų vyro turtą tol, kol ji bus našlė; jei ji panorėtų antrą kartą susituokti, tai teeina už to, kurį pasirinks, tačiau turtas palieka pirmojo vyro vaikams, jei jų yra; jei pirmojo vyro vaikų nebūtų, tai turtą reikia palikti pirmojo vyro artimiesiems...“

---

[1]) Pirmas Statutas, kaip žinoma, buvo išleistas, gudų kalba. Mes naudojamės Čackio vertimu: „Dziela Tadeusza Czackiego zebrane i wydane przez Hr. Edwarda Raczynskiego. Poznan, 1843“. Pirmojo Statuto vertimas į lietuvių kalbą yra d-ro J. Šliūpo knygoje „Gadynė šlėktos viešpatavimo Lietuvoje“. Čikaga, 1909 m.

Pirmojo Lietuvos Statuto sutuoktinių turto santykius liečia IV perskyrimas, kuris Čackio vertime pavadintas „O posagu, o pravie į vianie"[1]). Trečiame Statute tas perskyrimas padarytas X-ju. Visas tas perskyrimas yra įdomus ne tiktai, kaipo tam tikrų santykių formali reglamentacija; jo turinys duoda daug medžiagos socialinei bei ekonominei aplinkai suprasti. Mes čia susiduriame su visuomene, kurioje vyrauja stambiųjų žemvaldžių sluoksniai. Tačiau turtas susideda ne vien tik iš žemės; apyvartoje jau yra stambūs pinigai, vertingi prabangos daiktai. Panagrinėkime kraičio sąvoką.

Žmonos įnašas į vyro ūkį, kaip matyti iš minėto perskyrimo 1 straipsnio, susideda iš dviejų dalių: a) iš pasogos (posag), tai yra iš „gyvų pinigų, aukso, sidabro, perlų, brangiųjų akmenų", ir b) iš išrangos (wyprawy), tai yra iš „drabužių, visokių aptaisų, baltų skarų, arklių, vežimų ir kitų kilnojamųjų daiktų". Nekilnojamasis turtas nėra minimas, nes jis likdavo broliams (palikėjo sūnums). Dar prieš atliekant santuokos apeigas, visas žmonos įnašas turi būti įvertintas ir atžymėtas sutartyje[1]). Vyras garantuoja žmonos įnašą trečia dalimi savo nekilnojamojo turto. Užtraukiant vyro nekilnojamam turtui tą prievolę, pasoga įvertinama dvigubai, o išranga paprasta kaina. Trečiame ir antrame statute ta vyro turtinė prievolė reglamentuojama smulkiau: ji yra įrašoma į teismo knygas; vadinasi, atliekama tai, ką šiandien galima būtų pavadinti apsaugine ipoteka. Tos prievolės užtraukimo procedūra vadinama „oprava", arba „pasogos reformacija". Vyro nekilnojamasis turtas, kuriam ta prievolė uždedama, vadinasi „vieno" (lenkų verčiama „viano"). Tas pavadinimas „vieno" vartojamas taip pat visam tam obligaciniam santykiui, kuris sieja žmonos teisę ir vyro prievolę atsineštinio turto atžvilgiu.

Tėvui jau nebesant gyvam, broliai nustato visoms seserims tokią dalį (tikriau, įnašą), kurios vertė yra lygi visų palikimų ketvirtadaliui (VII str.). Kodėl būtinai ketvirtadalis? Čackis yra tos nuomonės, kad šis nuostatas buvo įtrauktas į Lietuvos Statutą dėl lenkų įtakos, o lenkų atitinkamas paprotis yra kilęs iš vengrų teisės, kur apie „quartalitia puellaris" kalba karaliaus Andriejaus II-ojo 1222 m. teisynas. Kraičio institutą

---

[1]) Apie priešvedybinę sutartį kalbama Lietuvos Statuto VIII-me perskyrime.

Lietuvos Statutas smulkiai reglamentuoja todėl, kad dukterys po tėvo galvos žemės nepaveldi. Antras ir Trečias Statutas nustato, kad motinos turtas yra sūnų bei dukterų lygiai paveldimas, o tėvo nekilnojamasis turtas tenka tiktai sūnums. Jei ištekėdama žmona neturėjo kraičio ir tokiu būdu nebuvo sudaryta kraičio apdraudžiamojo užrašo, tai, vyrui mirus, žmona gauna tokią pat dalį, kaip ir vaikai, bet tiktai iki savo gyvos galvos. Žmona, atsinešusi kraitį, gauna, vyrui mirus, iš vyro įpėdinių atlyginimą, kuris atitinka vyro turtui uždėtą kraičiui apdrausti prievolę.

III.

Mes išžiūrėjome sutuoktinių turto santykius pagal Lietuvoje veikiančius X-jo tomo 1 d. nuostatus, o taip pat pagal tuos jo straipsnius, kurie, kad ir neveikia Lietuvoje, bet yra susiję su Lietuvos teisine bei socialine istorija. Mums tenka dar išžiūrėti kitus Lietuvoje veikiančius teisės šaltinius, liečiančius sutuoktinių turto santykius. Čia mes susiduriame su Baltijos teisynu (Svod Uzakonenij Guberniji Pribaltiskich), veikiančiu Palangos valsčiuje, ir Suvalkijos teisynu.

Baltijos santuokos teisės svarbiausias bruožas yra tas, kad vyras pačios santuokos faktu automatiškai pasidaro žmonos globėju (10 str.). Čia turime senos romėnų pažiūros atspindį, būtent, kad moteris „propter animae levitatis" nesugeba pati savo turto reikalų tvarkyti.

Savo juridinės padėties atžvilgiu, žmonos turtas pagal Baltijos teisyną skirstomas į tris dalis: 1) bona illata, arba turtas, kurį žmona atsineša į vyro ūkį, 2) bona receptitia, arba turtas, kuris tenka žmonai iš kitų asmenų su sąlyga, kad pati žmona jį rikiuos, ir 3) turtas, kurį žmona įgyja bendra civilinių įstatymų tvarka santuokai tebegaliojant.

Illata savo ruožtu susideda iš dviejų dalių: a) kraičio (Aussteuer) ir b) atsineštinio nekilnojamojo turto (rusiškai vadinamo „vieno", vokiškai — „Mitgabe").

Kraičiu čia vadinama įnešimo dalis, kurios tikslas yra palengvinti pirmąsias šeimos įsikūrimo išlaidas. Atsineštinis nekilnojamasis turtas („vieno") yra pastovesnio pobūdžio ir esti pajamų šaltiniu santuokai tebegaliojant. Tuo būdu mes matome Baltijos teisėje žodžio „vieno" visai kitokią prasmę, negu

Lietuvos Statute ir iš jo paimtuose X-jo tomo 1 d. straipsniuose. Čia „vieno“ yra žmonos atsineštinio turto dalis, žmonos, ne vyro turtas, o Lietuvos Statute „vieno“ yra vyro nekilnojamasis turtas, kuriam uždėta prievolė apsaugoti žmonos kraitį.

Baltijos teisyno 15 str. sako: „Kraitį sudaro visokios rūšies kilnojamasis turtas, kurį žmona tekėdama atsineša sau ir namams įsikurti („dla domašniago obzavedenija“). 16 str. pasakyta: „Vieno“ susideda iš tų nekilnojamųjų turtų arba kapitalų, o taip pat iš įvairių teisių naudotis svetimu turtu, kurias žmona atneša vyrui ne tiktai padengti išlaidoms, susijusioms su santuokos sudarymu, bet ir tam, kad santuokai tebegaliojant, būtų palengvintos išlaidos, susijusios su santuokiniu gyvenimu.

Kokia yra to įnašo (kraičio ir „vieno“) juridinė padėtis? Tą turtą valdo ir rikiuoja vyras (12 str.). Bona receptitia atžvilgiu žmonos teisė yra platesnė. 27 str. čia priklauso: a) visas turtas, kurį žmona ištekėdama paliko sau valdyti bei naudotis; b) visa tai, kas buvo iš kitų asmenų įgyta su sąlyga, kad pati žmona tą turtą valdys ir juo naudosis; c) tai, ką žmona su vyro žinia įgyja savo pinigais, amatu ar šiaip darbu; d) tai, ką žmona iš vyro gauna savo smulkioms išlaidoms („to, čto ona polučajet ot muža na karmennyje raschody i igolki“); e) tai, ką žmona sutaupo iš to savo atskiro turto; f) prie bona receptitia, Baltijos teisyno 28 str., priklauso vadinamoji rytinė dovana (Morgengabe), ta dovana, kurią žmona gauna iš vyro rytojaus dieną po santuokos. Čia, matyti, į įstatymą įterpta papročio įvestoji donatio virginintatis causa. Tie bona receptitia (šis terminas vartojamas paties įstatymo tekste) vadinami atskiru žmonos turtu, nes jie tvarkomi ir valdomi pačios žmonos. Tačiau, norėdama perleisti savo nekilnojamąjį turtą, kad ir priklausantį prie bona receptitia, žmona turi paklausti vyro patarimo. Neturėdama vyro patarimo (pritarimo), žmona gali atsisakyti išpildyti apsiimtą prievolę (29 str.). Kai susiduria vyro ir žmonos interesai, tai žmona turi pasirinkti atskirą patarėją (30 str.). Pagaliau, trečią rūšį žmonos turto sudaro, kaip minėta, tas turtas, kurį, santuokai tebegaliojant, žmona įgyja bendru civilinių įstatymų nustatytu keliu: pirkimu, dovanojimu, ar paveldėjimu. Šitą turtą valdo ir juo naudojasi vyras (12 str.).

Sutuoktiniai gali Baltijos teisyno nustatytą turto santykių režimą modifikuoti: priešvedybinėmis sutartimis. Priešvedybinių sutarčių turinys negali būti pakeistas vienos katros šalies, be atskiro antrosios šalies sutikimo (39 str.). Ji negali prieštarauti dorai arba įstatymams ir neturi būti priešinga santuokos tikslui (37 str.). Šiapjau sutuoktiniai gali visaip tartis dėl jų turto. Priešvedybinė sutartis būtinai turi būti sudaryta raštu (36 str.). Šalys gali prašyti apygardos teismą skelbti priešvedybinės sutarties turinį valdžios žiniose; tuo atveju jos nuostatai esti privalomi ir pašaliniams asmenims. Tatai reikia suprasti taip: pašaliniai asmenys, sudarantieji kuriuos nors autorius su vienu iš sutuoktinių, negal teisintis nežinojimu sutuoktinių turto santykių, būtent, kuris turtas katram priklauso.

Mums dar tenka priminti Suvalkijos įstatymus: Napoleono Kodeksą ir 1836 m. Santuokinės Sąjungos Nuostatus (Položenije o Sojuzie Bračnom). Suvalkijos įstatymus, liečiančius mūsų temą, tenka derinti su Napoleono Kodeksu, veikiančiu Prancūzijoje, nes aukščiau minėtieji Santuokinės Sąjungos Nuostatai įterpti į Napoleono Kodeksą ir atstoja kai kuriuos jo straipsnius.

Kaip prancūzų teisėje, taip ir Suvalkijoje, veikia toks pagrindinis dėsnis: įstatymas tiktai tuo atveju reglamentuoja sutuoktinių turto santykius, jei patys sutuoktiniai tų santykių nesutvarko priešvedybine sutartimi. Prancūzų teise sutuoktinių turtų tvarkymas priklauso nuo abiejų šalių susitarimo. Napoleono Kodeksas žmogaus valią laiko svarbiausiu veiksniu, kuriančiu žmonių bendravime teisinius santykius. Napoleono Kodekso 1134 straipsnyje ta mintis išreikšta kategoriška forma: „Les conventions légalement formées tiennent lieu de loi à ceux qui les ont faites". Šis bendras dėsnis taikomas ir sutuoktinių turto santykiams. Napoleono Kodekso 1387 str. sakoma: „La loi ne régit l'association conjugale, quant aux biens qu'à défaut des conventions spéciales, que les époux peuvent faire comme ils le jugent à propos...". Pagal tuos prancūzų teisės dėsnius ir Suvalkijos teisyno 192 str. nustato, kad įstatymas tvarko sutuoktinių turto santykius, jei sutuoktiniai dėl jų nėra susitarę, vadinas, čia svarbiausią vaidmenį vaidina priešvedybinė sutartis. Tokia sutartis, kaip iš jos pavadinimo matyti, tegali būti daroma prieš susituokiant. Kita tos sutarties ypatybė yra ta,

kad, santuoką sudarius, sutartis negali būti keičiama. Priešingu atveju pašaliniai asmenys, su kuriais katras iš sutuoktinių užmegs turto santykius, galėtų būti suklaidinti: pašaliniai asmenys negalėtų būti tikri, kad jie galės iš tikrųjų pasiekti turtą to sutuoktinio, kuris yra jų skolininkas. Kad priešvedybinė sutartis galėtų būti ir pašaliniams asmenims žinoma, pačiame vedybų akte turi būti pažymėta data, vieta ir įstaiga, kurioje sudaryta priešvedybinė sutartis. Kadangi vedybos Lietuvoje yra konfesinio pobūdžio, tai atitinkamas dvasininkas, kuris atlieka tikybinę santuokos apeigą, turi metrikoje pažymėti ir priešvedybinės sutarties sudarymą liečiančius duomenis (Suvalk. teisyno 120 str., 9 pastr. ir 208 str.).

Kokie gi yra sutuoktinių turto santykiai, jei nėra sudaryta priešvedybinės sutarties? Šiuo atveju yra skirtumas tarp Suvalkijos įstatymų ir prencūzų Napoleono Kodekso.

Tam skirtumui išaiškinti, čia tenka pasakyti keletą žodžių apie įvairius sutuoktinių turtų režimo tipus. Čia įmanomi keturi tipai.

1. *Turtų bendrumo režimas.* Abu sutuoktiniai turi savo atskirą turtą. Be to, čia yra dar trečiasis vienetas, kuris prancūzų teisėje vadinamas communauté (bendrasis vienetas). Tą vienetą sudaro: a) abiejų sutuoktinių kilnojamieji daiktai, jų turėtieji santuokos dieną, o taip pat įgytieji santuokai galiojant; b) visos pajamos bei vaisiai daiktų, priklausančių kiekvienam iš sutuoktinių, ir c) visi, bet kurio iš sutuoktinių nekilnojamieji daiktai, įgyti santuokai galiojant. Mes čia sąmoningai vartojame žodžius „kilnojamieji ir nekilnojamieji daiktai“, o ne „kilnojamasis ir nekilnojamasis turtas“, nes turtas yra jau vienetas, o mūsų tikslas čia yra išaiškinti, kurie daiktai įeina į tą vienetą, sudarantį „communauté“. Mat, mes čia pabrėžiame, kad ir turto bendrumo (communauté) režimui esant, kiekvienas iš sutuoktinių turi savo turtą. Pats režimas, apie kurį dabar kalbame, vadinamas turto bendrumo režimu tik todėl, kad be vyro ir žmonos turto, yra dar trečia sritis, trečia turto rūšis, abiems sutuoktiniams bendra, kurios sudėtį mes ką tik nurodėme. Praktiška to režimo reikšmė yra ši: iš to vieneto, kuris yra bendras (sudaro communauté), gali ieškoti ir vyro ir žmonos kreditoriai (Code Civil, 1401 str. ir kt.).

2. *Režimas, nenustatąs turtų bendrumo (sans communautė).* Mes čia irgi sąmoningai vartojame neigiamą požymį, nesakydami „turtų atskirumo režimas“, nes „turtų atskirumo režimas“ sudaro atskirą tipą, kurį kitoje vietoje nurodysime. Režimo, nenustatančio turtų bendrumo atveju kiekvienas iš sutuoktinių rezervuoja nuosavybės teisę į savo turtą, bet vyras turi ususfructus maritalis į žmonos turtą, t. y. vyras valdo žmonos turtą ir juo naudojasi (Prancūzijos Code Civil. 1531 str.).

3. *Turtų atskirumo režimas.* Kiekvienas iš sutuoktinių rezervuoja ne tiktai nuosavybės teisę, bet taip pat ir valdymo bei naudojimosi teisę savo turto atžvilgiu (Prancūzijos Code Civil 1536 str. ir kt.).

4. *Dotalinis režimas.* Žmonos turtas skiriamas į dotalinį ir parafernalinį. Dotaliniu turtu čia vadinamas žmonos kraitis. Tad dotalinį turtą administruoja ir juo naudojasi vyras. Parafernalinis turtas yra tas žmonos turtas, kuris neįeina į kraičio sudėtį; tą turtą administruoja ir juo naudojasi žmona. Kitaip sakant, vyras turi ususfructus maritalis žmonos atsineštinio, o ne kito žmonos turto atžvilgiu. To režimo yra ta ypatybė, kad žmona neturi teisės parduoti ar kitu kuriuo būdu perleisti savo dotalinio turto. Vadinas, ne tiktai jos valdymo bei naudojimo teisė, bet ir jos nuosavybės teisė dotalinio turto atžvilgiu yra aprėžta.

Padarę šias pastabas, grįžkime prie klausimo: kokie yra sutuoktinių turto santykiai, jei jie nėra sudarę priešvadybinės sutarties? Čia tarp Suvalkijos įstatymų ir Prancūzijos Civilinio Kodekso yra tam tikras skirtumas.

Suvalkijos įstatymai legaliniu režimu laiko dotalinį. Vyras turi ususfructus maritalis ne tik žmonos atsineštinio, bet ir atžvilgiu to turto, kurį žmona įgyja santuokai tebegaliojant (Suvalkijos teisyno 192 ir 193 str.). Prancūzijos Code Civil legaliniu režimu laiko communauté (1393, 1400 str. ir kt).

Klausimas, kodėl turtų bendrumo (communauté) principą prancūzų Code Civil favorizuoja, galėtų nuvesti į istorinį tyrinėjimą. Nesigilindami į visą medžiagą, teapibūdinsime tą institutą tik keliais žodžiais.

Pirmiausia jis, kaip atrodo, labiau atitinka santuokos tradicinį tikslą: „consortium omnis vitae, divini et humani juris communicatio“. Kai kas taria jį kilus iš senovinių galų papro-

čių. Šiaip ar taip, sutuoktinių turto bendrumo principas vaidina nemažą vaidmenį tiek teisių sistemoje, tiek ir kasdieniniame gyvenime.

Mūsų rašinio uždavinys yra teisiškai dogmatinis, o ne teisiškai politinis. Tačiau mūsų kraštas yra naujo civilinio teisyno kūrimo išvakarėse. Kiekvienam teisininkui tenka susimąstyti, kuria linkme eis teisinė šalies evoliucija. Toje srtyje, kurią liečia mūsų tema, iškelsime du klausimus: 1) ar geistinas yra priešvedybinių sutarčių institutas? 2) koks sutuoktinių turto santykių režimas labiau atitiktų mūsų krašto sąlygas?

Priešvedybinių sutarčių instituto priešininkai nurodo dvi kliūtis, dėl kurių tos sutartys esančios nepriimtinos: 1) jos liečiančios būsimąjį turtą (kurį dar sutuoktiniai įgis), 2) jos galinčios skaudžiai atsiliepti pašalinių asmenų interesams.

Abi tos kliūtys nėra nenugalimos. Savo „Privatinės teisės" kurse (615 psl.) prof. Beliackinas nurodo, kad ir bendrovių sutartys liečia būsimąjį turtą, bet vis dėlto niekas tokių sutarčių leistinumo neginčija. Dėl pašalinių asmenų interesų apsaugojimo reikia toms priešvedybinėms sutartims suteikti viešumo principą: pakanka, kad įstaiga, išduodanti santuokos metriką, kada ir pas kurį notarą priešvedybinė sutartis sudaryta. Tuomet kiekvienas vieno ar kito sutuoktinio kontrahentas galės kaip reikiant žinoti sutuoktinių turto santykius, ir jis bus apsaugotas nuo negalimumo savo pretenziją įvykdyti.

Mūsų kaimiečių, ypač senesniosios kartos, gyvenime tokios sutartys, kaip žinoma, kiekvienam praktikui pasitaiko. Tik tos sutartys buvo naminės. De lege ferenda reikėtų tokias sutartis sudaryti pas notarą ir žymėti jungtuvių metrikoje.

Įvedus priešvedybinių sutarčių institutą, įstatyminės sutuoktinių turto santykių reglamentacijos klausimas nustotų savo aštrumo, nes ta reglamentacija būtų tik pagelbinė, t. y. tam atvejui, kai patys sutuoktiniai savo turto santykių nesutvarko priešvedybine sutartimi. Bet visgi įstatymas turėtų nustatyti tokį režimą. Koks gi turėtų būti tasai įstatyminis sutuoktinių turto santykių režimas?

Pirmiausia čia tenka pažymėti, kad tas režimas turėtų labiausiai atitikti mūsų krašto ekonomines bei kultūrines sąlygas. Didžiausią gyventojų daugumą sudaro smulkieji žemės savininkai. Turtų atskirumo principas, kurio griežtai laikosi

X-asis tomas, yra tinkamas, kai kiekvienas iš sutuoktinių turi savo stambų turtą: žemes, fabrikų ar didelius piniginius kapitalus. Mūsų sąlygomis mergaitė tekėdama neturi kito turto, be to atsineštinio, kurį ji įneša į savo vyro smulkų ūkį. Vadinasi, čia greičiausiai tiktų dotalinis režimas, kurio ypatybes mes pirmiau minėjome. Žmonos įnašas turėtų būti nurodytas tam tikroje notarinėje sutartyje, kurios viešumas turėtų būti garantuotas. Be šio turto, kurio savininkė būtų žmona, visas kitas sutuoktinių turtas turėtų būti ex lege laikomas vyro nuosavybe. Tai padarytų tvirtesnius teisinius santykius, atleistų teismus nuo aibės bylų, liečiančių atpalaidavimą nuo aprašymo, nes sakoma, kad aprašytas turtas priklausąs ne vyrui, bet žmonai. Galėtų kilti klausimas, ar toks režimas pakankamai apsaugotų žmonos interesus santuokai iširus? Ar nebūtų žmonos likimas tokio režimo apsunkintas? Žinoma, tie klausimai verti apsvarstymo, bet didelio pavojaus čia nebūtų. Juk žmona galėtų savo interesus apsaugoti sutarties keliu, nes įstatyminė reglamentacija būtų tiktai pagelbinė. Antra vertus, juk įstatymai suteikia žmonai, vyro mirties atveju, didelę jo turto dalį. Didesnės reikšmės turėtų klausimas, liečiąs žmonos aprūpinimą perskyrimo (separacijos) ar neformalaus atskiro gyvenimo atvejais. Tačiau čia žmonai padėtų vyro prievolė, mokėti alimentus, jei nesugyvenama dėl jo kaltės.

Tad mes nematome per didelių kliūčių įvesti priešvedybinių sutarčių institutui, papildytam įstatyminiu pagelbiniu dotaliniu režimu. Žinoma, ar dotaliniam režimui esant, žmonai gali būti suteikiama jos turto disponavimo laisvė. Vyro ususfructus maritalis neturėtų sudaryti dotalinio režimo būtino požymio.

———/———

L. Purėnienė

Šeimos pametimas ir jo sankcijos.

1937 m. Paryžiuje įvykusiame tarptautiniame teisės kongrese, pirmasis buvo svarstomas šeimos pametimo klausimas (l'abandon de famille).

Šiam savo rašiniui aš naudojausi vienuolikos kraštų tam kongresui pateiktais pranešimais ir tomis diskusijomis, kurios vyko kongreso metu. Atsižvelgdama į tai, kad Paryžiaus kongreso dalyviai tiek savo pranešimuose, tiek ir per diskusijas iš dalies rėmėsi 1933 m. Madride įvykusios ir šeimos pametimo, kaip nusikaltimo, klausimą nuodugniai svarsčiusios baudžiamosios teisės suvienodinimo penktosios konferencijos darbais, tų darbų išvadas ir aš čia šiek tiek paliečiu.

Šeimos pametimas reiškia ne vien fizinį pametimą, vadinasi, pasišalinimą iš šeimos buveinės, bet ir įvairius veiksmus, kuriais pasireiškia pareigų šeimai peržengimas ar jų nevykdymas, kaip antai: nedavimas išlaikymo, neteikimas pagalbos ir paspirties jų reikalingiems šeimos nariams, visiškas ignoravimas žmonos arba vyro, visiškas nesirūpinimas vaikų auklėjimu ir priežiūra, palaidas gyvenimas ir pan. Pats „šeimos pametimo" terminas tarptautinėje plotmėje buvo priimtas tik 1933 m. Madrido konferencijoje. Tą terminą priėmė ir Paryžiaus kongresas.

Kai kurių kraštų baudžiamuosiuose kodeksuose, pvz., Prancūzijos, Belgijos, Portugalijos, yra skyrius, pavadintas „Šeimos pametimu". Kitų kraštų baudžiamuosiuose kodeksuose šis nusikaltimas apibūdinamas kitaip. Pvz., Italijoje jis apibūdinamas taip: „Šeimos pareigų peržengimas". Čekoslovakijoje — „Nepildymas pareigų atžvilgiu tų, kuriuos reikia globoti".

Iš čia matyti, kad šis klausimas priklauso baudžiamosios, o ne civilinės teisės sričiai. Tiesa, šeimos pametimo problema pirmieji susirūpino civilistai, bet jie to klausimo visai neišplėtojo ir nenustatė šeimos pametimo sąvokos. Pastaraisiais laikais tą klausimą iš civilistų paveržė baudžiamosios teisės žinovai. Šeimos pametimas buvo pripažintas nusikaltimu, už kurį nustatytos tam tikros baudžiamosios sankcijos.

Galima būtų ir civl. teisės srityje nustatyti šeimos pametimo sąvoką. Reikia pasakyti, kad ir šioje srityje šeimos pame-

timas vaidina nemažą vaidmenį tiek vyro ir žmonos santykiuose, tiek ir tėvų santykiuose su vaikais.

I. Civilinės šeimos pametimo sankcijos.

Beveik visų kraštų civ. kodeksai numato, kad žmona ir vyras turi gyventi kartu, būti vienas antram ištikimi ir kits kitam padėti. Tie patys civ. kodeksai numato, kad tėvai turi rūpintis savo vaikų išlaikymu ir auklėjimu, o vaikai turi rūpintis savo tėvais. Nepildantiems šių pareigų taikomos tam tikros civilinės sankcijos. Žmonos ir vyro santykiuose šeimos pametimas dažniausiai pasireiškia vieno katro pasitraukimu iš šeimos buveinės. Toks pametimas vadinamas fiziniu pametimu. Žinoma, ne kiekvienam fiziniam pametimui gali būti taikomos civ. sankcijos. Jas galima taikyti, kai esti šeima pamesta laisvu noru, neturint jokios teisėtos priežasties ir antrojo sutuoktinio sutikimo. Jei sutuoktiniai išsiskiria geruoju, abu sutikę, tai toks šeimos buveinės palikimas nelaikomas pametimu. Bet jei geruoju atsiskyrusis neduoda sutarto išlaikymo, tai jis gali būti laikomas pametusiu savo šeimą ir jam gali būti taikomos civ. sankcijos.

Visuose kultūringuose kraštuose neteisėtas šeimos pametimas sudaro teisėtą separacijos arba išsiskyrimo pagrindą. Kai kur jis prilyginamas kitoms numatytoms išsiskyrimo arba separacijos priežastims. Pvz., Prancūzijoje jis prilyginamas „sunkiam įžeidimui“. Taigi, jei vyras pameta žmoną arba žmona vyrą, tai pamestasis, tam tikram laikui nuo pametimo praslinkus, gali reikalauti išsiskyrimo arba separacijos.

Antroji, pametimo civilinė sankcija, kurią irgi galima laikyti universalia, yra pareiga duoti pamestajam sutuoktiniui ir vaikams išlaikymą arba mokėti alimentus, jei pamestieji yra to reikalingi ir jei jie pamesti ne dėl jų kaltės. Anglijoje numatomas tiktai žmonos pametimas, kuris vadinamas *desertion*. Anglijoje įstatymai ypač proteguoja moterį. Jei vyras pabėga nuo žmonos, tai žmona gali reikalauti išsiskyrimo arba separacijos ir išlaikymo. Vyras gali reikalauti separacijos tik tuo atveju, jei žmona tolydžio girtuokliauja. Reikalauti iš žmonos alimentų vyras negali. Pabėgęs vyras netenka įpėdinystės teisių į savo žmonos turtą, bet ne atvirkščiai. Į vyrą, pametusį žmoną, anglų įstatymai žiūri, kaip į asmenį, kuris davė savo

žmonai negrąžinamą įgaliojimą leisti visas savo išlaikymui reikalingas išlaidas vyro sąskaiton. Tas įgaliojimas laikomas negrąžinamu ir nepakeičiamu tol, kol žmona pati negali iš savo lėšų išgyventi. Tretieji asmenys, kurie tokiai žmonai kredituoja arba kurie duoda jai išlaikymą, gali pateikti ją pametusiam vyrui ieškinį. Ieškiniui laimėti jie turi tik įrodyti, kad pamestajai žmonai duotas išlaikymas arba jai skolinti pinigai buvo reikalingi jai išgyventi.

Ne tiktai dėl fizinio, bet ir dėl moralinio pametimo gali būti taikomos civilinės sankcijos. Juk sutuoktiniai gali gyventi tuose pačiuose namuose, bet būti vienas antram visai svetimi, gali vienas antrą ignoruoti, nepakęsti, gali palaidai gyventi, neduoti išlaikymo ir pan. Anglijos įstatymai numato: jei vyras turi sugulovę, jei jis yra nebepataisomas ar pavojingas alkoholikas arba jei jis ir gyvena su žmona, bet jos vengia ir nepalaiko moterystės ryšių, tai žmona gali reikalauti separacijos arba išsiskyrimo ir išlaikymo. Prancūzų įstatymai (1907. VII.13) kaipo išlaikymo garantiją pametimo atveju numato arešto uždėjimą sutuoktinio algai.

Yra dar ir kitų civil. sankcijų, taikomų čia vienuose, čia kituose kraštuose. Anglijoj, Prancūzijoj, Rumunijoj, Jugoslavijoje ir kt. tėvai, pametusieji vaikus, netenka dalies arba ir visos tėvų valdžios.

Kanados provincijoje — *Kvebeke* — 1924 metų įstatymas leido tretiesiems asmenims įsūnyti vaikus be jų tėvų sutikimo, jei pastarieji per dvejus metus vaikais nesirūpina. *Švedijoj* pagal viešosios pagalbos įstatymą, asmuo, kuris tyčia vengia išlaikyti savo šeimą, gali būti verčiamas dirbti. Jei jis neatlieka jam pavesto darbo, tai gali būti teismo nutarimu uždarytas į darbo namus. Toje pat Švedijoje, tas, kas turi išlaikyti vaikus, jaunesnius kaip 16 metų, negali išvykti iš Švedijos, nepateikęs garantijų, kad tas išlaikymas bus duodamas. *Norvegijoj* nuo 1892 m. veikia įstatymas, pagal kurį vyras, pametęs žmoną, arba tėvas — vaikus, teisėtus arba pavainikius, ir neduodąs jiems išlaikymo, gali būti paimtas į darbo namus iki tol, kol jis nesumokės arba kol neduos garantijos, kad pildys savo pareigas. Laikymas darbo namuose negali trukti ilgiau kaip tris mėnesius, o visas jo uždarbis eina pamestajai šeimai išlaikyti. *Jugoslavijoj* įstatymas draudžia neišlaikančiam savo šei-

mos girtuokliui lankyti svaigiųjų gėralų pardavinėjimo vietas. *Olandijoj* vadinamosios Globos Taryba ir Pavargėlių Taryba labai sėkmingai derina savo pastangas, kuriomis siekiama laiduoti pamestiesiems greitą ir tikrą alimentų gavimą. *Šveicarijos* įstatymo projektas, užuot numatęs bausmę, nustato, kad pametusį šeimą galima siųsti į darbo namus arba, jei jis girtuokliauja, į girtuoklių prieglaudą. Paryžiaus kongreso dalyvių dauguma buvo tos nuomonės, kad civilinėje srityje turėtų būti palengvintas ir pagreitintas alimentų išieškojimas.

Lietuvos civil. įstatymai Lietuvos gyventojų daugumai, būtent, krikštytiems katalikams, nenumato nei separacijų nei išsiskyrimų. Laikinę arba nuolatinę separaciją gali suteikti, kai pamestasis prašo, Romos katalikų dvasininkų konsistoriją, ne civ. įstatymais, bet savo Codex juris canonici. Dažniausiai konsistorija duoda laikinę separaciją. Praėjus nustatytam laikui, sutuoktiniai vėl turi kartu gyventi. Vyr. Tribunolas išaiškino, kad žmona, kuri buvo gavusi laikinę — pusantrų metų — separaciją ir kuri, tam laikui praslinkus, negrįžo pas savo vyrą, negali reikalauti iš savo vyro išlaikymo (1934.VI.19).

Išsiskyrimų katalikams Lietuvos civil. įstatymai visai nenumato. Taigi, jei sutuoktiniai kits kitą pameta, jei pametusis išvyksta iš Lietuvos, tai pamestoji ar pamestasis negali teisėtai išsiskirti ir teisėtai sudaryti kitą šeimą. Tik pasiturintieji, keisdami tikybą, išsiskiria ir sudaro naujas teisėtas šeimas. Tos tikybų keitimo kombinacijos, ryšium su Vyriausiojo Tribunolo išaiškinimu (1934 m. rugs. 26 d., Meškauskų byla Nr. 232) dabar šiek tiek pasunkėjo.

Dėl išlaikymo mūsų civil. įstatymai numato, kad ta pareiga yra abipusė, lygiai liečia ir vyrą ir žmoną. Šeimą pametusis sutuoktinis turi išlaikyti pamestąjį, jei pamesta ne dėl pamestojo kaltės ir jei pamestasis neturi lėšų išgyventi. Įdomus yra Vyr. Tribunolo nutarimas (1927.X.25). Jame sakoma: „...Jei yra konstatuota, kad vyras yra išvykęs ir kad savo paliktos žmonos neišlaiko, tai žmona gali ne tiktai gyventi vyro name ir ūkyje, bet ir valdyti vyro turtą arba jo dalį".

Lietuvos civ. įstatymais, vaikai paliekami tam sutuoktiniui, kuris yra nekaltas dėl bendro nesugyvenimo. Duoti išlaikymą vaikams yra abiejų tėvų pareiga. Jei tik vienas iš sutuoktinių turi lėšų, tai jis vienas turi išlaikyti vaikus. 1935 m.

rugs. 20 (Nr. 274) Vyr. Tribunolas išaiškino, kad net ir tais atsitikimais, kai žmona pasitraukia nuo vyro ne dėl vyro kaltės pasiimdama vaiką, ir jei ji yra beturtė, tai prievolė išlaikyti vaiką uždedama vienam tėvui.

II. Šeimos pametimo baudžiamosios sankcijos.

Seniau daugelyje valstybių tik civ. sankcijos tebūdavo taikomos. Bet naujaisiais laikais, ypač po didžiojo karo, kai visame pasaulyje aštriai pasireiškė šeimos krizė ir nepaprastas šeimos irimas, įstatymų leidėjai ir mokslininkai, atskiri asmenys bei organizacijos, ypač tarptautiniuose kongresuose, pradėjo reikalauti, kad pametusiems šeimą būtų taikomos ne tiktai civilinės, bet ir baudžiamosios sankcijos, kad šeimos pametimas būtų laikomas nusikaltimu. Šeimos pametimo inkriminavimo priešininkai nurodinėjo: 1) baudžiamieji įstatymai negalį kištis į tokią opią sritį, būtent, į šeimos narių tarpusavio pareigų sritį. Įstatymai, sakė jie, visomis epochomis respektuodavo tą intymiškumą, kuris charakteringas šios rūšies santykiams. Įsiveržimas baudž. įstatymų į šią sritį galįs reikalą greičiau pabloginti, negu pagerinti. Tuo, esą, galima išaiškinti labai silpną visuomenės intervenciją svetimavimui bausti ir visišką nesikišimą vagystės atvejais tarp sutuoktinių arba tarp tėvų ir vaikų; 2) toks baudžiamųjų sankcijų taikymas šeimą pametusiems, esą, būtų savos rūšies grįžimas prie senos asmens baudimo sistemos, kaip civilinių pareigų atlikimo garantijos; 3) šeimos pametimas nepasireiškiąs, kaip kad kiti nusižengimai, kokia nors mažiau ar daugiau vieninga akcija, o įvairių, netikslių, sudėtingų elgesių kokybe. Todėl tiksliai apibūdinti šeimos pametimą, kaip nusikaltimo sąvoką, dėl pačios problemos sudėtingumo ir formų įvairumo esą sunku.

Šeimos pametimo inkriminavimo šalininkai (pvz., Rumunijos atstovas Ionesco-Doli) įrodinėjo, kad praeityje įstatymų leidėjas nesikišdavęs į vidujinius šeimos santykius ne todėl, kad jam ta sritis būtų nerūpėjusi, bet todėl, kad tada šeimos buvusios tvirtos, pastovios, stipriai sucementuotos, ir šeimos tarpusavio santykiuose viešpatavę griežti papročiai. Tada visuomenės intervencija buvusi nereikalinga. Bet dabar, sakė jie, mes matome visišką šeimos ryšių pakrikimą, tų ryšių, kurie kadaise taip stipriai ir glaudžiai siedavo šeimos narius. Tokiam

pakrikimui esant, ne tiktai naudinga, bet ir būtina esą, kad įstatymo autoritetas sustiprintų visai susilpnėjusius ryšius. Šeimos pametimo baudimo šalininkai mano, kad pozityvinės teisės esminė pareiga ateiti į pagalbą dorai, kai ji pradeda smukti. Viena šito šeimos ryšių susilpnėjimo rūšių esanti šeimos pametimas, ypač alimentų pareigos pildymo reikalas.

Man rodos, kad sunku būtų sutikti su tokiais baudžiamosios sankcijos taikymo šioje srityje šalininkų įrodinėjimais. Juk toli gražu ne visada šeimos pametimas yra doros smukimo įrodymas. Tat, gal būt, yra teisinga tik kai kuriais atvejais, kurie liečia visa ko pertekusius žmones, kurie savo aistroms patenkinti ieško vis naujų objektų, tačiau to negalima taikyti visiems ir visoms, kurie ar kurios pabėga nuo savo vyrų ar žmonų. Šeimos irimo priežasčių reikia ieškoti giliau. Daugumas jų glūdi pačioje dabartinėje kapitalistinėje santvarkoje, pilnoje prieštaravimų ir nenuoseklumų. Šiaip ar taip, pastaraisiais laikais valstybių atstovų daugumas mano, kad tam tikrais atvejais nepildantiems šeimos pareigų, ypač išlaikymo pareigų, reikia nustatyti baudžiamąsias sankcijas. Bet kai tik norima apibūdinti šeimos pametimo, kaip nusikaltimo, sąvoką, ir nustatyti tam nusikaltimui baudžiamąsias sankcijas, tuojau iškyla visa eilė klausimų, kurių svarbiausi šie: koks turi būti šeimos pametimo, kaipo nusikaltimo sąvokos, turinys ir apimtis? Ar turi būti inkriminuojamas tiktai vadinamasis piniginis šeimos pametimas ar ir materialinis pametimas? Ar turi būti baudžiamas ir moralinis pametimas?

1. Piniginis šeimos pametimas.

Piniginis pametimas yra nevykdymas teismo sprendimu nustatytų išlaikymo pareigų. Vadinas, čia bus baudžiamas tik tas šeimą pametęs asmuo, kuris neduos savo šeimai išlaikymo, iš anksto civilinio teismo nustatyto. Piniginis šeimos pametimas yra pati siauriausia šeimos pametimo, kaipo nusikaltimo, sąvoka. Tipingą tokį pametimą pozityvinėje teisėje matome Prancūzijos ir Belgijos baudžiamuose kodeksuose. Kai kurie teisininkai nurodo piniginio šeimos pametimo netikslumus ir nepatogumus. Sakoma, kad baudžiamojo teismo teisėjas, teisiamojo kaltei nustatyti, turįs išžiūrėti jo pajėgumą mokėti. Bet tas pajėgumas jau buvęs apsvarstytas civilinio teisėjo, ku-

ris ir nustatęs alimentų mokėjimą. Gali atsitikti, kad šeimą pametusiojo lėšos staiga sumažėja, o pamestojo — padidėja. Tai ar būsią teisinga taikyti tokiam asmeniui baudžiamąją sankciją vien todėl, kad jis nemoka tam, kurio materialinė padėtis tokia pat, o gal dar geresnė. Iš tikrųjų praktikoje tas klausimas lengva išspręsti. Pirmiausia, pareiga mokėti alimentus gali būti civilinio teismo panaikinta arba sumažinta, jei aplinkybės, buvusios to priteisimo pagrindu, pakitėjo. Turįs mokėti alimentus, visada gali kreiptis į civilinį teismą ir prašyti juos sumažinti arba ir visai nuo to mokėjimo atleisti. Prancūzų ir belgų teismai laikosi šios praktikos: paaiškėjus, kad skolininkas nebepajėgia mokėti atiteistos sumos, teismas reikalavimą atideda arba ir visai nutraukia.

2. *Materialinis šeimos pametimas.*

Materialinis šeimos pametimas, kaipo nusikaltimas, turi platesnę bazę, bet ir mažiau ribotą, negu piniginis pametimas. Čia nereikalaujama, kad teisė gauti išlaikymą būtų iš anksto civilinio teismo nustatyta, Čia inkriminuojamas pats šeimai reikalingo išlaikymo nedavimo laikas. Pozityvine teise materialinis šeimos pametimas baudžiamas tiktai tada, kai jį leidžia nustatyti koks nors papildomas faktas. Tuo faktu gali būti fizinis pametimas. Taip antai, Jugoslavijoje įstatymai inkriminuoja šeimos buveinės pametimą, jei pametusis neduoda reikiamo išlaikymo šeimai. Daugumoje valstybių nereikalaujama, kad būtinai būtų fizinis pametimas: baudžiamas ir tas, kuris nepameta savo šeimos buveinės, bet tyčia neduoda šeimai išlaikymo ir tuo įstumia į vargą ir skurdą savo šeimos narius. Taigi, daugumoje valstybių, kurių baudžiamieji kodeksai numato materialinį pametimą, kaipo nusikaltimą, baudžiamosios sankcijos taikomos tik tada, kai yra padaryta žala tiems, kuriuos pametusis turėjo išlaikyti (pvz., Anglijoje, Norvegijoje, Čekoslovakijoje ir kt.).

3. *Moralinis šeimos pametimas.*

Moralinis šeimos pametimas turi plačiausią ir, galima sakyti, visai neribotą bazę. Čia inkriminuojamas nepildymas visų civiliniame kodekse numatytų šeimos pareigų. Pozityvinėje teisėje moralinis pametimas, kaipo nusikaltimas, numatytas

tiktai Italijoje ir Rumunijoje (pastarojoje tik nuo 1936 metų). Moralinio pametimo sąvoka apima tokiu būdu ir piniginį bei materialinį pametimą.

Moralinio pametimo inkriminavimo šalininkai sako: civiliniai įstatymai numato, kad žmona ir vyras turi būti kits kitam ištikimi, kad turi teikti kits kitam pagalbą ir pan. Ištikimybės pareigai jau esanti nustatyta baudžiamoji sankcija. Beveik visų kraštų įstatymais dvipatystė ir net svetimavimas jau esą baudžiami. Taigi ir nepildymas kitų šeimos pareigų turįs būti taip pat baudžiamas.

Bet nei vienas iš šalininkų pripažinti moralinį pametimą nusikaltimu tiksliai nenurodo, kokių šeimos pareigų nepildymą reikėtų bausti. Jie tik tvirtina, kad moralinis šeimos pametimas reiškia nepildymą daugelio šeimos pareigų tiek materialinio, tiek ir moralinio pobūdžio. Teisininkas Pottieras, mėginęs sudaryti tokių pareigų sąrašą. Jis jų priskaitė net penkiolika. Bet po to pareiškė, kad jis nesąs tikras ar dar kai kurios pareigos, dėl kurių nepildymo reikėtų bausti, nesančios užmirštos ir neišvardintos. Bet toks reikalavimas, kad nepildymas visų civil. kodekse numatytų šeimos pareigų būtų baudžiamas, kaip sako prof. Bouzat, priveda prie nesąmonių. Taip, esą, prancūzų, olandų ir kitų kraštų civiliniai kodeksai numato, kad žmona turi klausyti savo vyro. Tai, argi dabartiniais laikais, klausia jisai, galima reikalauti bausti žmoną, kuri neklauso savo vyro? (Šiomis dienomis Prancūzijoje įsigaliojo įstatymas, kuriuo buvo panaikinti šie įstatymo žodžiai: „Žmona turi klausyti savo vyro").

Mūsų civ. kodekso 107 str. dar ir dabar nepanaikintas. Jis sako, kad žmona turi klausyti savo vyro, mylėti jį, gerbti, būti neribotai paklusni jam, stengtis visaip jam įtikti ir būti prisirišusi. Bet man rodosi, kad ir moralinio šeimos pametimo šalininkai nereikalaus bausti žmonos už tai, kad ji nėra vyrui „neribotai paklusni" arba kad ji „nesistengia visaip jam įtikti". Mūsų civ. kodekse yra dar ir 106 str., kuris sako, kad vyras turi mylėti savo žmoną, kaip savo kūną, gyventi su ja santarvėje, gerbti, ginti, atleisti jos silpnybes ir lengvinti jos negalias. Taigi moralinio pametimo šalininkai turėtų reikalauti, kad būtų baudžiamas vyras, kuris nemyli žmonos „kaip savo kūno", arba kuris „neatleidžia jos silpnybių".

Padarius moralinį šeimos pametimą nusikaltimu reikėtų, kaip sako prof. Bouzat, palikti teisėjų nuožiūrai kiekvienu atveju nustatinėti, ar čia yra moralinis pametimas, ar ne. O tai esąs visai neleistinas dalykas. Baudžiamosios teisės dėsnis esąs „nulla pena sine lege“ — kas nenumatyta įstatymais, negali būti baudžiama. Kad šis dėsnis nebūtų pažeistas, reikia, kad nusikaltimo sąvoka būtų visiškai tiksliai apibūdinta ir nustatyta, kad, taikant įstatymą gyvenime, nebūtų vietos nuožiūrai ir sauvaliavimui. Jeigu baudžiamasis įstatymas bus suredaguotas taip, kad kiekvienas galės į jį įdėti kokį nori turinį, jeigu jo sąvoka bus visai neribota, tai toks įstatymas bus priešingas baudžiamosios teisės dėsniui „nulla pena sine lege“. Kiti dar nurodo, kad toks neribotas baudžiamosios sankcijos taikymas už kiekvieną šeimos pareigų nepildymą turėtų tokias pat pasekmes, kaip ekonominėj politikoj piniginė infliacija: kaip pastaroji priveda prie monetų nuvertinimo, taip ir baudžiamoji infliacija susilpnina baudžiamojo įstatymo vertę ir autoritetą.

Pagaliau juk jokiomis baudžiamomis priemonėmis, jokiais grasinimais pakrikusios šeimos nesulipdysi. Prievarta nebūsi mielas. Meilė ir prisirišimas gali egzistuoti tiktai laisvai. Prievarta niekuomet meilės nesukeldavo ir prarastos nesugrąžindavo. Juk daugelyje valstybių, sako Bouzat, svetimavimas baudžiamas. Bet, argi toks svetimavimo baudimas grąžino kada nors pamestajam jo žmoną arba pamestajai vyrą, klausia jisai ir atsako — niekumet. Vienintelis rezultatas, kurio toks persekiojimas pasiekdavo yra tas, kad būdavo sunaikinami paskutinieji susitaikymo galimumai.

Žymus Belgijos advokatas Sasserath 1933 metais Madrido konferencijoj, svarstant šeimos pametimo, kaipo nusikaltimo, klausimą, tvirtino, kad Belgijoj ir Prancūzijoj esanti stipri tendencija ne stiprinti, bet silpninti šioje srityje taikomas baudžiamąsias sankcijas. „Prieš trisdešimts metų, sakė jisai, man tik bepradedant advokato darbą dirbti, nusikaltimas ištikimybei, būtent, svetimavimas, buvo sunkiai baudžiamas. Dažnai atsitikdavo, kad už tą nusikaltimą nubausdavo iki 2—3 mėnesių kalėjimo. Kas gi nuo to laiko atsitiko, klausia jisai ir atsako. Jurisprudencija evoliucionavo, ir dabartiniu laiku svetimavimas Belgijoj ir Prancūzijoj baudžiamas tiktai pinigine bauda nuo 25 iki 50 frankų, nors kaltė paliko ta pati. Jis dar

pažymėjo tą faktą, kad dabar to nusikaltimo persekiojimas Belgijoj ir Prancūzijoj visuomet galįs būti sustabdytas antrosios šalies prašymu. Kadangi dėl tokio bausmės sumažinimo sakytos rūšies nusikaltimų nepadaugėjo, tai matyt, kad šioje srityje baudžiamoji sankcija neturi jokio efekto.

Taigi Prancūzijos, Belgijos ir kitų kraštų atstovai Paryžiaus konferencijoje tvirtino, kad yra tiktai viena šeimos pareiga, kuri gali ir turi būti laiduota jėga: tai yra išlaikymo pareiga. Gyvenime mes irgi matome, kad pamestiesiems svarbiausia rūpi, kad jie būtų materialiai aprūpinti, kad įstatymas jiems padėtų išieškoti alimentų, o jau grąžinti meilę ir prisirišimą patys stengiasi kaip moka.

Kaip jau minėjau, paliesdama pozityvinius įstatymus, moralinį pametimą numato Italijos baudžiamasis kodeksas. Jame yra toks nuostatas: „Kas, pamesdamas savo šeimos buveinę arba elgdamasis priešingai šeimos tvarkai ir dorai, vengia pareigų, kylančių iš tėviškos valdžios, iš teisėtos globos arba iš sutuoktinių padėties, baudžiamas kalėjimu iki vienerių metų arba pinigine bauda nuo tūkstančio iki dešimties tūkstančių lirų. Italijos kasacinis teismas išaiškino (1934 m. liepos 20 d.), kad šiame paragrafe (570) numatytos pareigos, yra tos, kurios sužymėtos civiliniame kodekse. Priėmus tokią neribotą baudžiamojo moralinio palikimo sąvoką, Italijoj, pvz., galėjo kilti net toks klausimas: ar faktas, kad vienas iš sutuoktinių atsisako eiti santuokos pareigas, turi būti laikomas baudžiamuoju moraliniu pametimu, ar ne? Vienas iš teisėjų buvo kaip tik tos nuomonės, kad į tokį sutuoktinio atsisakymą eiti santuokos pareigas reikia žiūrėti kaip į baudžiamą moralinį pametimą, kuriam turi būti taikomos baudžiamosios sankcijos.

1933 m. Madrido konferencijoje ypač karštų ginčų sukėlė klausimas, kuriam šeimos pametimui — piniginiam, materialiniam ar moraliniam — teikti pirmumą. Visai nežymi tos konferencijos dalyvių dauguma (33 prieš 27) pasisakė už moralinį pametimą ir balsavo už tokią rezoliuciją: „Tas, kas savo elgesiu peržengia kurią nors materialinę ar moralinę pareigą, kilusią iš tėviškos valdžios, iš teisėtos globos, arba iš sutuoktinių padėties, arba kas, pamesdamas be teisėtos priežasties šeimos buveinę, vengia savo pareigų, yra baudžiamas laisvės netekimu

nuo .. iki.. arba piniginė bauda nuo .. iki .. arba abiem bausmėm“.

Kaip matome, tas moralinio pametimo, kaipo nusikaltimo, apibūdinimas labai panašus į Italijos to nusikaltimo apibūdinimą. Šio nusikaltimo sąvoka yra taip pat, kaip ir Italijos įstatymų, labai neribota ir plati.

Paryžiaus kongrese žymi dalyvių dauguma pasisakė prieš moralinio pametimo inkriminavimą. Daugumas buvo tos nuomonės, kad kalba gali būti tik apie tai, ar nevertėtų šeimos pametimo, kaipo nusikaltimo sąvokos, praplėsti iki materialinio pametimo, bet tada esą reikėtų apriboti skaičių asmenų, kuriuos tas įstatymas proteguoja.

1. *Ginčytinas klausimas: ar reikia, kad pametimas būtų tyčios darbas ar ne, kad būtų galima jam taikyti baudžiamąsias sankcijas?* Pozityviniai įstatymai beveik vieningai reikalauja, kad būtų baudžiamas tik toks pametimas, kuris yra tyčios darbas. Vadinasi, šeimą pametusį galima bausti tik tuo atveju, kai jis, turėdamas lėšų ir galėdamas išlaikyti šeimą, tyčia neduoda išlaikymo arba nemoka atiteistų alimentų. Jei kas nepajėgia šeimos išlaikyti, tai apie baudimą ir kalbos negali būti. Bet gyvenime dažnai pasitaiko, kad tas negalėjimas išlaikyti šeimą esti nuolatinio girtuokliavimo, netvarkingo, nepadoraus ir palaidaus gyvenimo pasekmė. Todėl ir kilo klausimas, ar tokiais atvejais reikia taikyti baudžiamąsias sankcijas, ar ne. *Norvegijoj* ir *Belgijoj* į tą klausimą atsakyta teigiamai. *Prancūzijos* parlamente ir senate priešinga interpretacija nusvėrė. Taip buvo išaiškinta nenorinti pažeisti individualinės laisvės, nenorint bausti žmonių, kurie yra daugiau nelaimingi, negu kalti.

2. *Kurias gi baudžiamąsias sankcijas reikia taikyti pametusiems šeimą?* Ne visos valstybės šeimos pametimą laiko nusikaltimu. Pvz., *Švedijoj, Lietuvoj* ir kitur toks pametimas nėra baudžiamas. *Prancūzijoje,* kaip jau buvo sakyta, baudžiamas tik piniginis šeimos pametimas. Bausmės taikomos šios: piniginė bauda nuo šimto iki dviejų tūkstančių frankų arba kalėjimas nuo trijų mėnesių iki vienerių metų. *Belgijoje,* kaip ir Prancūzijoje, baudžiamas tik piniginis pametimas. Bausmės taikomos šios: piniginė bauda nuo penkiasdešimts iki penkių šimtų frankų arba kalėjimas nuo aštuonių dienų iki

dviejų mėnesių. Prancūzijoj ir Belgijoj baudžiami tie, kurie tris mėnesius nemoka atiteistų sutuoktiniui ir žemutiniam arba aukštutiniam giminaičiui, alimentų. *Portugalijoj,* kaip ir Prancūzijoj bei Belgijoj, baudžiamas tik piniginis pametimas. Bausmės — kalėjimas iki šešių mėn. Baudžiamas tas, kuris nemoka alimentų tiems, kurie yra pametusiojo globojami. *Ispanijoj* šeimos pametimas numatytas įstatymu, liečiančiu išsiskyrimus. Čia baudžiamas tas išsiskyręs sutuoktinis, kuris, būdamas įpareigotas teismo sprendimu arba laisvu susitarimu mokėti kitam sutuoktiniui arba vaikams, *tyčia* 3 mėn. tų alimentų nemoka. Baudžiamas: nuo 3 mėn. iki 1 metų arba pinigine bauda nuo 500 iki 10.000 pezetų. Recidyvo atveju taikoma kalėjimo bausmė. Kai kuriuose *Šveicarijos* kantonuose (Neušatelio, Urio ir kt.) baudžiami tėvai, kurie neduoda išlaikymo vaikams. Liucerno kantonas nustato, kad dėl neišlaikymo pavainikio kūdikio ir jo motinos baudžiama tik tuo atveju, kai išlaikymo pareiga nustatyta laisvu susitarimu arba teismo sprendimu. Saint-Gallio kantonas numato bausmę ir tiems, kurie moraliai pameta savo vaikus, būtent, įstatymas baudžia tuos tėvus, kurie visai nesirūpina savo vaikų išlaikymu ir jų auklėjimu. Bausmė: pinigine bauda nuo 500 fr. ir daugiau arba kalėjimas nuo 3 mėn. ir daugiau. *Danijoje* baudžiamas kalėti iki dviejų metų tas sutuoktinis, kuris savo visišku nesirūpinimu arba blogu elgesiu skriaudžia antrąjį sutuoktinį arba vaikus ar kitus jaunesnius negu 18 metų asmenis, kurie yra pavesti jam globoti; baudžiamas taipogi ir tas, kuris bloga valia vengia išlaikymo pareigų antrajam sutuoktiniui, vaikams arba jaunesniems kaip 18 metų asmenims, kuriuos jis turi globoti. *Norvegijoj* baudžiamas net iki dvejų metų kalėjimo tas, kuris pameta varge ir skurde savo šeimos narį arba tyčia, vengdamas išlaikymo pareigų, visai nesirūpina antruoju sutuoktiniu arba vaikais, kurie dėl savo mažų metų arba silpnumo negali patys išgyventi. *Olandijoj* baudžiamas iki dvejų metų kalėjimo arba iki trijų šimtų florinų tas, kas tyčia pameta be jokių pragyvenimo šaltinių asmenį, kurį jis pagal įstatymus ar sutartis turi išlaikyti, juo rūpintis ir jam padėti. *Austrijoj* baudžiamas kalėti nuo vienos savaitės iki šešių mėnesių tas, kas tyčia, vengdamas savo pareigų, įstumia į vargą ir skurdą asmenį, turintį teisę gauti iš pametusiojo išlaikymą. *Lenkijoj* baudžiamas ka-

lėti iki 3 metų arešte arba kalėjime tas asmuo, kuris, piktai vengdamas įstatymų jam uždėtų pareigų duoti išlaikymą antrajam sutuoktiniui, savo vaikams, ar tėvams, įstumia juos į vargą arba priverčia juos ieškoti pagalbos pas trečiuosius asmenis, ir kuris padaro pirmame punkte numatytą nusikaltimą prieš visus tuos asmenis, kuriuos teismo nutarimu jis turi išlaikyti. *Jugoslavijoj* baudžiamas areštu iki trisdešimties dienų arba pinigine bauda iki 1.500 dinarų: 1) kas pameta savo šeimą ir tyčia visai nesirūpina savo sutuoktiniu ir savo vaikais, palikdamas juos be jokių pragyvenimo šaltinių; 2) kas tyčia neduoda išlaikymo savo tėvams, negalintiems pragyvenimo lėšų užsidirbti; 3) kas tyčia nepildo visų kitų šeimos narių atžvilgiu pareigų, nustatytų teismo nutarimu arba susitarimu. Čia, kaip ir Lenkijoj, materialinis šeimos pametimas baudžiamas, tuo atveju, kai pamestasis yra sutuoktinis, vaikai arba tėvai. Kai pamestasis esti tolimesnis šeimos narys, tai pametusis baudžiamas tik dėl piniginio šeimos pametimo. *Anglijoj* nėra specialaus šeimos pametimo, kaipo nusikaltimo, įstatymo. Svetimavimas Anglijoje irgi nebaudžiamas. Bet šeimą pametęs ir nenorįs jos išlaikyti asmuo Anglijoje pasiekiamas kitu būdu. Pagal „The Poor Law“ (Vargšų įstatymas) visi asmenys, kurie, galėdami aprūpinti savo šeimos narius, tyčia vengia tai daryti ir dėl to jų šeima darosi visuomenei našta, gali būti paskelbti *tinginiais ir netvarkingais žmonėmis.* Tokio paskelbimo padariniu gali būti nuo 14 dienų iki 1 mėn. areštas arba piniginė bauda iki 5 svarų. Du kartus taip nubaustas asmuo gali būti paskelbtas *sukčiumi ir valkata,* ir gali būti nubaustas nuo 14 dienų iki 3 mėn. areštu arba pinigine bauda iki 25 svarų. Du kartus baustas už „sukčiavimą ir valkatavimą“ kaltininkas gali būti nubaustas kalėti kalėjime iki vienerių metų ir net išplakti rykštėmis. Teisybė, šitie nuostatai, kaip ir daugelis kitų, Anglijoje yra tik popieriuje, tačiau įstatymas dar nepakeistas ir laikomas veikiančiu. Pagal „Children Act“ — vaikų chartiją — baudžiamas pinigine bauda arba areštu tėvas, motina arba globėjas, kuris nepildo pareigų, liečiančių vaikus, kuriuos jis turi globoti. Be to, jei tėvas tolydžio girtuokliauja, tai jis gali būti teismo sprendimu uždarytas į alkoholikų prieglaudą.

3. Kuriame teisme turi būti sprendžiama šeimos pametimo, kaipo nusikaltimo, byla? Prancūzijoje tokiai bylai spręsti

kompetentingas tas teismas, kurio apygardoje turi būti mokamai atiteistieji alimentai. Bendra taisykle jie mokami toje vietoje, kur gyvena šeimą pametusis asmuo. Aišku, kad pamestajam yra daug patogiau, kai alimentai mokami jo gyvenamoje vietoje ir kai jis gali savo gyvenamoje vietoje iškelti pametusiam asmeniui ir baudžiamąją bylą. Kad palengvintų pametusiems, Prancūzijos teisingumo ministeris savo aplinkraščiu rekomendavo teismams visada papildyti savo nutarimus dėl alimentų mokėjimo nurodymu, kad turi būti mokama toje vietoje, kur gyvena pamestasis. Bet kadangi ne visi teismai kreipia į tai dėmesį, tai susirūpinta išleisti įstatymą, kuriame būtų expressis verbis pasakyta, kad vienintelis kompetentingas pametimo byloms spręsti teismas yra teismas tos vietos, kur gyvena pamestasis.

4. Ar pametusiajam šeimą bausti reikia pamestosios šalies skundo ar ne? Jugoslavijoj ir Lenkijoj į tą klausimą atsakyta teigiamai: pametusįjį šeimą galima nubausti tiktai tuo atveju, jei pamestoji šalis pateikia skundą. Lenkijoj, tik pamestajam mirus, prokuratūra gali iškelti bylą. Daugelyje kitų valstybių, toks pamestojo skundas nėra būtinas. Taip, Prancūzijoje pati prokuratūra gali šaukti šeimą pametusį ir savo pareigų nepildantį asmenį tiesòn. Bet praktikoje dažniausiai prokuratūra traukia atsakomybėn šeimą pametusįjį tada, kai gauna skundą. Prancūzijoje prokuratūra nemėgsta labai griežtai taikyti represijų. Ji pasirenka žmoniškesnį būdą reikalui sutvarkyti: stengiasi vien grąsinimu priversti kaltinamąjį pildyti savo pareigas. Tokia praktika duoda gerų rezultatų; kai paaiškėja, kad atiteistieji alimentai nemokami todėl, kad skolininkas jų nepajėgia mokėti, jis netraukiamas tieson. Prokuratūra dažniausiai šalis sutaiko: pamestoji šalis sumažina savo reikalavimus ir viskas pasibaigia geruoju.

5. Ar vienos valstybės teismų sprendimai šeimos pametimo klausimais turi būti pripažįstami kitose valstybėse be jokios atskiros procedūros? Čia reikia pažymėti, kad yra smarkus judėjimas tokio pripažinimo linkme, nes šeimos pametimas nepasilieka apribotas vienos valstybės viduje. Dažnai šis nusikaltimas įgyja tarptautinį pobūdį, kai šeimą pametusis pabėga užsienin. Tada pametusis ir pamestieji atsiduria įvairiose valstybėse, kur veikia įvairūs įstatymai. Čia ir kyla klausimas,

kokios šeimos pametimo sankcijos turi veikti tarptautinėj srityje.

Paryžiaus kongrese buvo pasiūlytos šios dvi civilinio pobūdžio priemonės: 1) reikią panaikinti neigiamą kompetencijų konfliktą ir nustatyti, kad alimentų bylai spręsti yra kompetentingas pamestojo gyvenamosios vietos teismas; 2) reikią, kad vienoje valstybėje padaryti teismo sprendimai, kuriais priteisiamas pamestiesiems išlaikymas, būtų vykdomas visose kitose valstybėse.

Per Paryžiaus kongresą švedų profesorius M. Malmar savo pranešime nurodė, kad 1931 metų vasario 10 d. tarp Švedijos, Danijos, Suomijos, Islandijos ir Norvegijos buvo sudaryta konvencija, kuria vienos iš konvenciją pasirašiusiųjų valstybių teismo sprendimai šeimos išlaikymo klausimais turi būti vykdomi kitose konvenciją pasirašiusiose valstybėse be jokios atskiros procedūros.

Baudžiamuoju požiūriu šis klausimas daug sunkiau sprendžiamas. Kai kurie pranešėjai Paryžiaus kongrese siūlė, kad ir šeimos pametimo baudžiamosios sankcijos, nustatytos vienoje valstybėje, būtų taikomos kitose valstybėse. Bet dalyvių daugumas nurodė į įvairius sunkumus, dėl kurių šis klausimas ypač dabartiniu metu negali būti išspręstas. Kai kurie siūlė, kad toks šeimos pareigų nepildąs asmuo, kuris pabėga užsienin, būtų išduodamas, kaipo nusikaltėlis tai valstybei, iš kurios jis pabėgo. Bet daugumas pasisakė prieš tokį pasiūlymą dėl tokių sumetimų: šeimos pametimas apskritai baudžiamas gana lengvomis bausmėmis. Išdavimas nusikaltėlio numato tam tikrą administracinį ir juridinį aparatą, kuris brangiai kainoja. Todėl nenorima dėl palyginti menko rezultato judinti tą aparatą. Ypač tais atvejais, kai nusikaltėlis atsiduria labai toli nuo savo gimtojo krašto. Be to, ši priemonė esanti netikra ir gana pavojinga: nusikaltėlis, išduotas savo kraštui, galįs netekti uždarbio, ir todėl negalės savo šeimos išlaikyti. Tokie tat svarbesnieji klausimai, kurie buvo iškelti, svarstant Paryžiuje šeimos pametimo problemą.

Petras Leonas

Nuosavybės teisės ir laisvos valios, sutartis darant ir vykdant, aprėžimai Prancūzijoje.

(Tąsa))*

Anot prof. Riperto, šiandien visi autoriai linksta į šią srovę ir pasigėrėdami kelia kūrybinį jurisprudencijos darbą. Jie kviečia teisėją viešpatauti teisingumui plačia tekstų interpretacija. Tuo būdu aplink kiekvieną teisę yra dvejopas ratas. Pirmas yra įstatymų leidėjo tvirtai aprėžtas; kas jį peržengia, neturi pateisinimo: jis daro neleistiną aktą. Antras nublukusiai aprėžtas, ir jo juosta mažiau tiesi; teisėjas daro jį; tasai, kuris peržengia jį, gali teigti, kad jisai naudojasi savo teise, bet jo aktas, vis dėlto, pripažįstamas baustinas. Tuo būdu gema pikto naudojimo teise idėja".

Šitas dėsnis yra išreikštas naujuose civiliniuose kodeksuose: Vokietijos 226 str., Šveicarijos 2 str., o Prancūzijoje vienas tik Planiolis esąs prieš jį protestavęs.

Naujos srovės teisinė literatūra prieina vieną dėsnį, kad turtas ir teisių turėjimas yra socialinė funkcija ir ne tiek suteikia teises, kiek uždeda pareigas, kas Vokietijos Weimaro konstitucijoje ir buvo formuluota, kad nuosavybė įpareigoja. Vis dėlto, visi palieka nuosavybės dėsnį, o galvoja tik apie aprėžimus. Griežtai priešingą dėsnį yra įvedusi į savo įstatymus SSSR valstybė, būtent: „Civilinės teisės yra įstatymo saugojamos, išskyrus tuos atvejus, kai jos yra naudojamos priešinga jų ekonominei ir socialinei paskirčiai prasme".

3. *Turtų socializavimas.* Ties šiuo klausimu susiduria du griežtai priešingi dėsniai: individualizmo ir socializmo. Prof. Ripertas sako, kad prancūzų demokratija ieško sutaikinti revoliucinę tradiciją, kuri privatinę nuosavybę laiko individualinės laisvės sąlyga, ir socialistinį siekimą, kad ši nuosavybės forma išnyktų. Tas sutaikinimas daromas labai paprastu būdu. Silpninama marksistinė programa, pripažįstant individualinę nuosavybę, ir tik didelė nuosavybė skelbiama priešinga socialiniam interesui.

Pats nuosavybės teisės NK. aptarimas (544, 545 str.) davė pagrindo ją naikinti, arba aprėžti viešajam reikalui. Šia link-

*) Ž. „Teisė" Nr. 40.

me buvo išleista visa eilė įstatymų, o pastaruoju laiku net sporto reikalams nusavinama žemė; Prancūzijoje toks įstatymas išleistas buvo 1925.III.25 d. Lietuvoje Steig. Seimo 1920.VIII. 11 d. priimtu Žemės reformos įvedamuoju įstatymu buvo suvalstybinta privatinių asmenų miškai, didesni nei 25 deš., pelkės ir durpynai, atvirieji neišdžiūstami vandenys su upių tėkmėmis ir ežerai, o taip pat žemės gelmių turtai ir mineralinių vandenų šaltiniai su reikalingu jų eksploatacijai žemės plotu.

O Prancūzijoje 1919 m. spalių m. 16 d. buvo išleistas įstatymas, kuris paskelbė tokį dėsnį: „Niekas negali disponuoti pelkių, ežerų, tekančių vandenų, kokios kategorijos jos bebūtų, energija, negavęs valstybės koncesijos, arba leidimo". Iki tol kranto savininkai buvo laikomi turint teisę naudotis vandenimis srovių, kurios netinkamos nei laivams, nei medžiams plukdyti, ir galėjo laisvai naudotis srovės jėga. O technika pažengė tiek, kad ši jėga naudojama elektrai varyti ir net gavo „balto anglio" vardą.

Turtas įgijo viešą reikšmę. NK. 553 str. žemės savininkui priklauso ir oro erdvė, vertikaliai į viršų jo sklypo sienas vedant, tačiau jau 1906 m. VI. 15 d. įstatymas apie elektrinės energijos skirstymą buvo numatęs oro laidų praėjimą ir uždėjęs žemės savininkams servitutą viešojo intereso naudai. O lakstymo oru atradimas praktiškai sunaikino žemės savininko teisę į oro erdvę. Vis dėlto, ši teisė gelbiama ir 1924 m. V. 31 d. įstatymas, nustatęs, kad lėktuvai gali laisvai skraidyti viršum prancūzų teritorijos, prideda: „tačiau lėktuvo teisė skristi viršum privatinių nuosavybių negali būti vykdoma tokiose sąlygose, kad ji užgautų savininko teisės vykdymą". Tuo būdu, anot prof. Riperto, įstatymų leidėjas yra sukūręs aviacijai servituto rūšį.

Pasitenkinsime nurodytais pavyzdžiais, dar pridūrę, kad prancūzų valstybė vis labiau ir labiau plečia savo dalyvavimą ekonominiame krašto gyvenime, įstodama stambiu akcininku į įvairias įmones, panašiai kaip tai įvyksta ir pas mus, pvz. su „Maistu", „Pienocentru" ir kt. bendrovėmis. Tokiam dalyvavimui ekonominiame gyvenime prancūzai turi sukūrę tam tikrą vardą „Economie mixte". Visuomenė, laikui einant, ima palankiai žiūrėti į mišros ekonomijos bendroves: liberaliniai ekonomistai tariasi radę jose priemonę priešintis valstybiniam socializmui, o socialistai džiaugiasi matydami valstybę rūpinan-

tis gamyba, nes tikisi, kad tai yra pirmasis jų programos vykdymo ruožas.

D. NUKRYPIMAS NUO SUTARTIES IR EKONOMINĖ VALSTYBĖS ORGANIZACIJA.

Naujoji civilinė teisė, su kurios pasireiškimais esame šiek tiek susipažinę, palieka pagrinde senuosius dėsnius ir tik jų aprėžimus įveda. Bet yra mėginimų, griežtai naujus dėsnius dėti kuriamosios teisės pagrindan. Jeigu turi būti tiesa, kad individualinė teisė duota tik tam tikram tikslui, tai yra, kad ji tarnauja tik kaip socialinė pareiga, tai sutartinė laisvė tegali būti naudojama tik to tikslo siekti, sudarytoji sutartis turi būti gerbiama, tik jei tarnauja tam tikslui realizuoti. Teisiškai tegali būti sutartinės padėtys tik tokios, kurių gimimas gali būti kontroliuojamas ir kuris bus nuolat taikomas, kad atitiktų viešąjį interesą.

Taip paaiškinęs, prof. Ripertas vėl grįžta į kitą, senovišką vagą ir sako: „Jeigu pasižadėjimo pagrindas yra moralus, civilinis pasižadėjimas lieka nepuolamas. Skolininkas turi mokėti dėl to, kad pasižadėjo, ir viešasis autoritetas duoda savo paramą kreditoriui, kad būtų saugojamas duotas pažadas. Bet, jei valstybė nepaiso moralinių taisyklių, arba jeigu demokratinė mistika iškreipia tradicinės moralės normas, tuomet duotam žodžiui pagarba nedaugiau reiškia, kaip valios autonomija".

Reiškia, autoriaus manymu, kai valstybė aprėžia sutarčių laisvą valią, ji eina prieš moralę. Aiškus nesusipratimas!

Prof. Ripertas toliau svarsto naują dėsnį: ne taisyti sudarytas sutartis, bet neleisti joms gimti. Sutarčių gimimo kontrolė, jų vykdymo sergėjimas turi sau sąlygą, kad valstybė geriau už kontraktantus pažįsta tvarką, kuriai reikia duoti viešpatauti visuomenėje. Kai buvo kuriamas NK., valstybė turėjo politinį, bet ne ekonominį vaidmenį. Mūsų idėjos pasikeitė. Dabar valstybė nori tvarkyti ekonomiką. Negalima, kad šita nauja tvarkomos ekonomijos koncepcija paliktų neliečiamą tokią sutartį, kokią buvo aptaręs XIX amž. liberalizmas. Politinė valdžia apima naują darbą, manydama, kad individualinė iniciatyva yra bejėgė aptikrinti gamybai, mainams, turtų padalinimui; ji imasi vadovauti individualinėms valioms šioje veikloje. Jei ši koncepcija yra teisinga, arba bent jei nori teisingumą vykdyti, visa mūsų teisė sutartims daryti yra keistina. Čia priminti įstatymus, naujos teisės turinio šio parla-

mento išleistus, kai susidarė „Liaudies frontas“ ir vyriausybei vadovavo socialistas Leon Bliumas. Sudraustos fašizmo ofenzyvos, nes visai uždraustos tos rūšies sąjungos, pakeistas Prancūzijos banko statutas, jo suvalstybinimo kryptimi, suvalstybinta didžiosios pramonės dalis, įvesta žemės ūkio produktų kainų reguliavimas, kad ne per mažos jos būtų, įvestos darbininkų kolektyvinės sutartys su darbdaviais, įsteigtos fabrikuose darbininkų tarybos, įvestos darbininkams 40 valandų savaitėje darbo laikas ir įvestos apmokamos darbininkams atostogos[6]).

Prof. Ripertas savo mintis šiuo klausimu yra paskirstęs į du skyrelius, būtent:

1. sutarčių laisvė ir viešoji ekonominė tvarka ir
2. sutarties gyvenimas ir ekonominės būtinybės.

Lengviausioji realizuoti idėja yra uždrausti sutartį. Ji nėra nauja, nes ir NK. žino sutarčių rūšį, kurios yra neleistinos, būtent: tos, kurios yra priešingos įstatymams, saugojantiems viešąją tvarką ir gerus įpročius (1133 str,). Bet NK. kūrėjai, būdami piliečio laisvės ideologijos, labai atsargiai teikė apribojimus jai. Jeigu sutartis sieks ardyti pačią visuomenę, pvz., valstybės organizaciją, šeimos tvarką, sutvarkytas profesijas, tai ji bus priešinga nustatytai tvarkai, arba geriems įpročiams, bet jeigu ji išreikš tik ekonominius žmonių santykius, tai visuomenės įstatymų nenaikins[7]). Kuriant NK. buvo žiūrima, kad ekonominiuose santykiuose nebėra kitokios organizacijos, kaip tik atskirų žmonių, laisvai susitariančių, sudaromos.

Dabar kitokia pažiūra: prileidžiama, kad yra valstybės nustatyta tam tikra ekonominė tvarka, kurios atskiri asmenys savo susitarimais negali keisti, pvz., valstybės nustatyta tvarka gamybai, susisiekimui, turtų paskirstymui ir panašiai; šiais atvėjais tvarka neliečiama, o priešingos jai sutartys yra niekingos. Čia reikia aiškumo, kuris gaunamas tuomet, kai valstybė įsakmiai uždraudžia kokios rūšies sutartis, pvz., kaip tai yra padaręs 1926 m. XII. 13 d. įstatymas apie jūrininkų darbą, *(Code du travail maritim)*, kuriuo paskelbtos niekinomis visos sutartys, kurios būtų sudarytos prieš šio įstatymo nuosta-

---

6) Žiūr. „Der Kampf“, 1937, Nr. 5, 171 psl. (Praga).

7) Op. cit. 274 psl.

tus, arba 1930 m. VII. 13 d. apie draudimo sutartis įstatymas, kuriame išvardyti nuostatai, kuriuos kontrahentai sutartimis gali pašalinti ir kt. Kai įstatymas nėra aiškiai to nustatęs, teisėjui tenka spręsti pačiam vienam, arba pasikvietus į pagalbą ekspertą. Teisėjui tenka spręsti klausimą dėl sutarties turinio, arba kuriam kontrahentui pasiskundus, arba valstybės organui iškėlus bylą, kaip buvo, pvz., daroma buv. Suvalkijoj, kai, apie valstiečio žemės perėjimą į ne valstiečio nuosavybę sužinojęs kamisorius valstiečių reikalams keldavo civilinę bylą teisme perleidimo aktui panaikinti[8]).

Šios rūšies įstatymų eilėje prof. Ripertas įterpia tokių, kaip, pvz., draudžiančius pardavinėti slaptus, arba nepripažintus vaistus, sergančius užkrečiama liga gyvulius ir t. t., taip pat įstatymus, kuriais siekiama užkirsti galimumą kainoms tam tikriems gaminiams kilti, apskritai kainų nustatymą, įvedant baudžiamąsias normas už įstatymų nepildymą.

Šios rūšies įstatymų išrūpinimo pionieriai buvo vynuogių augintojai, o iki dabar ši reglamentacija apėmė daugybes žemdirbystės gaminių, o taip pat ir kitokių rūšių prekių pardavimą. Taip, kad pagaliau prof. Ripertas sako: „Visos sutartys šiandien yra paliečiamos reglamentacijos, kuri kas dieną tampa vis platesnė. Pvz., nekilnojamojo turto išnuomojimo srityje įstatymų leidėjas įpareigoja savininką daryti iškabas apie tuščias patalpas, nustato tvirtas kainas, remontus“ ir t. t... Darbo sutartis yra taip smulkiai reglamentuota, kad yra sukurtas naujas pramonės įstatymdavystės mokslas šitai reglamentacijai studijuoti. Prof. Ripertas, išsamiai nurodęs šios rūšies visų ekonominio gyvenimo sričių įstatymus, sako: „Dabartinė sutartis atrodo šalių pasidavimas įstatymo priverčiamųjų taisyklių visumai. Ji įstatymų leidėjo yra sutvarkyta taip, kaip ir pati ekonomika, nuoseklumo keliu einant. Šalys lieka laisvos daryti, ar nedaryti sutartį, bet tai ir yra visa jų laisvė, ir šita laisvė yra tik paviršutinė, nes reikia tartis, kad galėtum gyventi. Kiekvienas iš mūsų yra priverstas įeiti į sutartinę formą, šita forma yra tvirta forma, valstybės duota. Įstatymų leidėjas iš anksto nustato parduodamų gaminių vardą, kainą, pardavimo sąlygas, kaip jis yra nustatęs ir transporto kainą ir sąlygas, nuomos ir darbo sutarties sąlygas“.

---

[8]) *Žiūr.* buv. Rusijos 1891.VI.11 d. įstatymo 19 str.

2. *Sutarties gyvenimas ir ekonominės būtenybės.*

Kaip buvo priminta, kaip reikiant sudaryta sutartis, yra įstatymas susitarusiems (NK. 1134 str.). Jeigu sutarties įvykdymas seka tuoj po jos sudarymo, pareiga yra tuoj įvykdoma ir išnyksta. Bet kitaip yra su tomis sutartimis, kurios ilgai vykdomos. Gyvenimui beeinant ir bekintant, kinta sutarties vykdymo sąlygos. Juk yra sutarčių, kurių vykdymas tęsias metais ir net šimtmečiais (Suezo kanalo sutartis). Įsipareigojimas tenka vykdyti susitariusių įpėdiniams. Demokratinės tvarkos visa tai neatitinka dėl to, kad negalima teigti, jog ir įpėdiniai laisva valia dalyvauja sutartyje, ypač kai pareigos vykdymui pasunkėjo ekonominės sąlygos.

„Ar nejudąs sutartinės pareigos gyvenimas nėra priešingas gyvų dalykų plastiškam ir kintančiam būdui?", klausia prof. Ripertas. Mūsų gadynė laiko nuolatinį įstatymų kitimą būtinu žmonijos progresui. Ar nebūtų paradoksalu, jeigu visuomenėje, kurioje teisinė tvarka be pertraukos kinta, sutartinė tvarka liktų pastovi? Norėta duoti jai pilną jėgą, sutartį prilyginti įstatymui. Vadinasi, kad ji gautų tikrą įstatymus leidžiančio tvarkymo pobūdį. Demokratija laiko neleistina, kad privatinės valios galėtų apsaugoti tarp asmenų sąjungą, kurios įstatymų leidėjas, teisėjas arba viešoji nuomonė nepripažįsta. Gadynėje, kai ekonominės sąlygos taip greitai kinta, sutarties nekintamumas atrodytų kaip anachronizmas. Tam išvengti kreipiamasi į sąžinę teisėjo, kurio duodama interpretacija įstatymui daug gelbsti; apie tai anksčiau buvo kalbėta. Pats NK. yra davęs pagrinidinius nuostatus interpretavimui. Tačiau, interpretacijos nepakanka; nes ji negali visai neigti įstatymą. Tad būtinai reikia ieškoti įstatymų leidėjo pagalbos. Jam priklauso tarti, kada sutartis, tinkamai sudaryta, negali būti vykdoma, būtent: kai bus laikoma priešinga socialinei tvarkai. Sutarties veikimo panaikinimas įstatymu yra priešingas teisės dėsniui, ir NK. 2 str. išreikštam, kad įstatymas veikia tik ateičiai, o šiais atvejais jis atgal veikia. Bet toks įstatymo veikimas yra pateisinamas dviem dėsniais: a) kad pačios šalys buvo numačiusios, sutartį darydamos, kitokias gyvenimo sąlygas, nei tos, prie kurių tenka sutartis vykdyti; šiuo dėsniu, pvz., buvo paremtas vad. Faijo (Faillot) 1918.I.21 d. įstatymas, kuris leido nutraukti prekybines sutartis, sudarytas prieš didįjį karą; b) kai sutartis buvo sudaroma, įstatymų leidėjas pritarė jai,

bet dabar jisai sukūrė naują tvarką, kuriai sutarties įvykdymas yra priešingas, ir todėl sutartis yra pasmerkta mirti. Tokios prasmės yra, pvz., 1933.VII.10 d. įstatymas dėl prekybos duona (grūdais), paskelbęs niekinomis dar neįvykdytas sutartis, arba 1935 m. VIII. 2 d. įstatymas dėl rafinuoto cukraus pardavimo, paskelbęs pilnos teisės tam tikrais atvėjais panaikinimą. Teisininkai nesistebi tokiu įstatymų leidėjo griaunamu įsikišimu. „Socialinis autoritetas, sako Morenas (Morin), turi galią spręsti ir išspręsti“. „Nauja idėja, aiškina tas pat teisininkas Morenas, ypatingai plečia misiją teisėjo, kuriam neteks visokioje dalyko padėtyje gerbti šalių sutarimą, bet teks derinti jį su viešos valdžios reikalavimais“. Jeigu prieš vykdant sutartį priduria prof. Ripertas, reikia pakontroliuoti jos naudingumą ir teisingumą, tai pasižadėjęs maloniai sužino, kad jo žodžio ir parašo nepakanka jo įsipareigojimui, o teisės neturi, bet turi tik viltį, kad teisėjas ras jo pretensiją teisėtą. Tipingas šios rūšies įstatymas — būtų nuomai reguliuoti įstatymas, į kurį panašus buvo ir Lietuvoje. Prof. Ripertas nurodo šios rūšies ir kitus Prancūzijos įstatymus. Pvz., 1933.IV.8 d. įstatymas įvedęs žemės ūkių nuomininkų naudai nuomos kainų revidavimą. Normaliu parlamento veikimo keliu negalima buvo suspėti patenkinti gyvenimo ir buvo duota vyriausybei su prezidentu teisė dekretais leisti įstatymus. Tie, kurių interesai buvo užgauti šitu dekretu, sukėlė protestus. Bet protestų sąjūdis buvo laikomas revoliuciniu, kaip einąs prieš įstatymus. Teisininkai, anot prof. Riperto, nekritikuodami priėmė šitas priemones, apibūdindami jas visuomenės gelbėjimo priemonėmis. Ir Senos prekybinio teismo pirmininkui, kuriam tenka tie įstatymai taikyti ir taikant konstatuoti blogybes, rašo: „Jeigu mes tikime, kad sutarties prasmė kartu su visa tuo, ką ji išganingai uždeda individualinei sąžinei ir socialiniam pareigumui, turi būti saugojama ir stiprinama, tai mes turime linkėti ir reikalauti, kad pats įstatymas nenaikintų pasitikėjimo jąja“[9]).

E. 1. **Rizikų sunkumas.** Medžiaginė kultūra auga, reikalaudama sau aukoti žmonių sveikatą ir gyvybę. Susisiekimo patobulintos priemonės, kaip geležinkeliai, automobiliai, garlaiviai, lėktuvai, yra daugelio nelaimių priežastys. Taip pat darbo mašinos, vartojamos ar fabrikuose, ar žemės ūkiuose.

---

[9]) Op. cit. 324—325 psl.

ir t. p. Nuo senų laikų veikia dėsnis, kad „įvykį kenčia savininkas“ (casum sentit dominus), arba „daiktas dingsta savininkui“ (res perit domino).

Bet demokratinis jautrumas piktinasi šituo nauju neteisingumu, medžiaginės civilizacijos nelygaus turtų padalinimo primetimu nekaltiems. Tas neteisingumas yra vienas iš tų, kurie stačiai eina iš nurodyto padalinimo: tie, kur naudojasi medžiaginių turtų valdymu, sudaro naujas rizikas, tuos daiktus eksploatuodami, o tie, kur turtų neturi, kenčia tos intensyvios eksploatacijos vaisius. Yra socialinė pavojų sudarytojų klasė, kuri yra beturčių klasė. Pasitaiko ir turtingam savininkui nukentėti, pvz., nuo automobilio katastrofos, bet šiuo atveju įpėdiniai pralobsta, o beturčio darbininko mirtis atima šeimai jos maitintoją[10]).

Demokratija eina prie to, kad atsakomybės, kito kaltės dėsnis būtų pakeistas atitaisymo, reparacijos dėsnio. Šiuo klausimu prof. Ripertas duoda du skyrelius: 1. Nuo atsakomybės į atitaisymą ir 2. pavojų paskirstymas.

Atsakomybės dėsniai NK. išdėstyti 1382 str. ir sek. str. Šių dėsnių teorija ir praktika turi didelę literatūrą; apie juos mes anksčiau esame kalbėję. Teisingumui realizuoti, einant tais dėsniais, susidaro daug įvairių kliūčių, apie kurias aš čia nekalbėsiu. Prieinamas įsitikinimas, kad nukentėjęs neturi būti paliktas vienas kęsti, kad reikia kiek galima jo ir jo šeimos nuostolius atitaisyti ir tai turi padaryti arba veiksmo vykdytojas, arba visuomenė. Nukentėjusiam dažniausiai nerūpi, ar kaltininkas bus nubaustas, ar ne, ar jis moraliai bus išpeiktas, ar ne; jam rūpi, kad jo medžiaginė padėtis būtų atitaisyta. Tam tikslui reikia radikalių teisinių normų. Jurisprudencija priėjo nuomonę, kad savininkui, arba naudotojui negalima leisti įrodinėti, kad jisai nėra padaręs klaidos ir kad jis negalėjęs užkirsti kelią nuostoliui atsirasti. Savininkas arba naudotojas atsako dėl nuostolių, vis tiek ar padarė jis klaidų, ar ne. Kai teismui reikia pasirinkti tarp nukentėjusio ir savininko, arba daikto naudotojo, kuris yra nuostolio priežastim, tai jis uždeda riziką savininkui, arba naudotojui. Norėdamas išvengti atsakomybės, pastarasis turi įrodyti, kad nelaimė įvyko dėl nenugalimos jėgos (force majeure), arba dėl nukentėjusio klai-

---

[10]) Op. cit. 327—328 psl.

dos (kaltės). Šios rūšies kasacinis sprendimas, iš kurio atsirado ta nauja teisė, padarytas 1896 m. kilusioje byloje dėl nelaimės, kurią padarė garo mašinos trūkumas (kas. civ. spr. 1897.VI.16.).

Kas yra daikto savininkas arba naudotojas, tas turi atsakyti dėl nuostolių, padarytų daiktą naudojant. Jo reikalui buvo daiktas naudojamas, jam tenka ir atsakomybės rizika. „Minia susirinkusi aplink automobilį, kuris sužeidė praeivį, sako prof. Ripertas, neklausia, ar šoferis kaip reikiant vairavo, ar praeivis buvo neatsargus, bet garsiai šaukia, kad buržujus, kuris važinėjasi automobiliu, gali mokėti dėl riziko, kuris susijęs su jo smagumu". Ir autorius nurodo daug įvairiais atvėjais vienodų sprendimų.

Toks pat dėsnis nusvėrė ir nelaimingų įvykių atvėjais su darbininkais: dėl nuostolių atsako tas, kuriam dirbo nukentėjusis, tas, kuriam priklauso įmonė ir jos eksploatavimas.

Teismams gyvenimas pateikia įvairių aplinkybių, kuriuos sunkina dėsnį pritaikyti. Įstatymų leidėjas nėra tuo suvaržytas. Jisai uždeda atsakomybės riziką, neduodamas teisės įrodinėti, kad klaidos nebūta (faute). Įstatymo uždėtoji pareiga yra visai panaši į tą, kuri kildavo iš kaltojo atsakingumo. Įstatymų leidėjas gali uždėti šeimininkui atsakomybę dėl nuostolių ir uždeda net tuo atveju, kai nukentėjęs asmuo yra šiek tiek nusižengęs, bet kai jo kaltė yra pateisinama. Tokie nusižengimai yra fatališkai susiję su žmogaus veiksmu ir dėl jų nukentėjusis neturi netekti teisės gauti atlyginimą už nuostolį. Vienkart įstatymų leidėjas gali aprėžti pareigą atlyginti nukentėjusio reikalais, bet ne nuostolio didumu. Tai primindamas, prof. Ripertas turi galvoje įstatymus, kurie kilo, jo žodžiais „didysis" betariant, iš „didžiojo" 1898 balandžio 9 d. įstatymo, liečiąs nelaimės ištiktuosius darbininkus. Šitie įstatymai išplečiami susisiekimui lėktuvais, bet jie netaikomi visai automobiliams todėl, kad, prof. Riperto manymu, automobiliai pasidarė Prancūzijoje plačių masių susisiekimo priemone, o plačios masės turi įtakos įstatymo leidėjams.

Bet teisininkai raštais kovoja už dėsnio „rizikas, o ne kaltė" praplėtimą ir automobiliams. Tačiau autorius ir vėl nukrypsta į senąją vagą: jis yra kaltės įrodymo šalininkas. Anot jo, čia rizikas perkeliamas. Civilinė teisė stengiasi pataisyti li-

kimo smūgius. Tikybinės idėjos iškrypimas trukdo žmonių daugumai tikėti, kad nelaimingieji, kuriuos įvykiai slėgia, yra Apvaizdos numatyti nežinomiems planams, arba kad patirtasis skausmas gali būti geras kentėjimas, tinkąs sielai nuskaidrinti. Stiprus noras betarpiškai naudotis, tikėjimas visuomet galima gerove ir pažanga, kuri jį realizuoja, verčia demokratiją kiekviename likimo smūgyje matyti neužtarnautą nelaimę. Ji įtariamai žiūri į tą, kas linkęs ieškoti nuostolių priežasties, ieško to, kas galės pakelti sunkumą ir verčia jį prisiimti pastarąjį...

Tai yra perkėlimas, kuris, be kita ko, dar patenkina lygybę, nes dar vieną kartą uždedamas sunkumas tam, kuris yra pajėgiausias. Atitaisymo pareiga pasidaro autoriteto, saugojimo, naudojimo, valdžios, t. y., trumpai sakant, medžiaginių turtų kontrpartija. Todėl atitaisymas yra dar vienas niveliavimo darbas. Teisininkai, kurie stengiasi rasti tam teisinį pagrindą, nenori matyti tikrybės, t. y. politinės akcijos galybės, kuri perkelia riziką, kad užtartų silpnumui ir suduotų turtingumui.

„Aš nenoriu, baigia šį skyrelį prof. Ripertas, tuo teigti, kad civilinio atsakingumo išplėtimas nebūtų turėjęs laimingų rezultatų. Aš čia paprastai konstatuoju, kad dabartinė civilinė teisė greta bendrosios pasielgimo taisyklės, pašventintos veiklos atsakingumu, sukūrė naujas atitaisymo taisykles, kurių visai kitas pagrindas“.

2. Nuostolių padalinimas.

Pats rizikos perkėlimas yra žiaurus, šiek tiek keistas klausimo išsprendimas. Dėl atitaisymo kitas gali suneturtėti. Pakeičiamas nukentėjęs ir tiek. Tuo tarpu yra priemonė, kurią galima laikyti geriausiu išsprendimo būdu; tai yra tam tikras riziko padalinimas. Paprasčiausias, būtinas, neišvengiamas, nuostolių padalinimas taikomas kūno sužalojimo atvejais: nukentėjusis patiria nuostolį savo kūnu, nes jo visai atitaisyti niekad nepavyksta, o kitas moka nukentėjusiam piniginį atlyginimą. Bet, pvz., sužeisto darbininko atlyginimas visada esti mažesnis, negu jo sveiko pirmiau gautas uždarbis. Panašus rezultatas gaunamas ir kitais nelaimingų įvykių ir nuostolių padarymo atvejais.

Toksai nuostolių padalinimas yra netobulas ginčo išsprendimas, nes jis gali vietoje vieno padaryti du nelaimingus. Norint nuostolį padalinti niekam nepataikaujant, reikia, kad jį atlygintų kuo didžiausias asmenų skaičius, kad tuo būdu kiekvienam tektų kuo mažiausia našta. Toksai padalinimas yra pasiekiamas draudimu. Draudimas veikia ne tik sutartimis, bet ir įstatymu, pvz., darbininkų draudimas nuo nelaimingų įvykių ir kt. Ir sutartimis draudimas nėra tik dvišaliai, o rizikas tenka visiems, kas savo kapitalu dalyvauja akcinėje draudimo bendrovėje, arba visiems valstybės piliečiams, jei draudimas yra organizuotas viešosios teisės dėsniais ir jei jame dalyvauja savo indėliais valstybė.

Apdraustiesiems ir jų šeimoms draudimas yra aiškiai naudingas. Bet ir draudėjai lobsta iš šito verslo: matematikos galimybių teorija ir jos skaičiavimai padeda draudėjams verstis savo darbu gaunant pelno, nes jų vaidmuo yra tarpininkavimas tarp kapitalo ir draudžiamųjų. Nap. Kod. 1964 str. buvo numatęs draudimą tik jūrininkystės srityje, bet laikui einant ir ekonominiam gyvenimui besiplėtojant draudimas iki mūsų dienų išaugo ir išsiplėtė į įvairias socialinio gyvenimo sritis, pvz., draudžiama net nuo vagysčių. Prof. Ripertas plačiai yra nušvietęs draudimo klausimą. Savo šio rašto temai pasitenkinsiu tuo, kas pasakyta; pridursiu tik, kad dabar draudžiamasi nuo paties atsakingumo už nuostolius, vis tiek iš kur tas atsakingumas kiltų. Valstybė įveda priverčiamus draudimus[11]), ir 1928. IV. 5. įstatymas yra reguliavęs plačią socialinių draudimų sistemą: socialinis draudimas, kur draudėju įstatymas daro valstybę, arba jos dalį, pvz., bendruomenę, yra plečiamas ir plečiamas; dabar jis apima daug atvejų, kai nuostoliai kyla gyventojams dėl nenugalimų jėgų (force majeure). Pirmiau, sako prof. Ripertas, žmogus lenkė savo galvą, pasiryžęs kentėti neužtarnautus smūgius ir nematė naudos priešintis arba pykti. Dabar jis nesutinka būti nukentėjusis, nesuprasdamas, kodėl visuomenėje, kurioje viešpatauja lygybė, jis galėtų būti likimo parenkama auka. Karo nuostolis yra nenugalimo įvykio tipas. Moralinis užpuoliko pasmerkimas, taikos sutartyje formuluotas, įgalino teikti pagalbą nukentėjusiems dėl karo. 1919. II. 17. įstatymas norėjo tik karo nuostolius atlyginti nekaltiems nu-

11) Palygink mūsų Ligonių kasų įstatymą.

kentėjusiems[12]. Įstatymas padėjo pagrindan dėsnį, kad kiekvienas nukentėjusis turi teisę gauti reparaciją (nuostolių atlyginimą). Įstatymas buvo suprastas ne kaip pašalpa, bet kaip socialinio riziko idėjos pripažinimas. Prancūzų visuomenė turi pakelti nuostolius, kurie palietė jos narių dalį. Lygybės dvasia reikalauja, kad nuostoliai būtų atlyginti visų lėšomis. Negalėtų būti neigiamas šios koncepcijos prakilnumas, bet pavojus dėl to, kad prof. Ripertas vėl nukrypsta į savo senas moralines pažiūras, kuriomis nenorima matyti čia prakilnumo. Kiekvienas nukentėjusis žiūrėjo į visišką atlyginimą, kaip į savo teisę, ir žala, kuri buvo padaryta nekaltųjų naudai, sunkiai užgulė viešuosius finansus. Šitas įstatymas išplėtė visuomenėje tą idėją, kad kiekviena katastrofa sudaro teisę gauti atlyginimą. „Atskiro nukentėjusio skundas, tęsia prof. Ripertas, nejaudina įstatymų leidėjo. Jam įsikišti reikia pakankamo nukentėjusių skaičiaus, kad pabustų viešasis interesas. Pvz., kai viena sritis buvo potvinio sunaikinta, tai įstatymų leidėjas įsikišo ir 1930. IV. 6. paskyrė pusę milijardo frankų potvinio padarytiems nuostoliams atitaisyti... Demokratinis režimas mėgsta šias reparacijas, kurias jis linkęs pateisinti teisingumo ir solidarumo idėjomis ir kurias jam lengva dalinti, suteikiant tam tikrą pirmumą tiems, kurie turi savo rankose vietos valdžią ir rinkiminę įtaką“. Dabar, anot autoriaus, neieškoma įvykio kaltės ir nukentėjusiam nerūpi keršyti, o rūpi gauti atlyginimas, ir jis nesuprastų, jei jam būtų atsakyta skriaudą atitaisyti dėl kaltės stokos. Dabar daugėja atlyginimo atvejai ir mažėja atsakingumo atvejai. Manoma, kad būtų neteisinga palikti nuostolį neatlygintą, bet dažnai taip pat manoma, kad būtų neteisinga, jei atlyginimo sunkumas gultų ant vieno asmens. Ir kai visuomenė ima sau atlyginimo naštą, tada mokesčių mokėjimu kiekvienas prie jo prisideda. Demokratija šitokiam nuostolių atitaisymui nelieka neutrali. Ji įveda socialinį solidarumą, tai yra, ji tvarko nuostolių padalinimą, kaip ir turtų padalinimą. Šitos solidarumo idėjos triumfas yra išnaudojamas, anot Karolio Gide, „pakeisti visuomenei į plačią savitarpinių pašalpų visuomenę“. Šitoks šių dienų įstatymų leidimas, rodosi, atitinka Babeufo pageidavimą, suformuluotą 1796 m. „Manifeste

[12]) Čia prof. Ripertas kalba apie reparacijas, uždėtas vokiečiams, ir apie jų naudojimą.

Lygiems": „Atėjo valanda daryti lygių respubliką didele prieglauda, atidaryta visiems žmonėms".

Ir šiuo atveju prof. Ripertas neiškenčia neprikišęs demokratinės valstybės valdytojams nedorų motyvų, nors tokiems priekaištams, rodos, jokio pagrindo negalima rasti. O jisai sako: „Pirmiau įvestas lošimų ir loterijų uždraudimas netenka savo jėgos, nes valstybė pati organizuoja viešas loterijas. Jei nelaimė negali būti likimo pateisinta, tai su mielu noru tariama, kad ji gali tapti laime".

F. KLASĖS ĮSTATYMAI.

„Aprašydamas šios gadynės prancūzų civilinės teisės pakitimus, sako prof. Ripertas, aš stengiausi parodyti, kad lemiantį reformos svorį turėjo politinis veiksnys, nes reformos iš tikrųjų yra naudingos vien tiems, kurie laiko viešąją valdžią savo rankose. Daugeliui atvejų yra pasireiškusi idėja, kad naujas įstatymas yra tiktai kai kuriems sukurtas. Dabar reikia ši idėja precizuoti ir įrodyti jos didelė reikšmė. Lygybė prieš įstatymą, šitas pagrindinis teisinės apyvartos dėsnis, dabar laikomas pasenusia idėja."

Pilietinė lygybė yra politinės lygybės, paskelbtos D. Prancūzų Revoliucijos, duktė. Demokratija visomis jėgomis buvo prisirišusi prie lygybės, iki jai grėsė senosios privilegijos, o kai tiktai šis pavojus išnyko, ir lygybės meilė žlugo.

Atskiro asmens reikalams rūpinti nekuriama įstatymų, kiekviena profesija, kiekviena korporacija, kiekviena klasė palengva gauna sau tam tikrą teisę. Kadangi įstatymas yra leidžiamas grupės reikalams, tai jisai nėra vadinamas privilegija.

Teisininkai pateisino šitą klasės teisę. Jie paskelbė, kad racionalizmas klydo, laikydamas žmones lygių teisių subjektais. Istorikai ir sociologai yra išvedę, kad kiekviena grupė turi savas normas, kad valstybės uždavinys yra pažinti ir sankcionuoti šitas taisyklės, ir kad demokratija neatmeta klasinės teisės idėjos. Taip pasisakęs, prof. Ripertas toliau apibūdina: 1. profesijos teisę, 2. korporacijos teisę ir 3. bendros teisės smukimą.

1. Profesijos teisė.

Visuomenėje, kurioje tinginiavimas praktiškai yra negalimas, profesija rodo ypatingo pažymio žmogų. Dirbdamas nuo jaunų dienų tam tikros profesijos darbą, žmogus įgyja tam tikrus įpročius, mintis ir pamėgimus. Tie, kurie dirba tos pačios profesijos darbą, turi gyvų interesų solidarumo jausmą. Jie mano, kad reikia turėti taisyklės, kurios tiktų jiems, jie sudaro valstybėje atskirą mažą visuomenę, kuri nori būti tvarkoma specialiomis taisyklėmis. Šita idėja, sako prof. Ripertas, yra beveik svetima Nap. Kodeksui, kuris, esąs savininkų ir rentininkų (kapitalistų) kodeksas, o darbas maža buvęs reglamentuojamas, išskyrus kai kurias jo rūšis, kaip, pvz., advokatų darbas ir kt. Demokratija iš principo nemėgsta monopolių, bet ji gerbia darbą ir suteikia teisę, kaip darbo vaisių, pvz., inžinierių diplomus ir kt. Seniausioji profesinė teisė yra prekybos teisė, kuri Prancūzijoje buvo kodifikuota dar XVII amž., o 1919 m. kovo 18 d. įstatymu įvestas prekybos registras[13]).

Prekybos teisynas iš dalies buvo sukurtas prieš prekybininkus, kuriems buvo nustatyta įvairių suvaržymų. Bet dabar, sako prof. Ripertas, šios profesinės teisės pobūdis pakitėjo. Kai balsavimas buvo cenzu paremtas, prekybininkai jau tada turėjo įtakos politikai. Ši jų galybė padidėjo Liepos Monarchijoje. Tada buvo iš dalies pakeistas Prek. Teisynas, sušvelninant bankroto teisę. Politinė prekybininkų įtaka dar padidėjo demokratiniame režime. Stambioji prekyba išlaiko pinigų galybę, ji yra spaudos šeimininke, ji materialiniu atžvilgiu suinteresuoja rinkikus; ji įsikiša į bendrąją valstybės politiką biržos spekuliacijomis; miestuose prekybininkai yra susijungę į sindikatus, kaimuose ir miesteliuose krautuvininkai yra rinkimų agentai. Todėl ir nenuostabu, kad visas prekybinės teisės reformos padarytos prekybininkų naudai. Jiems duota visiška teisė prekiauti: kurtažo laisvė, laisvė steigti bendroves; jų reikalams įsteigta ipoteka įvairios rūšies laivams ir įvesta daug kitų palengvinimų ir patogumų. Tie palengvinimai iš pagrindų keičia civilinę teisę. Seniau buvusis įtarimas prieš prekybą yra išnykęs. Bajoriškas prietaras prieš prekybos verslą taip pat išnyko. Prekybininkai, turėdami didelę politinę įtaką, paveikė ci-

---

13) Kas Lietuvoje taip pat padaryta 1937 m.

vilinės teisės kitimą: buvusis nekil. turto (žemės), kaip laisvos rinkos objekto, aprėžimas buvo panaikintas; prekybinės dvasios yra prisigėrusios visos bendrovės, prekybos reikalams tarnauja biržos ir t.t. Yra įvairių specialių profesijų, kurios naudojasi prekybos teise ir kurios siekia specialių normų: visų pirma reikia priminti prekybos įmonių tarnautojus. Visai kitokia padėtis amatininkų, apie kuriuos tyli tiek Nap. Kod., tiek ir Prek. Kod. Žmonių, kurie savarankiškai ir atskirai gamina įvairius daiktus, 1926 m. Prancūzijoje buvo daugiau kaip 800.000, o šio skaičiaus daugumą sudarė amatininkai, kurių tarpe yra labai kvalifikuotų, pasiekusių labai aukštą savo amato laipsnį. Jų politinė galybė yra didelė, todėl, kad jų daug ir jie yra gerai susiorganizavę. Jie net parlamente turi „amatininkų gynimo grupę“. Iš jos yra išėjęs gerokas įstatymų skaičius. 1925. VII. 26. įstatymas yra sukūręs „Amatų Rūmus“ (Chambre des metiers), o po to buvo išleista visa eilė įstatymų amatininkų reikalams rūpinti. Paskutiniai išleisti 1934. III. 17. (apie registro įvedimą amatininkams) ir 1935. VIII. 8. (apie organizavimą pagalbos amatininkams bedarbiams). Amatininkai rankų darbu yra artimi darbininkams. Jie yra linkę tai teigti, todėl, kad žino, jog darbininkų klasė turi savąją teisę, jiems palankią, todėl, kad darbininkai yra susiorganizavę ir politiniu atžvilgiu disciplinuoti, sudaro dideliuose miestuose didelę rinkiminę jėgą, o kai jų yra kur mažuma, jie streiku priverčia klausyti. Ir 1901 metais buvo pradėta kurti „Darbo Teisynas“. Buvo paskelbtos keturios iš eilės knygos; straipsnių tekstas yra nuolat taisomas. Šitie įstatymai turi socialinių įstatymų vardą. Jie yra teisingumo idėjos ginami ir nelaikomi priešingais lygybei, todėl, kad įstatymo saikas yra skirtas jėgų nelygybei, ekonominės prievartos sudaromai, išlyginti. Šie darbininkų įstatymai yra profesinio pobūdžio, bet išimtiniai. Žmonių klasė priklauso partikuliarinei teisei, todėl, kad skiria save rankų darbui. Ji pakeitė sutarties teisę, reguliuotą tvarkymo teise, kuriama darbininkijai sustiprinti. Taip, pvz., darbininkams 1884. III. 21. įstatymo leista steigti sindikatus, tada, kai asociacijos bendros civilinės teisės dar nebuvo leistos, ir tos darbininkų asociacijos ligi šiai dienai nepriklauso bendro įstatymo apie asociacijas, o turi savo specialius įstatymus: 1927. II. 25. įstatymas, įjungęs šiuos įstatymus į „Darbo teisyną“; 1895. I. 12. ir 1930. VIII. 4. įst. rizikas uždėtas vienam šeimi-

ninkui, o 1898. IV. 9. įst. taip pat tam tikrų ligų pasėkos; pastarasis įstatymas dar paskesnių eile papildytas. Pagaliau, 1931. III. 22. įst. sukurta speciali tvarka darbininkų kooperatyvams. Visos šitos priemonės pateisinamos noru proteguoti, autoriaus nuomone, vieną gyventojų klasę, kurios silpnybė ir neturtas sudaro įstatymų leidėjui pagrindo užjausti jai. „Bet, sako prof. Ripertas, vėl likdamas tikras sau, iš tikrųjų tuos įstatymus diktuoja sindikalinė jėga. Įstatymų leidėjas pradėjo jaudintis dėl liaudies nelaimių tiktai tada, kai kiekvienas darbininkas gavo balsavimo kortelę. Leidžiant tokius įstatymus, visiškai darbininkų klasės reikalams, ji dabar yra privilegijuota klasė. Tačiau, demokratinė dvasia priima tas privilegijas, nematydama jose pilietinės lygybės įžeidimo ir atsisako laikyti jas privilegijomis todėl, kad jos yra dideliam skaičiui naudingos".

Ir kaimui pasireiškė XIX amž. profesinė teisė. Ilgai atrodė pakankamai patenkinamas kaimui Nap. Kod., nustatęs tam tikroje savo dalyje žemės nuosavybės teisę. Bet, kitoms profesijoms gavus palankią teisę, ir kaimiečiai nepasitenkino romėnų teise. Nepaisant to, kad daug kaimiečių, laikui bėgant, persikelia gyventi į miestus, Prancūzija vis dar lieka žemdirbių ūkininkų kraštas, nes daugiau kaip pusė gyventojų gyvena kaimuose.

Ūkininkai politiniu atžvilgiu stiprūs yra, ir per rinkimus jie gauna daug atstovų parlamente. Net tais atvejais, kai jie renka savo apylinkėje advokatą arba gydytoją, šitie, savaime suprantama, yra priversti energingai ginti žemdirbystės interesus. Dabar ūkininkų sindikalizmas dar labiau sustiprino jų balsą. Tenka pridurti, kad per pastaruosius 50 metų ūkininkai dalyvauja politinėje daugumoje. Prisirišę prie respublikos, kuri davė jiems laisvą žemę, jie balsuoja už tuos, kurie atrodo jiems geriausia atstovaują revoliucinę tradiciją, ir nemėgsta, jei „curé" (klebonas) dalyvauja politiniame gyvenime. Pietinėje Prancūzijoje jie linksta prie socializmo, bet tokio, kuris gerbia mažą nuosavybę ir kuris yra tik tam tikras radikalizmas.

Tačiau, kalbant čia apie profesinę teisę, turima galvoje teisė, liečianti ne nuosavybę, bet žemės eksploatavimą, būtent, darbininkų (fermerių) ir nuomininkų interesai. Jų gerovei padidinti yra sudaryta nemaža teisinių priemonių: organizuotas kreditas žemdirbiams, įvesti varantai ūkio vaisius realizuojant, leista įrodinėti redukuotinas per brangus trąšų pirkimas ir t.t.

Žemės ūkio gaminių krizės metu reglamentacija ūkininkų naudai buvo dar stipresnė: pastaruoju laiku grūdai, vynuogės, runkeliai, vaisiai, daržovės, pieno produktai yra daugelio įstatymų objektas.

Dažnai įvyksta įvairių profesijų interesų susidūrimai. Nusveria toji profesija, kuri turi didesnę politinę jėgą. Tačiau žemės savininkas laikomas iš anksto nuveiktas todėl, kad jis suinteresuotas ne turtų eksploatavimu, o jų valdymu. Kaip savininkas jis neturi profesinių interesų, ir jo vardas nėra gerbiamas. Be to, turėjimas gimdo konservatizmą;, kiekvienas savininkas yra apkaltintas kaip socialinio progreso priešas. Nuosavybė sudaro taip pat nelygybę, ir įstatymų leidėjas iš anksto mano, kad geresnė savininko padėtis leidžia jam pakelti sunkybes. Tad, kilus konfliktui tarp žemės savininko ir fermerio (nuomininko), kaip jau matėme, įstatymas stoja už pastarąjį; taip pat kitais panašiais atvejais. Kai kyla konfliktas tarp įvairių pramonės ir prekybos šakų, veikia jų įtaka, pasireiškia korupcija. Parlamentarai karštai stoja vieni už vienus, kiti už kitus ir esti taip, kad viešoji nuomonė turi mažiau reikšmės, negu atskiras rinkiminės grupės interesas. Dėl profesinio sindikalizmo, arba visuotinio balsavimo jėgos įstatymas dabar yra tik taikos sutartis tarp rinkikų, turinčių priešingų interesų. Šitoje interesų kovoje didesnė pašalpų ir atlyginimo naštos dalis krinta ant valstybės biudžeto, ir mes esame prie nuolatinio visuomenės pinigų plėšimo tam tikriems profesiniams interesams patenkinti.

Taip peikiami ir šiuo atveju piešia prof. Ripertas demokratinį režimą, pamiršdamas, kad seniau privilegijomis naudojosi, valstybės pinigus savo naudai plėšė ne plačios gyventojų masės, o tik nedidelė aukštųjų luomų grupė su monarchu priešakyje.

2. Korporacijų teisė.

Kas yra ši teisė? Prof. Ripertas taip kalba apie ją. Kai įstatymų leidėjas, nusileisdamas reikalavimams tų, kurie sudarę grupes, priverčia jausti jų įtaką, duoda profesines normas, jisai dar apsaugoja iliuziją, kad vykdąs suverenumą. Bet, kai grupė nori pati išleisti sau normą, kuri turi būti jos narių saugojama, tada ta grupė vykdo suvereninę tvarkymo ir valdymo valdžią. Tada greta valstybės kuriamosios teisės esti dar kor-

poracinė teisė. Mes gyvename šitos teisės gimimo metu. Didžioji Prancūzų Revoliucija laisvės vardu panaikino istoriškai susidariusius gyventojų junginius, bet demokratija metė į šalį nepasitikėjimą sąjunga, kai ši yra laisvai sudaroma ir gyvena lygybės įstatymo globoje. Kai respublikos tvarka rados pastovi, tuoj 1884. III. 21. įstatymas pripažino profesinius sindikatus, o 1901. VII. 1. įstatymas įvedė laisvę sąjungoms kurti. Pastarasis įstatymas yra gana pavėluotas, palyginus su kai kuriomis kitomis demokratijomis. Bet audringa Prancūzijos praeitis XIX a. darė įstatymų leidėją atsargų, ir jisai draudė s-gas, kurios galėtų turėti valstybinius tikslus, o leido tokias, kurios tų tikslų nesiekė, turėjo aiškiai apibūdintus uždavinius; pvz., savitarpinės pašalpos sąjungos buvo leistos 1850. VII. 15. įstatymu, savininkų sindikatinės sąjungos 1865. VI. 21. įstatymu. Iki šiol nėra gavusios bendros teisės statuto religinės kongregacijos, todėl, kad jos jungia nelygius narius ir siekia tikslų, kurių valstybė pati siekia ir kurių naudos, kai jie bažnyčios siekiami, valstybė nemato.

Asociacija yra sutartis, kuri nustato narių tarpusavio teises ir pareigas, o sutartis yra sudaroma laisva dalyvių valia ir skiriasi nuo kitų sutarčių tuo, kad asociacija yra kuriama dideliam žmonių skaičiui ir neribotam laikui. Tad šitoji sutartis turi įstatymo pobūdį, skirdamasi nuo pastarojo tuo, kad jai pasiduodama laisva valia įstojant į asociaciją. Tačiau, kol asmuo priklauso asociacijai, jisai turi laikytis jos statuto. Iš asociacijos asmuo gali būt išmestas, o ne tik išeiti. Apskritai kalbant, anot prof. Riperto korporacinė teisė yra tikroji teisė, kuri yra privaloma sąjungos nariams. Kuriami sutarčių tipai, tiek tam tikros rūšies asociacijoms steigti, tiek ir sutartims tarp asociacijų ir trečiųjų asmenų, pagaliau, tarptautinei prekybai kuriami tarptautinio pobūdžio sutarčių tipai. Šiai teisės rūšiai priklauso ir vadin. kolektyvinės darbo sutartys, kurios turi didelę reikšmę darbininkams geresnėms darbo sąlygoms iškovoti. Šitoms sutartims daryti ir tvarkyti teisinį pagrindą davė 1919. III. 25. įstatymas, kuris nustatė asociacijos nariams kolektyvinės sutarties privalomumą, priešingą civilinės teisės pagrindiniam laisvos valios sutartims daryti dėsniui.

Valstybė atsisako priešintis korporacinei jėgai; ji stengiasi derinti sindikatus ir jų reikalavimų lenktyniavimą. Todėl valstybei tenka aukoti savo jėgas, įvedant leidžiamąsias korporaci-

nei teisei kurti normas. Štai pavyzdžiai: 1917. VI. 11. įstatymas, nustatęs, kad šeštadieniais popiet įmonės turi būti uždaromos, motyvuoja, kad tai daroma pagal kolektyvų pritarimą; arba 1919. IV. 23. įstatymas, nustatęs aštuonių valandų darbo dieną ir kt. Kai kyla konfliktas dėl darbo, jam spręsti į trečiųjų teismą kviečiamas sindikatas, o ne atskiri darbininkai; taip pat ir kitais atvejais profesijai atstovauja sindikatų išrinktieji.

Ir taip, autoriaus nuomone, korporacija stato save kartais valstybės vieton, kad apsaugotų gerbimą normų, kurios yra naudingos jos profesiniams interesams ginti. Iš pradžios, iki iškovojo įstatymus, ji naudojosi tam tikslui bauginimu: streiku ir boikotu. Jurisprudencija nesmerkė šitų priemonių, išskyrus tuos atvejus, kai turėta noro naikinti, tariant, kad ginklas yra teisėtas, jei jisai vartojamas profesijos interesams saugoti. Bet vėliau sindikatas pasirenka tikresnį kelią. Iš pradžių, jis naudojasi Nap. Kod. 1382 str. Paskui, 1913. IV. 5. sprendimu ir kasacinis teismas išaiškino, kad kiekvienas sindikatas gali ginti profesinį interesą, o dar vėliau (1920. III. 12.) buvo išleisti tam tikri įstatymai. Tuose įstatymuose, tarp kita ko, sakoma: profesiniai sindikatai gali visuose teismuose naudotis visomis teisėmis, kurias turi civilinės bylos šalis tais atvejais, kai dalykas tiesiogiai ar netiesiogiai liečia viešosios profesijos interesą.

Korporacinė, arba sindikalinė teisė, sako prof. Ripertas, pakeis veikiančiąją teisę. Ji bus profesinė teisė, pačių interesų sudaryta, teisė, kuri atsisakys nuo teisinės tradicijos lygybės idealui patenkinti, teisė, kuri bus ne tiek pastovi, kiek lanksti, besikeičianti pagal valandos reikalus. Tenka sutikti, kad valstybės teisė nebus visai pašalinta. Bet visuomet teisei kurti greta įstatymų leidžiamosios, teisiamosios ir valdymo galios bus dar korporacinė galia. Mes jau matėme pirmąją šios korporacinės teisės formaciją. Sakoma, kad teisės progresui reikia, kad ji padėtų vystytis. Ji, kad galėtų augti, turi stumti šalin valstybės teisę... Štai kodėl demokratai nustoja vadinti save radikalais respublikonais ir dedasi prie socializmo.

3. Bendros teisės apleidimas.

Ir taip, bendros visiems prancūzams civilinės teisės idėja, kuri buvo Revoliucijos ir Imperijos idėja, dabar netenka demo-

kratijos palankumo. Lygybė dabar lyg ir nelaikoma siekiamu idealu. Kiekviena grupė skelbia savąją, jai reikiamą, teisę. Atskirų normų bangoj paskendusi civilinė teisė kiekvieną dieną labiau nyksta. Gal būt, reikia numatyti jos galas.

Bet iš šalies žiūrint, atrodo, kad senoji teisė dar išlaiko pirmumą teisės mokslų tvarkoje; tačiau, teisininkai praktikai žino, kad Nap. Kod. beveik nėra taikomas, todėl, kad visa darbo sunkenybė teikiama partikuliarinės teisės taikymui. Jeigu yra cituojami to teisyno straipsniai, tai beveik taip, kaip yra cituojami Digestų fragmentai. Demokratija, saugodama lygybės dėsnį, mėgina realizuoti jį teisiniais skirtumais tarp teisės subjektų. Bendros teisės vieton ji stato klasės teisę. Prof. Ripertas, taip galvodamas, klysta, kad tokia įstatymų leidyba, kuri rūpina atskirų profesijų reikalus, nėra bendroji teisė. Teisė turi atitikti ekonominio gyvenimo raidą ir jo statomus reikalavimus. Ir reikia dar pridurti, kad prof. Ripertas kitoj vietoj ima dėmesin šitas aplinkybes. „Šituose gausiuose įvairumuose pasireiškia viena bendra idėja; būtent, kad civilinė įstatymų leidyba turi stengtis tvarkymo nelygybe taisyti socialines nelygybes. Ginamasi, kad esąs apleidžiamas revoliucinis principas; priešingai, tvirtinama, kad jisai yra plečiamas. Lygybė prieš įstatymą yra Revoliucijos įtvirtinta ir Nap. Kod. įšventinta tam, kad žūtų dirbtinės nelygybės, kurios buvo politinės įstatymų leidybos sukurtos tarp klasių. Bet šita lygybė yra palanki plėstis nelygybei, kylančiai dėl turtų turėjimo. Tad tiktai tikrai lygybei realizuoti įšventinamas yra nelygus teisės subjektų nustatymas.“

Ir visai teisingai prof. Ripertas dar priduria, kad „S.T.R.S. civilinis teisynas kai kam yra būsimas įstatymų leidybos modelis.“ Daugumas tų, kurie nieko neprecizuodami šiandien nenustoja kvietę įstatymų leidėją daryti teisę pažangesnę ir daryti ją socialine teise, svajoja dabartinę visuomenę pakeisti ir susilaukti naujos santvarkos. Socializmas, komunizmas, sindikalizmas yra rodomi kaip demokratijos išbaigimas.

Vis dėlto naujos teisės esmė ir jos linkmė rūpinti dirbančių masių reikalus, gąsdina prof. Ripertą, ir jis prikiša teisininkams, kad jie tą naują teisę garbiną, kaip progresyvią. Jeigu demokratija nori naujos teisės, reikia nors rodyti jai pavojų, kuris susidaro iš tradicijos nutraukimo, iš dorovinių dėsnių neigimo, iš gerbtinų teisių naikinimo, iš sutartinės tvarkos įžei-

dimo, iš atitaisymų užmetimo be saiko, iš visų jėgų silpninimo ir visokių silpnybių gelbėjimo... Kas gina tradicinius dėsnius, tas yra kaltinamas progreso neigimu. Politinė valdžia dažnai sutinka su įžeistų interesų, bet ne teisininkų pasipriešinimu.

Prof. Ripertas sakosi rašąs šią knygą studentams ir norįs, kad jie nuolatinėje įstatymų leidėjo veikloje, siekiančioje neteisingos visų lygybės ir tik medžiaginius interesus tenkinančioje įžiūrėtų pavojų, kuris gręsia mūsų civilizacijai.

Pasinaudodamas puikiu prof. Riperto veikalu, pateikiu žinių apie naują Prancūzijos civilinės teisės srovę, būdamas tikras, kad ji yra progreso eigos teisė ir kad toji kūryba visai negresia civilizacijai, nors ir nėra be trūkumų, kaip ne be trūkumų yra visa, kas yra gamtos arba žmogaus sukurta ar kuriama.

P. Stravinskas.

Lietuviškosios teisinės terminologijos klausimu.

Pozityvioji teisė vis plačiau ir plačiau apima gyvenimo santykius. Teisiniai santykiai darosi sudėtingesni, painėja. Jiems tirti reikia naujų logikos kelių, naujų mokslinių metodų. Komplikuojantis teisiniam gyvenimui ir tobulėjant teisės mokslui, gyvenime atsiranda arba mokslo sukuriama naujų teisinių sąvokų. Tas naujas teisines sąvokas reikia pavadinti naujais vardais — terminais, kad kiekviena jų gyvoje kalboje griežtai skirtųsi nuo kitų. Tobulėjant teisės mokslui, savaime aišku, turi plėstis, gausėti ir teisinė terminologija.

Tautos, išgyvenusios ilgesnį savarankiško teisinio gyvenimo amžių, turi gausią ir tobulą teisinę terminologiją. Mes gi, lietuviai, negalime pasigirti savo teisine terminologija, nes mes ne tik nespėjame naujosios teisės dogmatikos iškeltas ar šiaip gyvenime atsiradusias teisines sąvokas pavadinti savąja kalba naujais atskirais vardais, bet netgi nesugebame seniai esančioms ir vartojamoms teisinėms sąvokoms surasti ar sukurti pastovių terminų. Ypač ryškus šis terminologijos trūkumas mūsų civilinės teisės srityje.

Tikslios teisinės terminologijos pasigendame įstatymuose, teismų praktikoje ir net teisinėje literatūroje. Dažnai kelias skirtingas sąvokas reiškiame vienu terminu arba, priešingai, vieną teisinę sąvoką reiškiame keliais terminais. Kartais painiojamos įvairios teisinės sąvokos, vadinant jas ne savo terminais. Pvz., terminas „sandėris" (ar „santoris") painiojamas su terminu „sutartis", nors doktrina sandėrį (negotium, Rechtsgeschäft) laiko platesne sąvoka už sutarties (pactum, contractus, Vertrag) sąvoką; terminas „prievolė" (obligatio, Schuldverhältniss) dažnai painiojamas su terminu „pareiga" (Pficht); „priештaravimas", — materialinės teisės prasme, — teisės doktrinos vokiečių kalba vadinamas terminu „Einwendung", neskiriamas nuo „atsikirtimo", tos doktrinos vadinamo terminu „Einrede" ir t. t. Kyla klausimas, kokios šio mūsų teisinės terminologijos atsilikimo priežastys. Pirmoje eilėje — mūsų civilinės teisės dogmatikos atsilikimas.

Teisinė terminologija, kaip sakėme, daug priklauso nuo teisės doktrinos išsivystymo. Pirmiau doktrina turi duoti, paaiškinti ir suklasifikuoti teisines sąvokas, o tik tada gali būti tobulinama ir praktikoje prigydoma teisinė terminologija. Mokslininkas čia pirmas turi praskinti teisinei terminologijai kelią.

Mūsų teisės doktrina nėra išsivysčiusi lietuvių kalba, ir teisinės sąvokos, būdamos savąja kalba neišryškintos ir nesuklasifikuotos, glūdi mūsų sąmonėje be lietuviško vardo, negyvos, apgęsusios. Taigi, lietuviškoji teisės doktrina, pati būdama dar užuomazgoje, neprisideda prie teisinės terminologijos kūrybos.

Toliau kaltas ir mūsų teisininkų praktikų neatidumas. Teisiniai terminai daugiausia mūsų teisinėje praktikoje nejučiomis atsiranda, kaip sakoma, praktikos sukuriami. Bet teisininkas praktikas be lietuviškosios doktrinos pagalbos, šiam terminologijos kūrybos darbui kaip reikiant nepajėgus. Savo kūryboje dažnai jis yra negilus ir nerūpestingas, neatidus. Todėl daugelis jo sukurtų terminų negyvi, sunkiai siejasi mūsų sąmonėje su norimomis išreikšti sąvokomis, mūsų sąmonėje reikiamų teisinių sąvokų nepalaiko, o dažnai net klaidina. Toki netobulai sudaryti terminai gyvoje kalboje neįsigyvena. Vieni teisininkai juos kuria, o kiti juos ignoruoja, nepripažįsta,

vartoja savuosius. Tokiose sąlygose teisinių terminų kai kurioms sąvokoms reikšti atsiranda net per daug, bet tinkamų ir visų pripažintų — retą. Nesant terminologinės drausmės, pagaliau, kiekvienas įstatymo vertėjas, nepripažindamas net jau bepradedančių įsigyventi terminų, su įstatymo vertimu paleidžia teisinės kalbos apyvarton po keliolika ar dar daugiau naujų teisinių terminų, kurie griauna pasitikėjimą senaisiais ir stumia juos iš gyvosios kalbos. Teisinės terminologijos srityje įsiviešpatauja tikra anarchija. Tokiose sąlygose kiekvienas teisinis darbas yra sunkus.

Trūkstant terminų įvairioms teisinėms sąvokoms reikšti, neįmanoma trumpai, aiškiai ir tiksliai išreikšti net paprasčiausią teisinę mintį. Todėl teisinės terminologijos trūkumas sunkina įstatymų kūrybos ir net teisinės praktikos darbą. Ypač sunku tokiomis sąlygomis parašyti įstatymus, kurių kalba kaip tik turi būti trumpa, aiški ir tiksli. Naujus, praktikoje negirdėtus ir oficialiai nepaaiškintus terminus įstatymuose vartoti negalima, nes jie įstatymo aiškintoją gali suklaidinti. Dėl to įstatymuose įvairios teisinės sąvokos dažnai reiškiamos aprašomuoju būdu. Todėl įstatymai būna parašyti sunkiu stilium, ilgais, sudėtingais sakiniais. Juos sunku skaityti, o kartais net neįmanoma greitai suprasti. Taip pat ir teisinė praktika sunkėja dėl įstatyminės kalbos netikslumo, nepreciziškumo.

Kuriuo būdu šis teisinės terminologijos reikalas turėtų būti rūpinamas ir kaip turėtų būti organizuojamas teisinės terminologijos kūrybos darbas? Šis klausimas rūpi visiems, kuriems tik tenka šiokiu ar tokiu būdu dalyvauti teisiniame teorijos ar praktikos darbe ir jausti tą teisinės terminologijos trūkumą. Šio straipsnio autoriui jau anksčiau, Teisininkų Draugijos susirinkime ir kiek vėliau spaudoje teko paminėti kai kuriuos būdus mūsų teisinei terminologijai tvarkyti. Bet ir dabar rūpi pabrėžti šiuo klausimu kai kurias mintis, juo labiau, kad šis teisinės terminologijos kūrybos reikalas, pradėjus civilinės teisės kodifikacijos darbą, dar daugiau pribrendo ir pasidarė dar aktualesnis.

Tuo pirmiausia turėtų pasirūpinti mūsų teisės mokslo, doktrinos žmonės, atitinkamas mokslo šakas dėstyti paėmusieji mūsų Universiteto Teisių Fakulteto profesoriai. Pirmiausia reikia lietuviškai parašyti ir išleisti civilinės teisės kursą. Čia kal-

bama vien apie civilinę teisę dėl to, kad ji šiuo atžvilgiu labiausiai apleista ir jos terminologijos trūkumas labiausiai jaučiamas.

Be to, turėtų būti vienos vadovaujamos galios (privatinės ar oficialios) suburti teisininkai mokslininkai, praktikai ir kalbininkai bendram, metodiniam teisinės terminologijos darbui. T e i s i n i n k a i m o k s l i n i n k a i šiame teisinės terminologijos kūrybos darbe turėtų pateikti darbui medžiagos. Jie naujosios teisės dogmatikos šviesoje turėtų paaiškinti pačias teisines sąvokas, jų teisinę prigimtį ir nušviesti jų santykį tarp savęs. K a l b i n i n k a i turėtų žiūrėti, kad teisiniai terminai būtų sudaromi taisyklingai, nenusižengiant kalbos mokslo reikalavimams. T e i s i n i n k a i p r a k t i k a i turėtų ginti nuo teorininkų ir kalbininkų pasikėsinimo išmesti iš apyvartos tuos teisinius terminus, kurie jau seniai gyvoje teisinėje kalboje vartojami, praktikoje prigiję ir todėl dabar visiems aiškūs ir suprantami, nes pernelyg radikali ir praktiką visai ignoruojanti teisinės terminologijos kūryba būtų netikslinga. Visiems bendrai dirbant, pats darbas būtų įdomus ir nesunkus. Tą darbą pailiustruokime gyvu pavyzdžiu.

Pvz., reikia sukurti terminą, kuriuo galima būtų pavadinti specifiškai individualinės kokybės daiktą, Romėnų teisės vadinamą *species* (tiksliau vad. „res in specie"), kaip priešybę rūšiniam daiktui, vadinamam *genus* (res quae functionem recipiunt in genere). Dabar praktikoje vieni šią daikto sąvoką vadina „tiksliai apibrėžtu" daiktu, kiti vadina „individualiniu" daiktu, treti — „nepakeičiamuoju" daiktu, o ketvirti — „nekaitomuoju" daiktu. Kyla klausimas, koks terminas šiai daikto sąvokai yra geriausias. Šis klausimas turi būti sprendžiamas atsižvelgiant į teisės doktriną, kuri nustato daikto, vadinamo „species", teisinę prigimtį, į teisės praktiką, kuri šią daikto sąvoką jau kuriais nors vardais yra praminusi, ir į kalbos mokslą, kuris nurodo, kokiomis taisyklėmis naujadaras terminas iš esančių žodžių gali būti kuriamas. Taigi, pirmiausia *teisininkas teorininkas* čia turės pasakyti, koks šios daikto sąvokos ypatumas yra svarbiausias ir kokia asociacija gyviausiai šiuo terminu turėtų būti sukelta. Jei čia bus svarbu pabrėžti statikoje esantis to daikto *prigimties atskirumas*, jo savotiškumas, kaip sakoma, jo „individualumas", tai šią daikto sąvoką teks pava-

dinti terminu „individualinis daiktas". Jei šiuo terminu rūpėtų ne tiek daikto prigimties skirtingumas pavaizduoti, kiek pasakyti tai, kad tas daiktas kieno nors yra *atrinktas iš daiktų visumos* ir jo žymių apibrėžimu iš tos visumos išskirtas, kitaip sakant, jis „tiksliai apibrėžtas", tai tuo atveju šią daikto sąvoką reikėtų pavadinti „tiksliai apibrėžtu daiktu". Jei, pagaliau, čia norėtųsi pavaizduoti tai, kad jo, to daikto, *negalima pakeisti* kitu daiktu, tad tuo atveju šią sąvoką reikėtų pavadinti „nekaitomuoju" ar „nepakeičiamuoju daiktu". Šituos klausimus turėtų išspręsti teisininkas teorininkas, vadovaudamasis sava sveika teisine intuicija ir naująja teisės doktrina. Toliau jau *teisininkas praktikas* turėtų pasakyti, kuris čia minėtų keturių terminų, reiškiančių tą pačią teisinę sąvoką, praktikoje plačiausiai yra vartojamas ir giliausiai žmonių sąmonėje jau yra prigijęs. Jeigu kuris nors tų terminų jau praktikoje įsigyvenęs, tai netikslinga būtų jį keisti kitu, nors kiek ir tobulesniu, bet mažiau visuomenei suprantamu, neįprastu terminu. Pagaliau, jei reikėtų šiai sąvokai sukurti naują terminą arba iš esančių keturių terminų vieną pasirinkti, tai jau *kalbininkas* nurodys, kuris tų terminų yra kalbos mokslo atžvilgiu tinkamiausias ir kaip pasirinktą terminą reikėtų pataisyti ar kaip naują sudaryti.

Atrodo, kad tikslingiau būtų šio darbo imtis kuriai nors oficialinei valdžios įstaigai, pvz., sudarius tam tikrą komisiją prie Ministerių Kabineto, arba Teisingumo Ministerijos, arba Valstybės Tarybos. Šio darbo imtis oficialinei įstaigai būtų tikslingiau dėl to, kad valdžios sudaryta komisija šį darbą dirbtų savo tarnybine pareiga, jos nariai (jeigu būtų netarnautojai) už darbą gautų teisingą atlyginimą, todėl darbas būtų spartesnis ir būtų dirbamas didesne atsakomybe. Antra, toks valdžios darbas turėtų daugiau oficialinės reikšmės, ir oficialiai paskelbti teisiniai terminai praktikoje greičiau įsigyventų.

Tačiau tuo dar nepaneigiame privatinės teisininkų iniciatyvos. Jau anksčiau teko girdėti, kad šio darbo rengiasi imtis kai kurie Teisininkų Draugijos nariai, ir prie „Teisės" Redakcijos organizuojamas šiam darbui kalbininkų kolektyvas. Mūsų nuomone, šis privatinis darbas visokiu atveju bus naudingas, net ir tuomet, kai greta šios privatinės komisijos būtų įsteigta oficialinė valdžios komisija. Privatinės komisijos atlikto dar-

bo medžiaga galėtų būti perduota oficialinei komisijai apsvarstyti ir pasinaudoti.

Teisinės praktikos veikėjai, paskelbus šiokiu ar tokiu būdu sutvarkytą teisinę terminologiją, turėtų ją prigydyti praktikos darbe, gyvoje teisinėje kalboje ir teisinėje literatūroje. Tuo būdu išnyktų mūsų teisinės terminologijos chaosas, kuris visiems įkyrėjo.

K. *Laucius*

Kuria tvarka policija skundžia teismo sprendimus.

Veikiantis Baudž. Teisenos Įstatymas numato atskirą tvarką policijai apeliaciniams skundams įteikti. Įvairios kitos valdžios įstaigos, kaip ir privatūs asmenys, gali skųsti sprendimus aukštesnėms teismo instancijoms savarankiškai. Policija sprendimus apeliacine ir kasacine tvarka gali skųsti savarankiškai tik bylose dėl nusikalstamųjų darbų visuomenės tvarkai ir nepavojumui (Baudž. Teis. Įst. 1216 str.), o visose kitose turi skųsti per prokuratūrą (Baudž. Teis. Įst. 146 str.).

Kodėl, leidžiant šį įstatymą, buvo numatyta dvejopa tvarka policijos apeliaciniams skundams paduoti? Reikia manyti, kad anų laikų rusų policijai suteikti savarankišką teisę skųsti sprendimus visose bylose bijota dėl to, kad ji dėl savo nepakankamo išsimokslinimo nepagrįstais skundais galėjo sudaryti teismui nemaža nereikalingo darbo. Dėl to ir buvo reikalinga prokuratūros kontrolė. Tokiai išvadai duoda pagrindo ir ta aplinkybė, kad tos bylos, kuriose policijai leidžiama savarankiškai skųsti, buvo laikomos nesvarbiomis. Į nusikalstamųjų darbų visuomenės tvarkai ir nepavojumui kategoriją buvo skiriami nusižengimai specialiems įstatymams, kurie turi daugiau techninį pobūdį, pvz., statybos, kelių, fabrikų ir kt. (Sen. baudž. depto 70/568 sprend.).

Kokia yra tvarka apeliaciniams skundams per prokuratūrą paduoti? Pasirodo, kad iš įstatymo teksto ją nustatyti ne-

visai lengva. Mes turime du Baudž. Teisenos Įstatymo vertimus į lietuvių kalbą: J. Bylos ir M. Kavolio. J. Bylos B. Teis. Įst. 146 str. vertime pasakyta, kad, radus reikalo apskųsti sprendimą, policija turi *skundą pateikti prokuroro padėjėjui*, o M Kavolio vertime pasakyta, kad *turi pranešti apie tai prokuroro padėjėjui.* Kaip matome, pagal šiuos vertimus sprendimų skundimo tvarka skiriasi iš esmės: pagal pirmąjį vertimą policija savo surašytą apeliacinį skundą pateikia prokuroro padėjėjui sankcionuoti, o pagal antrąjį — tik praneša jam, kad sprendimą reikėtų apskųsti; toliau viskuo rūpintis jau prokuroro padėjėjo reikalas.

Tokiai padėčiai esant, tenka žiūrėti į originalą. Pasirodo, kad skirtingai išversti 146 str. žodžiai „predstavit o tom". Minėtasis išsireiškimas yra rusų kanceliarinės kalbos terminas, kurį tiksliai išversti į lietuvių kalbą sunku, bet versti „pranešti apie tai" negalima. Mano nuomone, 146 str. teisingai išvertė Byla.

Tačiau, jei minėtus ginčijamus žodžius ir galima būtų pažodžiui išversti „pranešti apie tai", tai vis dėlto, atrodo, kad, turint galvoje visą 146 str. tekstą ir buvusią rusų teismų praktiką, reikėtų prieiti išvadą, kad Bylos vertimas labiau atitinka įstatymo dvasią. Tai patvirtina ir ta aplinkybė, kad čia vartojamas terminas „otzyv", o ne „protest". Jei įstatymo leidėjas būtų turėjęs galvoje, kad policija tik turi pranešti prokuroro padėjėjui apie reikalą sprendimą apskųsti, o toliau jam lieka viskuo rūpintis, reikia manyti, kad būtų pavartotas terminas „protest", nes prokuratūros apeliaciniai ir kasaciniai skundai įstatyme visur vadinami protestais.

Įsiskaitę buv. rusų senato sprendimus dėl policijos apeliacinių skundų padavinėjimo, matome, kad visur, kaip bendras dėsnis, kalbama apie tai, kad *skundą paduoda policija.* Tik formaliu atžvilgiu prokuroro padėjėjo praleistas policijos skundas laikomas jo paduotu. Nesutikdamas su policijos motyvais, jis gali pats surašyti formalų apeliacinį protestą, bet įstatymas jo neįpareigoja tai daryti, *jei su jais sutinka.* Tokios pat praktikos iki šiol laikosi mūsų teismai ir prokuratūra. Vyr. Tribunolo prokuroro 1929 metais išleistas Administracijos organams ir pilicijai nusikalstamiems darbams tirti ir byloms kelti instrukcijoj (§ 35) taip pat pasakyta, kad policija rašo apeliacinį

skundą apygardos teismui, bet siunčia jį prokuroro padėjėjui. Tačiau neseniai Vyriausias Tribunolas padarė dėl policijos skundų padavinėjimo tokį sprendimą, kurio praktiškos pasekmės bus tokios, kad Baudž. Teis. Įst. 146 str. teks suprasti taip, jog policija turi tik pranešti prokuroro padėjėjui apie reikalą apskųsti sprendimą, o daugiau viskuo rūpintis turės jis. Šiuo klausimu ir noriu čia plačiau pakalbėti.

Iki šiol, kai reikėdavo apskųsti sprendimą, paprastai būdavo daroma šiaip: policija paprašydavo teismą išduoti motyvuoto sprendimo nuorašą (kuris paprastai gaunamas terminui paduoti apeliacijos skundą pasibaigus), surašydavo skundą ir prašymą apylinkės teismui atnaujinti terminą apeliaciniam skundui paduoti, ir visa tai pateikdavo prokuroro padėjėjui. Kartais policija pirma prašydavo atnaujinti terminą skundui paduoti, po to rašydavo skundą ir siųsdavo prokurorui. Šis visą susirašinėjimą nusiųsdavo apylinkės teisėjui, prašydamas duoti jam įstatyme numatytą eigą. Gavus susirašinėjimą, teismas išspręsdavo ir policijos prašymą terminą atnaujinti. Šitokia praktika gyvenimiškai nors ir nebuvo visai patogi, bet buvo įmanoma. Tuo tarpu Vyriausias Tribunolas kas. b. 37/395 sprendimu L. ir J. Malinauskų byloje šią praktiką pakeitė, paaiškindamas, kad atnaujinti terminą apel. skundui paduoti turi prašyti prokuratūra, bet ne policija, kuri neturi savarankiškos teisės sprendimus skųsti. Šitokį sprendimą darydamas, Vyr. Trib. nurodo remiąsis motyvais, išdėstytais kas. b. 36/290, 291 sprend. M. Srolovičiaus ir S. Gedmino baudž. bylose. Dėl to tenka pažiūrėti į šiuos du sprendimus, nes ten šis klausimas plačiau nušviestas.

Tuose sprendimuose kalbama apie atnaujinimą termino paduoti kasaciniam skundui. Įstatymas nenumato policijos teisės nei savarankiškai, nei nesavarankiškai kasaciniam skundui įteikti (išskyrus bylas dėl nusikalstamųjų darbų visuomenės tvarkai ir nepavojumui). Tik rusų teismų praktika, kuriai pritaria ir Vyr. Tribunolas, leido juos padavinėti per prokuratūrą, kaip ir apeliacinius skundus. Vyriausias Tribunolas nurodė, kad *policija negali rūpintis termino kasaciniam skundui paduoti atnaujinimu, nes neturi pačios apskundimo teisės ir dėl to atnaujintu terminu negalėtų pasinaudoti* (S. Gedmino byla). Kaip

matyti iš minėto sprendimo L. ir J. Malinauskų byloje, tokią pat tvarką norima taikyti ir apeliacinėms byloms.

Pagal minėtų Vyriausio Tribunolo sprendimų prasmę, radus reikalą apskųsti sprendimą, policija turi kreiptis į prokuroro padėjėją, kad jis paprašytų iš apylinkės teisėjo motyvuoto sprendimo nuorašo, nes jei jo nepaprašys, tai neturės teisėto pagrindo prašyti atnaujinti terminą skundui paduoti. Gavęs motyvuoto sprendimo nuorašą, prokuroro padėjėjas turi arba pats surašyti skundą, arba pasiųsti minėtąjį nuorašą policijos agentui, kad šis surašytų skundą ir atsiųstų prokuroro padėjėjui, kol dar neišėjo dviejų savaičių apskundimo laikas. Galėtų, žinoma, ir policija paprašyti motyvuoto sprendimo nuorašo ir, jį gavus, skundą surašyti, bet nėra tikslo, nes prokuroro padėjėjas vistiek turi prašyti sprendimo nuorašo, nes kitaip, kaip jau buvo minėta, nebus teisėto pagrindo atnaujinti praleistą terminą. Laikas, kada policija gauna motyv. sprendimo nuorašą, negalėtų būti imamas dėmesin, nes policija laikoma neturinčia savarankiškos teisės skundą paduoti.

Nėra reikalo aiškinti, kad tokia tvarka labai sunkiai įvykdoma. Daug nereikalingo susirašinėjimo ir daug pavojaus praleisti terminus. Kelios dienos praeina, kol vienas raštą išsiunčia, vėl kelios dienos, kol tai padaro kitas. Aišku, viso šio susirašinėjimo galima būtų išvengti, jei prokuroro padėjėjas pats rašytų apeliacinius skundus, tačiau to norėti negalima — kaip rašys jį žmogus, kuris bylos nežino. Tai galėtų padaryti tik išimtiniais atsitikimais.

Turint visa tai galvoje, kyla klausimas, kokie motyvai vertė Vyriausiąjį Tribunolą šiaip pakeisti daug metų veikusią policijos apeliacinių skundų padavinėjimo praktiką? Susidaro įspūdis, kad noras laikytis arčiau įstatymo raidės: aiškinant Baudž. Teisenos Įstatų 146 str. ta prasme, kad policija turi tik pranešti prokuroro padėjėjui apie reikalą sprendimą apskųsti, o toliau viskuo turi rūpintis jis. Jei taip reikėtų suprasti minėtąjį straipsnį, tai, pasižiūrėję į rusų senato praktiką tuo reikalu, pamatytume, kad Rusuose stengtasi kiek galima daugiau praplėsti policijos teises. Juk policijai visai nėra numatyta teisės paduoti kasacinius skundus, o senatas buvo išaiškinęs, kad policija gali juos padavinėti per prokuratūrą, kaip ir apeliacinius (žr. Šramčenko, B. Teis. Įst. 173 str. paaiškinimus).

Žiūrint į reikalą grynai iš formalės pusės, aišku, nieko negalima prikišti nusistatymui, kad skundui paduoti terminą atnaujinti turi prašyti prokuroro padėjėjas, o ne policija, jei pastaroji neturi teisės savarankiškai apskųsti sprendimą. Bet formalumų turi būti žiūrima tik tiek, kiek jų nesilaikymas galėtų kenkti kieno nors interesui ar apskritai teisingumui. Kieno interesams galėtų pakenkti ta aplinkybė, jei terminą skundui paduoti atnaujinti vietoje prokuroro padėjėjo prašytų policija, man neaišku. Kad tuo būtų pakenkta kaltinamojo interesams ar teisingumui, aš bent nenumatau. Man rodos, kad čia svarbiausias dalykas, ar prokuroro padėjėjas pasiųs teismui policijos surašytą apeliacinį skundą, kitaip sakant, ar jis sutiks apskųsti sprendimą. Kas paprašys išduoti motyvuoto sprendimo nuorašą ir paskiau atnaujinti terminą skundui paduoti (prokuroro padėjėjas ar policija), turint galvoje čia aprašytą sprendimo skundimo tvarką, ne esmės, o tik formalumo, kuris kaltinamajam neturi jokios praktiškos svarbos. Svarbu tik, kad skundėjai, kuriais šiuo atveju yra policija ir prokuratūra, turėtų teisėtą pagrindą prašyti terminą atnaujinti. Atrodo, kad tokios pažiūros laikydavosi ir buv. rusų senatas. Tai matyti iš jo 1909 m. spr. Nr. 1, kuriame pasakyta, kad jei terminą skundui paduoti atnaujinti paprašė ne prokuroro padėjėjas, o karinė įstaiga, kuri iš viso neturi teisės sprendimą apskųsti, jis gali būti atnaujintas, jei tik yra teisėtos priežastys kaltinimo atstovui terminą atnaujinti.

Tiek galima būtų pasakyti šiuo klausimu iš esmės. Tačiau ir grynai formaliai į jį žiūrint, kažin ar vertėtų daryti šiuo reikalu tokias kategoriškas išvadas, kaip kad padarė Vyriausiasis Tribunolas. Reikia sutikti, kad policija neturi prašyti nei motyvuoto sprendimo, nei atnaujinti terminą skundui kasacinėse bylose, nes įstatymas visiškai nenumato policijai teisės paduoti kasacinį skundą, išskyrus bylas dėl nusik. darbų visuomenės tvarkai ir nepavojumui. Čia policija, formaliai žiūrint, gali lyg ir neoficialiai prokuratūrai padėti: painformuoti, kad reikia tokį skundą paduoti ir jį paruošti. Tačiau kitokia padėtis yra apeliacinėse bylose, kuriose policijai numatyta teisė paduoti skundą per prokuratūrą arba, mažiausiai, turi formalią teisę „pranešti" prokuratūrai apie reikalą skundą paduoti. Atrodo, kad šių bylų negalima lygiai traktuoti su kasacinėmis,

kuriose policijai sprendimą apskųsti jokių teisių nenumatyta. O Vyriausiasis Tribunolas, kaip matyti iš aukščiau nurodyto jo sprendimo Malinauskų byloje, abiejų rūšių bylas vienodai traktuoja, pareikšdamas šiuo atveju tendenciją artėti prie įstatymo raidės, paneigdamas daugelio metų praktiką.

Aš manyčiau, kad nebūtų nutolta nuo įstatymo raidės ir dvasios, jei apeliacinėse bylose, kuriose skundą reikia paduoti per prokuratūrą, policija prašytų teismą išduoti motyvuoto sprendimo nuorašą ir jei skundui paduoti terminas turėtų būti skaičiuojamas nuo tos dienos, kada policija gauna sprendimo nuorašą. Siųsdama skundą prokuroro padėjėjui, pridėtų motyvuoto sprendimo nuorašą ir sykiu nurodytų lydimajame rašte, kada jį gavo. Prokuroro padėjėjas, siųsdamas skundą teismui, paprašytų terminą atnaujinti ir skundą priimti. Tuomet formaliai, atrodo, būtų viskas kaip reikiant. Prašyti atnaujinti terminą skundui paduoti, o tik paskiau siųsti skundą prokurorui, kaip iki šiol retkarčiais policija darydavo, neturėtų. Formalus motyvas skaityti terminą skundui paduoti nuo tos dienos, kada policija gauna motyvuoto sprendimo nuorašą, galėtų būti tas, kad policija, pranešdama prokuroro padėjėjui, kad reikia sprendimą apskųsti, turėtų nurodyti ir sumetimus, dėl kurių jis skųstinas. O tai padaryti, kol ji nežino sprendimo motyvų, dažniausiai neįmanoma.

Žiūrint į šį reikalą griežtai formaliai, susidaro tokia padėtis, jog praktiškai policijai iki šiol nelengva sprendimų tvarka taip daug pasunkėja, jog beveik nebeįmanoma policijai paduoti apeliacinį skundą. Susidaro padėtis, kad policijai belieka tik pranešti prokuratūrai apie reikalą sprendimą apskųsti. O tokia padėtis teisingumui nenaudinga, nes šiaip ar taip galvotumėm, prokuratūra šiame darbe policijos atstoti negalės.

Kaip jau minėjau šio rašinio pradžioje, visose bylose policija gali paduoti tik apeliacinį skundą per prokuratūrą, o kitose — apeliacinį ir kasacinį tiesiog. Pirmiausiai, susiduriam su dideliais sunkumais, kai reikia nustatyti, kurie sprendimai skųstini per prokuratūrą ir kurie betarpiškai. Betarpiškai skundas paduodamas bylose dėl nusikalstamųjų darbų visuomenės tvarkai ir nepavojumui, bet įstatyme nėra jokių nurodymų, kurie nusikalstamieji darbai skiriami į šią kategoriją. Jau rusų procesualistas Rozinas savo B. Teis. vadovėlio 290 psl. turėjo

konstatuoti, kad „šios rūšies įstatymai labai gausūs ir įvairūs, o teismo praktika šioje srityje labai marga“, tad ką bekalbėti apie dabartinius laikus, kada daugybė mūsų įstatymų pakeista ir išleista labai daug naujų.

Iš buv. rusų senato sprendimų matyti, kad į nusikalstamųjų darbų visuomenės tvarkai ir nepavojumui buvo priskiriami šias sritis tvarką įstatymai: 1) statybos, 2) kelių, 3) medicinos, 4) fabrikų, 5) pramonės, 6) miškų tausojimo. Žinomas rusų procesualistas Slučevskis į šią kategoriją skiria apie 20 įvairių sričių tvarkančius įstatymus. Įskaičius mūsų išleistus įstatymus, tur būt, susidarytų daugiau bylų, kuriose skundai turėtų būti paduodami betarpiškai, kaip kad per prokuratūrą skundžiamų. Praktikoje, nesant įstatymuose nurodymų, policija nežino, kuriose bylose sprendimus skųsti betarpiškai ir kuriose per prokuratūrą. Iš kitos pusės, nežinia kuo pateisinti šios sprendimų skundimo tvarkos dvilypumą. Atrodo, kad rusai nusikalstamuosius darbus visuomenės tvarkai ir nepavojumui laikė menkesnės svarbos ir dėl to leido skųstis betarpiškai. Tačiau iš tikrųjų šios srities įstatymai, ypač dabartiniai, tvarko tokius klausimus, kad sprendimus skundžiant prokuratūros kontrolė galėtų būti nemažiau reikalinga, kaip ir bylose dėl vadinamų bendrųjų nusikalstamųjų darbų.

Taigi, reikėtų eiti prie vienodumo: visose bylose skųsti sprendimus apeliacine tvarka per prokuratūrą arba visose betarpiškai. Kuria linkme reforma turėtų eiti? Tai paaiškės išžiūrėjus, kokios yra kalbamos prokuratūros kontrolės praktiškos pasekmės. Mano patyrimu, kurį, tikiuosi, patvirtintų ir atsakingi prokuratūros darbininkai, tai niekas daugiau, kaip tik formalumas — prokuroro padėjėjas tik prideda prie policijos skundo prierašą, kad prašo duoti skundui įstatyme numatytą eigą. Ir ką daugiau gali padaryti žmogus, nežinodamas bylos? Jei skundžiamasi dėl formalių priežasčių, tada prokuroro padėjėjui lengviau spręsti, kiek skundas pagrįstas. Dėl to praktikoje, tur būt, visi apel. skundai praleidžiami, nors paskiau kartais posėdy prokuroro padėjėjas ir atsisako palaikyti prokuratūros praleistą policijos skundą. Mūsų policija jau yra tiek pažengusi pirmyn, kad visiškai nepagrįstų skundų nepadavinėja, ir nėra jokio pagrindo bijoti, kad, leidus skųstis betarpiškai, galėtų padidinti teismui darbą nepagrįstais skundais. Dėl to, aš

manyčiau, kad jau senai pribrendęs laikas suteikti policijai teisę betarpiškai skųsti sprendimus apeliacine tvarka visose bylose. Prokuratūra, jei ras reikalo, pasirėmusi Baudž. Teis. Įst. 64^1 str., visada galės duoti policijai šiuo reikalu nurodymų. Tačiau, ir be to, pats gyvenimas verčia policiją dirbti kontakte su prokuratūra, prašyti patarimų, nurodymų. Taigi ir mano siūloma prasme pakeitus įstatymą faktiškai prokuratūros kontrolė šioje srityje liks. Iš tokios tvarkos įvedimo laimėtų ir prokuratūra, ir policija, ir būtų daugiau naudos teisingumui.

Taip pat, nėra nuoseklumo ir dėl kasacinių skundų davimo. Dabartiniais laikais, kada daugelį apylinkės teismo sprendimų tegalima skųsti tik kasacine tvarka, užkrauti šį darbą vien prokuratūrai, būtų ir netikslu, ir nenaudinga. Prokuratūra darbo turi pakankamai, todėl sunku laukti, kad daug atsidėtų policijos bylų skundimo reikalui. Ligšiolinė praktika yra parodžiusi, kad prokuroro padėjėjas, gavęs policijos paruoštą skundą, jei ir abejoja dėl jo patenkinimo, daug greičiau jį praleidžia, negu pats savo vardu rašo, nors klausimas ir būtų gana aiškus. Čia, mat, svarbus ir psichologinis momentas. Nors iš formalios pusės prokuroro padėjėjo sankcionuotas policijos surašytas skundas ir laikomas jo paduotu, tačiau faktiškai į jį žiūrima, kaip į policijos skundą ir dėl to prokuroro padėjėjui abejotinais atvejais daug patogiau praleisti policijos skundą, ne kaip pačiam savo vardu rašyti. Palikus šį reikalą vien prokuratūrai, mano įsitikinimu, labai maža sprendimų tebus skundžiama.

Antra vertus, ir bylose dėl nusikalstamųjų darbų visuomenės tvarkai ir nepavojumui paduoti kasacinį skundą policijai labai sunku dėl įvairių formalių kliūčių. Pirmiausiai, yra labai neaiškus klausimas, ar gali skundą paduoti bylą iškėlęs policijos agentas? Iš buv. rusų senato praktikos sprendžiant (1895 m. spr. Nr. 44 ir 1910 m. Nr. 10) išeitų, kad kasacinį skundą gali paduoti tik policijos vadas, o tai praktikoje jau labai apsunkintų padavimą Toliau, dėl apygardos teismo sprendimų, pagal Teismų santvarkos įstatymo 319 str., skundas turi būti pasirašytas advokato.

Čia tik gali kilti klausimas, ar galėtų policija praktiškai pasinaudoti teise skųsti sprendimus kasacine tvarka? Mano supratimu, į šį klausimą reikėtų atsakyti teigiamai. Policijos eilėse ir dabar yra nemaža žmonių, sugebančių surašyti kasaci-

nius skundus. Tai rodo tas faktas, kad jie būdavo prokuratūros praleidžiami. Yra pagrindo laukti, kad tokių žmonių skaičius policijoje nuolat didės, nes į jos eiles ateina vis didesnio išsilavinimo žmonės, diplomuoti teisininkai. Kai kur, pvz., Kaune, jau yra speciali teismo reikalams policija. Galima laukti, kad netolimoje ateityje ji bus ir visoje Lietuvoje. Šis klausimas paskutiniuoju metu „Policijos" žurnale nuolat diskutuojamas, o policijos vyresnybė stengiasi paruošti šiam darbui žmonių. Pereitų metų pabaigoje buvo suruošti nuovadų viršininkams teisės dalykų kursai, kur tarp kitko buvo skaitomas ir specialus kursas apie policijos, kaip kaltintojo, pareigas.

Galėtų tik kilti klausimas, ar verta policijai suteikti savarankišką teisę skųsti sprendimus kasacine tvarka? Atrodo, kad *galima būtų ją suteikti, bet jei būtų rasta tiksliau palikti prokuratūros kontrolę, nieko prieš tai negalima būtų pasakyti.* Apeliacinėse bylose prokuratūros kontrolė, kaip jau buvo nurodyta, nepasiekia tikslo. Čia ji būtų suprantama ir praktiškai pateisinama.

Baigdamas, norėčiau pastebėti, kad panaikinus Baudž. Teisenos Įstatų 146 str. ir pakeitus čia siūloma prasme 173 str., būtų išvengta daug nereikalingos painiavos, palengvėtų skundų davimas, o teisingumui tai išeitų į naudą.

———/———

J. M.

Dėl Teismų santvarkos įstatymo 206 str.

Teisės ir teisingumo įgyvendinimas yra vienas iš svarbiausių valstybės uždavinių. Todėl valstybė ir rūpinasi tinkamu teisininkų paruošimu. Jų paruošimas tvarkomas įstatymais. Lietuvoje teisininkams ruošti pagal „Teismų santvarkos įstatymą" yra teismo kandidatų institucija.

To įst. 206 str. teismų kandidatai yra dviejų rūšių: etatiniai ir neetatiniai. Tiek etatinis, tiek neetatinis teismo kandidatas turi turėti tokias pat kvalifikacijas, ir atitikti tokius pat įstatymo reikalavimus. Ir vieni ir antri yra valstybės tarnautojai, tik neetatiniai teismo kand. negauna atlyginimo.

Manau, kad būtų pravartu palyginti etatinių ir neetatinių teismo kand. padėtį ir padaryti iš to keletą išvadų. Pagal Teismų santvarkos įstatymą ir jam vykdyti taisykles tiek etatinių, tiek neetatinių teis. kand. darbas yra toks pat: pareigos ir vienų ir kitų yra lygios, tik teisės nevienodos. Etatiniam kandidatui numatytas III A. kategorijos atlyginimas (300 lt. mėnesiui). Dėl neetatinių kandidatų įstatyme įsakmiai pasakyta, kad jie „atlyginimo negauna".

Susirgęs etatinis teismo kandidatas gauna algą ir, be to, jis turi teisę, kaipo etatinis valstybės tarnautojas, pateikęs pateisinamuosius dokumentus, gauti ir pašalpą. Praktikoje tokios pašalpos yra duodamos. Išeina, kad etat. teismo kand. susirgęs turi iš ko gydytis: gauna algą ir gali gauti pašalpą. Susirgusio neetatinio teis. kand. padėtis apgailėtina. Algos jis negauna, pašalpos, kaipo neetat. valst. tarnautojas, taip pat negali gauti. Ligonių kasoje neet. teis. kand. irgi neapdrausti. Tai iš kur jiems gauti lėšų gydytis? Tiesa, neetat. teismo kand., jei jis neturi iš ko gyventi, gauna grąžintinai stipendiją iki 150 lt. mėnesiui. Bet, ar gali jis bent kiek iš tų pinigų sutaupyti?

Dabar Lietuvoje paprasčiausia tarnaitė ir darbininkas, kurių paruošimas valstybei gal visai menkai kainoti, pačios valstybės iniciatyva ir rūpesčiu yra ligos atveju aprūpinti — apdrausti. Neetat. teismo kandidatas, kuris yra baigęs aukštąjį mokslą, kurio paruošimas valstybei yra daug kainojęs, ligos atveju paliktas be jokios pagalbos. Jei tarnaitė suserga džiova, tai ji yra siunčiama į sanatoriją ir ten ligonių kasos lėšomis gydoma.

Jei šiandien rasta būdų ir lėšų ligos atveju tūkstančiams darbininkų apdrausti, tai galima rasti lėšų ir 40 neetatinių teismo kandidatų apdrausti. Manau, nesuklysiu tvirtindamas, kad Lietuvoje dabar yra tik viena valst. tarnautojų kategorija, kuri ligos atveju neapdrausta: tai yra neetatiniai teismo kandidatai.

Teismo kandidatai, kaipo būsimieji teisininkai, turi būti tam atsakingam darbui tinkamai paruošti. Išleistos „Teismo kand. darbo sutvarkymo teisės" kalba irgi apie kandidatų paruošimą ir stato pačiam kandidatui reikalavimą, kad jis „kaip būsimas teisingumo darbininkas, turi dirbti bei elgtis kaip rei-

kalauja teisėjo garbė ir jo vardo orumas". Manau, niekas neabejoja, kad teisėjas turi turėti įstatymų rinkinius, bent kiek teisinės literatūros, nors vieną rimtesnį žurnalą ir dienraštį. Ar tai nebūtina ir teismo kandidatui? Reikia pripažinti liūdną faktą, kad mūsų neetatiniai teismo kandidatai ne visi turi net Baudž. Statutą, Civ. Procesą ir kt.. Etatiniam teismo kandidatui, gaunančiam 300 lt. per mėnesį, lengviau tas reikalingiausias priemones įsigyti.

Teismo kandidatas turi įrodyti savo sugebėjimą dirbti teisininko darbą. Kandidatavimas — tai savotiškas bandymo laikas. Bet sąlygos tam bandymo laikui atlikti ne visų kandidatų vienodos.

Kandidatams turi būti sudarytos pakenčiamos pasiruošimo sąlygos. Kandidatui, kuris gauna algą, papildomų pragyvenimo šaltinių nereikia ieškoti. Grįžęs iš tarnybos į namus, jis gali pagilinti savo žinias, ramiai ir tinkamai pailsėti. Daugumas neetatinių kandidatų ieško popietinio uždarbio: vieni verčiasi pamokomis, kiti kitaip. Pastarieji daug savo jėgų turi išeikvoti ne savo specialybei tinkamiau pasiruošti, o duonos kąsnui uždirbti.

Daugumas neetatinių teismo kandidatų universitete yra buvę stipendininkais. Pagal veikiantį „Valstybės stipendijų ir paskolų įstatymą" stipendijos skiriamos „asmenims, kurie yra pasižymėję mokslo pažangumu ir jei jie negali mokslo eiti savo lėšomis" (7 §). Universitete buvę stipendininkai jau yra įrodę, kad jie yra arba gabūs, arba darbštūs.

Paskirtas neetatiniu teismo kondidatu buvęs stipendininkas, dirbdamas teisme, vėl ima stipendiją. Iš universiteto laikų jis (jei gavo 3 metus) yra valstybei skolingas 3.600 lt. Čia jis skolas irgi didina. Jei tokie stipendininkai būtų etatiniai, tai iš to būtų dvejopa nauda: valstybei ir stipendininkui. Valstybė galėtų atgauti, atskaitydama iš algos tam tikrą procentą, savo įdėtus kapitalus, stipendininkui skolos našta mažėtų, o ne didėtų.

Jau yra buvę atsitikimų, kad policininkas ateina į neetat. teism. kandidato kambarėlį ir ieško aprašyti jo „turtą" už negrąžintą universitete gautą stipendiją. Žinoma, baigiama viskas neturto aktu. Bet kas bus, jei toks asmuo, baigęs kandidatauti, panorės išeiti į advokatūrą. Jis turės skolos dabar dar dau-

giau: prisidės stipendija, gauta kandidataujant, mažiausiai dvejus metus — apie 3.000 lt. O pradedant advokatauti, juk reikia įsigyti nors paprasčiausius baldus. Čia ir yra viena tų priežasčių, dėl kurių daugumas kandidatų neina į advokatūrą, o laukia paskyrimo į teismą. Paskirtas į teismą buvusis stipendininkas universitete turės grąžinti tik 30% stipendijos, o išėjęs į advokatūrą turi grąžinti visą, ir, svarbiausia, tuojau.

Pagal Teismų santv. įst. etatiniu teismo kandidatu gali būti paskirtas iš karto ir juo išbūti visą kandidatavimo laiką. Neetatiniu teismo kand. paskirtasis gali toks būti irgi visą laiką. Įstatymas nenumato, kad jis, ar po tam tikro laiko, ar išlaikęs teisėjo egzaminus, turi būti pakeltas etatiniu. Ir dabar turime iš to tokių faktų: neetatinis teismo kand., išlaikęs teisėjo egzaminus, eina teisėjo pareigas, bet algos jam niekas nemoka. Paskiriamas kitas iš pirmos dienos etatiniu. Jis iš pirmos dienos teisme mokosi tik šaukimus rašyti, o algą gauna. Kuris iš jų yra vertesnis atlyginimo šiuo atveju: einąs teisėjo pareigas, ar tas, kuris mokosi tik šaukimus rašyti? Kuriam iš jų teisingumas reikalauja mokėti daugiau už darbą?

Štai trumpas palyginimas etatinio ir neetat. teismo kand. padėties. Skirtumas tarp jų didelis.

Kyla klausimas, kodėl taip yra? Mūsų krašte visi lygūs; privilegijuotų luomų nėra, teisingumas valstybės pagrindas, siekiama tautos vienybės, o ne jos skaldymo, sūnų ir posūnių sistemoms pas mus seniai jau nėra vietos.

Jei galima didinti atlyginimą kitiems valstybės tarnautojams, jei kalbama apie ekonominės padėties pagerėjimą, tai ar negalima būtų surasti vos 100.000 lt. ir tuos apie 40 neetatinius teismo kandidatus padaryti etatiniais, panaikinant kai kuriuos T. s. įst. 206 str. sakinius.

Jei to padaryti negalima, tai ar nereikėtų T. s. įst. 206 str. pakeisti ta prasme, kad kiekvienas iš karto būtų skiriamas neetatiniu ir, pvz., po metų, jei dirba patenkinamai, būtų skiriamas etatiniu.

———/———

A. Vaitiekavičius

Naujas Latvijos Civilinis Kodeksas.

*(Tąsa)**)

Nuosavybės principas yra išdėstytas trečioje kodekso dalyje apie teises turtui. Šis principas nustato, kad visi daiktai, jei įstatyme nėra kitaip nusakyta, yra atskirų asmenų nuosavybė, yra privatinė nuosavybė kaip priešybė socialinėms ir kitoms nuosavybėms. Toliau eina daiktinės teisės rūšys ir servitutai, arba teisės į svetimą daiktą. Tačiau įdomiausia naujenybė yra negatyvaus pobūdžio: tarp daiktinės teisės rūšių nerandame „dalītā īpašuma", vadinamosios nepilnos nuosavybės. Nuosavybė visada yra mažiau ar daugiau suvaržyta. Nesuvaržyta nuosavybė gali būti tiktai neorganizuotoje visuomenėje. Suvaržymai yra įvairūs. Vieni jų yra nustatyti valstybės interesais, pavyzdžiui, draudimas privatiems savininkams kirsti mišką, draudimas medžioti ir t. t., kiti gi yra įvesti privačių asmenų naudai, pavyzdžiui, įvairūs servitutai, kainų ir butų nuomos tvarkymas ir kiti. Be to, suvaržymai gali liesti arba tam tikrą turto dalį, arba gali apimti visą turtą. Prie jų priklauso bendroji nuosavybė ir turto naudojimas nuosavybės teisėmis (Nutzungseigentum). Latvijoje iki šio laiko veikė trys turto naudojimo nuosavybės teisėmis rūšys: grunto arba obroko nuoma (Grundzins), paveldėtinė nuoma (Erbpacht) ir činšas (Latgalijoje). Panaikinus luomus ir įvedus žemės reformą, atkrito tos ekonominės ir kitos sąlygos, kurios pateisindavo nepilną nuosavybę. Tos rūšies žemės valdytojai atskiru įstatymu tapo pilnais valdomųjų žemių savininkais.

Trečioje kodekso dalyje randame apie blanko cedetas, obligacijas. Tas institutas, kaip priemonė kreditui gauti, Latvijoje yra seniai pažįstamas ne tik miestiečiams, bet ir kaimo gyventojams. Šio dokumento tekstai susideda iš dviejų dalių: vienoje skolininkas pažymi, kad jis yra pasiskolinęs tam tikrą pinigų sumą ir pasižada ją sumokėti obligacijoje nurodytam kreditoriui arba kuriam nors kitam teisėtam obligacijos savininkui arba laikytojui, antroje dalyje skolininkas pažymi, kad skolai aptikrinti jis įkeičia savo nekilnojamąjį turtą, suteikdamas kreditoriui teisę tai atžymėti žemės knygose. Toks doku-

*) ž. „Teisė" Nr. 40.

mentas ir yra blanko cedeta obligacija, kuri keliauja iš vieno kreditoriaus į kito rankas. Tokiu būdu savo esme blanko cedeta obligacija yra skolos dokumentas, įkaito dokumentas ir blanko cesijos dokumentas. Lengvas ir patogus naudojimasis obligacijomis palengvina kredito operacijas, tačiau čia slepiasi tam tikra rizika, kurią kreditoriai sudeda skolininkui. Pastarasis paprastai nuo jos ir nukenčia. Gyvenimas parodė, kad skolininkas dažniausiai nukenčia prie blanko cedetų obligacijų perįkeitimo. Dažnai jam tekdavo už savo obligaciją sumokėti daugiau, negu jis buvo pasiskolinęs, vadinasi, turėdavo sumokėti tą sumą, už kurią kreditorius buvo perleidęs obligaciją kitiems asmenims, ir net tekdavo sumokėti obligacijos laikytojui visą obligacijos nominalią sumą, jei nenorėjo, kad jo turtas būtų parduotas iš varžytynių. Naujas kodeksas atsižvelgė į tokią skolininko nenormalią padėtį ir nustatė, kad tas asmuo, kuris priima blanko cedetą obligaciją, kaip įkaitą, turi raštu pasiinformuoti pas perįkeitėją ir skolininką apie įkaito davėjo teises į obligaciją, nes kitaip įkaito gavėjas turės pakelti visas dėl to kilusias nemalonias pasekmes. Toliau nustatyta, kad obligacijoje turi būti atžymėta, kad ji yra įkeista tam tikram kreditoriui už žinomą sumą. Be to, pripažinta, kad, perleidžiant obligaciją toliau kaip įkaitą drauge, reikia perduoti ir pačią prievolę (pavyzdžiui, prievolę pagal vekselį), kuria yra aptikrintas įkaitas. Blanko cedetų obligacijų perleidimas yra įstatyme šiaip išreikštas: „kreditorius gali ir toliau perleisti įkaitą, bet tik drauge su pačia prievole, kuri aptikrina įkaitą, ir ne didesne suma, kokia jam priklauso iš įkeitėjo“. Jei kreditorius šio nuostato reikalavimų nepildo ir jei jam pasiseka blanko cedetą obligaciją perduoti kitam be prievolės arba už aukštesnę sumą, tai jis atsako baudžiamajame teisme. Baudžiamosios sankcijos dar nėra išleistos.

Apie autoriaus teises buvo išleistas atskiras įstatymas 1937 m. gegužės 10 d.

Ketvirtoji naujojo kodekso dalis kalba apie prievolių teises. Per visas prievoles raudonu siūlu eina sutarčių laisvės principas. Iš to principo išeina suinteresuotų asmenų teisė savo teises ir teisiškus santykius tvarkyti pagal savo nusistatymą, kiek tai neprieštarauja bendrų arba atskirų įstatymų nuostatams. Sutarties principas pasireiškia dvejopai: visų pir-

ma, niekas nėra verčiamas sudaryti bet kurią sutartį prieš savo norą, ir, antra, privatūs asmenys gali sudaryti kokio tik nori turinio sutartį, jei tiktai ji neprieštarauja bendriems prievolės teisės nuostatams. Prievolės atsiranda ne tik iš sutarčių, bet ir iš nusikalstamų darbų ir iš įstatymo. Naujenybių randame nuostatuose apie žemės ūkio sutartis, apie bendroves ir apie laimės sutartis (lošimas ir lažybos). Naujame kodekse nerandame nuostatų apie draudimo sutartis ir akcines bendroves, jos bus sutvarkytos atskiru įstatymu.

Atsižvelgiant į sutarčių dalyvius, naujame kodekse mes randame keturių rūšių žemės ūkio sutartis. Visose žemės ūkio sutartyse ūkio savininkas yra viena jų šalis, o kitą šalį sudaro arba samdinys, arba pusininkas, arba nuomininkas, arba, pagaliau, ūkio savininko šeimos narys. Pagal tuos dalyvius yra darbo, iš pusės, nuomos ir išlaikymo sutartys. Darbo sutartis tvarko darbdavio ir samdinio santykius lygybės principu. Įstatymas smulkiai nusako abiejų šalių prievoles ir teises ir sudaro tam tikrą garantiją šalių normaliems santykiams palaikyti. Jei viena arba kita šalis vienašališkai atsisako nuo sutarties, tai samdinys gauna algą už ištarnautą laiką arba už atliktą darbą, tačiau kaltoji šalis turi sumokėti kitai atlyginimą 2-jų savaičių algos didumo, jei sutarta mėnesinė alga, ir vieno mėnesio algos didumo, jei alga sutarta ilgesniam laiko tarpui. Bet jei atsisakymu nuo sutarties padarytieji nuostoliai prašoka 2-jų savaičių arba 1 mėnesio algą, tai kaltoji šalis turi atlyginti nukentėjusiam bendru pagrindu. Darbdavys savo nuostolius gali sulaikyti iš samdinio algos, o pastarasis gali kreipti savo pretensiją į šeimininko turtą. Yra numatyta baudžiamoji atsakomybė tiems ūkininkams, kurie didesne alga arba kitu būdu vilioja darbininkus iš kaimynų, dar jų sutartims nepasibaigus. Taip pat yra smerktinas ir baustinas darbininkų sudarymas sutarčių su keliais ūkininkais*). Sutartis

*) 1937 m. balandžio 5 d. Baudžiamojo Statuto papildymu, kas nusižengė pasamdęs lauko darbams darbininką, kuris sutartimi yra surištas su kitu darbo davėju, tas baudžiamas areštu nedaugiau kaip 3 mėnesiams arba bauda nedaugiau kaip 300 litų (378^1 str.). Samdinys, kuris sulygo su keliais darbo davėjais, žinodamas, kad darbą galės atlikti tiktai viename ūkyje, arba kuris pasišalino nuo pradėto ūkio darbo, baudžiamas areštu neilgiau kaip 1 mėnesį arba bauda nedaugiau kaip 100 litų (378^2 str.).

nustoja galios, terminui pasibaigus. Dėl svarbių priežasčių galima panaikinti sutartį ir anksčiau termino. Pagal įstatymą svarbia priežastimi laikoma kiekviena aplinkybė, kuri doros ir sąžinės sumetimais neleidžia tęsti sutarties santykių. Klausimą ar yra toki aplinkybė ar ne, kiekvienu atsitikimu teismas sprendžia savo nuožiūra. Jeigu tokios svarbios priežasties nėra, tai ir perspėjimas neduoda teisės sutartį nutraukti, jos terminui nepasibaigus. Alga mokama šiuo būdu: jei yra suderėtas mėnesinis arba ilgesniam laikui atlyginimas, tai jis sumokamas kiekvieno mėnesio gale.

Dėl nuomos sutarčių, kuriomis yra išnuomotas žemės ūkis vieneriems metams arba ilgesniam laikui, naujas kodeksas nustato nuomos mokėjimą pusmečiais iš anksto, jei pačioje sutartyje nėra nustatyta kitaip. Nuomos mokėjimo prievolė išnyksta, ir jau sumokėta nuoma arba jos dalis gali būti nuomininkui grąžinta, jei išnuomotas daiktas yra žuvęs dėl neišvengiamų priežasčių: potvynio, ledų, šalnos, audros, gaisro ir kitų, kurių pašalinti nuomininkas negalėjo. Nuomininkas turi rūpintis išsinuomoto objekto derlingumu ir tinkamumu savo paskirčiai. Jis turi prižiūrėti trobesius, turi taisyti stogus, daryti smulkų patalpų ir patogumų remontą, ir kiekvienais metais turi pristatyti visą trobesių remontui reikalingą medžiagą (po vieną vežimą nuo kiekvienų 2 ha dirbamos žemės). Pūdymą išnaudoti sėjai nuomininkas gali, tiktai savininkui sutikus. Nuomininkas turi valyti griovius ir, jei žemė drenuota, turi rūpintis drenų takais. Jis neturi teisės iš ūkio išvežti pašarų ir mėšlo; gali jų išsivežti tik tiek, kiek yra su savim į ūkį atsivežęs. Be to, nuomininkas atlieka visas natūralines prievoles. Čia suminėjau tik ryškiausias nuomininko prievoles. Žinoma, sutartimi visus šiuos nuostatus galima pakeisti. Sutartis nustoja galios, terminui pasibaigus. Perspėjimas yra reikalingas tik neterminінėms sutartims. Jei sutartis, kurios terminas jau pasibaigė, yra ir toliau vykdoma, tai ji pasidaro sutartimi su nenustatytu laiku, ir toki sutartis pasibaigia visuomet balandžio 23 d., bet dėl atsisakymo nuo jos reikia pranešti prieš 6 mėnesius. Vyras, kaipo žmonos turto valdytojas ir naudotojas, gali išnuomoti žmonos ūkį trumpesniam kaip treji metai terminui, neįrašant sutarties į žemės knygas. Tokia sutartis nustoja galios santuokai pasibaigus arba vyrui nustojus teisių žmonos turtą rikiuoti.

Trečioji sutarčių rūšis yra nuoma iš pusės, kai ūkininkas su žemės darbininku atsilygina ne pinigais, bet dalimi derliaus, būtent, javais. Tąja sutartimi pusininkas pasižada ūkininkui apdirbti jo laukus ir, aplamai, paprastus ūkio darbus su savo arklio ir žmogaus darbo jėga ir savo darbo įrankiais. Jei nėra susitarta kitaip, tai pusininkas gauna kaip atlyginimą pusę derliaus, atskaičius sėklą, kuria buvo laukai apsėti, pusę pašarų ir pakraikų, ir turi teisę naudotis ganyklomis. Jis turi nuvežti ūkininko derlių į pardavimo vietą. Pusininkas turi laikytis įvestos laukų tvarkos ir ūkininkavimo būdo. Jam yra privalomi savininko nurodymai. Kaip ir nuomininkas, jis turi vietoje sunaudoti visus pašarus, išskyrus tokią jų dalį, kokią pats buvo atsivežęs, turi tvarkyti vandens vagas ir drenų takus, atlikinėti visas natūralines prievoles ir, pagaliau, nuo kiekvienų 2 ha dirbamos žemės turi atvežti po vieną vežimą medžiagos savininko namų reikalams. Teisių atžvilgiu pusininkas prilygsta nuomininkui. Jis yra apsaugotas nuo kreditorių, nes jo inventorius negali būti aprašytas, kol jis žemę dirba kaip pusininkas, arba nuomininkas. Jo inventorių už skolas galima parduoti tik tada, kai jis tą inventorių naudoja ne savo amato reikalams. Tačiau, prieš buvusio savininko ieškąą, pavyzdžiui, dėl sutarties nepildymo, pusininko inventorius nėra apsaugotas. Šie nuostatai (jie ne visi suminėti) šalims nėra privalomi, nes šalys gali ir kitaip susitarti. Jei sutartyje apie juos nieko kito nėra pasakyta, tai šalių santykiams tik tie nuostatai ir yra taikintini, nes tariama, kad šalys pageidauja tokių nuostatų, kokius įstatymas duoda.

Teismuose yra daug bylų dėl išlaikymo tėvų, dėl dovanos aktų panaikinimo ir kitų, iš kurių matyti nenormalūs santykiai tarp tėvų ir vaikų. Tiems santykiams normuoti Latvijos įstatymas įveda išlaikymo sutartį. Tąja sutartimi sutuoktinis, atidavęs savo ūkį vaikui, turi teisę gauti iš jo išlaikymą iki gyvos galvos. Tenka pabrėžti, kad šios rūšies sutartys liečia ne tik ūkio davėją, bet ir nuomininką, prekybininką, pramonininką, žodžiu, kiekvieną, kas savo inventorių arba kitą turtą nori atiduoti už išlaikymą iki gyvos galvos. Be to, išlaikymo davėjais gali būti ne tiktai vaikai, bet ir kiekvienas, kas sutinka išlaikymą duoti. Išlaikymą galima suderėti ne tik sau pačiam, bet ir kitiems asmenims: žmonai, vaikams, netekėju-

sioms dukterims. Išlaikymu reikia laikyti valgį, butą, drabužius ir priežiūrą; jei išlaikymą gauna nepilnametis, tai, be to, dar auklėjimą ir mokslinimą. Jei išlaikymo dydis nėra sutartas, tai jį nustato teismas, atsižvelgdamas į išlaikymo gavėjo gyvenimo sąlygas, o taip pat ir į tas vertybes, kurias yra gavęs išlaikymo davėjas. Jei išlaikymo sutartimi yra gautas nekilnojamasis turtas, tai išlaikymo gavėjo naudai žemės knygose įrašoma įkaito teisė pagal išlaikymo vertę. Išlaikymas neišnyksta, perėjus ūkiui į kitas rankas. Tačiau, jei prieš atiduodant ūkį vaikams, jis jau buvo apsunkintas skolomis, tai tos skolos turi pirmenybės teisę, ir kreditoriai gali kreipti savo pretensijas į perleistą turtą. Už vėliau padarytas skolas atsako pats tėvas savo išlaikymu, jei kito turto jis neturi. Išlaikymo gavėjui mirus, sutartis pasibaigia. Įstatymas leidžia sutartį panaikinti tik tada, kai doros ir tarpusavio pasitikėjimo sumetimai nebeleidžia tęsti sutarties santykių.

Pagal naują kodeksą bendrovė susidaro iš dviejų ar daugiau asmenų, norinčių bendromis jėgomis arba lėšomis bendrą tikslą pasiekti. Bendrovės sutarties terminą galima apriboti kuriuo nors tikslu, tam tikru laiku, arba sutartis gali būti neterminlnė. Kiekvienas draugas dalyvauja bendrovėje indėliais: pinigais, daiktais, reikalavimais ir darbu. Jei tik sutartyje nėra kitaip nustatyta, tai pakeistini ir sunaudotini daiktai laikomi visų draugų nuosavybe, gi nepakeistini ir nesunaudotini — laikomi naudojimui duotais. Savo bendro turto dalį draugas negali rikiuoti, taip pat negali prašyti tą dalį išimti iš bendro turto. Kilusios iš bendrovės sutarties draugų tarpe pretensijos negali būti perleistos. Jų cesija leidžiama tik tada, kai jos yra kilusios dėl bendrovės reikalų vedimo, dėl pelno dalies arba dėl atsiskaitymo. Tačiau šių pretensijų cesija nesuteikia cesionarui draugo teisių. Kiekvienas draugas dalyvauja pelno pasiskirstyme ir nuostolių padengime. Pelnas ir nuostoliai yra dalinami pagal kiekvieno draugo įneštą sumą, jei indėliai buvo piniginiai, kitais atsitikimais — lygiomis, jei bendrovės sutartyje dėl pelno ir nuostolių nėra kitaip nustatyta. Sutartimi galima nustatyti, kad tas draugas, kuris bendrovėje dalyvauja vien tik darbu, už nuostolius neatsako. Draugas savo vardu gali kelti iešką kitam draugui dėl nepildymo sutartimi priimtų priedermių. Bendrovės reikaluose draugų

nutarimai yra daromi vienu balsu, jei sutartyje nepasakyta, kad tokiems nutarimams pakanka balsų daugumos. Bendrovės reikalus tvarkyti gali būti pavesta vienam arba keliems draugams, net ir tretiesiems asmenims. Draugui duotas įgaliojimas kitų draugų gali būti atšauktas tik doros ir tarpusavio pasitikėjimo sumetimais. Teismas savo nuožiūra nustato, ar buvo pakankamai pagrindo įgaliojimui atšaukti. Bendrovės reikalų vedėjas gali atstovauti bendrovei prieš trečiuosius asmenis, jei sutartyje nėra kitaip nustatyta, ir gali daryti įvairius santorius. Visi santoriai, kurie yra sudaryti bendrai visų draugų arba jų reikalų vedėjo pagal jam duotą įgaliojimą, riša juos visus neapribojamai ir solidariai. Jei santoris yra sudarytas tik vieno draugo arba nors ir kelių, bet be kitų draugų įgaliojimo, tai prieš trečiuosius asmenis atsako tik sutartį sudarę draugai. Visi draugai kartu atsako tiktai tada, kai vėliau kiti draugai tą santorį patvirtino arba kai bendrovė iš to santorio pralobo. Trečiojo asmens pretensija, jei ji yra nukreipta į atskirą draugą, gali būti patenkinta tik tokiomis draugo pretensijomis, kurias galima cedeti. Kreditorius gali aprašyti draugo indėlius tik tada, jei išieškojimą jis nukreips į bendrovės sutartį. Tą padėtį kiti draugai gali likviduoti, sumokant per vieną mėnesį nuo pildytino raginimo įteikimo dienos sumą, kuri priklausytų draugui skolininkui, jei jis iš bendrovės išeitų; tuo pačiu tas draugas yra laikomas iš bendrovės pasitraukusiu. Čia suminėjau svarbiausius nuostatus apie bendroves, visai neliesdamas bendrovių pasibaigimo ir jų likvidacijos.

Dar yra paminėtinos laimės sutartys (lošimas ir lažybos). Nei iš lošimų nei iš lažybų nekyla jokių prievolių. Kas lošime arba lažybose yra prarasta ir geru noru sumokėta, to nebegalima reikalauti atgal. Duota lošimui arba lažyboms paskola negali būti ieškoma teismo keliu.

Baigdamas noriu pabrėžti, kad trumpame rašinyje negalima buvo pilnai atvaizduoti naują Latvijos civilinį kodeksą. Aš sustojau tik ties svarbesniais to kodekso skyriais, kurie, mano supratimu, yra daugiau reformuoti ir pritaikyti naujo gyvenimo sąlygoms ir tautos suvereninei padėčiai. Daug dėmesio įstatymdavys yra atkreipęs į įstatymo kalbą ir juridinę terminologiją. Kodekso kalba yra aiški, daili ir suprantama. Tei-

singumo Ministerio Apsītso pareikštas pageidavimas, kad naujas Civilinis Kodeksas greta su Biblija puoštų kiekvieno piliečio stalą.

Naujas Civilinis Kodeksas pradėjo veikti nuo 1938 m. sausio 1 d.

Dipl. teis. *J. Undraitis*

Darbo pajamų mokesčio dualizmas.

Mokesčių sistemoje valstybė paprastai vadovaujasi dviem nelengvai suderinamais tikslais. Pirma, valstybei svarbu, kad imamasis mokestis būtų našus ir, antra, kad jis neužgniaužtų privatinės iniciatyvos materialinių gėrybių kūryboje ir tautos turtams tesudarytų tik mažiausią pavojų. Mokėjimas čia paminėtus tikslus suderinti rodo finansų rikiuotojų gabumą ir sumanumus. Svarbiausioji viso to paslaptis glūdi teisingo ekonominio pajėgumo pagavime. Mokesčių praktikoje gerai nujaučiama, kad kai tiktai mokesčių našta susikryžiuoja su mokėtojo ekonominiu pajėgumu, daugiau ar mažiau paraližuojasi ir visas ūkiškasis tautos gyvenimas.

Kai seniau prancūzai, nesistengdami pagauti tikrąjį mokėtojo ekonominį pajėgumą, mokesčius nustatinėjo išoriniais pažymiais, jie buvo priversti savo mokesčių praktika nusivilti. Žinomas istorijoje faktas, kad prancūzai mokesčių dydį nustatydavo pagal namo langų ar dūmtraukių skaičių.

Daugiau susipratusios šalys ėmė ieškoti naujų mokesčiais apdėjimo formų, paremtų principu, kad ekonomiškai stipresnieji pasiimtų didesnę mokesčių naštos dalį. Kas daugiau turi pajamų, tas turi didesnes sumas aukoti viešiems valstybės reikalams imamų mokesčių pavidalu. Dėl to daugelyje kultūringų kraštų buvo įvesti ir jau kelintas šimtmetis sėkmingai gyvuoja vadinamieji pajamų mokesčiai. Šie mokesčiai yra ne tik tokiose valstybėse, kaip Anglija, Prancūzija, Italija, Austrija ar Vokietija, bet jį turi ir mūsų kaimynai latviai, estai ir visa eilė kitų valstybių.

Pagal ekonominį mokėtojo pajėgumą imamas pajamų mokestis turi realumu pagrįstą našumą ir neužmuša privačios iniciatyvos. Todėl jis darosi ypatingai svarbus ir reikšmingas tais

momentais, kai valstybė yra suinteresuota mokesčiais didesnes sumas surinkti. Napaleono karų laikais šio mokesčio naudingumas pasirodė visu ryškumu.

Pajamų mokestis nekartą yra išgelbėjęs Anglijos biudžetą iš sunkios nepriteklium gresiančios padėties. Anglijoje pajamų mokestis, praėjus sunkesniems laikams būdavo žymiai sumažinamas ar visai panaikinamas, o, atsiradus reikalui, vėl įvedamas. Kai 1842 m. Anglijoje kilo reikalas atgaivinti panaikintą pajamų mokestį, kabineto pirmininkas Sir Robert Peelis, atsinešęs į parlamentą pajamų mokesčio įstatymo projektą, pareiškė: „Pajamų mokestis leis padengti biudžeto deficitus, įgyvendinti tokias iždo reformas, kurios atgaivins mūsų prekybą, sustiprins mūsų pramonę, kurios taip turės paveikti mūsų krašto ūkį, kad sumažės visų vartojamų dalykų kainos ir tuo atlygins piliečiams tas aukas, kurių pajamų mokestis iš jų dabar reikalauja". Šio žymaus anglų finansų teoretiko ir sumanaus praktiko pajamų mokesčio pasėkmių nusakymas yra charakteringas ir mūsų laikams.

Atgavus laisvą ir nepriklausomą gyvenimą, mūsų valstybė dėl daug įvairių priežasčių negalėjo ir nepajėgė iš karto viską įgyvendinti. Ilgainiui neatsilikta. Žvelgiant į kultūringų kraštų praktiką, mėginta gyvendinti naujas ir tinkamesnes formas.

Anglijos ir kitų valstybių pajamų mokesčio pavyzdžiai, tiesa, daug siauresnėse ribose, jau nuo 1932 metų vidurio įvestas pas mus darbo pajamų mokestis. Darbo pajamų mokesčio įstatymas pradėjo veikti 1932 m. liepos mėn. 1 d. (V. Ž. Nr. 388/2668). Ligi šiol įvykdytais pakeitimais bei papildymais įstatymas yra žymiai patobulintas ir išleistomis jam vykdyti taisyklėmis pritaikytas esamojo gyvenimo aplinkybėms.

Pas mus veikiąs Darbo pajamų mokesčio įstatymas apima asmenis, kurie verčiasi nesavarankišku ar savarankišku darbu arba gauna pensijas už jų ar jų šeimų pasižymėjimą ir pensijas bei kitokiu pavadinimu atlyginimą už eitą tarnybą (str. 1). Pagal įstatymo str. 3 verčiančiaisi nesavarankišku darbu laikomi asmens, kurie rinkimo, paskyrimo ar sutarties būdu už atlyginimą eina valstybinę, savivaldybinę, visuomeninę arba privatinę tarnybą. Verčiančiaisi savarankišku darbu laikomi asmens, kurie savarankiškai už atlyginimą teikia kitiems patarnavimus, naudodami savo darbe proto ar fizines pajėgas.

Kaip matome, mūsasis darbo pajamų mokestis yra numatęs apimti valstybės ir privatinių įstaigų tarnautojus bei laisvąsias profesijas. Ligi Darbo pajamų mokesčio įstatymo paskelbimo paminėtos uždarbiautojų kategorijos tokių mokesčių nemokėjo. Žinoma, kad valstybės tarnautojai, kurie neturi kitokių pajamų, kaip tik už valstybės tarnybą algos pavidalu gaunamas sumas, darbo pajamų mokesčių nemoka. Priežastys šio mokesčio nemokėjimo paaiškės, kai pažvelgsime į darbo pajamų mokesčio įvedimo aplinkybes ir valstybės tarnautojams daromus kitus mokestinio pobūdžio išskaitymus.

Visose šalyse siautusi pasaulinė ekonominė depresija Lietuvą visu aštrumu pradėjo liesti tik 1932 metais. Valstybės finansų sluoksniams reikėjo imtis realių žygių skubiomis priemonėmis padidinti biudžeto pajamų sumas, išvengti didesnių finansinių sukrėtimų. Buvusiomis aplinkybėmis lengviausia priemonė buvo valstybės tarnautojams algų sumažinimas arba, tiksliau pasakius, įvedimas jiems mokesčių, su kurių pagalba būtų išvengta ar bent sumažintas numatomas biudžeto nepriteklius. Tam tikslui buvo išleistas 1932 metų Valstybės biudžetui subalansuoti įstatymas. Jis pradėjo veikti nuo 1932 m. balandžio mėn. 1 d. Pagal šį įstatymą iš valstybės įstaigų tarnautojų nuolatinio brutto atlyginimo daromi tam tikri išskaitymai valstybės iždo naudai. Kadangi šie išskaitymai buvo įvesti kaip priemonė kovoti su besiplečiančia visame pasaulyje ekonomine depresija, tai ir pačiame Valstybės biudžetui subalansuoti įstatyme buvo užakcentuotas jo laikinumas, tačiau ligi šiol jis kasmet vis pratęsiamas.

Tuo būdu nuo 1932 m. balandžio mėn. 1 d. valstybės tarnautojai buvo apdėti tam tikru mokesčiu. Būtų buvę neteisinga, jei laisvosios profesijos, kurios kartais turi nemažas pajamas, neneštų jokios mokesčių naštos. Reikia manyti, kad šio nelygumo pašalinimas ir buvo vienas iš akstinų, davusių galimumą, Valstybės biudžetui subalansuoti įstatymą paskelbus, po dviejų mėnesių išleisti būtinai reikalingą Darbo pajamų mokesčio įstatymą.

Darbo pajamų mokesčio įstatymo leidėjai, reikia manyti, matė neteisingumą iš valstybės tarnautojų, mokančių nemažas sumas valstybės biudžetui subalansuoti, imti dar ir darbo pajamų mokestį. Todėl nors darbo pajamų mokesčio įstatymo skyriuje apie to mokesčio mokėtojus įjungti ir valstybės tar-

nautojai, įstatymo pereinamųjų ir baigiamųjų nuostatų str. 134 pabrėžta, kad iš valstybės iždo gaunami atlyginimai, iš kurių išskaitoma valstybės biudžetui subalansuoti sumos, į darbo pajamas neįskaitomi. Susidaro įspūdis, kad valstybės biudžetui subalansuoti išskaitymai yra laikino pobūdžio, o darbo pajamų mokestyje suponuojamas pastovumas.

Kiek vėliau įstatymo 134 straipsnis buvo vieną kartą pakeistas ir dar kartą papildytas. Tuo būdu jis buvo išplėstas į du laikomus veikiančiais, bet, rodos, savyje prieštaraujančius posmus. Kadangi jais aptariamasis klausimas daug ką paliečia, tad pravartu kiek giliau juos panagrinėti.

Pirmasis 134 straipsnio posmas kategoriškai sako, kad atlyginimai, iš kurių išskaitoma valstybės biudžetui subalansuoti, darbo pajamų mokesčiu neapdedami (V. Ž. Nr. 434/3034). Antrasis gi posmas kalba, kad mokesčio mokėtojams, kurie gauna nurodytus pirmame posme atlyginimus, darbo pajamų mokestis išskaičiuojamas proporcingai mokesčiu apdedamoms darbo pajamoms (V. Ž. Nr. 495/3457).

Praktikoje pagal šį antrąjį posmą iš valstybės tarnautojų, turinčių be algos iš valstybės iždo, dar iš privatinių įstaigų ar asmenų kitų pajamų (pvz., honoraro už straipsnius), metams pasibaigus, mokesčiais apdedančios įstaigos mokestiniame pareiškime reikalauja deklaruoti ir visas už valstybės tarnybą skirtas brutto pajamas, neišskyrus valstybės biudžetui subalansuoti išskaitytų sumų, kurių mokėtojas faktiškai negavo. Tenka paabejoti, ar tatai yra suderinama su pirmuoju 134 str. posmu, kuriame aiškiai pasakyta, kad atlyginimai, iš kurių išskaitoma valstybės biudžetui subalansuoti, darbo pajamų mokesčiu neapdedami.

Tiesa, nuskiriant šiems mokėtojams darbo pajamų mokestį, mechaniškai yra imama tam tikra proporcija, bet ji, toli gražu, neatitinka valstybės biudžetui subalansuoti išskaitytų sumų. Minimoji proporcija, galima sakyti, iš dalies respektuoja biudžetui subalansuoti išskaitymus. Šios rūšies valstybės tarnautojas turi daugiau mokesčių sumokėti, negu lygiai tokias pajamas turįs kurios nors vien tik laisvosios profesijos mokėtojas.

Jei ir nepaisyti tebeveikiančio 134 straipsnio pirmojo posmo, tai, vis dėlto, mokestiniame pareiškime reikalaujant deklaruoti už valstybės tarnybą gautas pajamas, reikėtų reikalauti

žymėti ir valstybės biudžetui subalansuoti išskaitytą sumą. Nustatant tokiam mokėtojui darbo pajamų mokestį, reikėtų ne pagal dabar vartojamą proporciją tik respektuoti tuos išskaitymus, bet juos atimti ir laikyti tas sumas kaip darbo pajamų mokesčio sumokėjimą. Rodos, kad praeitais metais vieno profesoriaus byloje ir Vyriausiasis Tribunolas yra pasisakęs ne visai taip, kaip darbo pajamų mokestį iš tokių valstybės tarnautojų imančios įstaigos praktikoje jį skaičiuoja.

Dualizmas bei susikryžiavimas, kuris susidaro dėl imamo dabartine tvarka iš valstybės tarnautojų darbo pajamų mokesčio, paveikia jų iniciatyvą tiek kultūriniame, tiek visuomeniniame gyvenime. Dabar valdininkas turi pagalvoti, ar jam išsimoka parašyti knygą bei straipsnių, kai gale metų, pribalansavus honorarą prie algos, gerą jo dalį tenka atiduoti darbo pajamų mokesčio vardu.

Kyla klausimas, kuria prasme reikėtų išspręsti susidariusį mūsų pajamų mokesčių sistemose susikryžiavimą. Išeitis, kuri anksčiau ar vėliau vis vien bus įgyvendinta, yra viena, būtent: panaikinti valstybės biudžetui subalansuoti laikinai veikiantį įstatymą ir iš valstybės tarnautojų, lygiai kaip iš laisvųjų profesijų bei privatinių įstaigų tarnautojų, imti darbo pajamų mokesčio įstatyme nustatytus mokesčius. Imant tuos mokesčius, ties šaltiniu, t. y. išmokant atlyginimus, paprastai mokesčių našta ne taip juntama, ir mokestis sumokamas lengvesne širdimi. Šia finansų mokslo mokesčių praktikai rekomenduojama tvarka konstruotas ir mūsasis Darbo pajamų mokesčio įstatymas.

Mūsų visuomenės psichologinis momentas taip pat yra reikšmingas dalykas mokesčių sistemos pasirinkimui. Visuomenėje girdima balsų, kad valdininkai esą nemoką jokių mokesčių, nes daromieji biudžetui subalansuoti išskaitymai nesą mokesčiai.

Visiems žinoma, kad valstybės tarnautojams daromieji valstybės biudžetui subalansuoti išskaitymai yra didesni, negu imamas iš privatinių įstaigų tarnautojų ir laisvųjų profesijų, lygiai tokias pat pajamas turinčių, darbo pajamų mokestis.

Neimant galvon mokesčių didumo, reikia pasakyti, kad, darbo pajamų mokestį valdininkijai įvedus, mūsų mokesčių sistema pažengtų kultūringo pobūdžio teigiamą šuolį pirmyn.

K. Navasaitis

Chuliganizmas.

Tarptautinių žodžių žodynuose nurodyta, kad **chuliganizmas, chuliganiškumas** yra kinų kilmės žodis, reiškiąs triukšmadarį, padaužą, nesuderintą su visuomenės rimtimi bei moralumu elgesį, o Lietuviškoj Encikl. — kad **„chuliganas** iš rusų kalbos ir lietuvių kalbon patekęs terminas, reiškiąs išdykėlį, pasileidėlį, ardantį neleistinais veiksmais visuomenės rimtį. Chuliganizmas visų baudž. kodeksų baudžiamas nusikaltimas..." (?) P. Liublinskis rašo, kad chuliganizmo sąvoka patekusi į Europą iš Amerikos, kur chuliganais senovės laikais vadinama buvo ištisa giminė, su kuria vyriausybei teko daug kovoti įvedant reformas[1]).

Chuliganas, chuliganizmas, chuliganiškumas — taip populiari mūsų gyvenime sąvoka, kad, rodos, netektų dėl jos kalbėti, nes ir be jos aptarimo kiekvienam aišku, ką norima nusakyti. Tie žodžiai minimi ir spaudoje. Apie juos dažnai galvoja teisėjai, darydami sprendimus, advokatai gindami ar kaltindami. Tačiau, tokie visiems aiškūs ir, rodos, daug ir plačiai pasaką terminai, iki šiol negavo „pilietinės teisės" teismų terminologijoje ir visiškai neminimi baudžiamuosiuose mūsų įstatymuose, kuriuose ši sąvoka ne taip jau lengvai apibūdinama, kaip kad atrodo paviršutinei žiūrint, nes, kokius nusižengimus reikia laikyti chuliganiškais, aptarti sunku. Esmėje chuliganizmas tai tik nusikaltimo atspalvis. Jis charakterizuoja ne išorinį žmogaus veikimą ir faktų pasaulį, o vidujinį, psichinį žmogaus pergyvenimą, tai ir nusikaltimai nėra chuliganiški, o tik įvykinti chuliganiškame stovyje esant. Vadinasi, kiekvienas piktos valios žmogaus veiksmas, kiekvienas nusikaltimas gali būti įvykintas esant tokiame stovyje. Negalima pasakyti, kad chuliganizmas tai darymas kam nors pikto, blogybės be jokių motyvų, be samprotavimo, be valios apsireiškimo; darant pikta, motyvas buvo, yra ir bus, nes priešingai, — būtų žmogaus nervų liguistumo rezultatas, atsitiktinumas, neatsargumas, bet tik ne bloga valia, ne psichinis pergyvenimas. Rudnioras duoda tokį chuliganizmo apibūdinimą: „Chuliganizmas yra toks nusikalstamas veiksmas, kuriuo nesiekiant sau nei kitam naudos, daro-

---

1) Žurn. „Pravo" 1914 m. 10 Nr.

ma kam nors moralinė ar materialinė žala, blogybė, vien tik dėl ištvirkimo"[2]. Tokiais nusikaltėliais, sako Rudnioras, esti pikti dykaduoniai, nemėgstą patys darbo ir negerbią svetimo darbo. Jiems, prie laisvę atimančios bausmės, turi būti pridedama privalomas darbas. V. J. Gurevičius chuliganizmą apibūdina taip: „Tai piktos valios darbas, trikdąs ne tik teisinius, bet ir kultūrinius visuom. draudimus turėti iš to pasitenkinimo, rodant savo pasisekimą ar demonstruojant pilną savo nesivaržymą su kitų interesais"[3].

Mums chuliganizmo sąvokos netenka per daug praplėstai suprasti, nes nusikaltimai, numatyti galiojančiame mūsų B. St. XXIII, XXX skyriuose, o iš dalies ir VII, X, XII, XIII, XIX, XXII, XXVI—XXVIII skyriuose, būtų chuliganizmas, kai tam pačiame B. St. minėtuose skyriuose nurodyti nusikaltimai turi savo apibrėžimus, ir dėl jų kalbėti netenka.

Čia man rūpi tie chuliganiško atspalvio nusikaltimai, kai nusikaltėlis, nepaisydamas svetimų teisių ir nesiekdamas nei sau, nei kitam naudos, padaro kam nors blogybę, nesant priežasties iš nuskaustojo pusės, o vien tik dėl ištvirkavimo, už kuriuos mūsų baudž. įstatymuose bausmės nenumatytos, nors tie nusikaltimai esti kartais daug žalingesni ir griežčiau smerktini už daugelį tų nusikaltimų, dėl kurių mūsų baudž. įst. turi ir savo dispozicijas ir savo sankcijas.

Imkime pavyzdžius iš kasdieninio gyvenimo atsitikimų:

1. Eina keliu pro ramiai miegančio ir niekam blogo nepadariusio gyventojo sodybą keli patvirkėliai. Vienam ar kitam dingt galvon chuliganiška mintis, kuriai pasiduoda ir kiti. Nutvėrę, sakysime, bestovintį kieme vežimą, numaustė ratus, išsklaidė juos po sodybą, o patį vežimą net ant daržinės stogo užtempė. Pasitenkinę, džiaugdamies savo „žygiu", eina toliau kitiems panašių šunybių daryti — ko nors išgąsdinti, durų ar sienų pabeldyti, šunų palodyti ir p.

2. Nuošaliai žmonių akių važiuotojas pastatė vežimą, arklius pašėrė, o pats nuėjo reikalais rūpintis. Matydamas koks nors padauža, kad arkliai palikti be priežiūros, numaustė nuo arklių pakinktus, arkliai išsivaikščiojo kas sau, vežimas paliko.

---

[2] Ž. „Pravo" 1913 m.

[3] Ž. „Pravo" 1914 m. 10 Nr.

Grįžęs vežimo ir arklių šeimininkas ir neradęs arklių didžiausioje baimėje! O kiek darbo, kiek bėgiojimo, kiek gaišaties!?

3. Reikalo ar be reikalo užėjęs koks dykaduonis į svetimo namo priebūtį, nieko neradęs ar negavęs, išeidamas priteršia kur nors prie durų, kur neišvengiamai kas nors turės praeiti, negalės išsisaugoti, susiterš batus, priterš butą, kilimus, baldus.

4. Važiuoja šventadienine nuotaika, išeiginiais rūbais, vežime ar atidengtame automobilyje šeima. Privėja iš paskos chuliganiškai nusiteikęs koks nesusivaldėlis, nužiūrėjęs didžiulę dumblynę ar dulkėms sukelti palankią vietą, lenkia nesisaugojančius ramius važiuotojus, apdrabsto rūbus ir veidus purvais ar apverčia dulkėmis. Tai dar gerai, kad toks nenaudėlis nuvažiuoja ir daugiau nepasirodo, bet, besidžiaugdamas iš savo „triuko", sustojęs leidžia aniems arčiau privažiuoti ir, vėl suplakęs savo arklius ar pagreitinęs mašiną, sukelia debesis dulkių su tokiu pat „pasisekimu".

Tokių pavyzdžių galima nurodyti daugybes. Vieni jų dažniau kartojasi kaime, kiti mieste, o mūsų baudž. įstatymai tokių, neginčijamai nusikalstamų darbų nenumato, tai neturi ir sankcijų už juos. Iš kitos pusės, sakysime, pasirodymas girtam stovy viešoje vietoje, kad ir menkas įžeidimas žodžiu ar veiksmu, svetimo turto sužalojimas ir daugelis kitų tokių pat menkų nusižengimų, draudžiamų darymo metu, baudžiami iš atitinkamų straipsnių B. St. Tai paradoksas, bet ne dėl blogos teisėjo valios, o dėl žinomos teisininkams taisyklės **nullum crimen, nulla poena sine lege,** kuri, kaip **magna charta libertatum,** viso civilizuoto pasaulio valstybių baudžiamuose įstatymuose ligi pastarųjų pokarinių laikų buvo neginčijama tiesa. Šios taisyklės laikėsi jau ir Lietuvos Statutas 1529 m.[4]). Mūsų baudž. teisės nuostatais, būtų didžiausias visų teisių principų laužymas, jei už kokį nors, kad ir aiškiai neteisų darbą, būtų kas nors nubaustas be tam tikro įstatymo, o todėl nėra ir bausmių iš analogijos. Senovėje ši taisyklė nebuvo žinoma. Buvo baudžiami padarę piktą, pavojingi žmonės, vis tiek, ar bausmė už jų blogus darbus įstatyme buvo numatyta ar ne. Naujos baudž. teisės srovės grįžta prie šio senoviško nuostato. Pavyzdžiu galima nurodyti 1935. VI. 28 d. Prūsijos Baudž. St. nove-

[4]) V. Stankevičius, Baudž. Teisė. Paskaitos 1925 m.

les arba tų pat metų Dancigo Senato išleistą, 1875 m. Vokietijos B. St. pakeitimą, kur „nulla poena sine lege" pakeista tokiu tekstu: „Baudžiamas yra kiekvienas, kas padaro veiksmą, kuris įst. laikomas baudžiamu arba kuris baustinas yra pagal pagrindinę baudž. įstatymų mintį ir sveiką tautos pajautimą. Kai tam ar kitam veiksmui negalima betarpiškai pritaikyti tam tikrą baudž. nuostatą, tai jis baudžiamas pagal tą įstatymą, kurio pagrindinė mintis geriausiai atitinka"[5]).

Neturėjimą ligi šiol mūsų baudž. įstatymuose chuliganizmo nuostato, tenka pateisinti, gal, vien tik buvusia tinkamo teisėjų kadro stoka, nes kol teisėjo sąmonėje nėra chuliganizmo sąvokos aiškaus supratimo, kol šiai sąvokai neturime tvirtos, aiškios formulės, tol jos įvedimas į įstatymus gali daugiau sudaryti žalos, negu naudos. Bet dabar jau netektų skųstis įvedus šį, kad ir nevisiškai konkrečiai apibrėžtiną nuostatą, kad nėra teisėtumo, kad teisėjas paliktas už įstatymo, kad jam suteikta teisė sauvaliauti. Tačiau nėra reikalo mums, įvedant šį nuostatą, eiti taip toli, kaip, sakysime, 1935 m. Prūsijos baudž. įst. novelose, nes peržiūrėję ir senuosius, prieškarinius baudž. įst., kurių leidėjai nereiškė ypatingo pasitikėjimo teisėjų sąžine bei jų teisine sąmone, apstatė baudžiamąsias normas plačia kazuistika, o vis tik negalėdami visų nusikalstamųjų darbų apstatyti iš anksto numatytais rėmais, t. y. duoti kiekvienam nusikaltimui aiškią dispoziciją, įvedė ir nevisai aprėpiamiems, chuliganiško pobūdžio, nusižengimams sankciją, kaip, pvz., kad ir tos pačios Prūsijos 1871 m. Baudž. Kodekse (Str. G. B.) 360 str. 11 p., kur sakoma: „Piniginę bauda iki šimto penkių dešimtų markių arba areštu yra baudžiami wer ungebührlicher weise ruhestörenden Lärm oder wer groben Unfug verübt"[6]). Įdomu čia paminėti ir 1926 m. R. S. F. S. R. Baudž. St., kurio 74 str. numatytos bausmės už paprastą chuliganizmą iki 3 mėn. laisvės atėmimo ir iki 5 metų už kvalifikuotą, žiaurų chuliganizmą.

Kad kalbamas reikalas mūsų gyvenime yra aktualus ir dienos klausimas, tai galima spėti ir iš 1935 m. balandžio mėn.

---

5) J. Robinzonas, Teisė, 27 Nr.

6) Nezabitauskio vertime — „Kas nepadoriu būdu ramybę ardantį triukšmą kelia arba kas padaro žiaurią nedorybę" — nevisai tinkamas vertimas. *K. N.*

29 d. Teisingumo Ministerio išleisto aplinkraščio teismams, kuriuo pavedama griežčiau ir greičiau bausti už nusikalstamus išsišokimus, triukšmavimą, muštynes, tyčiomis žalos darymą ir kitus tos rūšies nusikaltimus, kitaip tariant, už chuliganizmą.

Iš pasakytų čia minčių noriu padaryti tokią išvadą: kol neturime naujo Baudž. St., kuris, gal, apims ir platesnius (daugiau) nusikaltimų atsitikimus, reikėtų veikiančiam mūsų Baudž. St. įvesti maždaug tokią novelę: — „Kas nusuižengė padaręs kam blogą savo chuliganišku elgesiu, be priežasties iš nuskaustojo pusės, o vien tik dėl savo ištvirkavimo, jei už tokį nusižengimą nėra bausmės numatytos kitame įstatyme, arba jei nėra skaudžiau baudžiamas, — baudžiamas iki 2500 Lt. piniginе bauda arba iki 3 mėn. areštu."

Procesualiniu atžvilgiu, chuliganiški nusižengimai turėtų eiti privataus kaltinimo tvarka.

——/——

I. Tabačnikas

Lakštinė įpoteka ir jos įpatybės.

Paskelbtas „Vyriausybės Žiniose" 560 Nr. Ipotekos įstatymas numato trijų rūšių ipotekas: apsauginė, lakštinė ir rentinė. Kiekviena jų, priklausomai nuo tikslo, kuriam ji turi tarnauti, turi savo ypatybių formas, procesualinių bei materialinių taisyklių, jas sudarant, realizuojant bei perleidžiant tretiesiems asmenims, atžvilgiu.

Šio straipsnio tikslas — išaiškinti lakštinės ipotekos ypatybes, dėl kurių ji gali turėti didelę reikšmę mūsų ekonominiam gyvenimui.

1. *Lakštinės ipotekos apibūdinimas.*

Ipotekos įstatymo 95 str. apibūdina lakštinę ipoteką šiaip: „Apsauginė ipoteka apsaugoja esamą reikalavimą taip, kad pirmykščio kreditoriaus ir jo įpėdinių įkeitimo teisė priklauso išimtinai nuo šito reikalavimo galiojimo, o kitų sąžiningų jo teisiagavių įkeitimo teisė priklauso nuo to reikalavimo tiek, kiek šis reikalavimas aiškėja iš ipotekos knygų arba ipotekos lakšto". Minėtasis straipsnis, kaip ir to pat įstatymo 80 ir 124 str..

str., apibūdinantieji apsauginės bei rentinės ipotekų sąvokas, rodo, kad vienos rūšies ipoteką nuo kitos įstatymas skiria pagal tuos ryšius, kurie yra tarp įkeitimo teisės ir reikalavimų. Apsauginėje ipotekoje kreditoriaus įkeitimo teisė priklauso išimtinai nuo asmeninio pasižadėjimo (reikalavimo) galiojimo (Ipotekos įst. 80 str.), rentinėje ipotekoje tokio priklausomumo visai nėra (124 str.: „rentine ipoteka nekilnojamasis turtas apsunkinamas taip, jog asmuo, kuriam suteikta tokia ipoteka, gauna tam tikrais periodiniais terminais iš to turto tam tikrą pinigų sumą“), o lakštinėje ipotekoje tiktai pirmykščio kreditoriaus bei jo įpėdinių įkeitimo teisė priklauso išimtinai nuo asmeninio pasižadėjimo (reikalavimo) galiojimo; kitų lakštinės ipotekos teisių įgijėjų įkeitimo teisė nuo asmeninio pasižadėjimo visai nepriklauso. Jųjų reikalavimai turi būti aiškūs tik iš ipotekos knygų arba ipotekos lakšto.

Koks gi pamatas tokioms lakštinių ipotekų ypatybėms?

Kiekviena įkeitimo teisė iš principo yra akcesorinė, papildoma pamatiniam kreditoriaus reikalavimui, kurį ji apsaugoja, ir, jei imti dėmėn, kad lakštinė ipoteka paskirta plačiajam vartojimui, lengvam perleidimui iš rankų į rankas, tai suprantama, kad lakštinės ipotekos kreditoriaus (išskiriant pirmykščio) įkeitimo teisė negali priklausyti nuo pamatinio reikalavimo galiojimo. Kiekvienas lakštinės ipotekos įgijėjas turi turėti garantiją, kad jo įkeitimo teisė yra tikra ir nuo reikalavimo tikrumo nepriklauso. Tas reikalavimas gali būti perleidėjo (ankstyvesnio kreditoriaus) rankose bepiniginis arba su kitais trūkumais, bet vėlyvesnio sąžiningo lakštinės ipotekos turėtojo teisei minėtieji trūkumai pakenkti negali.

Įstatymas tik reikalauja, kad lakštinės ipotekos įgijėjo (išskiriant pirmykščio) teisės būtų aiškios iš ipotekos knygų arba ipotekos lakšto (Ipot. Įst. 95 ir 116 str. str.). Toks kreditorius, būdamas nepriklausomas nuo pamatinio reikalavimo galiojimo, turi įsitikinimą, kad jo įkeitimo teisė yra tikra, kad jokie prieštaravimai dėl reikalavimo negaliojimo jam negali būti pareikšti ir jo teisė gali būti realizuota iš įkeisto turto.

Dėl aukščiau paminėtos priežasties, t. y. dėl lakštinės ipotekos turėtojo teisių aiškumo, pastaroji apsaugoja tik *esamą* reikalavimą, priešingai, apsauginei ipotekai, kuri apsaugoja ne tik esamą, bet ir *būsimą* arba net *galimą* reikalavimą. Ginčai,

surišti su įvairiais atsikirtimais apie reikalavimo sąlygas, galėtų žymiai susilpninti pamatinį lakštinės ipotekos tikslą — jos paskyrimą plačiajam vartojimui.

Pagal Ipot. įst. 98 str. „lakštinė ipoteka neturi nei sąlygos, nei priešinio pasižadėjimo".

Reikia dar pridurti, kad Ipotekos Įstatymas griežtai prisilaiko sąžiningumo principo: Ipotekos įst. 95, 17 ir 18 str. str. aiškiai nustato, kad tik sąžiningas ipotekos teisių įgijėjas gali pretenduoti į privilegijas, suteiktas jiems minėtu įstatymu. Tokiu būdu nesąžiningas ipotekos lakšto turėtojas negali turėti procesualinių bei materialinių lengvatų, tuo įstatymu numatytų ir jam 95 str. netaikomų.

2. *Lakštinės ipotekos perleidimas ir įkeitimas.*

Priklausomai nuo aukščiau minėto lakštinės ipotekos tikslo, įstatymas nustato palengvintus formalumus jas perleidžiant arba įkeičiant.

Ipotekos įst. 106 str. numato, kad įkaitinis reikalavimas gali būti įkeistas arba perleistas dviem būdais:

1) „įvedus ipotekos lakštą ipotekos įstaigoje, kuri kreditoriaus prašymu ipotekos knygose įrašo perleidimo arba įkeitimo įrašą ir pažymi tatai ipotekos lakšte", arba

2) „įdavus ipotekos lakštą (reikia suprasti naujam kreditoriui) ir užrašius tatai pačiame ipotekos lakšte. Perleidėjo ir įkaito davėjo parašai turi būti notaro paliudyti".

Kaip matyti, perleidimo formos priklauso nuo šalių susitarimo, ir įstatymas numato privalumą įrašyti tuos perleidimus arba įkeitimus į ipotekos knygas, tik jei jie padaryti 1-me punkte nustatyta tvarka, t. y. per ipotekos įstaigą, kitais atvejais pakanka tiesiog perduoti lakštinę ipoteką naujam kreditoriui su atitinkamu Ipotekos įst. 107 ir 108 str. str. numatytu perleidimo arba įkeitimo užrašu ir notaro patvirtintu perleidėjo arba įkaito davėjo parašu. Ipotekos įstaigos dalyvavimas nereikalingas.

Lakštinės ipotekos teisių perleidimo bei įkeitimo lengvatų pagrinde taip pat glūdi įstatymo leidėjo noras kiek galima atpalaiduoti tų teisių perleidimo ir įkeitimo procedūras nuo visokių griežtų formalumų.

Apsauginė ipoteka gali būti tik perleista, bet neįkeista, ir tiktai laikantis visų įstatymo nustatytų formalumų perleidžiant

reikalavimus. Šitieji perleidimai pagal Ipotekos įst. 92 str. „tik tada suteikia įgijėjui apsauginę ipoteką, jeigu perleidimas įašytas į įpotekos knygas“. Tokiu būdu šiuo atveju įrašymas į įpotekos knygas yra būtinas.

3. *Lakštinės ipotekos kreditoriaus teisės ir jam suteiktos procesualinės lengvatos.*

Ipotekos įstatymo 116 str. nustato, kas būtent yra teisėtas lakštinės ipotekos kreditorius. „Jeigu ipotekos lakšto turėtojo ipotekinė teisė matoma iš nenutrūkstančios eilės notaro paliudytų perleidimo užrašų, prieinančių ligi įrašymo į ipotekos knygas kreditoriaus, tai toksai turėtojas laikomas lyg įrašytu į ipotekos knygas kreditorium ir jam negalima reikšti prieštaravimų dėl pirmesnių perleidimų trūkumų.

Toks kreditorius pagal 74 str. Ipotek. įst. „turi teisę reikalauti parduoti įkeistąjį turtą iš viešų varžytynių ir išskirti jam iš gautų pinigų atitinkamą sumą pagal jo įkeitimo eilę....“

Toks kreditoriaus pagal Ipotek. įst. 74 str. „turi teisę reikoti iš kito skolininko turto, jei, pardavus iš varžytynių nekilnojamą turtą, jis iš įvaržytos sumos negaus pilno savo įkaitinės skolos patenkinimo.

Šiuo atvėju įstatymas daro skirtumą tarp skolininkų atsakomybės pagal įvairių rūšių ipotekas: apsauginės ipotekos skolininkas atsako ne tik įkeistu, bet ir kitu savo turtu (Ipot. įst. 74 str.), lakštinės ipotekos — tik įkeistu turtu Ipotekos įst. 123 str.), o kitu savo turtu, jei tam yra atskiras šalių susitarimas, ir, pagaliau, rentinės ipotekos skolininkas asmeninės atsakomybės neturi (Ipotek. įst. 124 str.).

Aukščiau buvo nurodyta, kad lakštinės ipotekos įgijėjo teisės nepriklauso nuo jo teisiadavio teisių, ir ryšium su tuo įstatymas išsamiai apibrėžia (119 str. „skolininkas tegali reikšti *tik tokius* prieštaravimus....“) ir išvardija tuos atsikirtimus, kuriuos gali pareikšti skolininkas keliančiam jam bylą kreditoriui.

Ipotekos įstatymo 116 str. nustato, kad teisėtam lakštinės ipotekos turėtojui negalima reikšti prieštaravimų dėl pirmesnių perleidimo trūkumų, o to pat įst. 119 str. tiksliai nustato prieštaravimus, kuriuos galima jam pareikšti.

Tie prieštaravimai gali būti pagrįsti: a) įrašu, b) ipotekos lakštu ir c) asmeniniais skolininko santykiais su jo tiesioginiu kreditorium.

Pirmo punkto atsikirtimai gali būti pamatuoti svarbiausiai Ipot. įst. 103 str., t. y., kad atsiranda nesutikimas tarp įrašo ipotekos knygoje ir lakšto; šiuo atveju sprendžiamą reikšmę turi ipotekos knygos. Antro punkto atsikirtimus gali sudaryti įvairūs prieštaravimai dėl trūkumų perleidimo arba įkeitimo užraše, padarytų nesilaikant Ipot. įst. 107 ir 108 str. str., dėl kreditoriaus (ieškovo) netinkamumo kaipo neteisėto lakšto turėtojo ir kit. Pagaliau trečios rūšies atsikirtimai, kaip aukščiau pasakyta, pagrindžiami skolininko asmeniniais santykiais su kreditorium, kaip antai: kad skola ieškovui apmokėta, kad papildomų šalių susitarimų reikalavimas priešlaikinis ir t. t. Neleistini tačiau atsikirtimai, liečiantieji skolininko santykius su pirmesniais lakšto turėtojais. Čia turima tam tikra analogija su Veksel. įst. 33 str.

Šis prieštaravimų aprėžimas, kaip jau buvo pažymėta, duoda lakštų turėtojams įsitikinimą jų teisių tikrumu ir padeda įgyvendinti pamatinį ipotekos lakštų tikslą — jų lengvą perleidimą. Savaime suprantama, kad prieš reikalavimus iš apsauginės ipotekos galima atsikirsti visaip, tarp kitko, ir pirmesnių teisių turėtojų trūkumais bei jų santykiais su skolininku, o dėl rentinės ipotekos, tai pagal Ipot. įst. 129 str. jai taikomi „lakštinės ipotekos nuostatai, kiek jie suderinami su rentos pagrindo nenurodomumu".

Šiame trumpame straipsnelyje aš nenorėjau išsemti visus lakštinės ipotekos pažymius, bet tiktai nurodyti tas jos ypatybes, kurios skiria ją nuo kitų rūšių ipotekų ir dėl kurių gali būti pasiektas tikslas, kurį turėjo omenyje įstatymo leidėjas — išspręsti gana svarbią mūsų ekonominiam gyvenimui problemą: atgaivinti ipotekinį kreditą.

———/———

J. Januška.

Teismo darbas ir atlyginimas.

„Kiekvienas darbas yra visuotinės kūrybos dalis ir lygiai gerbtinas. Valstybę laiko nepaliaujamas darbas“ (Konstitucijos 44 str.). Šio straipsnio pamatan padėtas Leono XIII skelbtos idėjos: „Rerum novarum“ apie darbo visuotinumą ir jo gerbimą. Mes žinome, kad gyvenime ne kiekvienas darbas yra visuotinės kūrybos dalis ir gerbtinas. Yra žmonių, dirbančių pragaištingą valstybei ir net visai žmonijai darbą, ir toks darbas negali būti gerbtinas.

„Valstybės valdžia yra vienatija ir nedaloma. Ją vykdo Respublikos Prezidentas, Vyriausybė, Seimas ir Teismas“. (Konstitucijos 4 str.). Valstybės valdžios vykdymas eina iš žemai aukštyn ierarchine tvarka, o priekyje stovį jos vykdytojai tik tą vykdymą koordinuoja, vadinasi, visai tautai jie, tarytum, yra tų žemesnių žmonių, stovinčių valdžios vykdymo aparate, reprezentantai. Taigi, negalėsime lygiai traktuoti darbo svarbumo atžvilgiu stovinčio žmogaus valdžios vykdymo pradžioje ir dirbančio paprastą eilinį darbą su aukščiau ierarchinėje tvarkoje dirbančių darbininkų. Valdininkas, einąs aukštesnes pareigas, turi ligi savęs dirbančių žmonių darbą reziumuoti ir, pridėjęs savo kūrybinės potencijos dalį, turi perduoti aukščiau stovintiems valdžios vykdymo aparate asmenims. Dėl to suprantama, kodėl iš aukštesnių valstybės tarnyboje užimančių vietas valdininkų reikalaujama ne tik iniciatyvos, stropumo, atidumo, dirbamo darbo tinkamo supratimo, mokėjimo, bet ir mokslo cenzo. Tačiau negalima lyginti ir tos pačios kategorijos vienos vadybos valdininko dirbamo darbo su antros. Nustatant valdininko užimamos vietos svarbumą, reikia atsižvelgti ne į jam suteikiamo titulo svarbą, bet į darbo kokybę, atsakingumą, ar jam dirbti reikalingą kurių nors kvalifikacijų ir cenzo. Valstybė, atsižvelgdama į valdininko užimamos vietos valstybės valdžios vykdymo aparate svarbumą, skiria jam atitinkamo didumo atlyginimą, iš čia ir gaunasi valdininkų atlyginimo nevienodumas. Visiems svarbu, kad tiek darbas, tiek už jį duodamas atlyginimas būtų teisingai paskirstyti.

Štai Konstitucijos 129 str. skaitome: „Teismas daro teisingumą. Savo veikmenį atlikdamas, Teismas yra nepriklausomas“. Teisingumas yra valstybės pagrindas.

Apie teismų teisingumo darymą ir, apskritai, apie teismo darbą teisininkas daugiau ar mažiau žino, supranta. Jei palyginsime išspręstų, neišspręstų ir įstojančių bylų skaičius teismuose, pamatysime, kad teismų darbas ne tik sunkus, bet kad ir perdaug jo turima. Štai daugiausia apylinkės teismų yra provincijos mažuose miesteliuose, menkose patalpose. Bylų per mėnesį įstoja 250—350. Teisėjas vienas, arba daugiau, atsižvelgiant į apylinkės didumą. Teisėjas 3—5 dienas savaitėje posėdžiauja, apžiūri ginčo vietas, rašo motyvuotus sprendimus, kuriems surašyti dažnai tenka pastudijuoti, ir, Teismų santvarkos įstatymo 248 str., turi prižiūrėti raštinę, tikrinti vedamas pinigines knygas (Bendr. sąskaitybos įst. 38 str.). O tesmų raštinės per daug užverstos darbu. Nuo 8 ligi 14 val. darbas teismuose retai kur baigiasi. Dažniausiai ne tik raštinės tarnautojai, bet ir pats teisėjas kasdien, ar bent penkias dienas savaitėje po 3-4 valandas dirba po pietų teisme, kaip kitų vadybų valdininkai laisvi vaikštinėja.

Pagaliau, savaitėje 3—5 teismo posėdžiai žemoje tvankioje salėje, kur nuolat tenka raminti neramius bylininkus, argi nevargina? Jei pasižiūrėti į asmenis, ilgus metus dirbusius teismo darbą, tai pamatysime, kaip jų nervai ir, apskritai, sveikata labai pairusi, o tai sunkaus ir įtempto darbo pasekmė. Suminėjus sunkų teisingumo darymo darbą, tenka palyginti su kitų įstaigų tokiu pat aukštumo valdininkų darbu, kaip apylinkių teisėjai.

Štai, kurios nors vadybos referentas, arba dep-to direktorius, pirmiausia, savo žinioje turi nemažą skaičių prityrusių su ilgamete praktika tarnautojų. Yra mašinistų raštams rašyti, sąskaitininkų, buhalterių ir kit. Referentas arba dep-to direktorius raštuose deda rezoliucijas, pasirašo raštus ir šiek tiek per žemesnius valdininkus prižiūri kitus tarnautojus. Darbas paprastas, nereikalingas didelių studijų, pasiruošimo. Šioms vietoms užimti nereikalaujama ypatingų kvalifikacijų, mokslo cenzo, o tuo tarpu teisėjai turi būti baigę aukštąjį teisių mokslą, atlikę praktiką, išlaikę teisėjų egzaminus. O atlyginimo apylinkės teisėjai gauna mažiau už dep-to direktorių, ir už

centro referentus, o tai, manau, netikslinga ir ne visai teisinga. Arba vėl, apskrities viršininkai, palyginus su teisėjų atlyginimu, ar tarp jų ne per didelis skirtumas?

Departamento direktoriai ar kiti centro įstaigų aukšti valdininkai už darbą popietiniuose posėdžiuose dažnai gauna atskirą atlyginimą, o teisėjai, nors dirbdami popietinėmis valandomis, ne tik jo negauna, bet pagrindinė alga mažesnė. Lietuvoje yra 73 apylinkių teismų teisėjai, tai visai nedidelis skaičius, dirbąs sunkų darbą, ir jų atlyginimas padidintinas. Daugiausia turiu galvoje apylinkės teisėjus. Jie dirba sunkiose sąlygose su mažais tarnautojų etatais, turi prižiūrėti kasą, kad netektų dėl nesąžiningų tarnautojų ir materialiai nukentėti. Apskritai, teismų magistratūros atlyginimas yra mažas, o ne per didelis, kaip kas dažnai mėgina teigti ir net galvoja apie reikalą jį sumažinti.

Dėl teismo darbo daugumo tenka pasakyti, kad čia kalta tarnautojų etatų stoka. Štai provincijos apylinkių teismuose yra sekretorius, keli raštininkai ir sargas. Teismai susirašinėjimo atžvilgiu didžiausia įstaiga. 1926 m. sausio mėn. 22 d. Vyriausiojo Tribunolo visumos susirinkimas paskelbė nutarimą, kuriame reikalaujama, kad motyvuoti sprendimai ir protokolai turi būti rašomi įskaitomai, ir šis nutarimas teismams privalomas. Žinoma, aiškiai rašyti visiems reikia, bet ne kiekvienas gali. Čia padeda rašomos mašinėlės. Taip pat tenka mašinėle nurašyti įvairių raštų, dokumentų, sprendimų nuorašų, bet apylinkių teismuose mašinisto etato nėra. Tiesa, dažniausiai tenkinamasi savamoksliais raštininkais-mašinistais, bet, suprantama, nevisada tokių tarnautojų rašymas yra pakenčiamas. Jei jau mašinistų etatai įvesti mokesčių inspekcijose, kur susirašinėjimas daug mažesnis, tai teisme po vieną etatą reikėtų įvesti.

Toliau, provincijos apylinkės teismuose, ar nereikėtų įvesti sąskaitininko ar raštvedžio etatą? Jau dabar į teismus ateina dirbti baigusių gimnazijas, kurie, Teismų santv. įst. 250 str., gali būti skiriami sekretoriais. Bet toks tarnautojas už gaunamą į rankas 152 lt. atlyginimą dirbs tol, kol pasitaikys kitoje vadyboje aukštesniu atlyginimu vieta, o tokiai pasitaikius, jis paliks teismo raštinę, ir į jo vietą teks vėl priimti naują žmogų, nieko teismo darbo nesuprantantį. Darbas gali būti sėk-

mingai dirbamas ir tvarkoma įstaiga, kada dirba prityrę, pastovūs tarnautojai, o tas pastovumas galimas, jei būtų pakeltas atlyginimas ir pertvarkyti etatai. Jei diplomuotą teisininką niekur netarnavusį paskirti teisme raštininku, tai jis pradžioje mažiau supras darbą, negu raštinėje retkarčiais ilgesnį laiką dirbęs teismo sargas. O ką kalbėti apie tokio asmens paskyrimą teismo sekretoriumi, kur reikia priiminėti ieškomuosius prašymus, mokesčius, vesti pinigines knygas, atskaitomybę ir kit.? Darys klaidą po klaidos, už kurias ir teisėjui teks nukentėti. Gal kas pasakys, kad tokių reikia nepriimti į tarnybą. Bet kaip pasielgti? Štai atsisako, atleidžiamas ar numiršta sekretorius. Raštininką, kuris turi šiek tiek prityrimo, skirti negalima, nes neturi Teismų santv. įst. 250 str. reikalaujamo mokslo cenzo. Visai kitas reikalas, jei, pvz, būtų raštvedžio ar sąskaitininko etatas 7 kategorijos atlyginimu. Į jį būtų galima priimti asmenį, baigusį gimnaziją ir tinkantį pavaduoti ligoje ar atostogų metu sekretorių. Šiame etate būtų galima paruošti tinkamą sekretoriaus vietai užimti tarnautoją. Padidinus teismo tarnautojų atlyginimą, pasidarytų įstaiga su pastovesniais darbininkais.

Pabaigoje dar tenka pastebėti vieną netikslumą, tai apylinkės teisėjų nevienodas atlyginimas. Teismai, kur yra ne vienas, bet bent du apylinkės teisėjai, vienas yra vadinamas tvarkytoju ir gauna 900 lt. atlyginimo, o teisėjas, kur yra vienas — 750 lt. Giliau įsižiūrėjus, atrodo, atlyginimo skirtumas gyvenime neturi pagrindo. Apylinkės teismuose, kur yra du teisėjai, vienas iš jų ne tvarkytojas, daugiau posėdžiauja, o tvarkytojas turi mažiau posėdžių, 1—2 savaitėje, bet prižiūri raštinę. Apylinkės teismas, vadovaujamas vieno teisėjo, posėdžiauja 3—5 d. savaitėje, turi prižiūrėti raštinę, atlikti ipotekos teisėjui uždėtas pareigas, daryti apžiūrėjimus vietose, o gauna 150 lt. į mėnesį mažiau atlyginimo, nors darbo paskutinis teisėjas turi daug daugiau už teisėją tvarkytoją, kur yra du ar daugiau teisėjų. Neaišku, dėl ko pirmasis vadinasi tvarkytoju, o antrasis nesivadina, nes juk ir vienas ir antras tvarko teismą, jam vadovauja ir atlieka tas pačias funkcijas.

Taigi, atsižvelgiant į darbą ir einamas pareigas, atlyginimo atžvilgiu turėtų būti lygūs tiek teisėjai tvarkytojai, tiek teisėjai, vieni tvarką teismus. Apskritai, teismo tarnautojų ir valdininkų atlyginimas pertvarkytinas.

V. Augulis.

Liudytojų parodymų teismo posėdyje protokolavimas.

Kiekvienas liudytojas klausinėjamas skyrium bylininkų akivaizdoj, jeigu jis yra atvykęs į klausinėjimo vietą (Civ. Teis. įst. 97, 99 str. str.). Liudytojų parodymų esmė įtraukiama į protokolą, kuris perskaitomas liudytojui ir pasirašomas tiek jo, tiek apylinkės teisėjo. Jei liudytojas yra beraštis, apie tai pažymima protokole, kurį po to ir pasirašo pats vienas apylinkės teisėjas (101 str.).

Teismui pavedus vienam savo nariui arba apylinkės teisėjui apklausti liudytojus (386, 386[1] str.), surašius duotų liudytojų parodymus, teisėjas pasirašo nė po kiekvieno liudytojo parodymu, jei liudytojas moka pasirašyti, o po visu protokolu.

Kolegialiuose teismuose paklaustų viešame posėdyje (Civ. Teis. įst. 385 str.) liudytojų parodymai neskaitomi ir pasirašyti neduodami; sekretoriaująs įrašo į jo surašomą protokolą tai, ką išgirsta iš liudytojo pasakojimo arba iš atsakymo į paklausimus; kaip tiksliai tie parodymai įrašomi, priklauso nuo sekretoriaujančio sugebėjimo. Žinoma, itin svarbiais klausimais pirmininkaujantis pabrėžia arba įsakmiai pasako sekretoriaujančiam, ką reikia įrašyti į protokolą. Bet, vis dėlto ką sekretoriaujantis įrašė į protokolo juodraštį, nei pats liudytojas, nei šalys, nei teismas tuo metu nežino, nes praktikoje liudytojų parodymai tuojau, teismo posėdyje, viešai neperskaitomi. Civ. Teis. įst. II knygoje 406 str. pasakyta, kad liudytojo parodymai turi būti įprotokoluojami tiksliai, kiek galint jo paties žodžiais; protokolas perskaitomas liudytojui ir jo pasirašomas mokama rašyti kalba, o už beraščius pasirašo jų akivaizdoje vienas kuris teisėjas.

Kolegialiuose teismuose protokolai ne iš karto rašomi į švaraštį, kaip apylinkės teismuose arba kaip rašo kolegialių teismų teisėjas, kuriam pavesta klausinėti liudytojus, todėl sekretoriaujantis negali perskaityti teismo posėdyje užrašytą liudytojo parodymą žodis į žodį, ir nėra kaip duoti liudytojui pasirašyti po jo parodymu, — gal tas ir nebūtina, nes liudytojas klausinėjamas viešai ir netenka paabejoti dėl jo parodymo esu-

mo, — bet to parodymo esmė turi būti liudytojui viešai pakartota ir šalims, sprendžiant bylą, žinoma.

Juk kartais būna liudytojų parodymai gana komplikuoti, su specialiais terminais, neįprastais nespecialistui posakiais, sunkiu stiliumi atpasakojami, sunkiai suprantami (ypač jei sekretoriaujantieji su bylomis iš anksto nėra susipažinę) — tada netenka laukti tobulo įrašymo į protokolą; o jeigu čia dar turėti galvoje sudėtingas ekspertizes, tai tuo labiau negalima tikėtis turėti tiksliai užrašyta tai, kas iš tikrųjų turėtų būti protokole. Liudytojai civilinėse bylose ne taip dažnai būna kolegialiuose teismuose klausinėjami posėdyje; dažniausiai juos klausinėti pavedama vienam teisėjui. Todėl, mano manymu, galima būtų ir posėdyje apklaustų liudytojų parodymus tiksliau įprotokoluoti, viešai pakartoti jam parodymo esmę ir paklausti jį, ar taip buvo sakyta, ir, tik gavus iš jo teigiamą atsakymą, leisti jam sėstis (tą pat daryti ir su ekspertu). Tai teismą žymiai neapsunkintų. Tačiau kokią didelę reikšmę tai turėtų rašant sprendimo sumetimus. Tada drąsiai galima būtų remtis užprotokoluotu parodymu, žinant, kad kas yra į protokolą įtraukta, tai tai yra paties liudytojo pareikšta, ką jis žinojo, matė ar girdėjo. Dabar gi kartais pasitaiko, kad teisėjai, remdamiesi liudytojų parodymais, prieina vieną išvadą, o kai reikia rašyti sumetimus ir pasiremti posėdyje užprotokoluotais liudytojų parodymais, tenka sustoti ir valandėlę pagalvoti — argi iš tikrųjų liudytojas taip parodė; protokolą juk dabar nebetaisysi, nes ir liudytojo žodžių tiksliai nebeprisiminsi. Liudytojo parodymo esmės viešas kartojimas (tai darytų sekretoriaujantis) duotų protokolams didesnį aiškumą ir nesukeltų abejojimo dėl paties parodymo esmės.

Taip rašant teismo posėdyje protokoluose liudytojų parodymus mažiau būtų jiems, liudytojams, priekaištų dėl melagingų parodymų. Jei sekretoriaujantis, surašydamas protokolą, iškraipo liudytojo parodymą (o tai gali ir nenoroms lengvai įvykti, pvz., nesuprato, arba nesuspėjo užrašyti), ir užprotokoluotasis parodymas neatitinka liudytojo pasakytų žodžių, tai aukštesnioji teismo instancija, tikrindama bylos duomenis, kartais tai užtinka.

Čia tik kyla klausimas, ar galima būtų sekretoriaujančiam viešai kartoti liudytojui parodymo, o ekspertui pareiškiamos

nuomonės esmę stambiose teisenose, kada būna labai daug liudytojų, ekspertų, žinovų, vertėjų ir kitokių bylai aiškinti reikalingų asmenų, o ypač pirmosios instancijos baudžiamosiose kolegialių teismų bylose. Čia būtų sunkiau įvykdyti, nes tektų daug laiko tam sugaišti. Be to, Baudžiamosios teisenos įstatymas įsakmiai to, kas yra Civilinės teisenos įstatyme pasakyta, kaip minėjau pradžioje, nereikalauja (718—726 str.). Todėl šiais atvejais užtektų skirti sekretoriauti tik prityrusius ir gerai sugebančius tiksliai užrašyti svetimas mintis. Čia tiktų kolegialiams teismams turėti nuolatinius, parinktus protokoluoti, asmenis, kurie galėtų būti skiriami didelėse bylose sekretoriauti. Geriau būtų, kad tokie posėdžių sekretoriai būtų numatyti etatuose ir kad jiems būtų skirtas didesnis atlyginimas kaip kandidatams, kad jiems taip nerūpėtų greičiau pabėgti iš savo užimamos vietos į kitą, aukštesnę, su didesniu atlyginimu.

Aplamai liudytojų parodymų teismo posėdyje protokolavimo klausimas praktikoje yra svarbus, ir jis turėtų būti pertvarkytas.

———

M. Lazauskas.

Civ. įst. X t. 1 d. 1151 ir 1153 str. str.

Civ. Įst. X t. 1 d. 1151 str. sakoma, kad, jei mirusis savo nekilnojamojo turto neturėjo ir liko vien tik kilnojamojo, tad jo našlė, gyvam tebėsant, jos šešurui, gauna įsakytinę dalį iš tos jo nekilnojamojo turto dalies, kuri būtų parėjus jos mirusiam vyrui, ir iš vyro kilnojamojo turto gauna pagal 1148 str.; bet kilnojamam šešuro turtui, kol jis gyvas, ji neturi teisės. Tų pačių įstatymų 1153 straipsniu, žentas, mirus jo žmonai, gauna dalį iš uošvio turto, pagal tas pačias taisykles, kaip marti iš šešuro turto.

Šešuras dažnai esti linkęs pamiršti, kad jo marčios vaikai yra jo vaikaičiai ir kad marti kelerius metus kartu su savo vyru dirbo jo ūkyje, negaudama jokio atlyginimo. Vyrui mirus, jo šeima pradeda į marčią šnairuoti ir pagaliau arba ji išvaroma, arba ji pradeda jaustis svetima esanti, ir iš ūkio pasitraukia. Ji gali, žinoma, prašyti grąžinti jai įneštą kraitį, bet

ir tuo atveju šešuro ūkyje jos darbas, kuriuo ji prisidėjo prie to ūkio patobulinimo, lieka neatlygintas. Šešurui mirus, kiti jo įpėdiniai gali išgauti testamentą savo naudai. Tuo atveju išvaryta marti liktų be žemės ir turėtų tarnauti pas kitus ūkininkus, kurie nenoriai ją priimtų, ypač jei ji mažus vaikus turi. Šešuras, sužinojęs, kad, jam gyvam esant, marčiai priklauso tam tikra dalis jo nekilnojamojo turto, pradeda geriau elgtis su savo marčia, ir šeimoj susidaro sąlygos, leidžiančios jai ūkyje pasilikti.

Tad tie įstatymai reikalingi. Bet jie, man rodos, negali likti tokie, kokie jie yra.

Tarkime, kad uošvis yra našlys, kad ūkyje jis gyvena su savo dukteria ir žentu. Kitų vaikų, be šios dukters, jis neturi. Vaikaičių nėra. Mirus dukteriai, žentui priklauso įsakytinė dalis iš to turto, kuris tektų jo žmonai, atsiradus įpėdinystei. Tačiau žmonai, kaipo vienintelei įpėdinei, priklausytų visas turtas, todėl žentas, gauna $^1/_4$ dalį viso nekilnojamojo turto nuosavybėn, ir $^3/_4$ dalis valdyti iki gyvos galvos (po jo žmonos vaikų neliko). Uošviui, turto savininkui, belieka pasiimti inventorių, gyvą ir negyvą, ir iš ūkio pasitraukti. Tokia negalėjo būti įstatymų leidėjų valia.

Kitas pavyzdys, taip pat įrodąs, kad šie įstatymai reikalingi pataisos. Tariame, kad yra dvi marčios, abidvi našlės. Abi gyveno su savo vyrais šešuro ūkyje, tik viena ką tik ištekėjusi, o kita liko su mažais vaikais, pagyvenus šešuro ūkyj apie 10 metų. Abi kitų šeimos narių išvaromos iš ūkio. Marti, be vaikų, gauna visą savo vyro dalį — $^1/_4$ d. nuosavybėn, $^3/_4$ d. valdyti iki gyvos galvos. Kita marti, turinti 4 mažus vaikus, tegauna savo vyro $^1/_4$ d., nes jos vaikai, esant gyvam jų seneliui, palikimo negauna. Tokiu būdu, viena, neseniai ištekėjusi, gal dar nenutraukusi ryšių su s a v o šeima, be to, dar nedaug laiko dirbusi šešuro ūkyje, gauna daugiau, ne kaip kita, kuri seniai apsiprato naujoj šeimoj, daug darbo įdėjo į šešuro ūkį, o tuo tarpu turi su savo vaikais gyventi tik toje dalyje, kurią ji gauna nuosavybėn. Toks padalinimas prieštarauja teisingumo jausmui.

Aišku, kad tas nenormalumas atsirado tik po 1922 m., padarius žinomą 1148 str. pakeitimą. Prieš tai, pirmuoju pavyzdžiu, žentas gautų $^1/_7$ d. uošvio nekilnojamojo turto, o uošviui liktų to turto $^6/_7$ d. ir tai būtų suprantama. Antrame pavyzdy-

je pažymėtosios marčios, turinti vaikų, ir marti, jų neturinti, gautų vienodas dalis. Pakeitus 1148 str., 1151 ir 1153 str. str. prieštarauja logikai, teisingumo jausmui ir nėra suderinti.

A p ž v a l g a.

Žinios apie bylų eigą.

I. Bylų eiga Vyr. Tribunole ir jo Klaipėdos skyriuje 1937 m.

Bylų rūšis	Liko neišsprestų bylų iš 1936 m.			Pradėta naujų bylų			1937 m. baigta bylų			Liko bylų neišsprestų ligi 1938 m. sausio m 1 d.		
	III. inst.			III. inst.			III. inst			III. inst.		
	Kas.	Kit.	Viso	Kas.	Kit.	Viso	Kas	Kit.	Viso	Kas.	Kit.	Viso
Civilinių	224	34	258	945	475	1420	1054	492	1546	115	17	132
Baudžiamųjų	212	2	214	804	173	977	601	167	768	415	8	423
V i s o	436	36	472	1749	648	2397	1655	659	2314	530	25	555
K l a i p ė d o s k r a š t o s k y r i u s.												
Civilinių	29	95	124	40	354	394	51	341	392	18	108	126
Baudžiamųjų	15	27	42	104	107	211	117	110	227	2	24	26
V i s o	44	122	166	144	461	605	168	451	619	20	132	152

II. Bylų eiga Apeliaciniuose Rūmuose 1937 m.

Bylų rūšis	Liko neišsprestų bylų iš 1936 metų				Pradėta naujų bylų				1937 m. baigta bylų				Liko bylų neišsprestų ligi 1938 m. sausio m 1 d.			
	I. inst	II. inst.	Kitokių	Viso	I inst.	II. Inst.	Kitokių	Viso	I. inst.	II. inst.	Kitokių	Viso	I. inst.	II. inst.	Kitokių	Viso
Civilinės	—	60	63	123	—	30	137	167	—	52	183	235	—	38	17	55
Baudžiamosios	36	314	28	378	57	916	647	1620	78	803	668	1549	15	427	7	449
V i s o	36	374	91	501	57	946	784	1787	78	855	851	1784	15	465	24	504

III. Bylų eiga Didž. Lietuvos Apygardų Teismuose 1937 m.

Apygarda	Bylos	Liko neišsprestų bylų iš 1936 metų			Pradėta naujų bylų			1937 metais baigta bylų			Liko neišsprestų bylų 1938. I. 1 d.		
		I inst.	II inst.	Viso	I inst.	II inst.	Viso	I inst.	II inst.	Viso	I inst.	II inst.	Viso
Kauno	Civilinės	72	1778	1850	88	3522	3610	114	3807	3921	46	1493	1539
	Baudžiamosios	678	4959	5637	960	3785	4745	1045	4488	5533	593	4256	4849
Marijampolės	Civilinės	—	326	326	5	1466	1471	4	1587	1591	1	205	206
	Baudžiamosios	240	846	1086	457	1872	2329	557	1610	2167	140	1108	1248
Panevėžio	Civilinės	2	594	596	2	1687	1689	3	1476	1479	1	805	803
	Baudžiamosios	188	1116	1304	539	2062	2601	551	2043	2594	176	1135	1311
Šiaulių	Civilinės	61	1572	1633	8	2656	2664	17	2797	2814	52	1431	1483
	Baudžiamosios	300	1303	1603	768	2609	3377	666	1863	2539	392	2049	2441
Viso	Civilinės	135	4270	4405	103	9331	9434	138	9667	9805	100	3934	4034
	Baudžiamosios	1406	8224	9630	2724	10328	13052	2829	10004	12833	1301	8548	9849
	Bendrai	1541	12494	14035	2827	19659	22486	2967	19671	22638	1401	12482	13883

IV. Bylų eiga Apylinkės Teismuose 1937 m.

Apylinkės Teismo pavadinimas / Apygarda	Liko neišsprestų bylų iš 1936 metų			Pradėta naujų bylų			1937 met. baigta bylų			Liko nebaigtų bylų 1938 m. sausio mėn. 1 d.		
	Civil.	Baudž.	Viso	Civil.	Baudž.	Viso	Civil.	Baudž.	Viso	Civil.	Baudž.	Viso
Kauno Apygarda:												
1. Alytaus	491	160	651	1913	3346	5259	1924	3083	5007	480	423	903
2. Grinkiškio	241	161	402	1206	1110	2316	1283	1161	2444	164	110	274
3. Jurbarko	130	67	197	1464	1414	2878	1521	1446	2967	73	35	108
4. Kaišiadorių	575	541	1116	956	1631	2587	1236	1799	3035	295	373	668
5. Kauno	2982	2039	5021	13459	20081	33540	13245	19245	32490	3196	2875	6071
6. Kėdainių	262	193	455	1281	1373	2654	1295	1379	2674	248	187	435
7. Raseinių	528	759	1287	1852	2241	4093	2180	2780	4960	200	220	420
8. Širvintų	168	129	297	620	754	1374	562	657	1219	226	226	452
9. Trakų	142	102	244	1259	2128	3387	1256	2125	3381	145	105	250
10. Ukmergės	792	422	1214	1804	2419	4223	2005	2449	4454	591	392	983
11. Vilkijos	87	57	144	1232	2006	3238	1162	1923	3085	157	140	297
12. Želvos	205	130	335	604	850	1454	709	902	1611	100	78	178
Viso	6603	4760	11363	27650	39353	67003	28378	38949	67327	5875	5164	11039
Šiaulių Apygarda:												
13. Joniškio	208	125	333	1589	1608	3197	1549	1615	3164	248	118	366
14. Kelmės	610	731	1441	1381	1577	2958	1715	1993	3708	376	315	691
15. Kretingos	87	72	159	1518	2164	3682	1494	2152	3646	111	84	195
16. Linkuvos	66	34	100	1013	922	1935	970	842	1812	109	114	223
17. Mažeikių	283	137	420	1103	1686	2789	1183	1729	2912	203	94	297
18. Žem. Naumiesčio	256	130	386	1411	1589	3000	1455	1565	3020	212	154	366
19. Papilės	198	178	376	1031	1375	2406	979	1343	2322	250	210	460
20. Plungės	141	123	264	856	911	1767	868	891	1759	129	143	272
21. Radviliškio	90	65	155	902	1067	1969	882	1079	1961	110	53	163
22. Rietavo	64	90	154	884	1062	1946	814	1002	1816	134	150	284
23. Sėdos	457	113	570	1006	1362	2368	1057	1368	2425	406	107	513
24. Skaudvilės	284	182	466	1461	1514	2975	1482	1488	2970	263	208	471
25. Skuodo	68	25	93	1192	1055	2247	1188	1022	2210	72	58	130
26. Šiaulių	432	363	795	3195	4918	8113	3306	5050	8356	321	231	552
27. Šilalės	513	380	893	1509	1522	3031	1581	1846	3427	441	56	497
28. Tauragės	338	392	730	1261	1303	2564	1348	1596	2944	251	99	350
29. Telšių	320	247	567	1354	1660	3014	1312	1375	2687	362	532	894
30. Varnių	161	139	300	895	946	1841	911	998	1909	145	87	232
Viso	4676	3526	8202	23561	28241	51802	24094	28954	53048	4143	2813	6956
Panevėžio Apygarda:												
31. Anykščių	132	55	187	999	1394	2393	1045	1396	2441	86	53	139
32. Biržų	335	130	465	1186	1420	2606	1289	1407	2696	232	143	375
33. Dusetų	282	74	356	611	741	1352	681	691	1372	212	124	336
34. Kupiškio	64	38	102	1197	1775	2972	1186	1779	2965	75	34	109
35. Molėtų	97	130	227	964	1230	2194	891	1256	2147	170	104	274
36. Panevėžio	561	454	1015	3328	4330	7658	3431	4364	7795	458	420	878
37. Pasvalio	486	236	722	970	1013	1983	1054	1107	2161	402	142	544
38. Rokiškio	179	204	383	2131	2684	4815	2017	2668	4685	293	220	513
39. Utenos	299	310	609	1621	2376	3997	1818	2650	4468	102	36	138
40. Vabalninko	470	181	651	732	491	951	482	487	969	47	17	64
41. Zarasų	69	113	82	460	905	1637	720	889	1609	482	197	679
Viso	2974	1825	4799	14199	18359	32558	14614	18694	33308	2559	1490	4049
Marijampolės Apyg.:												
42. Alytaus II	38	24	62	1124	2146	3270	1056	2092	3148	106	78	184
43. Kalvarijos	34	23	57	897	1493	2390	889	1483	2372	42	33	75
44. Kazlų - Rūdos	52	52	104	794	1810	2604	821	1833	2654	25	29	54
45. Kybartų	73	171	244	719	1339	2058	668	1278	1946	124	232	356
46. Marijampolės	204	238	442	1814	2923	4737	1881	2987	4868	137	174	311
47. Kud. Naumiesčio	77	66	143	767	1128	1895	763	1100	1863	81	94	175
48. Prienų	466	271	737	986	1588	2574	1270	1736	3006	182	123	305
49. Seinų	304	228	532	967	1223	2190	934	1241	2175	337	210	547
50. Seirijų	161	111	272	844	1227	2071	852	1243	2095	153	95	248
51. Šakių	194	114	308	1465	1779	3244	1492	1766	3258	167	127	294
52. Vilkaviškio	84	152	236	1400	1255	2655	1397	1269	2666	87	138	225
Viso	1687	1450	3137	11777	17911	29688	12023	18028	30051	1441	1333	2774
Visose Apygardose	15940	11561	27501	77187	103864	181051	79109	104625	183734	14018	10800	24818

Lietuvos Teisininkų D-jos 1938 m. visuotinio susirinkimo PROTOKOLAS

1938 m. sausio mėn. 29 d. 18 val. Kaune, Vyr. Tribunolo salėje, įvyko Lietuvos Teisininkų Draugijos visuotinis susirinkimas, į kurį atsilankė 65 Draugijos nariai. Susirinkimui pirmininkavo Draugijos garbės narys Vyr. Tribunolo Civ. Skyriaus Pirmininkas M. Čepas., sekretoriavo El. Stankevičiūtė. Buvo priimta tokia darbų tvarka:

1. Valdybos ir Revizijos Komisijos pranešimai — Draugijos veikimo apyskaita ir jos tvirtinimas.
2. Teisininkų Draugijos darbo plano ir 1938 m. sąmatos priėmimas.
3. Valdybos, Revizijos Komisijos ir Garbės Teismo rinkimai.
4. Sumanymai.

Draugijos sekretorius Vyr. Tribunolo Teisėjas J. Grigaitis, darydamas pranešimą apie Draugijos 1937 m. darbus, pažymėjo, kad buvo dirbta gyvai. „Teisės" žurnalas, kurio redaktorium nuo 1933 m. galo yra Valst. Tarybos narys J. Byla, vis toliau plečiasi. 1937 m. buvo išleisti Nr. Nr. 37, 38, 39, ir 40, t. y. tiek, kiek jų buvo leidžiama trejais ankstyvesniais metais. 1937 m., kaip ir pirmiau, buvo leidžiami atskirais priedais prie kiekvieno „Teisės" numerio Vyr. Tribunolo nutarimai ir sprendimai. Šie keturi numeriai su priedais buvo 21% didesni už 1936 m. išleistuosius. Be to, 1937 m. „Teisės" žurnalo prenumeratoriai gavo nemokamai priedą dar vieną knygą — Valstybės Tarybos nuomones 1929—1937 m. „Teisės" žurnalo bendradarbių skaičius taip pat išaugo: 1936 m. jų buvo 31, o 1937 m. — 49. Padidėjus „Teisės" prenumeratorių skaičiui — 1937 m. buvo parduota žurnalo su priedais apie 15% daugiau, — atsirado reikalas spausti didesnį skaičių egzempliorių (800—1000).

1937 m. gale buvo išleistas 1938 m. Teisininkų Kalendorius, kuris yra jau 13-sis iš eilės. Šis kalendorius, kurį, kaip ir visus senesniuosius, paruošė Draugijos Iždininkas adv. Z. Toliušis, yra apie 10% didesnis už 1937 m. kalendorių, bet kaina jo palikta senoji — 5 lt. Kalendorius yra siunčiamas ir į užsienius.

1937 m. Draugijos nariai turėjo progos išgirsti paskaitas svečių iš užsienių. Gegužės mėn. 10 d. Stockholmo Universiteto prorektorius prof. N. Stjenbergas skaitė paskaitą tema „John Marshall, didysis Šiaurės Amerikos teisėjas". Rugsėjo mėn. 16 d. Paryžiaus Univ. Teisių Fakulteto prof. Achille Maistre skaitė paskaitą apie Prancūzijos administracinį teismą.

Per savo narį V. Domeiką Draugija gavo iš Stockholmo p. Al. Bogge laišką, kuriuo Švedijos teisės žurnalo redakcija pasižada įdėti straipsnių, liečiančių Lietuvos civ. teisės kūrybą ir įstatymų keitimą. 1937.IV.8. Draugijos Valdyba nutarė priimti kvietimą įstoti nariu į kultūrinius santykius su užsieniais palaikančių draugijų sąjungą.

1937 m. buvo skaitomos paskaitos ir mūsų prelegentų. Prof. adv. V. Stankevičius skaitė apie didžiųjų bylų sprendimo tvarką. Draugijos garbės narys V. D. Universiteto Rektorius prof. M. Roemeris skaitė paskaitą

tema „Nuolatinė konciliacijos komisija, kaip tarptautinės tvarkos sistemos institucija“.

Draugijos Pirmininko J. Gudauskio rūpesčiu buvo suruošta per radiją kelios paskaitos tokiomis temomis: 1. „Kodėl Lietuvoje reikia turėti savas civilinis teisynas?“ (skaitė Valst. Tarybos bendradarbis P. Stravinskas); 2. „Kas reikia žinoti apie pradedantį 1938 m. sausio mėn. 1 d. veikti visoje Lietuvoje Ipotekos įstatymą?“ (skaitė Vyr. Notaro pad. Pračkaila); 3. „Visuomenės pareiga rūpintis mažamečių ir kitų neveiksmingų asmenų globos reikalais“ (skaitė Apel. Rūmų Teisėjas A. Ronkus). Be to, per radiją buvo atsakoma į radijo klausytojų raštu pateikiamus įvairius teisinius klausimus; atsakinėjo Apel. Rūmų Teisėjas A. Ronkus. Kauno Kauno Apyg. Teismo Prokuroro Pad. P. Pakarklis, adv. V. Burkevičius, Valst. Tarybos Ref. P. Stravinskas, Kauno Apyl. Teismo Teisėjas B. Uogintienė ir Kauno Apyg. Teismo Teisėjas St. Vazbys yra pasižadėję skaityti paskaitas tokiomis temomis: 1. „Naujos pažiūros baudž. teisėje“; 2. „Kova su nelegalia advokatūra“; 3. „Turtų padalinimas Suvalkijoje“; 4. „Mažamečių teismai“, ir 5. „Šis tas žinotina baudž. bylų dalyviams“.

Draugijos Valdyba sudarė: sekciją civilinės teisės klausimams nagrinėti. Sekcijos pirmininku išrinktas Vyr. Tribunolo Teisėjas Č. Butkys, nariai — prof. K. Šalkauskis ir adv. S. Bieliackinas.

1937 m. persiregistravo Draugijos Šiaulių Skyrius, egzistuojąs jau nuo 1929 m. Jo Valdybą sudarė: Šiaulių Apyg. Teismo Skyriaus Pirmininkas F. Bugailiškis (pirmininkas ir sekretorius), adv. K. Venclauskis (iždininkas), Apyl. Teisėjas T. Vaitiekūnas (narys) ir adv. D. Gecas (kandidatas). Skyrius turėjo 37 narius.

Tais pat metais naujai įsisteigė Draugijos Marijampolės Skyrius, kuris turėjo 29 narius. Jo Valdybą sudarė: Marijampolės Apyg. Teismo Pirmininkas A. Skrinska (pirmininkas), adv. A. Bulota (sekretorius) ir Marijampolės Apyg. Teismo Prokuroras Pr. Baranauskas (iždininkas).

1937 m. Teisin. Draugijos narių skaičius padidėjo: 1936 m. centre registruotų narių buvo 154, o 1937 m. — 189, t. y. 22% daugiau.

1937 m. Teisin. Draugija, kuri negauna tiesioginės subsidijos, pirmą kartą nuo savo įsisteigimo suvedė pajamų ir išlaidų balansą su apie 2.500 lt. saldo pajamų naudai. Pageidautina, kad visi Lietuvos teisininkai būtų draugijos nariais ir kad visi užsiprenumeruotų „Teisės“ žurnalą.

Draugijos sekretoriaus J. Grigaičio pranešimo dalį, liečiančią Draugijos įsteigtąją civ. teisės komisiją (sekciją), papildė tos komisijos pirmininkas Vyr. Tribunolo Teisėjas Č. Butkys. Ši Komisija pripažino, kad būtų neracionalu mėginti ruošti naują civ. kodekso projektą, nes dar nesame taip turtingi žmonėmis, jog vienas darbas galėtų būti atliekamas lygiagrečiai dviejų komisijų. Todėl tokia komisija galėtų tik išsitarti dėl Valstybės Tarybos Komisijos ruošiamo projekto. Dėl ligos Vyr. Tribunolo Pirmininko L. Ciplijausko, kuriam Valst. Tarybos pavesta bendras kodekso paruošiamųjų darbų vadovavimas, šis Teisin. Draugijos civ. teisės komisijos bendradarbiavimo su Valst. Tarybos Komisija klausimas buvo paliktas atviras. Tuo tarpu teko pasitenkinti paruošimu teisininkams atsišaukimo dėl civ. kodekso projekto ir jo išsiuntimo drauge su „Teisės“

38 nr. Komisija, be to, nutarė į savo darbų planą įtraukti apsvarstymą visų kitų įstatymų, susijusių su civiline teise. Tam. reikalui komisija numato pasiūlyti Draugijos Valdybai kviesti narių pasikalbėjimus įvairiomis temomis, dėl kurių Draugijos nariai prašomi raštu pareikšti savo pageidavimus.

Po p. Butkio pranešimo, Draugijos iždininkas adv. Z. Toliušis pateikė susirinkimui Draugijos 1937 m. piniginę apyskaitą. 1937 m. Draugija turėjo tokių p a j a m ų:

1.	1936 metų saldo	Lt. 11.407,15
2.	Už parduotus Teisin. Draugijos leidinius („Teisės“ žurnalą, Teisininkų Kalendorių ir kt.)	Lt. 13.322,91
3.	Narių mokesčiai	Lt. 1.265,—
4.	Einamosios sąskaitos nuošimčiai	Lt. 410,94
	Iš viso	Lt. 26.406,—

Tais pačiais metais draugija turėjo tokių i š l a i d ų:

1.	„Teisės“ spausdinimas	Lt. 6.193,50
2.	Teisininkų Kalendoriaus spausdinimas bei įrišimas	Lt. 1.000,—
3.	Honorarai, redagavimas, kalbos taisymas, korektūra („Teisės“ žurnalo)	Lt. 3.964,—
4.	Įvairios ir smulkios išlaidos	Lt. 410,85
	Iš viso	Lt. 11.568,35

Saldo 1938 metų sausio mėn. 1 dienai Lt. 14.837,65, kurie yra Kooperacijos Banko einamojoje sąskaitoje Nr. 344.

Draugijos turtas susideda iš „Spaudos Fonde“ komiso pagrindais sukrautų „Teisės“ žurnalų bei Teisin. Draugijos išleistų knygų. Iš „Spaudos Fondo“ apyskaitos matyti, kad 1937 m. spalių mėn. 9 d. komisinių knygų pagal kataloginę kainą sukrauta ligi Lt. 71.307,50.

Revizijos Komisijos vardu pranešimą padarė adv. A. Sugintas. Revizijos Komisija, patikrinusi 1937 m. Draugijos Valdybos veikimą ir Draugijos finansinę padėtį, trūkumų nerado ir todėl siūlo Valdybos pateiktą apyskaitą patvirtinti.

Į adv. *A. Suginto* klausimą, ar Teisin. Draugijai neteko prisidėti prie naujosios konstitucijos ruošimo, Draugijos Pirmininkas *J. Gudauskis* atsakė, kad oficialiai į Draugiją tuo reikalu nebuvo kreiptasi.

Prof. adv. *S. Bieliackinas* mano, kad Draugijos uždavinys esąs svarstyti tiek jau esamus įstatymus, tiek ir įstatymų projektus. Draugija neturinti laukti privatinės iniciatyvos, bet turinti ruošti pasikalbėjimus, padidinti referatų skaičių.

Adv. *L. Purėnienė* klausia, ar Civ. Komisija pati iškels klausimus ir savarankiškai juos svarstys, ar ji yra Valst. Tarybos kodif. komisijos pagelbininkė. Valdybos narys *Č. Butkys* atsakė, kad Civ. Komisija savarankiškai kels ir svarstys įvairius klausimus.

Visuotinis susirinkimas Valdybos apyskaitą vienu balsu priėmė.

Draugijos iždininkas adv. Z. Toliušis pateikė Draugijos darbo planą ir 1938 m. sąmatą. Į darbo planą yra įtraukta „Teisės" žurnalo spausdinimas, Teisininkų Kalendoriaus 1939 metams paruošimas ir referatų skaitymas. Sąmata sudaryta tokia:

P a j a m o s:

1.	Už parduotus Lietuvos Teisininkų Draugijos leidinius („Teisė", Teisininkų Kalendorius ir kt.)	Lt.	12.000
2.	Narių mokesčiai	Lt.	1.000
3.	Nuošimčiai iš kapitalo ir kitos pajamos	Lt.	500
	Iš viso:	Lt.	13.500

I š l a i d o s:

1.	„Teisės" ir jos priedų spausdinimas	Lt.	7.200
2.	Teisininkų Kalendoriaus spausdinimas bei įrišimas	Lt.	1.600
3.	„Teisės" žurnalo redagavimas ir honorarai	Lt.	4.000
4.	Įvairios ir smulkios išlaidos	Lt.	700
	Iš viso:	Lt.	13.500

Susirinkimas patvirtino šią Valdybos pateiktą Draugijos sąmatą ir darbo planą 1938 metams.

Toliau slaptu balsavimu buvo renkami Draugijos vykdomieji organai: Valdyba, Revizijos Komisija ir Garbės Teismas.

Į V a l d y b ą buvo išrinkti: Apel. Rūmų Pirmininkas J. Gudauskis, adv. Z. Toliušis, Vyr. Tribunolo Teisėjas Č. Butkys, Valst. Tarybos narys J. Byla ir Kauno Apyg. Teismo Prokuroras Brazinskas. Kandidatai: Vyr. Tribunolo Teisėjas J. Grigaitis, Apel. Rūmų Teisėjas A. Ronkus ir prof. adv. V. Stankevičius.

Į R e v i z i j o s K a m i s i j ą buvo išrinkti: Apel. Rūmų Teisėjas S. Baltūsis, adv. L. Purėnienė ir adv. A. Sugintas. Kandidatai: Kauno Apyg. Teismo Baudž. Skyriaus Pirmininkas M. Mataitis ir Kauno Apyg. Teismo teisėjas V. Augulis.

Į G a r b ė s T e i s m ą buvo išrinkti: Vyr. Tribunolo Pirmininkas L. Ciplijauskas, Kariuomenės Teismo Pirmininkas pulk. S. Leonas ir prof. adv. V. Stankevičius. Kandidatai prof adv. P. Leonas, Vyr. Tribunolo Civ. Skyriaus Pirmininkas M. Čepas ir Kauno miesto Burmistras A. Merkys.

Išrinkus Draugijos vykdomuosius organus, buvo iškelti kai kurie sumanymai. Apyl. Teismo Teisėjas *K. Navasaitis* siūlė pakeisti daromą „Teisės" priedų rodyklę ir daryti ją kiekvienam numeriui atskirai, nes spausdinant ją visą kiekviename priede, ji pasidaranti per ilga.

Adv. *J. Abramavičius* pareiškė, kad „Teisės' priedų rodyklė esanti gera ir nereikią jos keisti.

Valdybos nario *J. Bylos* pasiūlymu susirinkimas paliko klausimą dėl rodyklės išspręsti Valdybai.

Apyl. Teismo Teisėjas *P. Beleckas* siūlė įsteigti sekcijas ir kitoms teisės sritims, pvz., Lietuvos teisės istorijai, valstybinei teisei, ir t. t.. Be to, siūlė susirūpinti Draugijos bibliotekos įsteigimu, nes kitos bibliotekos mažai įgyjančios naujosios teisinės literatūros.

Kauno Apyg. Teismo Teisėjas *V. Augulis* pareiškė pageidavimą, kad Draugijos būtų išrašomi nauji žurnalai ir svetimomis kalbomis ir kad Valdyba susirūpintų patalpos Draugijai ir jos bibliotekai klausimu.

Adv. *A. Tumėnas* siūlė, kad privatinių bibliotekų savininkai pateiktų Draugijos Valdybai savo knygų sąrašus, ir kad vertingesnės tų bibliotekų knygos būtų Valdybos saugojamos.

Adv. *V. Bojevas* iškėlė klausimą, ar negalima būtų pastatyti rūmus bibliotekai, arba Teisin. Draugijai kreiptis į Vyriausybę su prašymu pastatyti tokius rūmus; be to, jis siūlė išrinkti bibliotekos komisiją, kuri galėtų visais šiais klausimais susirūpinti.

Draugijos Pirmininkas *J. Gudauskis*, atsakydamas į iškeltus pageidavimus, nurodė, kad atskiram Draugijos būstui išnuomoti ir jos bibliotekai įrengti būtų reikalingos per didelės lėšos, kurių Draugija neturi. Patalpą gal bus galima gauti, pastačius naujuosius Teismo Rūmus. Dėl naujų sekcijų jis pareiškė, kad tikslingiau būtų steigti sekcijas, nagrinėjančias ne teorijos, bet praktikos klausimus.

Adv.*V. Bojevas* nurodė, kad būtinai esą reikalinga nagrinėti valstybinę teisę ir politinę ekonomiją.

Kauno Apyg. Teismo Prokuroro Pad. *V. Domeika* siūlė pagyvinti Draugijos veikimą, rengiant pasikalbėjimus neaiškiais teisės klausimais, kuriuos galėtų iškelti savo rašytiniais pareiškimais Draugijos nariai.

Kauno Apyg. Teismo Skyriaus Pirmininkas *M. Mataitis* siūlė šaukti susirinkimus „Teisės" žurnale įdėtiems straipsniams padiskutuoti.

Adv. *L. Purėnienė* siūlė, kad Draugija rūpintųsi aiškinimu ne tiktai civilinės, bet ir baudžiamosios teisės, nes Lietuvoje veikią baudž. įstatymai, kurie ypač reikalingi teisinės analizės (pvz., Tautai ir Valstybei Saug. Įst.). Esą, būtų gera, jei Teisin. Draugija pareikštų pageidavimą, kad, prieš išleidžiant įstatymą, visi projektai būtų iš anksto skelbiami, kad ir plati visuomenė galėtų su jais susipažinti. Teisin. Draugijai reikėtų pasisakyti dėl naujos konstitucijos projekto.

Kauno Apyg. Teismo Prokuroro Pad. *P. Pakarklis* siūlė imtis priemonių paveikti Teisingumo Ministerijos biblioteką, kad ji išrašinėtų naujus žurnalus ir leistų Teisin. Draugijai naudotis esančia toje bibliotekoje laisva patalpa.

Draugijos iždininkas adv. *Z. Toliušis* nurodė, kad prie teismų dėl patalpų stokos esą sunku prisiglausti, o samdyti kambarį esą per brangu.

Adv. Z. Toliušio pasiūlymu susirinkimas nutarė perduoti visus sumanymus Valdybai išspręsti.

Apyl. Teismo Teisėjas *Al. Milčinskas* klausė, kur galima, reikalui esant, rasti Draugijos iždininką.

Adv. *Z. Toliušis* nurodė, kad nario mokesčius galima įnešti į esančią Kooperacijos Banke ein. sąskaitą, o „Teisės" prenumeratas priimąs Vyr. Tribunolo Sekretorius J. Vaidelis.

Apyl. Teismo Teisėjas *K. Navasaitis* iškėlė sumanymą, kad be oficialių susirinkimų, būtų pradėtas ir artimesnis teisininkų bendradarbiavimas, kad būtų atgaivintas paprotys sutikti drauge Naujuosius Metus; galima būtų nuvykti į Klaipėdą ar į kaimynines valstybes apžiūrėti kalėjimus bei teismo įstaigas.

Baigdamas susirinkimą, pirmininkas *M. Čepas* pareiškė, kad „Teisės" žurnalo plėtojimasis ir gausus jo bendradarbių skaičius esąs džiugus reiškinys, teikiąs gerų vilčių ateičiai, ypač, kad vieningai dirbą ir lietuviai ir nelietuviai.

——/——

Administracinių mokslų tarptautinio instituto tautinės sekcijos Lietuvoje įsteigimo sumanymas.

Šiandien valstybės uždaviniai nepaprastai padaugėjo. Valstybės ir jos administraciniam aparatui tenka aprūpinti visą eilę tų reikalų, kurie pirma arba visai buvo neaprūpinami, arba buvo aprūpinami privatinės iniciatyvos. Tai įvyko daugiausia dėl bendrų gyvenimo sąlygų pakitėjimo. Susisiekimo pakitėjimas, mokslo progresas, gyvenimo lygio pakėlimas, padidėja žmonių reikalavimai ir kt. iškėlė visą eilę naujų uždavinių, kurių nepajėgė įvykdyti privatinė iniciatyva. Tuo būdu valstybė buvo priversta perimti ir monopolizuoti, jei ne visada teisiškai, tai bent faktinai, tų uždavinių aprūpinimą. Valstybinio veikimo ir kišimosi į ekonominį gyvenimą išplėtimas reikalavo didinti administracinį aparatą, kurti naujas administracines žinybas. Ryšium su tuo atsirado naujos problemos; didėjančiam administraciniam aparatui reikėjo rasti naujų lėšų, reikėjo susirūpinti paties administracinio aparato tikslingesniu organizavimu, jo racionalizacija, jo veikimo našumu, naujų darbo metodų ieškojimu.

Tuo tikslu daugely valstybių per paskutinius dešimtį metų buvo įkurti specialūs institutai nagrinėti administracinėms problemoms, kurios atsirasdavo dėl nepaprastai padidėjusių viešosios administracijos uždavinių. Tokie viešosios administracijos institutai buvo įkurti Vokietijoje, Lenkijoje, Rumunijoje, Anglijoje, Jungtinėse Valstybėse, Vengrijoje ir kitur.

Ta aplinkybė, kad valstybės uždaviniai yra padaugėję visose valstybėse, ir tuo būdu visose valstybėse atsirado tos pačios administracinės problemos, paragino įvairių šalių mokslininkus ir administratorius mėginti spręsti tas problemas bendromis pajėgomis. Įvykęs 1930 metais Madride administracinių mokslų tarptautinis kongresas nutarė steigti Administracinių Mokslų Tarptautinį Institutą su centru Briusely.

Šio Instituto tikslas yra nagrinėti įvairių šalių patyrimą, sprendžiant administracines problemas, ieškoti toms problemoms spręsti racionalių metodų, tikrinti ir patikrinus skleisti bendrus principus, ir iš viso ruošti stu-

dijas, ankietas, projektus, turinčius tikslą tobūlinti administracinę teisę ir praktiką.

Instituto veikimo priemonė yra suvažiavimai ir tarptautiniai kongresai, žurnalo „Revue Internationalle des Sciences Administratives" leidimas, palaikymas santykių tarp Instituto biuro ir įvairių valstybių vyriausybių, mokslo įstaigų bei draugijų ir atskirų mokslininkų, kurie rūpinasi tomis pačiomis problemomis. Institutas sudarė Briusely administraciniams klausimams informacijos ir dokumentacijos centrą, kuriame surinkta medžiaga yra prieinama visų šalių mokslininkams, administratoriams bei politiniams veikėjams. Institutas steigia komisijas atskiriems administracinės teisės ir praktikos klausimams nagrinėti. Atskirose valstybėse Institutas steigia tautines sekcijas, kurios bendradarbiauja su Institutu, jį informuoja ir pačios informuojasi. Institutas taip pat leidžia monografijas, pranešimus ir t. t.

Administracinių Mokslų Tarptautinį Institutą sudaro nariai — valstybės, atstovaujamos jų vyriausybių skirtų asmenų, atskiri asmenys, mokslo įstaigos. Instituto nariai, paskiri asmenys, yra renkami iš įvairių valstybių administraciniame moksle ar praktikoje pasižymėjusių žmonių.

1937 metų pavasarį Institutas išrinko tikruoju nariu (membre titulaire) V. D. Universiteto rektorių profesorių Mykolą Römerį.

Prof. M. Römeris, rūpindamasis Lietuvos administracinės teisės ir viešosios administracijos problemomis, ėmėsi iniciatyvos įkurti Lietuvoje Administracinių Mokslų Tarptautinio Instituto tautinę sekiją, kurią sudarytų jo pristatyti ir instituto nariais išrinki mūsų mokslininkai, teisininkai ir administratoriai, kurie rūpinasi mūsų viešosios administracijos problemomis. Tuo tikslu prof. M. Römeris buvo sukvietęs pasitarti Vidaus Reikalų Ministerijos generalinį sekretorių pulk. B. Giedraitį, Valstybės Tarybos narį J Bylą, advokatą J. Robinzoną, prof. Vaclovą Biržišką, prof T. Petkevičių, Ministerių Kabineto generalinį sekretorių Mašalaitį, Lietuvos Banko direktorių Z. Starkų, burmistrą A Merkį, Teisių fak. asistentus K. Račkauską ir St. Žakevičių.

Pasitarimo dalyviai sutiko, kad juos pristatytų kandidatais į Instituto narius.

Instituto įstatais 10 Instituto narių gali įkurti tautinę sekciją. Tokios Instituto tautinės sekcijos yra beveik visose valstybėse (jų tarpe Estijoje ir Latvijoje). Įkūrimas tautinės sekcijos Lietuvoje, be abejojimo, sukeltų didesnį susidomėjimą Lietuvos administracinėmis problemomis ir palengvintų racionalesnį tų problemų sprendimą. Toje srity, neturėdami iki šiol nei Administracinio Teismo, nei civilinės tarnybos įstatymo, mes esame gerokai atsilikę, todėl V. D. U. Rektoriaus prof. M. Römerio iniciatyva yra sveikintina

St. Ž.

——/——

Juridinės literatūros naujienos.

I. Recenzijos

1. *Dr. A. Mikalauskas,* **Das Strafrecht der drei Litauischen Statute von 1529, 1566 und 1588.** Kaunas, 1938 (J. Karvelio prek. namų leid.).

1929 m mūsų teisininkų kukliai buvo paminėta viename kitame spaudos organe Pirmojo Lietuvos Statuto, kaipo veikiančio įstatymo įsigalijimo, 400 metų sukaktuvių data (1529.IX.29 — 1929.IX.29). Tada buvo pageidauta, bent kiek tinkamos šioms svarbioms sukaktuvėms atžymėti, moksliškos monografijos ar Statuto vertimo į lietuvių kalbą. Tačiau ta aplinkybė, kad šis svarbus ir šiandien (kuriant savąjį teisyną) mums labai įdomus teisės paminklas tada (1529 m.) nebuvo išspaustas. Jo rankraščio originalas iki šiol nėra surastas, ir todėl niekam neturint autentiško, neabejotino jo teksto, nebuvo galima ko tinkamo, rimtesnio tiems pageidavimams įgyvendinti, nuveikti. Taip pat, rodos, buvo Rusijoje bei Lenkijoje. Prisiminkime, kad rusų kalba Statutas buvo išspaustas 1588 m., o pradedant nuo 1614 m. visi 7 neoficialūs leidiniai buvo išspausti lenkiškai. Tiesa, teko girdėti apie kažkokius ta proga išėjusius mokslišku straipsnių rinkinius, bet gauti jų iki šiol niekam nepavyko. Mokslo darbas Statuto kilmei ir tikrajam jo turiniui nustatyti eina tačiau savo keliais. Didelius nuopelnus čia turi Lietuvoje dabar gyvenąs ir dirbąs prof. J. Lappo. 1916 m. Tartaus m. (Estijoje) yra išėjęs vertingas jo paruoštas 1588 m. Statuto (III), vadinamojo Maskvos vertimo, leidinys. Šią trečiąją Statuto redakciją prof. Lappo, matyt, tiria jau seniai su dideliu atsidėjimu. Nurodysime jau prieš dešimtį metų (1928 m.) „Tautoje ir Žodyje" pasirodžiusį jo rašinį: „K voprosu o pervom izdaniji Litovskavo Statuta 1588 g.". Dabar jis yra baigęs rašyti rusų kalba didelį Statuto kilimo klausimu veikalą (1934 ir 1936 m. išleistas vieno didelio veikalo — „1588 metų Lietuvos Statuto" pirmojo tomo 2 dalys).

1929 m. ta tema išėjo ir kitų autorių rašiniai, pvz., I. Jonyno „Pirmasis Lietuvos Statutas, 400 metų sukaktuvių proga" (1930 m. „Vairo" Nr. 2). Kad statuto turinys iki šiol yra gyvas ir labai įdomus ne vien tik lietuviams, aiškiai rodo ir tai, kaip aukštai jį yra iškėlę svetimieji. Pvz., prieš kelerius metus austrų prof. S. B. Linde nurodė visiems Europos žmonėms į jo iki šiol neapkainotą vertę (Žiūr. „Lietuvos Aidas", 1937 m. Nr. 157).

Taigi, matyt, ateina Lietuvos Statuto rimtesnio moksliško tyrinėjimo laikas. Nenuostabu todėl, kad jaunosios mūsų teisininkų jėgos šia tema gyvai domisi ir prisideda prie didelio ir sudėtingo viso pasaulio juristų ir Lietuvos naujosios generacijos mokslo tyrinėtojų bei įstatymų leidėjų darbo. P. Mikalauskas palietė Statuto baudžiamosios teisės normas pagal visų trijų jo redakcijų (kaip tik šios normos Gardino seime buvo reformuotos). Savo darbą autorius atliko ne siaurai, baudž. dėsnių konstatavimo ir jų įvertinimo rėmuose, kaip iš knygos pavadinimo galima būtų spręsti, o gana plačiai ir visais atžvilgiais. Naudotųjų raštų šaltinių įvairumas bei gausumas rodo jaunojo teisių daktaro pastangas sąžinin-

gai atlikti savo didįjį darbą. Pradžioje, I—IV skyriuose, trumpai, bet gana aiškiai apibūdinta Lietuvos XVI šimt. įstatymų leidybos eiga, nurodyti visų trijų Statuto redakcijų baudžiamųjų normų šaltiniai ir svetimųjų mums čia įtakų likimas ir reikšmė. Paskutiniuose (V—VI skyriuose) analizuojamos anų laikų nusikaltimo ir bausmės teisinės sąvokos bendrais bruožais ir konkrečiai. Turinys kalbamųjų Statuto normų atpasakotas gyvai. Knyga išleista dailiai ir medžiaga suskirstyta taip, kad joje nesunku rasti ieškomas vietas. Palinkėsime jai kuo plačiausiai skleistis mūsų autonominiame krašte.

V. Burkevičius.

2. **Civil. Teisenos Įstatymas su visais pakeitimais ir papildymais ir su Vyriausiojo Tribunolo bei Rusų Senato aiškinimais.** Priedas: Teismų Santvarkos Įstatymas. *Redagavo Č. Butkys, Vyr. Tribunolo Teisėjas.* Vyr. Trib. sprendimus parinko *adv. L. Veržbavičius.* Neofic. leidimas. Išleido D. Gutmano knygynas. 1938 m.

Nuo 1918 m. iki šiol neoficialiai iš rusų kalbos išversta ir išleista šie Civ. teisenos įstatymai: 1) 1931 m. — Civilinio Proceso Įstatymo I knyga (M. Čepo vertimas), 2) 1931 m. — Civ. Proc. Įst. su komentarais (J. Viskantos vertimas, peržiūrėtas prof. V. Mačio ir prof. Bieliackino). Naujasis Teismų Santvarkos Įstatymas iš pagrindų pakeitė mūsų teismų kompetenciją, sprendimų vykdymo tvarką ir kt. Daug naujenybių procesui davė Įpotekos Įst. Per 7 metus prisirinko čia nemaža ir svarbių Vyriausiojo Tribunolo aiškinimų.

Teismai ir advokatai tokios knygos reikalingumą dabar labai jautė. Vyr Tribunolo teisėjas C. Butkys, teisininkų būrelio padedamas, sėkmingai atliko didelį darbą. Daug techniškų kliūčių teko nugalėti. Norėdamas įgalinti orientuotis, pvz., kurie vadinamosios „II knygos" nuostatai veikia dabar apylinkės teismo atžvilgiu, nurodyti straipsnių teksto bei aiškinimų kilmę ir t. t., redaktorius kartais vieno įstatymo straipsnio reikalui turėjo naudotis 2—3 spaudmenimis, visokiai skliauteliais, ženklais, raidėmis (nurodymus apie tai randame pratarmėje, VI—IX psl.). Daug vietos knygoje (iš viso apie 1/3) užėmė gausiai redakcijos duotieji įvairūs teisenos įstatymo priedai ir dvi smulkios rodyklės. Svarbiausias priedas — Teismų santvarkos įstatymas, su visais iki šiol išėjusiais jo pakeitimais ir papildymais, o taipogi su 1933—1937 m. Vyr. Trib. sprendimais (tiksliai — iki 1937 m. spalių 1 d.). Nemaža praktiškos reikšmės turi ir kiti priedai: advokatų bei teismo antstolių taksos, Teisingumo Ministerio aplinkraščiai, Įsisenėjimo valdymo įstatymas, arpa Kreditoriams kenksmingų aktų ginč. įst.

Redaktoriaus buvo susirūpinta ne tik įstatymo teksto ir jo komentarų autentiškumu bei kalbos (terminologijos) grynumu, aiškumu, bet ir šiaip viso leidinio praktiška nauda.

V. Burkevičius.

3. **V. Stankevič, Der Stern von Margenlande (Žvaigždė iš Rytų)**, Kaunas—Leipzig, Ostverlag der Buchhandlung Pribačis, 84 p.

Ši vokiečių kalba išleista prof. V. Stankevičiaus knyga yra labai įdomi tiek dėl joje iškeliamų filosofinių minčių, tiek dėl jos aktualumo dabartiniais kraštutinio tautiškumo laikais. Autorius šioje nedidelėje brošiūroje išnagrinėja buddhizmo idėją istoriniu ir teoretiniu atžvilgiu.

Autorius gyvia, įdomia forma atpasakoja Gotamos mokslo esminius dėsnius, išrinkdamas tam reikalui gražiausias ištraukas iš įvairių su buddhizmu susipažinti esamų šaltinių. Autorius tuo būdu duoda labai įdomią interpretaciją šiam senam, bet tuo pačiu laiku amžinai jaunam etiniam mokslui, pagrįstam nuolatiniu gėrio siekimu.

Tiesiog tenka stebėtis, kad jau prieš 2500 metų egzistavo tokie kilnūs etiniai imperatyvai bei sąvokos, kaip, pvz., tvirtinimas, jog valstybė su mokslo pagalba gali būti priemonė universaliniam gėriui pasaulyje įtvirtinti. Įdomu pažymėti autoriaus aiškinimą buddhizmo mokslo, ne kaipo pesimistinio, linkusio prie „Nirvanos", t. y. gyvenimo paneigimo ir jo „nugalėjimo per mirtį, bet pagrįsto kūrybos ir entuziazmu ir siekimu žmoniškumo bei amžino visų gyvybių (net ir gyvulių) gėrio. Labai įsidėmėtinos yra autoriaus išvados apie gilią įtaką, kurią buddhizmas turėjo kitiems etiniams ir tikybiniams mokslams (ypač vad. asiimų sektai sename judaizme ir tuo būdu netiesiogiai kilniam krikščionybės mokslui). Prie šių išvadų priėjo autorius visapusiškai ir įdomiu interpretacijos būdu išstudijavęs „padavimo apie tris išminčius iš rytų" (paimto iš evangelijos) kilmę istoriniu ir kitais atžvilgiais. Nustatydamas gilų ryšį tarp naujojo ir vad. senojo testamento, autorius vykusiai nurodo, kad atskirti evangeliją nuo Šventojo Rašto, t. y. Biblijos, reikštų tą patį, kaip atskirti medį nuo jo šaknų.

Prof. Stankevičiaus knyga yra sveikintinas reiškinys dabartiniais etinių ir moralinių vertybių nusmukimo laikais, ir, be abejo, yra vertingas įnašas į naująjį buddhizmo studijų mokslą.

M. Rutenbergienė.

4. **Dr. Viktor Zinghaus, Fuehrende Koepfe der Baltischen Staaten, (Baltijos valstybių vadovaujantieji asmenys), 31 Portraets,** Ostverlag der Buhhandlung Pribačis, Kaunas, Leipzig, Wien. 1938. 273 p.

Ši gražiai išleista knyga, be abejo, yra vertingas įnašas į visai negausingą literatūrą, išleistą užsienio kalbomis apie Baltijos valstybes. Tiesa, 1927 m. ir 1928 m. užsienyje buvo išleistos kai kurios knygos, kurios supažindino užsienį su Baltijos valstybėmis, ypač tarptautinės teisės požiūriu. 1935 ir 1936 m. susilaukėme anglų ir danų kalba veikalo apie Baltijos valstybes. Tačiau šis, 1938 m. pradžioje pasirodęs veikalas, kuriame publicistine forma vaizduojami Baltijos valstybių vadovaują asmenys, ypač pažymėtinas savo formos ir stiliaus lengvumu. Dėl to jis darosi prieinamas platesniems užsienio skaitytojų sluoksniams.

Dr. Zinghausas yra savotiškas Emilis Ludwigas, kuris yra pagarsėjęs atskirų politikų ir vadovaujančių asmenų aprašymais. Žinoma, gal jis,

kaip palyginti dar jaunas žurnalistas, ir nesugebėjo tokiu mastu, kaip Ludwigas ir Stefan Zweigas tai atlikti. Kliudo ir ta aplinkybė, kad jis ėmėsi iš karto tokio sunkaus darbo, kaip 31 asmenį aprašyti.

Dr. Zinghausas supažindino skaitytojus su vadovaujančiais Baltijos valstybių, būtent, Lietuvos, Latvijos ir Estijos veikėjais, įvairiose srityse. Autorius savo tikslą visiškai pasiekė. Tuo jis, be abejo, atliko seniai jau lauktą tokios rūšies darbą, kuris dabar, minint 20 metų Baltijos valstybių nepriklausomybės sukaktuves, yra ypač vertingas.

G. R.

5. **Socialističeskaja Zankonnost,** *Organ prokuratury S.S.S.R. 1938 g. 1 nr.*

Tai 124 puslapių smulkaus rašto žurnalas, leidžiamas Maskvoje ir išeinąs kartą į mėnesį. Atsakomasis redaktorius vyr. prokuroras A. J. Vyšinskis.

S. S. R. S. dažnai pasitaiko, kad ir specialiniuose žurnaluose esti įdėdami straipsniai, liečią svarbius valstybinio gyvenimo momentus, nors tieji maža turėtų bendra su siaura žurnalo specialybe.

Taip ir minėtame žurnale pat pradžioje yra įdėta Stalino kalba, pasakyta 1937 metų gale prieš rinkimus į aukščiausius S. S. R. S. organus. Kalboje nurodoma, kad rinkikai turi reikalauti, kad atstovai būtų Lenino tipo veikėjais.

Toliau seka Vyr. Rinkimų Komisijos pranešimų duomens. Tais duomenimis, SSRS rinkikų skaičius buvo 94.138.159; balsavimuose dalyvavo 91.113.158, t. y. 96,8%; už komunistų ir bepartyvių bloką balsavo, renkant Sąjungos Tarybą, 89.844.271 asmens, t. y. 98,6%, o renkant Tautų Tarybą — 89 063.169 asmens, t. y. 97,8%.

Rinkimų duomenims įvertinti yra pavestas didokas A. Vyšinskio straipsnis, pavadintas „Aukščiausioji SSRS Taryba išrinkta". Autorius įrodinėja, kad Sovietų Sąjungos vyriausybė remiasi platesnėmis gyventojų masėmis, negu buržuazinių demokratijų vyriausybės. Nurodoma, kad, pavyzdžiui, Prancūzijoj už liaudies frontą balsavę tik 47% visų rinkikų, o rinkikai savo ruožu sudarą tik 28,2% Prancūzijos gyventojų, kur nei moterys, nei kolonijų gyventojai nesinaudoją balsavimo teise.

L. Šainino straipsnis: „Garbingieji jubiliarai" yra pašvęstas OGPU dvidešimties metų sukaktuvėms paminėti. Keliami yra tos organizacijos ir jos kūrėjo F. E. Dzieržinskio nuopelnai; Jagoda visai neminimas.

M. Savicki straipsny: „Prokuratūra rinkimų įstatymo sargyboje" nupasakoja prokuratūros veidmenį, betvarkant praėjusių rinkimų pravedimą. Drauge iškeliami aikštėn ir tam tikrų prokurorų apsileidimai.

J. Gorbulevo ir R. Rachunovo straipsnis: „Kadrai" nagrinėja klausimą, kaip gerinti prokuratūros bei tardytojų kadrus. Straipsny yra cituojami Stalino posakiai, priduodą didžiulės reikšmės gerų kadrų paruošimui, ir smarkiai pliekiami tie viršininkai, kurie yra nusikaltę kadrų ruošimo bei tarnautojų pasirinkimo srity.

Sverdlovo apygardos prokuroras Leimanas pliekiamas už tai, kad į atsakingas vietas pastatydavo girtuoklius, išeikvotojus ir sukčius, kurie

diskredituodavo prokuratūrą visuomenės akyse, o buvęs Kursko apygardos prokuroras Zaslavskis plakamas už tai, kad jis pasirinkdavo žmones pagal kūmystės principą: kumystės (kumovstvo) principas Sovietų terminologijoje, pasirodo, reiškia ne vien kūmų protegavimą, bet bendrai asmeniškai susirišusių žmonių, kaip antai, giminių, kortų ar degtinės kompanijonų rėmimą.

Straipsny yra nurodomas padarytasis progresas kadrų ruošimo srity, bet drauge iškeliami ir sensacingi kai kurių prokuratūros darbuotojų žioplumai. Taip vienas prokuroras nemokėjęs žemėlapy parodyti, kur yra šiaurė ir kur yra pietūs, o vienas tardytojas, užtikęs valgių sąraše pavadinimą „tingūs barščiai", pasiuntė tuo reikalu prokurorui atitinkamą raštą, nes įtarė, kad tokiame pavadinime gali būti ypatinga priešsovietinės agitacijos forma.

B. Borisovas ilgokame straipsny kalba apie teismo ir prokuratūros vaidmenį, saugant Stališkos Konstitucijos garantuotąją teisę į darbą, o D. Šveiceris — apie veikiančių įstatymų taikymą, sprendžiant darbo konfliktus.

B. Šaveras straipsny: „Apie privatinės metodikos pagrindinius principus nusikaltimams tirti" teikia daug ir praktiškų nurodymų tardytojams.

N. Terzievas straipsny: „Chemiški tyrimai kriminalistikoje" plačiai nagrinėja atsitikimus, kada gali būti taikomas teismiškai chemiškas tyrimas ir aprašo chemiško tyrimo objektus, kaip antai, rašalus, paišelius, popierius, klijus, dulkes ir t.t.

S. Mitričevas savo straipsny nagrinėja Sovietų kriminalistiką, o S. Boguslavskaja — skundus bei skundėjus. A. Pertciko ir Martynovo straipsniai yra skirti autorių teisių klausimams nagrinėti.

Po šių iki šiol minėtų straipsnių, kurie paprastai yra ilgoki, seka žurnalo skyrius, pavadintas: „Pasikeitimas patyrimais". Tai trumpesnių, vieną ar du puslapius užimančių, straipsnelių skyrius. Šiame numery tas skyrius turi 15-a straipsnių. Iš tų straipsnių pažymėtini: Prierašų tekste nustatymas ir teksto išaiškinimas pagal įspaudimus, įstatymiškumo (teisėtumo) priežiūra baudž. bylų nutraukimuose, nusikaltimo vietos apžiūrėjimas, valstybinis kaltintojas, apie teismų nutarimų protokolus, apie kenkimo sistemos panaikinimą mokslinių kadrų teisiniam darbui ruošime, revoliucinio įstatymiškumo sekcijos kovoje su biurokratizmu bei vilkinimu skundų peržiūrėjimo darbe.

Trečias žurnalo skyrius yra pavadintas: „Sąjungos Prokuratūros teismines priežiūros praktika". Šio numerio kalbame skyriuje yra nagrinėjama 10 bylų, besiskiriančių savo juridinėmis konstrukcijomis, kurių procese bei sprendimuose yra įvykę prasilenkimų su įstatymais.

Žurnalo gale dar yra skyriai, turį šiuos pavadinimus: „Sąjunginėse respublikose", „Oficialinis skyrius" ir „Rodyklė - santrauka svarbesnių įstatymų".

Nors žurnalas yra vadinamas prokuratūros organu, bet faktinai jis skiriamas ir tardytojams. Mat, viena, bendrai prokurorų darbas yra susijęs su tardytojų darbu, o antra, Sovietų Sąjungoje tardytojai yra labiau palenkti prokuratūrai, negu Lietuvoje. Neseniai Lietuvoje tardytojai buvo

vadinami teismo tardytojais, o SSRS-e jie yra vadinami prokuratūros tardytojais.

Žurnalas pasižymi medžiagos gausumu bei įvairumu, palyginamai gyvai redaguojamas ir daugiau nagrinėja ne teoretinius, o praktinius klausimus. Socialističeskaja Zakonnost savo praktiškumo pobūdžiu skiriasi nuo Vokietijos nacių žurnalo „Zeitschrift der Akademie für Deutsches Recht", kuris daugiau nagrinėja teoretinius klausimus.

Be abejo žurnale daug yra dalykų, kurie yra specialūs Sovietų Sąjungos prokuratūros darbuotojams ir kurie esamam Lietuvos gyvenimui nepritaikomi, tačiau yra straipsnių, iš kurių ne tik galėtų semtis praktinių nurodymų Lietuvos prokuratūros darbuotojai bei tardytojai, bet kurie dėl politinio antspalvio nebuvimo ištisai galėtų būti spausdinami net fašistiniuose teisės žurnaluose. Todėl minėtas žurnalas gali būti skaitytinas ne tik tiems Lietuvos teisininkams, kurie norėtų pažinti SSRS teisinį būvį, bet ir tiems prokurorams, tardytojams bei kvotas vedantiems policijos tarnautojams, kurie nori pagilinti savo įgudimą profesiniame darbe.

P. Pakarklis.

II. Bibliografija

A. *Knygos ir žurnaliniai straipsniai lietuvių kalba.*

1. *Prof. V. Jurgutis,* Finansų mokslo pagrindai, Kaunas. 1938 m.
2. Dr. jur. *Mikalauskas,* Nusikaltimas ir Bendrininkystė. Klaipėdos Krašto Baudžiamosios Teisės Tyrinėjimas. J. Karvelio Prekybos Namai. Kaunas — 1937 m., 119 p.

1. SAVIVALDYBĖ:

Nr. 11 (34) — 1937 m. lapkričio mėn. Svarbūs socialės globos įstatymo pakeitimai Latvijoje, p. 324—327; *Sniegulis,* Savivaldybių nekilnojamasis turtas, p. 233—235.

Nr. 12 (35) — 1937 m. gruodžio mėn. *A. Jakobas,* Savivaldybių nutarimų įsiteisėjimas ir vykdymas, p. 353—355; *P. Beleckas,* Neturto liudijimų išdavimas ir neturto teisės pripažinimas, p. 255—357; *M. K.,* Belgijos valstybės tarnautojų statutas, p. 357—361; *Č-kis,* Nuolatinė gyvenamoji vieta pagal Latvijos socialinės apsaugos įstatymą, p. 361; *V. Smetanin,* Valsčių savivaldybių reforma Estijoje, p. 366—368.

Nr. 1 (36) — 1938 m. sausio mėn. *T. Dmbrauskas,* Dar dėl savivaldybių mokesčių reformos, p. 2—3; *A. Jakobas,* Vyriausiojo Tribunolo praktika, p. 5—6.

Nr. 2 (37) — 1938 m. vasario mėn. Naujoji Lietuvos Konstitucija, p. 34—38; *A. Merkys,* Mūsų seniūnai, p. 39; *E. Sudikas,* Savivaldybių tarnautojų draudimas ligonių kasose, p. 40—41.

2. POLICIJA.

Nr. 24. — 1937 m. gruodžio 25 d. *P. Stravinskas,* Dėl policijos apeliacinių skundų padavimo tvarkos apylinkių teismų baudžiamose bylose,

p. 466—468; *S. Vorobjovas*, Apie senėjimą (tęsinys iš 23 Nr.), p. 469—470.

Nr. 1. — 1938 m. sausio mėn. 1 d. *K. Laucius*, Svarbus Valstybės Tarybos išaiškinimas dėl policijos techniškų susisiekimo priemonių, p. 3—5; *P. Stravinskas*, Kelios pastabos dėl viešojo kaltinimo pareigos vykdymo apylinkės teisme, p. 5—7; *P. Krygeris*, Pėdsakų sekimas sniege, p. 8; Pol. *Vilčinskas*, Kova su špionažu, p. 9—10; *Iz. Gilys*, Keistinas baudžiamojo proceso įstatymas, p. 12 (liečia B. Pr. Įst. 249^5, 257^1).

Nr. 2. — 1938 m. sausio mėn. 15 d. *J. Undraitis*, Darbo pajamų mokesčio aktualijos, p. 22—23; *A. Kindurys*, Įvykio vietos atitvėrimas, p. 24; *Bl. Žukauskas*, Dėl Teismo Policijos, p. 25—26; *J. Variakojis*, Dėl policijos kvotų, p. 26; *J. Jasinevičius*, Gyventojų registracija, p. 34.

Nr. 3. — 1938 m. vasario mėn. 1 d. *J. Undraitis*, Instrukcijų Policijai tobulinimo reikšmė ir pobūdis, p. 42; *P. Krygeris*, Kišenvagiai, p. 45—46; *Br. Matulaitis*, Katastrofų aiškinimo reikalu (tęsinys), p. 50—51.

Nr. 4. — 1938 m. vasario mėn. 15 d. *Br. Straukas*, Dėl vykdymo išlaidų nustatymo, p. 62; *A. Kindurys*, Darbo pajamų mokesčio knygelių išdavinėjimas, p. 65—66; *Pov. Šilbajoris*, Kaip praktikoje vykdyti policijos priežiūrą, p. 68; *Pr. Ališauskas*, Tvarkytinas reikalas, p. 71 (kelionės išlaidos policijai).

Nr. 5. — 1938 m. kovo mėn. 1 d. *V. Tamošauskas*, Apskritai, ar reikalinga policijos priežiūra? p. 87; *K. Laucius*, Pertvarkytini baudimo dėl nusižengimų pasų įstatams materialiniai ir teisenos nuostatai, p. 89—90.

Nr. 6. — 1938 m. kovo mėn. 15 d. *J. Jasinevičius*, Administracines baudas vykdant, p. 104; *J. Iškauskas*, Ar visi mokesčius ieškančių įstaigų reikalavimai gali būti vykdomi neginčo tvarka, p. 106; *Ant. Vabolis*, Dar viena pastaba opiuoju klausimu, p. 111 (policijos apsunkinimas netiesioginiu darbu).

3. KRIMINALISTIKOS ŽINYNAS.

Nr. 18. — Lapkritis—Gruodis, 1937 m. *Prof. J. Blažys*, Sterelizacija kaip nusikaltimų prevencija, p. 281—287; *V. Jurgutis*, Girtumas naujoje vokiečių baudžiamojoje teisėje, p. 287—296; *Prof. J. Vabalas-Gudaitis*, Periferiškieji nusikaltėliai, p. 296—302; *A. Vaitkevičius*, Kaip nustatyti rašalu parašytų tekstų parašymo laikas, p. 302—306; *S. Žvirzdinas*, Kaip nustatyta, iš kurio atstumo šauta automatišku pistoletu, p. 307—308; *Jul. Lembergas*, Kovos su piktu diena, p. 308—313; Kovos su piktu dienos pagrindinės mintys (parengė J. Sužiedėlis), p. 313—320; Šveicarijos Ministeris Pirmininkas apie valstybės saugumą, p. 320—324; Kova su nusikaltimais J. A. Valstybėse, p. 327.

Nr. 19. — Sausis—Vasaris, 1938. *Pov. Pakarklis*, Naujos pažiūros baudžiamojoje teisėje, p. 3—10; *A. Vaitkevičius*, Suklastotų dokumentų ekspertyzų ir ekspertų klausimu, p. 11—17; *M. Dragūnas*, Kalėjimo Darbų konkurencija laisviesiems amatams, p. 17—22; *V. Pagirys*, Netikusių filmų įtaka nusikaltėliams, p. 22—24; *K. Gimžauskas*, Valdininko aky-

lumas ir orientacija, 24—26; *J. Lembergas*, Paroda naminės degtinės ir kitų alkoholinių surogatų žalai pavaizduoti, p. 26—28; Vaiko globos XII-tojo tarpt. Kongreso nutarimai, p. 29—32; Pirmasis tarptautinis vaikų neuropsichijatrijos kongresas, p. 32—33; Dar viena tarptautinė institucija kovai su nusikaltėliais, p. 33—34; Portugalijos kalėjimas mokykla nepilnamečiams nusikaltėliams, p. 34—36; Jaunuomenės apsaugos projektas, p. 36; Socialinio draudimo įstatymo projektas Kubos Respublikoje, p. 37; Norima įvesti vaiko kodeksas Peruvos valstybėje, p. 37; Specialus policijos biūras žmogžudžiams Kuboje, p. 37; Naktinis teismas girtuokliams Varšuvoje, p. 37; Statistikos žinios apie nusikalstamus darbus Lietuvoje per 1937 m. IV—XII mėn., p. 50—57; Ident. skyriaus 1937 metų veikla, p. 58—61; Čekoslovakijos 1936.V.13. įstatymas, liečiąs respublikos apsaugos įstatymo pakeitimą ir papildymą, p. 62—64; Čekoslovakijos 1936.V.13. įst. atnaujinąs vyriausybės įgal. naikinti partijas, p. 64.

4. TAUTOS ŪKIS.

Nr. 2. — 1938 m. sausio 8 d. *J. Baltrušaitis*, Žyminio mokesčio tarifas, p. 31—34.

Nr. 3. — 1938 m. sausio 15 d. *P. Mintautas*, Apyskaitinių įmonių verslo pelno mokestis, p. 60—61.

Nr. 4. — 1938 m. sausio 22 d. *Adv. L. Šmulkštys*, Ipotekos įstatymo prasmė ir įgyvendinimas, p. 77; *J. Baltrušaitis*, Žyminio mokesčio įstatymas, p. 80—83; *P. M.*, Kas privalo pareikšti savo darbo pajamas, p. 83; *P. Mint.*, Kas gali prašyti darbo pajamų mokestį apskaičiuoti bendra tvarka, p. 84; *P. Mintautas*, Neapyskaitinių įmonių verslo pelno mokestis, p. 84—86.

Nr. 5. — 1938 m. sausio 29 d. *L. Šmulkštys*, Nekilnojamojo turto varžytynės pagal Ipotekos įstatymą, p. 105—106; *J. Juodikis*, Dėl termino apskaičiuoti darbo pajamų mokestį bendra tvarka, p. 108.

Nr. 6. — 1938 m. vasario 5 d. *Vacl. Prūsas*, Neapyskaitinių įmonių verslo pelno mokestis ir sąskaityba, p. 126; *J. Baltrušaitis*, Mokesčių praktika, p. 132—133; Nr. 7, p. 154—156; Nr. 8, p. 183—184; Nr. 9, p. 207—209; Nr. 11, p. 255—257 ir Nr. 12, p. 277—278.

Nr. 7. — 1938 m. vasario 12 d. *J. Juodikis*, Klaipėdos Kr. uždarbio mokestis, p. 150—151; Kaip vykdoma prekybos kooperatyvų priežiūra (M. Vls.), p. 153; *J. Baltrušaitis*, Mokesčių praktika, p. 154—156.

Nr. 8. — 1938 m. vasario 19 d. Neapyskaitinių prekybos įmonių 1937 m. pajamų vidutiniško pelningumo %% lentelė, p. 179—183; *J. Baltrušaitis*, Mokesčių praktika, p. 183—184.

Nr. 9. — 1938 m. vasario 26 d. — Neapyskaitinių pramonės įmonių 1937 m. pajamų vidutiniško pelningumo %% lentelė, p. 205—206; *J. Baltrušaitis*, Mokesčių praktika, p. 205—206.

Nr. 10. — 1938 m. kovo 5 d. — *J. Juodikis*, Kaip apskaičiuoti darbo pajamų mokestį, p. 230—231.

Nr. 11. — 1938 m. kovo 12 d. *Pr. V. Raulinaitis*, adv., Prekybinės knygos, p. 254—255; *J. Baltrušaitis*, Mokesčių praktika, p. 255—257.

Nr. 12. — 1938 m. kovo 19 d. — *J. Baltrušaitis*, Mokesčių praktika, p. 277—278.

B. Žurnaliniai straipsniai ir knygos svetimomis kalbomis.

1. *Dr. Hesse*, Das litauische Handelsregistergesetz. ZfOER NF 4, 333—34L.

2. Schiedsspruch über eine Meinungsverschiedenheit zwischen der Regierung des Deutsches Reichs und der Regierung der Republik Litauen betreffend die Staatsangehörigkeit verschiedener Personen. ZfaöR, VII, 881—919.

3. *Kopelmanas, Lazar*, Custom as a Means of the Creation of International Law (BYBIL 1937, 127—151).

4. *Kopelmanas, Lazar*, Du conflit entre le traité international et la loi interne. Quelques rémarques au sujet des rapport du droit interne et du droit international. Revue Visscher 1937, 310—361.

5. *Michel Römeris*, L'organisotion de l'Etat Européen par voie de solidarité régionale et interrégionale. Extrait: Revue de droit international 1937, Nr. 3, 30 p.

6. *Jacob Robinson*, Rassegna Di Letteratura Giuridica Lituana Anno 1932, Estratto dalla Bibliografia Giuridica Internazionale. Vol. I, Fasc. 4, Istitutio Di Studi Legislativi 1937 — XVI, p. 399—406.

7. Litauen. Uebersicht über die wesentliche Gesetzgebung im Jahre 1937. ZfOER NF 4, 438—441.

8. Litauen. Abänderung des vorläufigen Gesetzes betr. die litauische Staatsangehörigkeit vom 18.11.1937 (Vorbem. von *Swetschin*), ZfOER NF 4, 458—460.

9. Регламент Бюро Юристов Балтийских Государств. Закон и Суд 1937, № 10, 3833-3834.

10. В. Фридштейн, К вопросу о внебрачных Детях, Закон и Суд 1938, № I, 3862-3866 и № 2,3895-3900.

11. *Dr. Mikalauskas*, Das Strafrecht der drei litauischen Statute von 1529—1566—1588, Verlag J. Karvelio Prekybos Namai, Kaunas, 200 p.

J. Robinzonas.

——/——

Oficialinė dalis.

Nauji apylinkės teismai ir nauji apylinkės tardytojai paskelbti Vyriausybės Žiniose:

Nr. 590. *Įsteigti* — Alytaus ir Pakruojaus Apylinkės Teismai.

Panaikinti — Alytaus I, II Apylinkių Teismai ir Linkuvos Apylinkės Teismas.

Nr. 597. *Nustatytos* — Apylinkių Teismų ribos.

Nr. 602. *Nustatytos* — Apylinkių Tardytojų ribos.

Panaikinta — Merkinės Apyl. Tard. kamera ir įsteigta Seinų Apyl. Tard. kamera.

I.

Respublikos Prezidento įsakymai.

Atleisti:

1) Kauno IV Apylinkės Tardytojas Albinas Michnevičius, jo paties prašymu, nuo 1938 m. sausio 1 d. (akt. 1937 m. Nr. 1261).

2) Vilkijos Apylinkės Teisėjas Petras Stravinskas, jam pačiam sutinkant, kaipo skiriamą Valstybės Tarybos referentu, nuo 1938 m. sausio mėn. 16 d. (akt. Nr. 12).

Paskirti:

1) Vyresnysis Notaras Klemensas Dargis paskirtas Kauno Apylinkės Teisėjų nuo 1938 m. sausio mėn. 1 d. (akt. Nr. 6).

2) Tauragės Apylinkės Teisėjas Kazys Lašas paskirtas Šiaulių Apygardos Tardytoju nuo 1938 m. sausio mėn. 1 d. (akt. Nr. 8).

3) Vyresniojo Notaro padėjėjas Stasys Pračkaila paskirtas Žem. Naumiesčio Apylinkės Teisėjų nuo 1938 m. sausio mėn. 1 d. (akt. Nr. 10).

4) Vyresniojo Notaro padėjėjas Antanas Rimkevičius paskirtas Šiaulių Apylinkės Teisėjų nuo 1938 m. sausio mėn. 1 d. (akt. Nr. 11).

5) Kauno Apyg. Teismo kandidatas Povilas Mikšys paskirtas Vilkijos Apylinkės Teisėju nuo 1938 m. sausio mėn. 16 d. (akt. Nr. 13).

6) Vyr. Tribunolo kandidatas Stasys Anuškevičius paskirtas Aukštadvario Apylinkės Tardytoju nuo 1938 m. sausio mėn. 16 d. (akt. Nr. 15).

Perkelti:

1) Marijampolės Apygardos Teisėjas Nikodemas Mackevičius — Kauno Apygardos Teisėju nuo 1938 m. sausio mėn. 1 d. (akt. Nr. 7).

2) Žem. Naumiesčio Apylinkės Teisėjas Stasys Ryselis — Tauragės Apylinkės Teisėju nuo 1938 m. sausio mėn. 1 d. (akt. Nr. 9).

3) Aukštadvario Apylinkės Tardytojas Jonas Talala — Kauno IV Apylinkės Tardytoju nuo 1938 m. sausio mėn. 16 d. (akt. Nr. 14).

4) Šakių Apylinkės Tardytojas Jurgis Jazbutis — Seinų Apylinkės Tardytoju nuo 1938 m. kovo mėn. 10 d. (akt. Nr. 470).

5) Alytaus II Apylinkės Tardytojas Antanas Bagdonas — Šakių Apylinkės Tardytoju nuo 1938 m. kovo mėn. 10 d. (akt. Nr. 471).

II.

Teisingumo Ministerio įsakymai.

Pavesta:

1) Teismo kandidatui Antanui Makauskui pavesta eiti apyl. tardytojo pareigas prie Kauno IV Apylinkės Tardytojo nuo 1938.I.10 (įsak. Nr. 7).

2) Teismo kandidatui Konradui Aleksandravičiui pavesta eiti apyl. teisėjo pareigos prie Alytaus Apylinkės Teismo nuo 1938.I.16 (įsak. Nr. 14).

3) Teismo kandidatui Vladui Dailidoniui pavesta eiti apyl. teisėjo pareigos prie Vilkaviškio Apylinkės Teismo nuo 1938.II.1 (įsak. Nr. 31).

4) Teismo kandidatui Vytautui Valiuliui pavesta eiti apyl. teisėjo pareigos prie Biržų Apylinkės Teismo nuo 1938.II.16 (įsak. Nr. 50).

5) Teismo kandidatui Vaclovui Širvinskui pavesta eiti apyl. teisėjo pareigos prie Šakių Apylinkės Teismo nuo 1938.II.10 (įsak. Nr. 51).

6) Teismo kandidatui Andriui Miknevičiui pavesta eiti apyl. teisėjo pareigos prie Kretingos Apylinkės Teisėjo nuo 1938.II.20 (įsak. Nr. 56).

7) Teismo kandidatui Juozui Gaškai pavesta eiti apyl. tardytojo pareigos prie Kauno IV Apyl. Tardytojo nuo 1938.II.16 (įsak. Nr. 59).

8) Teismo kandidatui Ksaverui Misevičiui pavesta eiti apyl. teisėjo pareigos prie Ukmergės Apylinkės Teismo nuo 1938.II.16 (įsak. Nr. 61).

9) Teismo kandidatui Napoleonui Paulavičiui pavesta eiti apyl. teisėjo pareigos prie Utenos Apylinkės Teismo nuo 1938.II.20 (įsak. Nr. 64).

10) Teismo kandidatui Kęstučiui Stepšiui pavesta eiti apyl. teisėjo pareigos prie Tauragės Apylinkės Teismo nuo 1938.III.10 (įsak. Nr. 76).

11) Teismo kandidatui Vincui Kazlauskui pavesta eiti apyl. teisėjo pareigos prie Joniškio Apylinkės Teismo nuo 1938 III.10 (įsak. Nr. 77).

12) Ypatingasis Tardytojas Jonas Krulickis paskirtas Ypatingųjų ir Kauno Apygardos Tardytojų raštinės administratorium ir pavesta rūpintis tos įstaigos visais ūkio ir raštinės reikalais (įsak. Nr. 87).

13) Kauno III Apylinkės Tardytojas Bronius Kraučeliūnas paskirtas Kauno Apylinkės Tardytoju raštinės administratorium ir pavesta rūpintis tos įstaigos visais ūkio ir raštinės reikalais.

Priimti advokatais:

1) Buv. apyl. teisėjas Jonas Pupkis - Puikūnas nuo 1938 m. sausio mėn. 10 d. su gyv. vieta Kaune (įsak. Nr. 9).

2) Dipl. teis. Aleksandras Tornau nuo 1938 m. vasario mėn. 1 d. su gyv. vieta Kaune (įsak. Nr. 21).

3) Dipl. teis. Juozas Klausa nuo 1938.II 1 su gyv. vieta Panevėžyje (įsak. Nr. 22).

4) Dipl. teis. Motiejus - Jonas Adomaitis nuo 1938 m. vasario mėn. 10 d. su gyv. vieta Kelmėje (įsak. Nr. 33).

5) Dipl. teis. Zigmas Steponavičius nuo 1938 m. vasario mėn. 10 d. su gyv. vieta Kaune (įsak. Nr. 34).

6) Dipl. teis. Dovydas Zalsbergas nuo 1938 m. vasario mėn. 16 d. su gyv. vieta Kaune (įsak. Nr. 58).

Paskirti:

1) Dipl. teis. Domas Stankūnas paskirtas Vyr. Tribunolo etatiniu teismo kandidatu nuo 1938 m. vasario mėn. 1 d. (įsak. Nr. 25).

2) Viršet. Kauno Apyg. Teismo kandidatas Jonas Variakojis paskirtas to paties Teismo etat. kandidatu nuo 1938 m. vasario mėn. 1 d. (įsak. Nr. 26).

3) Viršet. Šiaulių Apyg. Teismo kandidatas Henrikas Lukoševičius paskirtas etatiniu Panevėžio Apyg. Teismo kandidatu nuo 1938 m. vasario mėn. 1 d. (įsak. Nr. 27).

4) Dipl. teis. Antanas Mačiukas paskirtas viršet. Šiaulių Apygardos Teismo kandidatu nuo 1938 m. vasario mėn. 1 d. (įsak. Nr. 29).

5) Viršet. Marijampolės Apyg. Teismo kandidatas Juozas Slavėnas paskirtas etatiniu to pat teismo kandidatu nuo 1938 m. vasario mėn. 10 d. (įsak. Nr. 36).

6) Viršet. Šiaulių Apyg. Teismo kandidatas Jonas Urbietis paskirtas to pat teismo etatiniu kandidatu nuo 1938.II.10 (įsak. Nr. 37).

Perkelti:

1) Adv. Jonas Bucevičius perkeltas, jo paties prašymu, iš Žem. Naumiesčio į Telšius nuo 1938.II.16 (įsak. Nr. 40).

2) Rokiškio Apyl. Teismo antstolis Jonas Žagminas perkeltas į Plungės Apyl. Teismą antstoliu nuo 1938.II.16 (įsak. Nr. 44).

Atleisti:

1) Adv. Liubomiras Bociarskis išbrauktas iš advokatų, jam pačiam prašant, nuo 1938.I.3 (įsak. Nr. 8).

Mirė:

1) Panevėžio Apyg. Teismo Prokuroro padėjėjas Antanas Adamonis 1938.I.29.

Redaktorius JURGIS BYLA

TEISĖ

TEISĖS MOKSLŲ ir PRAKTIKOS LAIKRAŠTIS.
Leidžia Lietuvos Teisininkų Draugija.

Laikraščio programa:

I. Teisės mokslų raštai.
II. Pasaulio teisės apžvalga.
III. Teismo kronika.
IV. Korespondencijos apie įdomesnius teisės atžvilgiu gyvenimo įvykius.
V. Vyr. Tribunolo praktika.
VI. Recenzijos ir bibliografija.
VII. Mokslinio turinio priedai.

Oficialinė dalis.

I. Vyriausybės įsakymai Teisingumo Ministerijos srity.
II. Teisingumo Ministerijos aplinkraščiai, instrukcijos ir įsakymai.

Laikraštis parduodamas knygų krautuvėse ir jo redakcijoj.

Prenumeratos kaina metams 25 lt. (Teis. d-jos nariams—20 lt.).
Atskiro numerio kaina 7 lt. (su priedu).

KAINA: pirmųjų dvidešimt numerių (išskyrus Nr. 1) kaina sumažinta per pusę, būtent: Nr. 2 — **50 ct.** Nr. Nr. 3, 4 ir 5 po **1,25 lt.**, Nr. 6 — **2,25 lt.**, Nr. Nr. 7—8 po **2 lt.** Nr. Nr. 9—10 po **2,25 lt.**, o visas devynių numerių komplektas tik **10 litų**; Nr. Nr. 11 — 12 po **2,25 lt.**, Nr. 13 — **2,50 lt.**, Nr. 14 — **3,50 lt.**, Nr. 15—**2 lt.**, Nr. 16—18 po **3 lt.**, Nr. 19—**2,25 lt.**, Nr. 20—**3,50 lt.**, o visas Nr. Nr. 11—20 komplektas tik **15 lt.**; Nr. 21—**4 lt.**, Nr. 22—**8 lt.**, Nr. 23—**4 lt.** Pradedant Nr. 24 eina su priedu ir vieno Nr. kaina **7 lt.**

Pirmųjų dvidešimt numerių papigintąja kaina galima gauti tik iš Redakcijos.

Redakcijos adresas:

KAUNAS,

Vyr. Tribunolas (telef. 25753).

V. K. Ū. B.
71
469

Parduodama redakcijoj:

1. Teisininkų kalendorius 1938 m. (5 lt.).
2. Lietuvos Valstybės Konstitucijos reforma, prof. M. Römeris (2 lt.).
3. Skolininkų neišsigalėjimas ir bankrotas, D. Gecas (2 lt.).
4. Čekiai, Jokūbas Abramavičius (2,50 lt.).
5. Hagos Tribunolo sprendimas Klaipėdos byloje (2 lt.).
6. „Teisės“ 2—10 Nr. Nr. komplektas — papiginta kaina — **10 litų.**
7. „Teisės“ 11—20 Nr. Nr. komplektas — papiginta kaina — **15 litų.**
8. Konstitucinės Teisės principai, A. Esmein 2 tomai 16 litų.

SPAUDĖ „RAIDĖS“ SPAUSTUVĖ KAUNE.